

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణము

కిష్కింధా కాండ

అవధూత దత్తపీఠము
మైసూరు

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణము
కిష్కింధా కాండ

ప్రథమ ముద్రణ: శ్రీదేవీ శరన్నవరాత్రులు - 2017

ప్రతులు : 100

వెల : 100

ముఖచిత్రం : శ్రీ గంగాధర్ సోమ్

డి.టి.పి. : శ్రీచంద్రశేఖరావధాని, శ్రీసుబ్బు, శ్రీరామ్జీ

ముద్రణ : మా ప్రింట్స్, బెంగళూరు

ప్రచురణ: రాగరాగిణీ ట్రస్ట్
అవధూత దత్త పీఠం
దత్త నగర్, ఊటీ రోడ్డు
మైసూరు - 570 025

Ph : 0821-2486486

Fax : 0821 - 2487487

Internet : www.dattapeetham.com

ఆర్థిక సేవ

విజయవాడ

శ్రీజయలక్ష్మీ మాతృమండలి

తల్లలందరూ ఈ కిష్కింధా కాండ పుస్తక ముద్రణకు

సేవ చేసుకొని తరించినందుకు

వారిపై, వారి కుటుంబంవారిపైన శ్రీసీతారామచంద్రస్వామి,

శ్రీగురుదేవుల కృప ఎల్లప్పుడూ వర్షించుగాక!

అవధూత దత్తపీఠాధిపతి జగద్గురు పరమపూజ్య
శ్రీశ్రీశ్రీ గణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీ
 కరకమల సంజాతులు, దత్తపీఠ ఉత్తరాధిపతి
 పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య
శ్రీ శ్రీదత్త విజయానందతీర్థ స్వామీజీ వారి
బాలకాండ
ముందుమాట

శ్రీహనుమల్లక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్న సీతాసమేత శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే
 నమోనమః

శ్రీగణపతి సచ్చిదానంద సద్గురుభ్యో నమో నమః

“వేదశాస్త్రాలు, పురాణేతిహాసాలు, కాళిదాసులాంటి కవులూ లేనట్లైతే భారతం భారతమే కాదు” అన్నాడొక మహాకవి. ఈ సత్యం తెలిసిన పరమాత్మ స్వరూపులైన మా సద్గురుదేవులు శ్రీగణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీవారు శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణంలోని మొదటి సర్గను రాగమాలికలో గానం చేసి, “శతశ్లోకీ రామాయణము” అనే పేరు మీద సంక్షేప రామాయణాన్ని కొన్ని కోట్ల సార్లు పారాయణ చెయ్యించి, ప్రపంచం నలుమూలలా వ్యాప్తి చేశారు.

ఆ మహాత్కార్యంతో ప్రచోదితులమైన మాకు సంపూర్ణ శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణాన్ని, తాత్పర్యముతో సహా ధ్వని ముద్రణ చెయ్యాలనే సంకల్పాన్ని శ్రీసీతారామచంద్రుడే సద్గురురూపంలో స్వయంగా కలిగించాడు.

శ్రీరామానుగ్రహానికి సద్గురుకృపతోడై ఆ మహాయాగంలో మొదటి ఆహుతా అన్నట్లు, 77 సర్గల, ఇరవై రెండువందల యాభైఆరు శ్లోకాలు గల బాలకాండ భక్తుల చేతికందుతోంది. ఇది శ్రీరామకృప! శ్రీరామభక్తులందరూ దోషరహితంగా సంపూర్ణ శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణాన్ని జన్మలో ఒక్కసారి అయినా శ్రవణం చేస్తూ పారాయణ చెయ్యాలనేదే మా కోరిక!

ఎంతో సమయాన్ని వెచ్చించి, అంతులేని శ్రమకులోనై శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణ ధ్వనిముద్రణ గల సి.డిలను అందిస్తున్నాము. దానితో పాటు పారాయణ చెయ్యటానికి అనుకూలంగా ఉండేందుకోసం, బాలకాండలోని

మూలశ్లోకాలను పుస్తకంగా రూపొందించి, మీ చేతికి అందిస్తున్నాము. అందరి ఇళ్లలోనూ, అన్ని దేవాలయాలలోనూ, ఈ సి.డిలను వింటూ, పుస్తకాన్ని అనుసరిస్తూ ప్రతినిత్యమూ కనీసం, ఒక్క సర్గ అయినా పారాయణ చేస్తూ ఉండాలనేదే మా కోరిక!

మన భారతీయ సనాతన సంప్రదాయంయొక్క విలువలను తెలిపే, రామాయణం యొక్క గొప్పతనాన్ని, భావితరాల పిల్లలకు తెలిపి అందించండి. పిల్లలు, యువకులు, యువతులు, మంచి మార్గంలో నడిచినప్పుడే మంచి సమాజం ఏర్పడుతుంది. మంచి సమాజాన్ని నిర్మించే విషయంలో రామాయణం కన్నా గొప్ప గ్రంథం మరొకటి లేదని ఘంటాఘోషంగా చెప్పవచ్చు. శ్రీమద్రామాయణము కుటుంబ విలువలను తెలుపుతూ, కుటుంబంలోని పరస్పర కలహాలను నివారిస్తుంది. మాతా పితృభక్తిని పెంపొందిస్తుంది. గురువుపై అచంచలమైన భక్తిని కలిగిస్తుంది. అన్నదమ్ములను, అక్కాచెల్లెళ్లలో ఉండవలసిన పరస్పర ప్రేమను గురించి తెలుపుతుంది. భార్యాభర్తలలో అనురాగాన్ని అంకురింప చేసి, అది మహావృక్షమై ఫలాలను ఇచ్చేలాగా చేస్తుంది. భయభీతులలో ధైర్యాన్ని నింపుతుంది. విజయాన్ని ఇస్తుంది. ధర్మార్థ కామాలకు మూలభూతమైన శ్రీమద్రామాయణము ఇహంలో సమస్త కోర్కెలను తీర్చి మోక్షాన్ని కూడా ప్రసాదిస్తుంది.

అంతటి రామాయణాన్ని వినాలని, చదవాలని, అర్థం చేసుకోవాలని, అందు చెప్పిన విషయాలను ఆచరించాలని కోరిక కలవారికి కార్యసిద్ధి ఆంజనేయస్వామియొక్క అనుగ్రహం ఎప్పటికీ ఉండనే ఉంటుంది.

శ్రీసీతారాముడిని కీర్తిస్తే ఆయన భక్తుడైన హనుమంతుడు సంతోషిస్తాడు. ఆయన సంతోషిస్తే సమస్తమూ సిద్ధిస్తుంది. సద్భక్తులారా! ప్రతినిత్యమూ శ్రీరాముడిని స్మరించండి. భగవన్నామ స్మరణ చెయ్యండి. శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణాన్ని వినండి. పారాయణ చెయ్యండి. సద్గురుదేవులైన శ్రీగణపతి సచ్చిదానందస్వామీజీవారి అనుగ్రహానికి పాత్రులుకండి. శ్రీరామ కృపను పొందండి. జయగురుదత్త

శ్రీసీతారామాభ్యాం నమః

ఇతి

శ్రీదత్తనారాయణ స్మరణమ్

శ్రీదత్త విజయానందతీర్థస్వామీజీ

అవధూత దత్తపీఠాధిపతి జగద్గురు పరమపూజ్య

శ్రీశ్రీశ్రీ గణవతి సచ్చిదానంద స్వామీజీ

కరకమల సంజాతులు, దత్తపీఠ ఉత్తరాధిపతి

పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య

శ్రీ శ్రీదత్త విజయానందతీర్థ స్వామీజీ వారి

అయోధ్యాకాండ

ముందుమాట

శ్రీహనుమల్లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న సీతాసమేత

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమో నమః

శ్రీగణవతి సచ్చిదానంద సద్గురుభ్యో నమో నమః

ప్రియభక్తులారా!

సద్గురుదేవులు, పూజ్యశ్రీగణవతి సచ్చిదానంద స్వామీజీవారి శతశ్లోకీరామాయణంతో ప్రేరేపితులమై, ప్రారంభించిన సంపూర్ణ శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణ ధ్వని ముద్రణమనే మహాయజ్ఞంలో 'బాలకాండ' సమాప్తమై, ఇప్పుడు 'అయోధ్యాకాండ' అనే రెండవ పుష్పము, శ్రీసీతారామచంద్ర స్వామివారి పాదారవిందాలకు సమర్పించబడుతోంది.

అయోధ్యాకాండ శ్రీమద్రామాయణానికి ఆత్మ వంటిది. ఈ కాండలో శ్రీమద్రామాయణం ఊహకందని మలుపు తిరిగింది. ఆ మలుపే కథను ముందుకు నడిపింది. రావణవధకు ప్రధాన కారణమైనది.

శ్రీరాముడికి భక్తవత్సలుడనే బిరుదును సార్థకం చేసింది. ఇంత గొప్పదైన అయోధ్యాకాండను తాత్పర్యంతో సహా, శ్రవణం చెయ్యబోతున్న మనం, బాలకాండలోని ప్రధానమైన ఘట్టాలలో గల రహస్యాలను, సింహావలోకనం చేసి, తెలుసుకొనే ప్రయత్నం చేద్దాము.

బాలకాండ 'తపస్వీధాయ నిరతం' అని 'త'కారంతో ప్రారంభమై, ప్రతి వెయ్యి శ్లోకాలకు గాయత్రీమహామంత్రంలోని ఒక్కొక్క అక్షరాన్ని గుర్తు చేస్తూ ఉండటంతో, పండితులైన పెద్దలు శ్రీమద్రామాయణాన్ని 'గాయత్రీమంత్రంతో' సమానమైనదానిగా పోల్చారు. శ్రీమద్రామాయణంలో ఇరవైనాలుగువేల శ్లోకాలు

ఉండటము, ఇరవైనాలుగు అనే సంఖ్య, గాయత్రీమంత్రంలోని అక్షరాల సంఖ్య కావటము, అనేది 'శ్రీమద్రామాయణం గాయత్రీమంత్ర సమాసమే!' అనే విషయాన్ని మరింత బలపరుస్తోంది.

ప్రతిసాధకుడికీ 'తపస్వ్యాధ్యాయాలు' అత్యంత ప్రధానమైనవి అని తెలిపేందుకే వాల్మీకి మహర్షి, బాలకాండను 'తపస్వ్యాధ్యాయ' పదాలతో ప్రారంభించారు.

శ్రీరాముడి గుణాలను తెలుపుతూ, వాటిని అందరూ అలవర్చుకోవాలి అని చెప్పటం కోసమే రామగుణవర్ణన చెయ్యబడింది. అహింస, దయ, కరుణ, అనురాగము అనే గుణాలు, మనిషిని మహర్షిని చేస్తాయని వాల్మీకి చరిత్ర తెలిపింది. ఒక సామాన్యమైన పక్షికై విలపించిన వాల్మీకి మహర్షి నోటి నుండి సీతారామ చరిత గంగాప్రవాహంలాగా పొంగి ప్రవహించింది.

శిష్యలక్షణాలను, రామచరితను గానము మరియు శ్రవణం చేసే విధానాన్ని కుశలవుల చరిత్ర తెలిపింది. 'రామాయణ శ్రవణంతో తనకు కూడా మనశ్శాంతి కలుగుతోందని' శ్రీరాముడే చెప్పటంతో, రామాయణం యొక్క గొప్పదనాన్ని బాలకాండ తెల్పింది.

ఇక కుశలవుల రామాయణగానం అయోధ్యావర్ణనతో ప్రారంభమైనది. అయోధ్య అంటే యుద్ధం చేసి గెలవలేనిది అని అర్థం. భగవంతుడిని భక్తితో మాత్రమే చేరుకోగలమనే సూక్ష్మాన్ని అయోధ్యావర్ణన తెల్పింది. ప్రజల పట్ల రాజు ఎంత ప్రేమగా నడుచుకోవాలో, రాజుగారి విషయంలో ప్రజలు ఎంతటి విశ్వాసపాత్రులై ఉండాలో ఆ విషయాన్ని దశరథ వర్ణన చెప్పింది.

దశరథుడు యజ్ఞానికై సంకల్పించటమనే ఘట్టం, కోర్కెలు తీరకపోతే క్రుంగిపోరాదని, భగవంతుడిని ప్రార్థించి, సత్కర్మలు చేసి, ప్రయత్నము, ప్రార్థన అనే రెండు చక్రాలకు, జీవితమనే బండిని కట్టి, ముందుకు నడపాలని తెల్పింది. దశరథుడు సత్కర్మలు చేసి, దానధర్మాలు చేసి, శ్రీరాముడినే పుత్రుడిగా పొంది ధన్యుడయ్యాడు.

అన్నదానము మొదలైన దానాల మహిమ, దశరథుడి యజ్ఞఘట్టంలో తెలుపబడింది. శ్రీరామాదుల జననాన్ని వర్ణించిన పద్దెనిమిదవ సర్గలోనే సద్గురువైన విశ్వామిత్రుడిని ప్రవేశపెట్టి, జీవుడికి సద్గురువు చాలా అవసరమని వాల్మీకి

మహర్షి చెప్పకనే చెప్పారు.

‘మనిషిగా అవతరించినవాడు భగవంతుడే అయినా కూడా తల్లిదండ్రులను, సద్గురువులను సేవించవలసినదే!’ అని బాలరాముడి చరిత్ర తెలిపింది.

‘గురువు చెప్పింది ఏదైనా సరే, దానిని పాటించితీరవలసిందే!’ అని తాటకా వధ శాసించింది. అహల్యాశాపవిమోచనం చేసిన శ్రీరాముడు, పరుగునబోయి అహల్యామాత పాదాలను తాకి, నమస్కరించాడు. దానితో ‘భార్య తప్ప, ఇతర స్త్రీలందరూ తల్లివంటి వారే!’ అని శ్రీరాముడు తెలిపినట్టైంది.

ఇక విశ్వామిత్ర మహర్షి యొక్క చరిత్ర జాతి ప్రధానం కాదని, దృఢసంకల్పమే ప్రధానమని, అది ఉన్నట్లైతే, ఎవరైనా, దేనినైనా సాధించవచ్చని బోధించింది.

సద్గురువైన విశ్వామిత్రమహర్షి, శిష్యులై తనను ఆశ్రయించిన రామలక్ష్మణులకు మాత్రమే కాక, వారి సోదరులైన భరత శత్రుఘ్నులకు కూడా కళ్యాణం జరిపించారు. సీతారాములను కలిపారు.

సద్గురువును ఆశ్రయిస్తే కళ్యాణమే కాక, ఆత్మకళ్యాణమై, ఆత్మజయం కూడా సిద్ధిస్తుంది.

ఇక బాలకాండలోని చివరి ఘట్టంలో ‘అతి క్రోధమనేది, జాతి ద్వేషమనేది తపశ్శక్తిని క్షీణింప చేస్తుంది’ అని పరశురామఘట్టం సూచించింది.

భార్యాభర్తలలో అనోన్యత, ప్రేమానురాగాలు, ఓర్పు అనేవి చాలా ముఖ్యమైనవని, సీతారాముల దాంపత్య జీవితాన్ని వర్ణించటంతో వాల్మీకి మహర్షి బాలకాండను సమాప్తి చేశారు.

మాతా పితృభక్తి, గురుభక్తి అనేవి బాలకాండలో సంపూర్ణంగా వర్ణించబడ్డాయి. ఇది సూక్ష్మంగా బాలకాండయొక్క సింహావలోకనము.

ఇక శ్రీరామానుగ్రహంతో అయోధ్యాకాండలోకి ప్రవేశిద్దాము.

శ్రీసీతారామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమో నమః

ధర్మస్య జయోస్తు, సత్యస్య విజయోస్తు.

ఇతి

శ్రీదత్తనారాయణ స్మరణమ్

శ్రీదత్త విజయానందతీర్థస్వామీజీ

అవధూత దత్తపీఠాధిపతి జగద్గురు పరమపూజ్య
 శ్రీశ్రీశ్రీ గణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీ
 కరకమల సంజాతులు, దత్తపీఠ ఉత్తరాధిపతి
 పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య
 శ్రీశ్రీదత్త విజయానందతీర్థస్వామీజీవారి
 అరణ్యకాండ
 ముందుమాట

శ్రీహనుమల్లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న సీతాసమేత
 శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమో నమః
 శ్రీగణపతి సచ్చిదానంద సద్గురుభ్యో నమో నమః

ప్రియభక్తులారా!

సద్గురుదేవులు పూజ్యశ్రీగణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీవారి శతశ్లోకి
 రామాయణంతో ప్రేరేపితులమై ప్రారంభించిన సంపూర్ణ శ్రీమద్వాల్మీకి
 రామాయణ ధ్వని ముద్రణమనే మహాయజ్ఞంలో ఇప్పుడు “అరణ్యకాండ”
 అనే మూడవ పుస్తకము, శ్రీసీతారామచంద్ర స్వామివారి పాదారవిందాలకు
 సమర్పించబడుతోంది.

మాధవుడే మనిషిగా అవతరించిన శ్రీరాముడు, బాలకాండ ద్వారా
 మనిషి ఎటువంటి గుణగణాలు కలిగి ఉండాలో, గురువుల వద్ద ఎలా
 నడుచుకోవాలో, అన్నదమ్ములు, అక్కచెల్లెళ్లు, భార్యాభర్తల మధ్య
 ప్రేమానురాగాలు, ఆప్యాయతలనేవి ఎలా ఉండాలో తెలిపాడు.

అయోధ్యాకాండ ద్వారా కుటుంబ బాధ్యతలను, ఉద్యోగ
 బాధ్యతలను ఎలా సమర్థవంతంగా నిర్వహించాలో చూపాడు.

ఈ అరణ్యకాండ కార్యసాధనలో ఎదురయ్యే కష్టాలను ఎలా
 అధిగమించాలో తెలుపుతుంది. ఇందులో శ్రీరాముడు దీనదళితులను,
 తపస్వులను, సాధుసజ్జనులను కాపాడే రక్షకుడిగా కనిపిస్తాడు. దుష్టవిరాధుడిని

దునుమాడి, దీనులై తనను శరణుకోరిన ఋషుల రక్షిస్తూ, స్వధర్మానికి భంగం కలుగకుండా నడుచుకొనే పరిపూర్ణుడిగా దర్శనమిస్తాడు.

మహాత్ములు, జీవుడిని మంచిమార్గంలో నడిపించి ఉద్ధరించే విధానము- ఇందులో ఋషుల నడవడిక ద్వారా మనకు తెలుస్తుంది.

మహాబుద్ధిమంతుడైన శ్రీరాముడికి, తనకు రాబోయే కష్టాలను గురించి ముందుగానే తెలుసు. దీనజనోద్ధరణ, దుష్టశిక్షణ అనే అవతారకార్యం నెరవేరేందుకై ఆయన, తెలిసి తెలిసీ, సీతావియోగమనే అతి పెద్ద కష్టాన్ని నెత్తిమీదకు తెచ్చుకొన్నాడు.

మనిషి ధైర్యవంతుడై జీవన ప్రయాణంలో వెనుకంజ వెయ్యకుండా, ముందడుగు వేసి, కష్టాలను అధిగమించే క్రమాన్ని ఈ అరణ్యకాండలో శ్రీరాముడు మనకు చూపాడు. తనను అనుసరిస్తూ వస్తున్న సీతాదేవికి కష్టాల గురించి చెప్పి నచ్చచెప్పాడు. ధర్మకార్యానికై సర్వస్వ త్యాగానికి కూడా సిద్ధంగా ఉండాలని బోధించాడు.

అడవిలోని అష్టకష్టాల గురించి తెలిసిన పుడమిపట్టి సీతామాత, భర్త కష్టాలలో భార్య కూడా పాలుపంచుకొంటేనే కుటుంబం సవ్యంగా సాగిపోతుందని తెలిసిన ధీరవనిత. కనుకనే భర్త వెనుకే నడిచి కష్టాలలో పాలుపంచుకొని ఉత్తమస్త్రీ రత్నమైనది ఆ భూమిపుత్రి!

అలాగే ఈ కాండలో ప్రధానమైన మరొక ఉత్తమ పాత్ర లక్ష్మణస్వామిది. ఆయన అడుగడుగునా శ్రీరాముడిని రక్షిస్తూ, భ్రాతృభక్తి కలవాడిగాను, మేలు కోరే మంచి స్నేహితుడి గాను దర్శనమిస్తాడు. మారీచుడే మాయామృగము అన్న సత్యాన్ని స్పష్టంగా గ్రహించిన మహాయోగి లక్ష్మణస్వామి. ఆయన పరిస్థితులను గమనించి, పక్షుల ధ్వనులను, మృగాల సంచారాన్ని బట్టి రాబోయే ప్రమాదాలను పసిగట్టి ఆపత్సమయాలలో ఆదుకొంటూ స్నేహాధర్మాలను చాటి చెప్పాడు.

ఋష్యాశ్రమాలకు వెళ్లి ఋషులను సందర్శించిన శ్రీరాముడు 'గొప్పవారు ఎక్కడ ఉన్నా తెలుసుకొని వెళ్లి దర్శించితీరాలి' అని ఈ అరణ్యకాండలో తన చర్య ద్వారా మనకు బోధించాడు.

'మనిషి తోటి మనిషినే కాక పశుపక్ష్యాదులను కూడా ఆదరించాలి. ఆదుకోవాలి. అప్పుడే ఆపత్నమయాలలో తోడనేది ఉంటుంది. కష్టాలను కడతేర్చే ఉపాయమూ తెలుస్తుంది' అని మనకు జటాయువు, శ్రీరాముల స్నేహం ద్వారా తెలుస్తుంది.

ఈ కాండలో శూర్పణఖ ముఖ్య పాత్రను పోషించింది. ఆ రాక్షసి వల్ల రామాయణం ఒక గొప్ప మలుపు తిరిగింది. రాక్షసులు, రాక్షస ప్రవృత్తి కలవారు తమ ప్రయోజనానికై ఇతరులను సర్వనాశనం చేస్తారు - అని శూర్పణఖ పాత్ర ద్వారా మనం గ్రహించ గలుగుతాము. శూర్పణఖ వల్ల సమస్త రాక్షసులు సర్వనాశనమయ్యారు.

ఐశ్వర్యము, బంధువులు, బలగమూ ఉన్నా సత్యధర్మాల ముందు అవి నిలువ లేవని శూర్పణఖ జీవితము సూచిస్తుంది.

'ఎదుటి వాడి బలసామర్థ్యాలు తెలిసి కూడా అహంకరిస్తే వినాశనం తప్పదు' అని ఖరదూషణాదుల సంహార ఘట్టం తెలుపుతుంది.

బాలకాండలో కనిపించిన మారీచుడు మళ్ళీ ఈ అరణ్యకాండలో దర్శనమిస్తాడు. వాడి ద్వారా రామబాణ, రామనామాల యొక్క ప్రభావాన్ని ఆదికవి చక్కగా తెలిపారు.

రామబాణంతో కొట్టబడి రామనామాన్నే జపిస్తూ ఉన్న మారీచుడితో 'రాముడే ధర్మము, ధర్మమే రాముడు' అని పలికించారు ఆదికవి. మారీచుడు రావణాసురుడికి ఎంతో హితబోధ చేశాడు. కానీ అప్పటికే చాలా ఆలస్యమైపోయింది. 'దుర్మార్గుల సహవాసం చెయ్యటంవల్ల నాశనం తప్పదని' మారీచ పాత్ర తెలిపింది.

రామ అనురక్తికి, లక్ష్మణభక్తికి, సీతాప్రితికి ఈ అరణ్యకాండ ఆలవాలము. 'కోరకూడని కోరిక ఎంతటి వారికైనా కష్టాలను కలిగిస్తుంది'- అని మాయామృగ ఘట్టం స్పష్టం చేసింది.

'రావణుని చేతిలో జటాయు మరణం' అనే ఘట్టము ప్రభుభక్తిని, సేవాధర్మాన్ని తెలుపుతుంది. 'జాతి తారతమ్యం లేని భగవంతుడికి తన భక్తుల పట్ల గొప్పప్రేమ ఉంటుంది' ఆ కారణం చేత రాముడే స్వయంగా పక్షి అయిన జటాయువుకు అంత్య సంస్కారాలు చేశాడు.

ఇక సీతారాముల మధ్యగల అనుబంధము, వారిరువురి ప్రేమానురాగాలు అనేవి ఏ కవికీ అంతు చిక్కని విషయాలు. వాల్మీకి మహర్షి గొప్ప తపస్వి కనుక, తన తపశ్శక్తితో సీతారాముల ప్రేమానురాగాలను, ఒకరిని విడిచి ఒకరు ఉండలేని స్థితిని ఈ అరణ్యకాండలో ఎంతో చక్కగా వర్ణించారు.

కష్టాల కడలిలో బాధపడుతున్నవాడికి, దీక్ష, పట్టుదల, ప్రయత్నం ఉంటే ఖచ్చితంగా దారి దొరుకుతుందని కబంధ శాపవిమోచన ఘట్టం ద్వారా మనకు తెలుస్తుంది.

ఈ కాండ చివర్లో మరో అత్యంత ముఖ్యమైన పాత్రగా శబరీమాత కనిపిస్తుంది. ఎంత వృద్ధాప్యం వచ్చినా, గురువుల మాటను ఉల్లంఘించరాదని, ధర్మాచరణము చెయ్యటం వల్లనే ముక్తి లభిస్తుందని నిరూపించిన తల్లి ఆ శబరీమాత!

'ధర్మాత్ములను ఆదరించాలి, అగౌరవపరచరాదు. వారి అనుగ్రహం వల్లనే కార్యము సిద్ధిస్తుంది' అని శ్రీరామలక్ష్మణులు శబరీమాతను దర్శించటంతో తెలిపారు.

జీవితంలో ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ప్రతి మనిషికీ ఇలా అరణ్యకాండ సందర్భము ఎదురవుతూ ఉంటుంది. శ్రీరాముడు కష్టాలను కొని తెచ్చుకొని,

సమస్యల వలయం నుండి, కష్టాల సుడిగుండం నుండి మనిషి బయటపడే మార్గాన్ని ఈ అరణ్యకాండలో చూపించాడు.

పరోపకారము, సాధు సందర్శనము, ఇంద్రియనిగ్రహము, సోదరప్రేమ, భార్యాభర్తల మధ్య అనురాగము, పశుపక్ష్యాది జంతువులయందు ప్రేతి, ధర్మాచరణమునందు ఆసక్తి, అధర్మాన్ని అణచివెయ్యటంలో ఉండవలసిన బలపరాక్రమాలు, సామర్థ్యము, మిత్రలాభంలో గల ప్రయోజనము, గురుభక్తి ఫలము అనేవి ఈ అరణ్యకాండలో బాగా వర్ణించబడ్డాయి.

ఇక శ్రీరామానుగ్రహంతో అరణ్యకాండలోకి ప్రవేశించి, జీవన సాఫల్యానికి కావలసిన ఉపాయాలను తెలుసుకొందాము. శ్రీసీతారాముల అనుగ్రహానికి పాత్రుల మవుదాము.

శ్రీసీతారామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమో నమః
ధర్మస్య జయోస్తు! సత్యస్య విజయోస్తు!!

అవధూత దత్తపీఠాధిపతి జగద్గురు పరమపూజ్య
 శ్రీశ్రీశ్రీ గణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీ
 కరకమల సంజాతులు, దత్తపీఠ ఉత్తరాధిపతి
 పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య
 శ్రీశ్రీదత్త విజయానందతీర్థస్వామీజీవారి
 కిష్కింధాకాండ
 ముందుమాట
 శ్రీహనుమల్లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న సీతాసమేత
 శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమో నమః
 శ్రీగణపతి సచ్చిదానంద సద్గురుభ్యో నమో నమః

ప్రియభక్తులారా!

సద్గురుదేవులు పూజ్యశ్రీగణపతి సచ్చిదానంద స్వామీజీవారి
 శతశ్లోకీరామాయణంతో ప్రేరేపితులమై ప్రారంభించిన సంపూర్ణ శ్రీమద్వాల్మీకి
 రామాయణ ధ్వని ముద్రణమనే మహాయజ్ఞంలో, ఇప్పుడు “కిష్కింధాకాండ”
 అనే నాల్గవ పుష్పము శ్రీసీతారామచంద్రస్వామి వారి పాదారవిందములకు
 సమర్పించబడుతోంది.

ఒక వ్యక్తి ప్రేమానురాగాలను సంపాదించుకొని, వాటిని అందరికీ
 పంచుతూ, కుటుంబ బాధ్యతలను సమర్థవంతంగా నెరవేరుస్తూ,
 కార్యసాధనలో ఆటుపోటులను ఎలా ఎదుర్కోవాలో, కష్టాలను
 అధిగమించటానికి ఎలా అడుగువేయాలో మనం బాల, అయోధ్యా,
 అరణ్యకాండముల ద్వారా తెలుసుకొన్నాము.

శ్రీమద్రామాయణంలో నాల్గవదైవ ఈ కిష్కింధాకాండ అనేక
 విశేషాలతో కూడుకొని ఉంది. యోగంలో సప్తచక్రాలలో నాల్గవదైన అనాహత
 చక్రం వాయుతత్వానికి సంబంధించినది. కనుకనే ఈ కిష్కింధాకాండలో
 దుఃఖాలను దూరం చేసి, ఉత్సాహాన్ని, బలాన్ని నింపే వాయుపుత్రుడైన

హనుమత్స్వామి దర్శనమిస్తాడు. ఈ కాండ శ్రీరాముడు చేసిన హనుమత్ప్రశంసతో ప్రారంభమై, వానరులు చేసిన హనుమత్ప్రార్థనతో పూర్తి అవుతుంది.

అరణ్యకాండలో కబంధుడు సూచించిన దిశలో నడిచిన శ్రీరాముడు, సుగ్రీవమైత్రిని చేసి, స్నేహానికి ఉన్న బలాన్ని తెలిపాడు. మైత్రి అన్ని కార్యాలను సాధించి పెడుతుంది అని ఈ కిష్కింధాకాండ మనకు తెలుపుతుంది.

ఈ కాండలో శ్రీరాముడు, లక్ష్మణుడు, హనుమంతుడు, సుగ్రీవుడు, వాలి, తార, అంగదుడు, మతంగముని, యోగిని అయిన స్వయంప్రభ, సంపాతి, నిశాకరముని, సుపారుష్వడు, జాంబవంతుడు మొదలైన గొప్ప పాత్రలు దర్శనమిస్తాయి.

ఇక కథాభాగములోకి ప్రవేశిస్తే - సీతావియోగంతో బాధపడుతున్న శ్రీరాముడికి, లక్ష్మణుడు ఉత్సాహాన్ని నూరిపోసిన సందర్భంలో ఉత్సాహవంతుడు సాధించలేనిది అంటూ లేదనే సూక్తి చాటబడింది.

ఈ కాండలో మహావాగ్మి అయిన ఆంజనేయస్వామి మొట్ట మొదటిసారి మాట్లాడటాన్ని మనం చూస్తాము. భయాన్ని విడిచిపెట్టండి అనేదే ఆయన మొదటి మాట. ఈ మాటతో హనుమద్భక్తులకు భయముండదని వాల్మీకి మహర్షి సూచించారు.

ఋజుమార్గంలో నడిచేవారు దేనికీ, ఎవరికీ భయపడరు. హనుమంతుడు ధీశాలి, ధైర్యశాలి కనుక రాజైన సుగ్రీవుడికే గొప్ప సలహా చెప్పి, పెద్ద ప్రమాదం నుండి అతడిని కాపాడాడు.

కిష్కింధాకాండ రామాంజనేయుల ప్రప్రథమ సమాగమాన్ని తెలిపిన భక్తికాండ. భక్తుడు భగవంతుడి విషయంలో ఎలా నడుచుకోవాలో ఆంజనేయస్వామి కిష్కింధాకాండలో స్పష్టం చేశాడు.

భగవంతుడు భక్తుడిపట్ల ఎంతటి అనుగ్రహదృష్టి కలిగి ఉంటాడో, హనుమంతుడి విషయంలో శ్రీరామచంద్రుడి మాటల ద్వారా వాల్మీకి మహర్షి ప్రకటించారు.

భగవంతుడి సన్నిధిలో దాపరికముండరాదు అని హనుమంతుడి ప్రవర్తన ఈ కిష్కింధాకాండలో మనకు తెలుపుతోంది.

మంచి చదువు అబ్బాలి అంటే, సకల విద్యావిశారదుడైన హనుమంతుడిని భజించాలి అని శ్రీరామచంద్రుడి మాట చెప్పకనే చెప్పింది.

మంచిమిత్రుడు లేని జీవితం అసంపూర్ణమౌతుంది అని తెలిపేందుకే శ్రీరాముడు సుగ్రీవ మైత్రిని చేశాడు. కార్యసిద్ధిని సాధించాడు.

సీతాదేవి జారవిడచిన అలంకారాలను చూస్తూ వాటిని గుర్తుపట్టమని శ్రీరాముడు తన తమ్ముడిని అడిగిన సందర్భంలో లక్ష్మణ స్వామి అడిగినమాటలు, భరతభూమియొక్క గొప్పదనాన్ని ఇనుమడింప చేసేవిగా ఉన్నాయి. తన భార్యను తప్ప, తక్కిన స్త్రీలందరినీ మాతృభావనతోనే చూడాలనే లక్ష్మణస్వామియొక్క మనోభావన సమస్తమానవాళిచే భావించబడి ఆచరించదగినదై ఉంది.

అగ్నిసాక్షిగా శ్రీరాముడు సుగ్రీవమైత్రి చేసిన సందర్భములో వారిద్దరి మాటలు ప్రపంచంలోని మిత్రులందరికీ అనుసరించదగినవై ఉన్నాయి.

ధర్మనియతికి కట్టుబడని సంపదదధికారములు, సొంత అన్నదమ్ములమధ్య అగాధాన్ని సృష్టిస్తాయని, ప్రేమాప్యాయతలను, ఆదరాభిమానాలను మంటకలుపుతాయని, ఎంతటి నీచకార్యం చెయ్యటానికైనా వెనుకాడకుండా చేస్తాయని వాలి సుగ్రీవుల వైర ఘట్టము మనకు తెలుపుతుంది. ఈ ఘట్టంతో వాల్మీకి మహర్షి ఆస్తిపాస్తుల విషయంలో అన్నదమ్ములు జాగ్రత్తగా నడుచుకొని అనుబంధాన్ని కాపాడుకోవాలి అని సూచించారు.

ఎంత బలవంతుడైనా తన బలాన్ని బుద్ధియొక్క అదుపులో ఉంచుకొని ప్రవర్తించాలని, లేకపోతే తన వినాశాన్ని తానే కోరితెచ్చుకొన్నట్టు అవుతుందని, దుందుభిని సంహరించి, ఆ కళేబరాన్ని ఆశ్రమంలో పడేడట్టుగా విసిరిగొట్టిన వాలిని మతంగముని శపించిన సందర్భములో అర్థమౌతుంది.

ఒకే ఒక్క బాణము, ఏడు మద్ది చెట్లను కూల్చి, పర్యతాన్ని కొట్టి, భూమిని చీల్చి, పాతాళలోకానికి చేరి, అక్కడి రాక్షసులను సంహరించి, క్షణకాలంలో అక్కడి నుండి తిరిగి వచ్చి, రాముడి అమ్ములపొదిలోకి చేరటము అనే సప్తసాల భంజన ఘట్టము, జగదేక ధనుర్ధారి అయిన శ్రీరాముడు, సాక్షాత్తు శ్రీమన్నారాయణుడి అవతారమే అని సుగ్రీవుడితో సహా కపివీరులందరికీ తెలుపుతుంది.

వాలి సుగ్రీవులు వాయువేగంతో యుద్ధం చేస్తున్నప్పుడు సుడిగాలి లాగా కదిలిపోతున్న ఆ ఇద్దరిలో వాలిని గుర్తించి కొట్టడటమనేది చాలా పెద్ద సాహసకృత్యము. ఏ మాత్రము గురి తప్పినా, తన బాణానికి తన మిత్రుడే బలై పోతాడు.

యుద్ధంలో తనను, తనవారిని రక్షించుకోవటమనేది మహారథుడి లక్షణం. అటువంటి మహారథుడైన శ్రీరాముడు పాటించిన ఆ నియమము, మనకు వాలి సుగ్రీవులయొక్క మొదటి యుద్ధములో తెలుస్తుంది.

కార్యసాధనకై వెళుతున్నవారు ఎవరైనా సరే, వారికి దారి మధ్యలో మహాత్ములు ఎదురుపడినా, లేదా వారి నివాసస్థానము కనిపించినా, ఆ మహాత్ములకు కానీ, లేదా వారి నివాసస్థానానికి కానీ నమస్కరించి, గౌరవాన్ని తెలిపి ముందుకు సాగాలి. అలా చేసినట్లైతే ఆ మహాత్ముల ఆశీర్వాదబలంతో కార్యసిద్ధి అవుతుంది- అనే సత్యం ప్రదాయాన్ని సప్తజనాశ్రమఘట్టం ద్వారా ఈ కిష్కింధా కాండ తెలిపింది.

మంచిమాటను ఎవరు చెప్పినా సరే వినవలసిందే. అందులోనూ తన జీవితాన్నే అర్పించిన భార్య యొక్క మంచి సలహాను భర్త వింటే మంచిది. భార్యే కదా! అని ఆమె మంచి సలహాను నిర్లక్ష్యం చేస్తే వాలి నేలకూలినట్టు నాశనమైపోతారని వాలివధ అనే ఘట్టము తెలిపింది.

ధర్మాధర్మములు తెలియక, సత్పురుషులతో సహవాసము చెయ్యక, న్యాయముగా నడుచుకోక, బలపరాక్రమాలు, భోగభాగ్యములే ముఖ్యమని,

భావించిన వాలి, శ్రీరాముడి విషయంలో చేసిన నిందలు నిరాధారమైనవనీ, శ్రీరాముడెప్పుడూ ధర్మమార్గంలోనే నడిచేవాడని కిష్కింధాకాండ మనకు తెలిపింది. కన్ను మూస్తున్న సమయంలో లోకన్ను తెరుచుకొన్న వాలి, తన తప్పును మన్నించమని శ్రీరాముడిని శరణువేడి, ఆయన ఎల్లప్పుడూ ధర్మమార్గ ప్రవర్తకుడే అని లోకానికి తెలిపాడు.

వాలి కోసమని దుఃఖిస్తున్న తారకు, హనుమత్స్వామి చేసిన కాలతత్వబోధ, లోకమెప్పుడూ జ్ఞాపకం ఉంచుకోదగినదై ఉంది. దీర్ఘకాల శోకమనేది మంచిది కాదని శ్రీరాముడి ఉపదేశము.

తరువాత సుగ్రీవుడి పట్టాభిషేక సందర్భము, రాజ్యంలోకి అడుగుపెట్టని శ్రీరాముడెంతటి నియమపాలనావ్రతుడై ఉన్నాడో తెలుపుతుంది.

భోగాలలో మునిగిన రాజుకు, మంత్రి అయినవాడు కనువిప్పు కలిగించాలనే విషయము హనుమంతుడు రామకార్యం గురించి సుగ్రీవుడికి బోధించటం ద్వారా స్పష్టమౌతుంది. మేలు చేసినవారిని మరిచిపోరాదనీ, వారికి సరైన సమయంలో తగిన ప్రత్యుపకారము చెయ్యాలని కిష్కింధాకాండ నొక్కి వక్కాణించి చెబుతుంది.

మాట ఇచ్చి తప్పితే ముప్పు తప్పదని రాముడు తన తమ్ముడి ద్వారా సందేశాన్ని పంపి తెలిపాడు. సుగ్రీవుడిచేత అజ్ఞాపించబడ్డ తారాదేవి, యుక్తియుక్తములైన మాటలతో లక్ష్మణుడిని శాంతింప చేసిన సందర్భములో లక్ష్మణస్వామి ప్రవర్తన ద్వారా యోగియొక్క తీరుతెనులు తెలుపబడ్డాయి.

ఎవరి విషయంలో కోపించామో వారి మీదే కోపాన్ని చూపించాలి కానీ, వారి బంధువులపై అందులోనూ వారి స్త్రీలపై అస్సలే కోపాన్ని చూపించరాదు అని కిష్కింధకు పచ్చిన లక్ష్మణస్వామియొక్క నడవడిక తెలుపుతుంది. స్త్రీలపై కోపాన్ని చూపించటము వీరత్వము అనిపించుకోదని లక్ష్మణస్వామి తెలిపాడు.

శ్రీరామ సుగ్రీవుల సమాగమము, బల సమీకరణము జరిగిన తరువాత, సుగ్రీవుడు చెప్పిన భూగోళ ఖగోళ శాస్త్ర విజ్ఞానము అనూహ్యము, ఆశ్చర్యకరము అయి ఉంది.

సుగ్రీవుడు సకల కార్యభారాన్ని హనుమంతుడికి అప్పగించటం, రాముడు హనుమంతుడికి రామముద్రికను ఇవ్వటం వంటి ఘట్టాలు, విశ్వాసానికి, నమ్మకానికి, పరాక్రమానికి మారుపేరుగా ఉన్న హనుమంతుడి ఘనతను ప్రకటింప చేస్తున్నాయి.

ఏదైనా విషయాన్ని లోతులోకి వెళ్లి పరిశీలించినప్పుడే సమగ్రమైన జ్ఞానము కలుగుతుందనీ, కార్యము సిద్ధిస్తుంది అనీ హనుమదాదుల ఋక్షబిలప్రవేశ ఘట్టము తెలుపుతుంది. ఆ బిలంలోకి ప్రవేశించేందుకు తక్కిన వారందరూ భయపడుతూ ఉండగా, హనుమంతుడే తగిన కారణాలను చెప్పి, వారిలో ధైర్యాన్ని నూరిపోసి, ఆ బిలంలోకి తీసుకొని వెళ్లాడు. ఈ ఘట్టము హనుమంతుడియొక్క బుద్ధికౌశల్యాన్ని తెలిపేదిగా ఉంది.

స్వయంప్రభా అనే నామధేయము దైవసంకల్పంతో చాలా అద్భుతంగా కుదిరింది. యోగిని అయిన స్వయంప్రభా దర్శనమే హనుమంతుడు మొదలైన వానరుల విషయంలో గొప్ప మలుపైంది. సైన్యాన్ని తన వైపు తిప్పకొని తిరుగుబాటు చెయ్యాలనే అంగదుడి చెడుఆలోచనను తొలగించి, భేదోపాయాన్ని ప్రయోగించి, వానరులందరినీ రామకార్యం వైపు కర్తవ్యోన్ముఖులుగా చెయ్యటము వంటి నేర్పరితనము హనుమంతుడి బుద్ధి నైపుణ్యాన్ని, సమర్థమైన నాయకత్వలక్షణాలను, విశేషమైన రామభక్తిని చాటుతాయి. సామదానభేదదండోపాయాలలో దేనిని ఎప్పుడు ప్రయోగించాలో తెలిసి ఉన్నవాడికి కార్యము సిద్ధించి తీరుతుంది అని కిష్కింధాకాండ తెలిపింది.

పోందిన మేలును మరిచిపోకుండా గుర్తు చేసుకొంటూ ఉండటమే కాక, దానిని అప్పుడప్పుడూ పదిమందితోనూ కీర్తిస్తూ ఉండాలి. దానితో మంచి జరుగుతుంది- అని కూడా కిష్కింధాకాండ మనకు తెలుపుతుంది.

ప్రాయోపవేశానికై సంకల్పించిన వానరులు జటాయువు చేసిన రామసేవను గుర్తు చేసుకొన్నారు.

జటాయువనే మాటను వినటంతోనే సంపాతి 'ఆ వానరులకు సహాయం చెయ్యాలి' అని సంకల్పించాడు. అలా కృతజ్ఞత కలవారికి ఎల్లప్పుడూ మేలే జరుగుతుంది - అని వాల్మీకి మహర్షి తెలిపారు.

మహాత్ములను సేవించటము, పరోపకారము చెయ్యటము అనేవి శ్రేయస్సును కలిగిస్తాయి అని పరోక్షంగా రామకార్యం చేసి, పూర్వం లాగానే తన రూప, బలాలను పొందిన సంపాతి వృత్తాంతము చెపుతుంది.

సముద్ర లంఘన ఘట్టంలో వానరులు తమ తమ శక్తియుక్తులను, ప్రభావాన్ని అంచనా వేసుకొంటున్న సందర్భములో జాంబవంతుడి వంటి వృద్ధుల అనుభవము, అవసరము ఎంతటి మేలు చేకూరుస్తుందో, సమయానికి ఎంతగా ఉపయోగపడుతోందో తెలుపుతుంది.

ఇక చివరిగా జాంబవంతుడి ప్రశంసతో "పెరిగినాడు చూడరో పెద్ద హనుమంతుడు" అన్నట్లుగా ఉత్సాహం తోనూ, అద్భుతమైన బలపరాక్రమాలతో పెరిగిపోయిన హనుమంతుడు, మనస్సుతోనే లంకానగరానికి చేరిపోయాడు అని వాల్మీకి మహాకవి ముందే వర్ణించటం ద్వారా కార్యసిద్ధి సూచించబడింది. ఆంజనేయస్వామి కార్యసిద్ధి హనుమంతుడని లోకానికి చాటబడింది.

ఈ విధంగా ఈ కిష్కింధాకాండలో ఎన్నో, మరెన్నో విశేషాలు పొందుపరచబడి ఉన్నాయి. ఆచరించవలసిన ధర్మాలు చెప్పబడి ఉన్నాయి. పాటించవలసిన నీతులు తెలుపబడి ఉన్నాయి.

ఇక శ్రీరామానుగ్రహంతో ఈ కిష్కింధాకాండలోకి ప్రవేశించి జీవనసాఫల్యానికి గల ఉపాయాలను తెలుసుకొందాము. శ్రీసీతారామ హనుమత్స్వాముల అనుగ్రహానికి పాత్రులమవుదాము.

శ్రీసీతారామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమో నమః
ధర్మస్య జయోస్తు! సత్యస్య విజయోస్తు!!

బాలకాండ

రాగం :

తాళం :

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా

రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా

సచ్చిదనందుడవీవే రామా

చరణం :

1. శేషతల్పమున తూగిన రామా
బ్రహ్మాదులు నిను గొల్చిరి రామా
సూర్యవంశమున వెలసిన రామా
దశరథ పుత్రుడవైతివి రామా ...1

2. కౌసల్యాంబకు ముద్దుల రామా
విశ్వామిత్రుని ముల్లైపు రామా
ఘోరతాటకను కూల్చిన రామా
మారీచాదుల చంపిన రామా ...2

3. కౌశికు యాగము బ్రోచిన రామా
కాంతనహల్యను గాచిన రామా
గౌతము పూజలనందిన రామా
మునులు సురల్ నిను గొల్చిరి రామా ...3

4. కడిగె గుహుడు నీ యడుగుల రామా
మిథిల జనులు నిన్ మెచ్చిరి రామా
జనకుని మనసున కెక్కిన రామా
శివుని ధనస్సును విరచిన రామా ...4

5. జనకజ వలపులు దోచిన రామా
 పరిణయ వైభవ మందిన రామా
 భార్గవు గర్వము ద్రుంచిన రామా
 ఏలితివింక నయోధ్యను రామా ...5

అయోధ్య కాండ

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
 రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
 సచ్చిదనందుడవీవే రామా

1. నీగుణ విభవ మ-పారము రామా
 సీతమ నిన్నెద వలచెను రామా
 పున్నమ శశి నీ వదనము రామా
 తండ్రి కొరకు పని కేగిన రామా ...1

2. తన భువి నీకిదె గుహుడో రామా
 అతడు కడిగె నీ పాదము రామా
 ముని భర-ద్వాజుని మెచ్చిన రామా
 చిత్రకూటమున నిల్చిన రామా ...2

3. నీకై దశరథు డేడ్చెను రామా
 భరతుడు నిను ప్రా-ర్థించెను రామా
 తండ్రికి కర్మలు చేసిన రామా
 పాదుక భరతున కిచ్చిన రామా ...3

అరణ్య కాండ

- పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
రామరామ జయ సీతారామా
- అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
సచ్చిదనందుడవీవే రామా
1. పాపనులైరి వనస్థులు రామా
దుష్టవిరాధుని దునిమిన రామా
శరభం-గాదులు గొల్పిరి రామా
కొలిచె జటాయువు నిన్నో రామా ...1
2. పంచవటీతటి నుంటివి రామా
శూర్పణఖను శి-క్షించిన రామా
ఖరదూ-షణులను కూల్చిన రామా
బంగరు జింకను తరిమిన రామా ...2
3. అల మారీచుని గొట్టిన రామా
సీతను కానక వెదకిన రామా
గ్రద్దకు సద్గతినిచ్చిన రామా
శబరి ఫలంబుల తింటివి రామా
క్రూర క-బంధుని కోసిన రామా ...3

కిష్కింధ కాండ

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
సచ్చిదనందుడవీవే రామా

చరణం:

1. హనుమంతుడు నిను గొలిచెను రామా
సుగ్రీవుడు శర-ణందెను రామా
గర్విని వాలిని కూల్చిన రామా
కోతిని దూతగ బంపిన రామా
హితుడగు లక్ష్మణు కూడిన రామా

సుందర కాండ

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
సచ్చిదనందుడవీవే రామా

చరణం:

1. సతము హనుమ నిను దలచెను రామా
అతని విఘ్నముల బాపిన రామా
సీతకు ప్రాణాధారము రామా
దశకంతుడు నిను దూ రెను రామా
మారుతి నిను కీ-ర్తించెను రామా
కాకిని కాచితివనె సతి రామా
చూడామణి గై-కొంటివి రామా

యుద్ధకాండ

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
సచ్చిదనందుడవీవే రామా

చరణం:

1. కపివరుడోదా-రౌను నిను రామా
రావణు గూల్చగ వెడలితి రామా
బెదిరిన జలనిధి శరణనె రామా
విభీషణాభయ మిచ్చిన రామా ...1
2. కొండల పంతెన కట్టిన రామా
కుంభకర్ణు దల గోసిన రామా
రాక్షస మర్దన చేసిన రామా
అహిమహి రావణు దోలిన రామా ...2
3. దశముఖ రావణు కూల్చిన రామా
బ్రహ్మాదులు నిను పొగడిరి రామా
దివి గల నీ పిత నిను గనె రామా
సీతను కనుగొని పొంగిన రామా ...3
4. మ్రొక్కె విభీషణ రాజు రామా
పుష్పక-మున నిక సాగితి రామా
నడుమ భరద్వా-జుని గనురామా
భరతుని ప్రాణము నిలిపిన రామా ...4

5. సాకేతమునకు సొమ్మువు రామా
 జనులొ-దల నిను దాల్చిరి రామా
 సింహా-సనమున వెలు-గొందిన రామా
 రాజ్య పట్టమును పొందిన రామా ...5

6. రాజన్యులు నిను గొల్చిరి రామా
 ఉపద విభీషణు డొసగెను రామా
 కప్పుల కనుగ్రహ మిచ్చితి రామా
 జీవులందరను సాకెడి రామా
 జగతికి నీ వా-ధారము రామా ...6

ఉత్తర కాండ

పల్లవి: రామరామ జయ రాజారామా
 రామరామ జయ సీతారామా

అ.ప: శుద్ధ బ్రహ్మము నీవే రామా
 సచ్చిదనందుడవీవే రామా

చరణం:

1. వచ్చి మునులు నిను మెచ్చిరి రామా
 రావణ గాఢలు వింటివి రామా
 సుఖముగ నుంటివి సీతతో రామా
 జనులను నీతిగ నడిపితి రామా ...1

2. భార్యను వనముల వదలితి రామా
 లవణాసురు కూ-ల్పించితి రామా
 శంబుకు-నకు దివి నిచ్చితి రామా
 కుశలవ గానము వింటివి రామా ...2

3. అశ్వమేధమును చె - బట్టిన రామా
 యముడు దివిని గు-ర్తొనరిచె రామా
 పురజనులందిరి ముక్తిని రామా
 సురపరు లందరు పొంగిరి రామా ...3
4. తేజమె నీ నిజ రూపము రామా
 సంస్కృతి బంధము దెంతువు రామా
 ధర్మ స్థాపన చేతువు రామా
 ముక్తిని భక్తుల కిత్తువు రామా ...4
5. జీవుల నందరి నేలెడు రామా
 భవరోగంబుల బాపుదు రామా
 వైకుంఠంబున నుండువు రామా
 నిత్యానందమె నీ యిలు రామా ...5
6. భయముల బాపుము దశరథ రామా
 జయ మంగళ మిడు సీతా రామా
 మంగళ కరుడవు మంగళ రామా
 శుభ విభవమ్ముల నిత్తువు రామా ...6
7. సుఖమను వానను కురిసెదు రామా
 భక్తుల ప్రేమిం-చెదవో రామా
 రఘుపతి రాఘవ రాజా రామా
 పతిత పాపన సీతా రామా ...7

కిష్కింధా కాండ
విషయసూచిక

	సర్గలు	పుటలు
1.	రామవిప్రలంభావేశః	33
2.	సుగ్రీవ మంత్రః	46
3.	హనుమాత్ప్రేషణమ్	49
4.	సుగ్రీవ సమీపగమనమ్	53
5.	సుగ్రీవ సఖ్యమ్	57
6.	భూషణప్రత్యభిజ్ఞానమ్	60
7.	రామసమాశ్వాసనమ్	63
8.	వాలివధప్రతిజ్ఞా	65
9.	వైరవృత్తాంతానుక్రమః	70
10.	రాజ్యనిర్వాస కథనమ్	73
11.	వాలిబలావిష్కరణమ్	76
12.	సుగ్రీవప్రత్యయదానమ్	85
13.	సప్తజనాశ్రమప్రణామః	89
14.	సుగ్రీవగర్జనమ్	92
15.	తారాహితోక్తిః	95
16.	వాలి సంహారః	98
17.	రామాధిక్షేపః	102
18.	వాలివధ సమర్థనమ్	107
19.	తారాగమనమ్	113
20.	తారావిలాపః	116
21.	హనుమాదాశ్వాసనమ్	119
22.	వాల్యనుశాసనమ్	121
23.	అంగదాభివాదనమ్	124
24.	సుగ్రీవ తారాశ్వాసనమ్	127

25.	వాలిసంస్కారః	135
26.	సుగ్రీవాభిషేకః	140
27.	మాల్యవన్నివాసః	144
28.	ప్రావృడుజ్జుంభణమ్	149
29.	హనుమత్ప్రతిబోధనమ్	158
30.	శరద్వర్ణనమ్	161
31.	లక్ష్మణక్రోధః	172
32.	హనుమన్మంత్రః	178
33.	తారాసాంత్యవచనమ్	180
34.	సుగ్రీవతర్జనమ్	188
35.	తారా సమాధానమ్	190
36.	సుగ్రీవలక్ష్మణానురోధః	192
37.	కపిసేనా సమానయనమ్	194
38.	రామసమీపగమనమ్	198
39.	సేనానివేశః	201
40.	ప్రాచీప్రేషణమ్	206
41.	దక్షిణాప్రేషణమ్	213
42.	ప్రతీచేప్రేషణమ్	218
43.	ఉదీచీప్రేషణమ్	223
44.	హనుమత్సందేశః	230
45.	వానరబలప్రతిష్ఠా	232
46.	భూమండలభ్రమణ కథనమ్	234
47.	కపిసేనాప్రత్యాగమనమ్	236
48.	కంఠూవనాదివిచయః	238
49.	రజతపర్వతవిచయః	240
50.	ఋక్షబిలప్రవేశః	243
51.	స్వయంప్రభాతిథ్యమ్	247
52.	బిలప్రవేశకారణకథనమ్	249

53.	అంగదాదినిర్వేదః	251
54.	హనూమద్భేదనమ్	255
55.	ప్రాయోపవేశః	257
56.	సంపాతిప్రశ్నః	260
57.	జయాయుర్దిష్టకథనమ్	262
58.	సీతాప్రవృత్త్యుపలంభః	265
59.	సుపార్శ్వవచనానువాదః	269
60.	సంపాతిపురావృత్తవర్ణనమ్	272
61.	సూర్యానుగమనాఖ్యానమ్	274
62.	నిశాకరభవిష్యాఖ్యానమ్	276
63.	సంపాతిపక్షప్రరోహః	278
64.	సముద్రలంఘనమంత్రణమ్	280
65.	బలేయత్తావిష్కరణమ్	282
66.	హనూమద్బలసంధుక్షణమ్	286
67.	లంఘనావష్టంభః	290

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణమ్

అరణ్య కాండః

ధ్యాన శ్లోకములు

శ్రీహనుమల్లక్ష్మణ సీతాసమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్ |
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నాప శాంతయే || 1

వాగీశాద్యాస్సమనసః సర్వార్థానాముపక్రమే |
యం నత్వ్యా కృతకృత్యాస్సన్యః తం నమామి గజాననమ్ || 2

దోర్భిర్యుక్తా చతుర్భిః స్ఫటికమణిమయీ మక్షమాలాం దధానా
హస్తేనైకేన పద్మం సితమపి చ శుకం పుస్తకం చాపరేణ |
భాసాకుందేందు శంఖస్ఫటిక మణినిభా భాసమానాఽసమానా
సా మే వాగ్దేవతేయం నివసతు వదనే సర్వదా సుప్రసన్నా || 3

కూజంతం రామ రామేతి మధురం మధురాక్షరమ్ |
ఆరుహ్య కవితాశాఖాం పందే వాల్మీకి కోకిలమ్ || 4

వాల్మీకేర్మునిసింహస్య కవితాపనచారిణః |
శృణ్వన్ రామకథా నాదం కో న యాతి పరాం గతిమ్ || 5

యఃపిబన్ సతతం రామ చరితామృత సాగరమ్ |
అతృప్తస్తం మునిం పందే ప్రాచేతసమకల్మషమ్ || 6

గోషృదీకృత వారాశిం మశకికృత రాక్షసమ్ |
రామాయణ మహామాలారత్నం పందేఽనిలాత్మజమ్ || 7

- అంజనానందనం వీరం జానకీ శోకనాశనమ్ |
కపిశమక్షహంతారం వందే లంకాభయంకరమ్ || 8
- ఉల్లంఘ్య సింధో స్సలిలం సలీలం
యశ్శోకవహ్నిం జనకాత్మజాయాః |
ఆదాయ తేనైవ దదాహ లంకాం
సమామి తం ప్రాంజలిరాంజనేయమ్ || 9
- అంజనేయమతిపాటలాననం
కాంచనాద్రి కమనీయ విగ్రహమ్ |
పారిజాత తరుమూలవాసినం
భావయామి పవమాననందనమ్ || 10
- యత్ర యత్ర రఘునాథ కీర్తనం
తత్ర తత్ర కృతమస్తకాంజలిమ్ |
బాష్పవారిపరిపూర్ణ లోచనం
మూరుతిం నమత రాక్షసాంతకమ్ || 11
- మనోజవం మూరుత తుల్యవేగం
జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠమ్ |
వాతాత్మజం వాసరయూథముఖ్యం
శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి || 12
- యఃకర్ణాంజలి సంపుటైరహరహః సమ్యక్స్విబత్వాదరాత్
వాల్మీకేర్వదనారవిందగలితం రామాయణాఖ్యం మధు |
జన్మవ్యాధి జరావిపత్తి మరణైరత్యంతసోపద్రవం
సంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమాన్ విష్ణోఃపదం శాశ్వతమ్ || 13

తదుపగత సమాస సంధియోగం సమమధురోపసతార్థ వాక్యబద్ధమ్ |
 రఘువరచరితం మునిప్రణీతం దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వమ్ ||

14

వాల్మీకిగిరిసంభూతా రామసాగరగామినీ |
 పునాతు భువనం పుణ్యా రామాయణ మహానదీ |

15

శ్లోకసార సమాకీర్ణం సర్గకల్లోల సంకులమ్ |
 కాండగ్రాహమహామీనం వందే రామాయణార్ణవమ్ ||

16

వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే |
 వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాద్రామాయణాత్మనా ||

17

వైదేహీ సహితం సురద్రుమతలే హైమే మహామండపే
 మధ్యే పుష్పక మాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితమ్ |
 అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వం మునిభ్యః పరం
 వ్యాఖ్యాంతం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్ ||

18

సమోఽస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ
 దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై |
 సమోఽస్తు రుద్రేంద్ర యమానిలేభ్యో
 సమోఽస్తు చంద్రార్క మరుద్గణేభ్యః ||

19

ఓం శ్రీసీతారామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణే

కిష్కింధాకాండే

ప్రథమస్కంధః

1. రామవిప్రలంభావేశః

- స తాం పుష్కరిణీం గత్వా పద్మోత్పల ఝషాకులామ్ |
రామ స్సామిత్రిసహితో విలలాపాకులేంద్రియః || 1
- తస్య దృష్ట్వాప తాం హర్షాత్ ఇంద్రియాణి చ కంపిరే |
స కామవశ సంపన్నః సామిత్రిమిదమబ్రవీత్ || 2
- సామిత్రే శోభతే పంపా వైదూర్యవిమలోదకా |
పుల్లపద్మోత్పలవతీ శోభితా వివిధైర్గుమైః || 3
- సామిత్రే పశ్య పంపాయాః కాననం శుభదర్శనమ్ |
యత్ర రాజంతి శైలాభాః ద్రుమా స్సశిఖరా ఇవ || 4
- మాం తు శోకాభిసంతప్తం ఆధయః పీడయంతి వై |
భరతస్య చ దుఃఖేన వైదేహ్యో హరణేన చ || 5
- శోకార్తస్యాపి మే పంపా శోభతే చిత్రకాననా |
వ్యవకీర్ణా బహువిధైః పుష్పైశ్చ శ్శీతోదకా శివా || 6
- నలినైరపి సంఘన్నా హ్యత్యర్థం శుభదర్శనా |
సర్పవ్యాలానుచరితా మృగద్విజసమాకులా || 7
- అధికం ప్రతిభాత్యేతత్ నీలపీతం తు శాద్వలమ్ |
ద్రుమాణాం వివిధైః పుష్పైః పరిస్తోమైరివార్పితమ్ || 8
- పుష్పభారసమృద్ధాని శిఖరాణి సమంతతః |
లతాభిః పుష్పితాగ్రాభిః ఉపగూఢాని సర్వతః || 9

- సుఖానిలోఽయుం సౌమిత్రే కాలః ప్రచురమన్మథః|
గంధవాన్ సురభిర్మాసో జాతపుష్పఫలద్రుమః|| 10
- పశ్య రూపాణి సౌమిత్రే వనానాం పుష్పశాలినామ్|
స్యజతాం పుష్పవర్షాణి తోయం తోయముచామివ|| 11
- ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కాననద్రుమాః|
వాయువేగప్రచలితాః పుష్పైర్వరపకిరంతి గామ్|| 12
- పతితైః పతమానైశ్చ పాదపస్తైశ్చ మారుతః|
కుసుమైః పశ్య సౌమిత్రే క్రీడన్విప సమంతతః|| 13
- విపక్షిన్ వివిధా శ్శాఖాః నగానాం కుసుమోత్కచాః|
మారుతశ్చలితస్థానైః షట్పదైరనుగీయతే|| 14
- మత్తకోకిలసన్నాదైః సర్తయన్విప పాదపాన్|
శైలకందరనిష్కాంతః ప్రగీత ఇవ చానిలః|| 15
- తేన విక్షిపతాత్యర్థం పవనేన సమంతతః|
అమీ సంసక్తశాఖాగ్రాః గ్రథితా ఇవ పాదపాః|| 16
- స ఏష సుఖసంస్పర్శః వాతి చందనశీతలః|
గంధమభ్యావహాన్ పుణ్యం శ్రమాపనయనోఽనిలః|| 17
- అమీ పవనవిక్షిప్తాః వినదంతీవ పాదపాః|
షట్పదైరనుకూజద్భిః వనేషు మధుగంధిషు|| 18
- గిరిప్రస్థేషు రమ్యేషు పుష్పవద్భిర్మనోరమైః|
సంసక్తశిఖరాశ్శైలాః విరాజంతే మహాద్రుమైః|| 19
- పుష్పసంఘస్సశిఖరాః మారుతోత్కేపచంచలాః|
అమీ మధుకరోత్తంసాః ప్రగీతా ఇవ పాదపాః|| 20

సుపుష్పితాంస్తు పశ్యేమాన్ కర్ణికారాన్ సమంతతః హాటకప్రతిసంచన్నాన్ సరాన్ పీతాంబరానివ	21
అయం వసంత స్సౌమిత్రే నానావిహాగనాదితః సీతయా విప్రహీణస్య శోకసందీపనో మమ	22
మాం హి శోకసమాక్రాంతం సంతాపయతి మన్మథః హృష్టః ప్రవదమానశ్చ మామాహ్వాయతి కోకిలః	23
ఏష దాత్యూహాకో హృష్టో రమ్యే మాం వననిర్హరే ప్రణదన్ మన్మథావిష్టం శోచయిష్యతి లక్ష్మణ	24
శ్రుత్వైతస్య పురాశబ్దం ఆశ్రమస్థా మమ ప్రియా మామాహూయ ప్రముదితా పరమం ప్రత్యసందత	25
ఏవం విచిత్రాః పతగాః నానారాపవిరావిణః వృక్షగుల్మలతాః పశ్య సంపతంతి సమంతతః	26
విమిశ్రా విహాగాః పుంభిః ఆత్మవ్యూహాభినందితాః భృంగరాజప్రముదితాః సౌమిత్రే మధురస్వరాః	27
అస్యాః కూలే ప్రముదితాః శకునా స్సంఘశస్త్విహా దాత్యూహారతివిక్రందైః పుంస్కోకిలరుతైరపి	28
స్వసంతి పాదపాశ్చేమే మమానంగప్రదీపనాః అశోకస్తబకాంగారః షట్పదస్వననిస్స్వనః	29
మాం హి పల్లవతామూర్చిః వసంతాగ్నిః ప్రథక్త్యతి స హి తాం సూక్ష్మ పక్షాక్షీం సుకేశీం మృదుభాషిణీమ్	30
అపశ్యతో మే సౌమిత్ర జీవితేఽస్తి ప్రయోజనమ్ అయం హి దయితస్తస్యాః కాలో రుచిరకానసః	31

కోకిలాకుల సీమాంతో దయితాయా మమాసఘ మన్మథాయాస సంభూతో వసంతగుణవర్ధితః	32
అయం మాం ధక్ష్మతి క్షిప్రం శోకాగ్నిర్నచిరాదివ అపశ్యతస్తాం దయితాం పశ్యతో రుచిరద్రుమాన్	33
మమాయమాత్మప్రభవో భూయస్త్వముపయాస్యతి అదృశ్యమానా వైదేహీ శోకం వర్ణయతీహ మే	34
దృశ్యమానో వసంతశ్చస్వేదసంసర్గదూషకః మాం హి సా మృగశాబాక్షీ చింతాశోకబలాత్కృతమ్	35
సంతాపయతి సౌమిత్రే క్రూరశ్చైత్రోపనానిలః అమీ మయూరాశ్శోభంతే ప్రనృత్యంతస్తతస్తతః	36
స్వైః పక్షైః పవనోద్ధూతైః గవాక్షై స్సాంభటికైరివ శిఖినీభిః పరివృతాః త ఏతే మదమూర్చితాః	37
మన్మథాభిపరీతస్య మమ మన్మథవర్ధనాః పశ్య లక్ష్మణ నృత్యంతం మయూర ముపనృత్యతి	38
శిఖినీ మన్మథారైషా భర్తారం గిరిసానుషు తామేవ మనసా రామాం మయూరోఽప్యృపధావతి	39
వితత్య రుచిరౌ పక్షౌ రుతైరుపహసన్నిప మయూరస్య వనే నూసం రక్షసా న హృతా ప్రియా	40
తస్మాన్నృత్యతి రమ్యేషు వనేషు సహ కాంతయా మమ త్వయం వినా వాసః పుష్పమాసే సుదుస్పహః	41
పశ్య లక్ష్మణ సంరాగం తిర్యగ్యోని గతేష్వపి యదేషా శిఖినీ కామాత్ భర్తారమభివర్తతే	42

మమాప్యేవం విశాలాక్షీ జానకీ జాతసంభ్రమా మదనేనాభివర్తేత యది నాపహృతా భవేత్	43
పశ్య లక్ష్మణ పుష్పాణి నిష్పలాని భవంతి మే పుష్పభారసమృద్ధానాం వనానాం శిశిరాత్యయే	44
రుచిరాణ్యపి పుష్పాణి పాదపానామతిశ్రియా నిష్పలాని మహీం యాంతి సమం మధుకరోత్కరైః	45
నదంతి కామం ముదితాః శకునా స్సంఘశః కలమ్ ఆహ్వాయంత ఇవాన్యోన్యం కామోన్మాదకరా మమ	46
వసంతో యది తత్రాపి యత్ర మే వసతి ప్రియా నూనం పరవశా సీతా సాపి శోచత్యహం యథా	47
నూనం స తు వసంతోఽయం దేశం స్పృశతి యత్ర సా కథం హ్యసితపద్మాక్షీ వర్తయేత్సా మయా వినా	48
అథవా వర్తతే తత్ర వసంతో యత్ర మే ప్రియా కిం కరిష్యతి సుశ్రోణీ సా తు నిర్భర్న్వితా పరైః	49
శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ మృదువూర్వాభిభాషిణీ నూనం వసంతమాసాద్య పరిత్యక్త్యతి జీవితమ్	50
దృఢం హి హృదయే బుద్ధిః మమ సంప్రతి వర్తతే నాలం వర్తయితుం సీతా సాధ్వీ మద్విరహం గతా	51
మయి భావో హి వైదేహ్యః తత్త్వతో వినివేశితః మమాపి భావ స్సీతాయాం సర్వథా వినివేశితః	52
ఏష పుష్పవహో వాయుః సుఖస్పర్శో హిమాపహః తాం విచింతయతః కాంతాం పాపకప్రతిమో మమ	53

- సదా సుఖమహం మన్యే యం పురా సహ సీతయా |
మారుత స్స వినా సీతాం శోకం వర్షయతే మమ || 54
- తాం వినా స విహంగోఽసౌ పక్షీ ప్రణదితస్తదా |
వాయసః పాదపగతః ప్రహృష్టమభినర్దతి || 55
- ఏష వై తత్ర వైదేహ్యః విహగః ప్రతిహారకః |
పక్షీ మాం తు విశాలాక్ష్యాః సమీప ముపనేష్యతి || 56
- శృణు లక్ష్మణ సన్నాదం వనే మదవివర్ధనమ్ |
పుష్పితాగ్రేషు వృక్షేషు ద్విజానాముపకూజతామ్ || 57
- విక్తిప్తాం పవనేనైతాం అసౌ తిలకమంజరీమ్ |
షట్పద స్సహసాభ్యేతి మదోద్ధూతామివ ప్రియామ్ || 58
- కామినామయమత్యంతం అశోక శ్శోకవర్ధనః |
స్తబకైః పవనోత్తక్తిషైః తర్జయన్నివ మాం స్థితః || 59
- అమీ లక్ష్మణ దృశ్యంతే చూతాః కుసుమశాలినః |
విభ్రమోత్సిక్తమసః సాంగరాగా నరా ఇవ || 60
- సౌమిత్రే పశ్య పంపాయాః చిత్రాసు వనరాజిషు |
కిన్నరా నరశార్దూల విచరంతి తతస్తతః || 61
- ఇమాని శుభగంధీని పశ్య లక్ష్మణ సర్వశః |
నలినాని ప్రకాశంతే జలే తరుణసూర్యపత్ || 62
- ఏషా ప్రసన్నసలిలా పద్మనీలోత్పలాయుతా |
హంసకారండవాక్కిర్ణా పంపా సౌగంధికాన్వితా || 63
- జలే తరుణసూర్యాభైః షట్పదాహతకేసరైః |
పంకజై శ్శోభతే పంపా సమంతాదభిసంవృతా || 64

చక్రవాకయుతా నిత్యం చిత్రప్రస్థపనాంతరా మాతంగ మృగయూతైశ్చ శోభతే సలిలార్థిభిః	65
పవనాహితవేగాభిః ఊర్విభిర్విమలేఽంభసి పంకజాని విరాజంతే తాడ్యమానాని లక్ష్మణ	66
పద్మపత్రవిశాలాక్షీం సతతం ప్రియపంకజామ్ అపశ్యతో మే వైదేహీం జీవితం నాభిరోచతే	67
అహో కామస్య వామత్వం యో గతామపి దుర్లభామ్ స్మారయిష్యతి కల్యాణీం కల్యాణతరవాదినీమ్	68
శక్యో ధారయితుం కామో భవేదభ్యాగతో మయా యది భూయో వసంతో మాం స హన్యాత్ పుష్పితద్రుమః	69
యాని స్మ రమణీయాని తయా సహ భవంతి మే తాన్యేవారమణీయాని జాయంతే మే తయా వినా	70
పద్మకోశపలాశాని ద్రష్టుం దృష్టిర్ని మన్యతే సీతాయా నేత్రకోశాభ్యాం సదృశానీతి లక్ష్మణ	71
పద్మకేసరసంస్పృష్టో వృక్షాంతరవినిస్సృతః నిశ్శ్వాస ఇవ సీతాయాః వాతి వాయుర్మనోహరః	72
సౌమిత్రే పశ్య పంపాయాః దక్షిణే గిరిసానుని పుష్పితాం కర్ణికారస్య యష్టిం పరమశోభనామ్	73
అధికం శైలరాజోఽయం ధాతుభి స్సువిభూషితః విచిత్రం సృజతే రేణుం వాయువేగవిఘట్టితమ్	74
గిరిప్రస్థాస్తు సౌమిత్రే సర్వత స్సంప్రపుష్పితైః నిష్పత్యై స్సర్వతో రమ్యైః ప్రదీప్తా ఇవ కింశుకైః	75

పంపాతీరరుహాశ్చేమే సంసిక్తా మధుగంధినః మాలతీమల్లికాషణ్ణాః కరవీరాశ్చ పుష్పితాః	76
కేతక్య స్నింధువారాశ్చ వాసంత్యశ్చ సుపుష్పితాః మాధవ్యో గంధపూర్ణాశ్చ కుందగుల్మాశ్చ సర్వశః	77
చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వజ్జుల వకులాస్తథా చంపకాస్తలకాశ్చైవ నాగప్పక్షా స్సుపుష్పితాః	78
నీపాశ్చ వరణాశ్చైవ బర్జూరాశ్చ సుపుష్పితాః పద్మకాశ్చోపశోభంతే నీలాశోకాశ్చ పుష్పితాః	79
లోధ్రాశ్చ గిరిప్యష్టేషు సింహకేసరపింజరాః అంకోలాశ్చ కురంటాశ్చ పూర్ణకాః పారిభద్రకాః	80
చూతాః పాటలయశ్చైవ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః ముచుళిందార్జునాశ్చైవ దృశ్యంతే గిరిసానుషు	81
కేతకోద్దాలకాశ్చైవ శిరీషాః శింశపా ధవాః శాల్మల్యః కింశుకాశ్చైవ రక్తాః కురబకాస్తథా	82
తినిశా నక్త మాలాశ్చ చందనా స్పందనాస్తథా హింతాలాస్తలకాశ్చైవ నాగప్పక్షాశ్చ పుష్పితాః	83
పుష్పితాన్ పుష్పితాగ్రాభిః లతాభిః పరివేష్టితాన్ ద్రుమాన్ పశ్యేహ సౌమిత్రే పంపాయా రుచిరాన్ బహూన్	84
వాతవిక్షిప్తవిటపాన్ యథాసన్నాన్ ద్రుమానిమాన్ లతా స్సమనువేష్టంతే మత్తా ఇవ వరస్త్రియః	85
పాదపాత్ పాదపం గచ్ఛన్ శైలాశ్చైవలం వనాద్వనమ్ వాతి నై కరసాస్వాద సంమోదిత ఇవానిలః	86

కేచిత్ పర్యాప్తకుసుమాః పాదపా మధుగంధినః కేచిన్ముకులసంచీతాః శ్యామవర్ణా ఇవాబభుః	87
ఇదం మృష్టమిదం స్వాదు ప్రఘృల్లమిదమిత్యపి రాగమత్తో మధుకరః కుసుమేష్వవలీయతే	88
నిలీయ పునరుత్పత్య సహసాన్యత్ర గచ్ఛతి మధులుభ్తో మధుకరః పంపాతీరద్రుమేష్వసౌ	89
ఇయం కుసుమసంఘాతైః ఉపస్తీర్ణా సుఖా కృతా స్వయం నిపతితైర్బూమిః శయనప్రస్తరైరివ	90
వివిధా వివిధైః పుష్పైః తైరేవ నగసానుషు వికీర్ణైః పీతరక్తా హి సౌమిత్రే ప్రస్తరాః కృతాః	91
హిమాంతే పశ్య సౌమిత్రే వృక్షాణాం పుష్పసంభవమ్ పుష్పమాసే హి తరవః సంఘర్షాదివ పుష్పితాః	92
అహ్వయంత ఇవాన్యోన్యం నగాః షట్పదనాదితాః కుసుమోత్తంసవిటపాః శోభంతే బహు లక్ష్మణ	93
ఏషకారండవః పక్షీ విగాహ్య సలిలం శుభమ్ రమతే కాంతయా సార్థం కామముద్ధీపయన్ మమ	94
మందాకిన్యాస్తు యదిదం రూపమేవం మనోహరమ్ స్థానే జగతి విఖ్యాతా గుణాస్తస్యా మనోరమాః	95
యది దృశ్యేత సా సాధ్వీ యది చేహ వసేమహి స్పృహయేయం న శక్రాయ నాయోధ్యాయై రఘూత్తమ	96
న హ్యేవం రమణీయేషు శాద్వలేషు తయా సహ రమతో మే భవేచ్చింతా న స్పృహన్యేషు వా భవేత్	97

అమీ హి వివిధైః పుష్పైః తరవో రుచిరచ్ఛదాః కాననేఽస్మిన్ వినా కాంతాం చిత్తమున్మాదయంతి మే	98
పశ్య శీతజలాం చేమాం సౌమిత్రే పుష్కరాయుతామ్ చక్రవాకానుచరితాం కారండపనిషేవితామ్	99
ప్లవైః క్రౌంచైశ్చ సంపూర్ణాం వరాహమృగసేవితామ్ అధికం శోభతే పంపా వికూజద్భిర్విహంగవైః	100
దీపయంతీవ మే కామం వివిధా ముదితా ద్విజాః శ్యామాం చంద్రముఖీం స్మృత్వా ప్రియాం పద్మనిభేక్షణామ్	101
పశ్య సానుషు చిత్రేషు మృగీభి స్సహితాన్ మృగాన్ మాం పుసర్మృగశావాక్ల్యా వైదేహ్యా విరహీకృతమ్	102
వ్యథయంతీవ మే చిత్తం సంచరంతస్తతస్తతః అస్మిన్ సానుని రమ్యే హి మత్తద్విజగణాకులే	103
పశ్యేయం యది తాం కాంతాం తత స్వస్తి భవేన్నమ జీవేయం ఖలు సౌమిత్రే మయా సహ సుమధ్యమా	104
సేవతే యది వైదేహీ పంపాయాః పవనం సుఖమ్ పద్మసౌగంధికవహం శివం శోకవినాశనమ్	105
ధన్యా లక్ష్మణ సేవంతే పంపాపవన మారుతమ్ శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ ప్రియా విరహితా మయా	106
కథం ధారయతి ప్రాణాన్ వివశా జనకాత్మజా కిన్ను వక్త్యామి రాజానం ధర్మజ్ఞం సత్యవాదినమ్	107
సీతాయా జనకం పృష్టః కుశలం జనసంసది యా మామనుగతా మందం పిత్రా ప్రస్థాపితం వనమ్	108

- సీతా సత్పథమాస్థాయ క్వ ను సా వర్తతే ప్రియా |
తయా విహీనః కృపణః కథం లక్ష్మణ ధారయే || 109
- యా మామనుగతా రాజ్యాత్ భ్రష్టం విగతచేతసమ్ |
తచ్ఛార్వంచితపక్షాక్షం సుగంధి శుభమవ్రణమ్ || 110
- అపశ్యతో ముఖం తస్యాః సీదతీవ మనో మమ |
స్మితహాస్యాంతరయుతం గుణవన్మధురం హితమ్ || 111
- వైదేహ్యో వాక్యమతులం కదా శ్రోష్యామి లక్ష్మణ |
ప్రాప్య దుఃఖం వనే శ్యామా సా మాం మన్మథకర్నితమ్ || 112
- నష్టదుఃఖేవ హృషేష్టవ సాధ్వీ సాధ్వభ్యభాషత |
కిం ను వక్ష్యామి కౌసల్యాం అయోధ్యాయాం నృపాత్మజ || 113
- క్వసా స్తుషేతి పృచ్ఛంతీం కథం చాతిమనస్విసీమ్ |
గచ్ఛ లక్ష్మణ పశ్య త్వం భరతం భ్రాతృవత్సలమ్ || 114
- న హ్యహం జీవితం శక్తః తామృతే జనకాత్మజామ్ |
ఇతి రామం మహాత్మానం విలపంతమనాథవత్ || 115
- ఉవాచ లక్ష్మణో బ్రాతా వచనం యుక్తమవ్యయమ్ |
సంస్తంభ రామభద్రం తే మా శుచః పురుషోత్తమ || 116
- నేదృశానాం మతిర్మందా భవత్యకలుషాత్మనామ్ |
స్మృత్వావియోగజం దుఃఖం త్యజ స్నేహం ప్రియే జనే || 117
- అతిస్నేహపరిష్వంగాత్ వర్తిరార్ద్రాపి దహ్యతే |
యది గచ్ఛతి పాతాలం తతో హ్యధికమేవ వా || 118
- సర్వథా రావణస్తావత్ న భవిష్యతి రాఘవ |
ప్రపృత్తిర్లభ్యతాం తావత్ తస్య పాపస్య రక్షసః || 119

- తతో హాస్యతి వా సీతాం నిధనం వా గమిష్యతి |
యది యాతి దితేర్గర్చం రాపణ స్సహా సీతయా || 120
- తత్రాపేయం హనిష్యామి న చేద్దాస్యతి మైథిలీమ్ |
స్వాస్థ్యం భద్రం భజస్వార్య త్యజ్యతాం కృపణా మతిః || 121
- అర్థోహి నష్టకార్యారైః నాయత్సేనాధిగమ్యతే |
ఉత్సాహో బలవానార్య నాస్తుత్సాహాత్ పరం బలమ్ || 122
- సోత్సాహస్యాస్తి లోకేషు న కించిదపి దుర్లభమ్ |
ఉత్సాహవంతః పురుషాః నాపసీదంతి కర్మసు || 123
- ఉత్సాహమాత్రమాశ్రిత్య ప్రతిలప్స్యామి జానకీమ్ |
త్యజ్యతాం కామవృత్తత్వం శోకం సంన్యస్య పృష్ఠతః || 124
- మహాత్మానం కృతాత్మానం ఆత్మానం నావబుధ్యసే |
ఏవం సంబోధితస్తేన శోకోపహతచేతనః || 125
- న్యస్య శోకం చ మోహం చ తతో దైర్యముపాగమత్ |
సోఽభ్యతిక్రామదవ్యగ్రః తామచింత్యపరాక్రమః || 126
- రామః పంపాం సురుచిరాం రమ్యాం పారిష్లపద్రుమామ్ ||
నిరీక్షమాణః సహసా మహాత్మా
సర్వం వనం నిర్లరకందరాంశ్చ |
ఉద్విగ్నచేతా స్సహ లక్ష్మణేన
విచార్య దుఃఖోపహతః ప్రతస్థే || 127
- తం మత్తమాతంగవిలాసగామీ
గచ్ఛంతమవ్యగ్రమనా మహాత్మా |
స లక్ష్మణో రాఘవమిష్టచేష్టో
రరక్ష ధర్మేణ బలేన చైవ || 128

తాపప్రమూకస్య సమీపచారీ
 చరన్ దదర్శాద్భుతదర్శనీయౌ |
 శాఖామృగాణామధిపస్తరస్వీ
 వితత్ర సే నైవ చిచ్ఛ కించిత్ ||

129

స తౌ మహాత్మా గజమందగామీ
 శాఖామృగస్తత్ర చిరం చరంతౌ |
 దృష్ట్వా విషాదం పరమం జగామ
 చింతాపరీతో భయభారభగ్నుః ||

130

తమాశ్రమం పుణ్యసుఖం శరణ్యం
 సదైవ శాఖామృగసేవితాంతమ్ |
 త్రస్తాశ్చ దృష్ట్వాహరయోఽభిజగ్ముః-
 మహాజసౌ రాఘవలక్ష్మణౌ తౌ ||

131

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
 కిష్కింధాకాండే ప్రథమస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ద్వితీయ స్సర్గః

2. సుగ్రీవ మంత్రః

- తౌ తు దృష్ట్వా మహాత్మానౌ భ్రాతౌ రామలక్ష్మణౌ |
వరాయుధధరో వీరౌ సుగ్రీవ శ్శంకితోఽభవత్ || 1
- ఉద్విగ్నహృదయ స్సర్వాః దిశ స్సమవలోకయన్ |
న వ్యతిష్ఠత కస్మింశ్చిత్ దేశే వానరపుంగవః || 2
- నైవ చక్రే మన స్నాతుం వీక్షమాణౌ మహాబలౌ |
కపేః పరమభీతస్య చిత్తం వ్యవససాద హ || 3
- చింతయిత్వా స ధర్మాత్మా విమృశ్య గురులాఘవమ్ |
సుగ్రీవః పరమోద్విగ్నః సర్వైరనుచరై స్సహ || 4
- తత స్స సచివేభ్యస్తు సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః |
శశంస పరమోద్విగ్నః పశ్యంస్తౌ రామలక్ష్మణౌ || 5
- ఏతౌ పనమిదం దుర్గం వాలిప్రణిహితౌ ధ్రువమ్ |
ఛద్మనా చీరవసనౌ ప్రచరంతావిహాగతౌ || 6
- తత స్సుగ్రీవసచివాః దృష్ట్వా పరమధన్వినౌ |
జగ్ముర్గిరితటాత్తస్మాత్ అన్యచ్ఛిఖరముత్తమమ్ || 7
- తే క్షిప్రమధిగమ్యాథ యూథపా యూథపర్షభమ్ |
హరయౌ వానరశ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరే || 8
- ఏకమేకాయనగతాః ప్లవమానా గిరేర్గిరిమ్ |
ప్రకంపయంతో వేగేన గిరీణాం శిఖరాణ్యపి || 9
- తత శ్శాఖామృగా స్సర్వే ప్లవమానా మహాబలాః |
బభంజుశ్చ నగాంస్తత్ర పుష్పితాన్ దుర్గసంశ్రితాన్ || 10

- ఆష్టవంతో హరివరాః సర్వతస్తం మహాగిరిమ్ |
 మృగమార్జాలశార్దూలాన్ త్రాసయంతో యయుస్తదా || 11
- తత స్సుగ్రీవసచివాః పర్వతేంద్రం సమాశ్రితాః |
 సంగమ్య కపిముఖ్యేన సర్వే ప్రాంజలయ స్నితాః || 12
- తతస్తం భయసంవిగ్నం వాలికిల్బిషశంకితమ్ |
 ఉవాచ హనుమాన్ వాక్యం సుగ్రీవం వాక్యకోవిదః || 13
- సంభ్రమస్త్యజ్యతామేషః సర్వైర్వాలికృతే మహాన్ |
 మలయోఽయం గిరివరో భయం నేహస్తి వాలినః || 14
- యస్మాదుద్విగ్నచేతాస్త్యం ప్రద్రుతో హరిపుంగవ |
 తం క్రూరదర్శనం క్రూరం నేహ పశ్యామి వాలినమ్ || 15
- యస్మాత్తవ భయం సౌమ్య పూర్వజాత్ పాపకర్మణః |
 స నేహ వాలీ దుష్టాత్మా న తే పశ్యామ్యహం భయమ్ || 16
- అహో శాఖామృగత్వం తే వ్యక్తమేవ ప్లవంగమ |
 లఘుచిత్త తయాత్మానం న స్థాపయసి యో మతో || 17
- బుద్ధివిజ్ఞానసంపన్నః ఇంగితై స్సర్వమాచర |
 న హ్యబుద్ధిం గతో రాజా సర్వభూతాని శాస్తి హి || 18
- సుగ్రీవస్తు శుభం వాక్యం శ్రుత్వా సర్వం హనూమతః |
 తత శ్శుభతరం వాక్యం హనూమంతమువాచ హ || 19
- దీర్ఘబాహూ విశాలాక్షౌ శరచాపాసిధారిణౌ |
 కస్య న స్యాద్భయం దృష్ట్వా హ్యేతౌ సురసుతోపమా || 20
- వాలిప్రణిహితావేతౌ శంకేఽహం పురుషోత్తమా |
 రాజానో బహుమిత్రాశ్చ విశ్వాసో నాత్ర హి క్షమః || 21

అరయశ్చ మనుష్యేణ విజ్ఞేయాశ్చన్నవారిణః|
విశ్వస్తానామవిశ్వస్తాః రంద్రేషు ప్రహరంతి హి|| 22

కృత్యేషు వాలీ మేధావీ రాజానో బహుదర్శనాః|
భవంతి పరహంతారః తే జ్ఞేయాః ప్రాకృతైర్నరైః|| 23

తౌ త్వయా ప్రాకృతేనేప గత్వా జ్ఞేయా ప్లవంగమ|
ఇంగితానాం ప్రకారైశ్చ రూపవ్యాభాషణేన చ|| 24

లక్షయస్య తయోర్భావం ప్రహృష్టమనసౌ యది|
విశ్వాసయన్ ప్రశంసాభిః ఇంగితైశ్చ పునః పునః|| 25

మమైవాభిముఖం స్థిత్యా పృచ్ఛ త్వం హరిపుంగవ|
ప్రయోజనం ప్రవేశస్య వసన్యాస్య ధనుర్ధరా|| 26

శుద్ధాత్మానౌ యది త్వేతౌ జానీహి త్వం ప్లవంగమ|
వ్యాభాషితైర్వా విజ్ఞేయాః స్యాద్దుష్టాఽదుష్టతా తయోః|| 27

ఇత్యేవం కపిరాజేన సందిష్టో మారుతాత్మజః|
చకార గమనే బుద్ధిం యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ|| 28

తథేతి సంపూజ్య వచస్తు తస్య తత్
కపేః సుభీతస్య దురాసదస్య చ|
మహానుభావో హనుమాన్ యయౌ తదా
స యత్ర రామౌఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః|| 29

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ద్వితీయస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే తృతీయస్సర్గః

3. హనుమత్ప్రేషణమ్

- వచో విజ్ఞాయ హనుమాన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః|
పర్వతాద్రుష్యమూకాత్తు పుష్పవే యత్ర రాఘవౌ|| 1
- కపిరూపం పరిత్యజ్య హనుమాన్ మారుతాత్మజః|
భిక్షురూపం తతో భేజే శరబుద్ధితయా కపిః|| 2
- తత స్స హనుమాన్ వాచా శ్లక్ష్ణయా సుమనోజ్ఞయా|
వినీతవదుపాగమ్య రాఘవౌ ప్రణిపత్య చ|| 3
- అబభాషే2థ తౌ వీరౌ యథావత్ ప్రశశంస చ|
సంపూజ్య విధివద్వీరౌ హనుమాన్ మారుతాత్మజః|| 4
- ఉవాచ కామతో వాక్యం మృదు సత్యపరాక్రమౌ|
రాజర్షిదేవప్రతిమౌ తాపసౌ సంశితవ్రతౌ|| 5
- దేశం కథమిమం ప్రాప్తౌ భవంతౌ వరవర్షినౌ|
త్రాసయంతౌ మృగగణాన్ అన్యాంశ్చ వనచారిణః|| 6
- పంపాతీరరుహాన్ వృక్షాన్ వీక్షమాణౌ సమంతతః|
ఇమాం సదీం శుభజలాం శోభయంతౌ తపస్వినౌ|| 7
- దైర్యవంతౌ సువర్ణాభౌ కౌ యువాం చీరవాససౌ|
నిశ్శ్వసంతౌ వరభుజౌ పీడయంతావిమాః ప్రజాః|| 8
- సింహవిప్రేక్షితౌ వీరౌ సింహతిబలవిక్రమౌ|
శక్రచాపనిభే చాపే గృహీత్వా శత్రుసూదనౌ|| 9
- శ్రీమంతౌ రూపసంపన్నౌ వృషభశ్రేష్ఠవిక్రమౌ|
హస్తీహస్తౌపమభుజౌ ద్యుతిమంతౌ సరర్షభౌ|| 10

- ప్రభయా పర్వతేంద్రోఽయుం యువయోరవభాసితః|
రాజ్యార్థావమరప్రఖ్యా కథం దేశమిహాగతే|| 11
- పద్మపత్రేక్షణో వీరో జటామండలధారిణో|
అన్యోన్యసదృశౌ వీరో దేవలోకాదివాగతే|| 12
- యదృచ్ఛయేవ సంప్రాప్తౌ చంద్రసూర్యౌ వసుంధరామ్|
విశాలవక్షసౌ వీరో మానుషౌ దేవరూపిణో|| 13
- సింహస్కంధౌ మహోత్సాహౌ సమదావివ గోపృషా|
ఆయతాశ్చ సువృత్తాశ్చ బాహవః పరిఘోపమాః|| 14
- సర్వభూషణభూషార్థాః కిమర్థం న విభూషితాః|
ఉభౌ యోగ్యావహం మన్యే రక్షితుం పృథివీమిమామ్|| 15
- స సాగరవనాం కృత్స్నం వింధ్యమేరువిభూషితామ్|
ఇమే చ ధనుషీ చిత్రే శ్లక్ష్మి చిత్రాసులేపనే|| 16
- ప్రకాశేతే యథేంద్రస్య వజ్రే హేమవిభూషితే|
సంపూర్ణా నిశితైర్పాణైః తూణాశ్చ శుభదర్శనాః|| 17
- జీవితాంతకర్షణైః శ్వసద్భిరివ పన్నగైః|
మహాప్రమాణౌ విస్తీర్ణౌ తప్తహాటకభూషితౌ|| 18
- ఖడ్గావేతౌ విరాజేతే నిర్ముక్తావివ పన్నగౌ|
ఏవం మాం పరిభాషంతం కస్మాద్యై నాభిభాషథః|| 19
- సుగ్రీవో నామ ధర్మాత్మా కశ్చిద్వానరయూథపః|
వీరో వినికృతో భ్రాత్రా జగద్భ్రమతి దుఃఖితః|| 20
- ప్రాప్తోఽహం ప్రేషితస్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా|
రాజ్ఞా వానరముఖ్యానాం హనుమాన్మామ వానరః|| 21

యువాభ్యాం సహ ధర్మాత్మా సుగ్రీవ స్సఖ్యమిచ్ఛతి తస్య మాం సచివం విత్తం వానరం పవనాత్మజమ్	22
భిక్షురూపప్రతిచ్ఛన్నం సుగ్రీవప్రియకామ్యయా ఋశ్యమూకాదిహ ప్రాప్తం కామగం కామరూపిణమ్	23
ఏవముక్త్వా తు హనుమాన్ తౌ వీరౌ రామలక్ష్మణౌ వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలః పునర్నోవాచ కించన	24
ఏతచ్ఛుక్త్వా వచస్తస్య రామౌ లక్ష్మణమబ్రవీత్ ప్రహృష్టపదన శ్శీఘ్రమాన్ భ్రాతరం పార్శ్వత స్స్థితమ్	25
సచివోఽయం కపీంద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః తమేవ కాంక్షమాణస్య మమాన్తికముపాగతః	26
అభిభాషస్య సౌమిత్రే సుగ్రీవసచివం కపిమ్ వాక్యజ్ఞం మధురైర్వాక్యైః స్నేహాయుక్తమరిందమ	27
నాన్యగ్వేదవినీతస్య నాయజుర్వేదధారిణః నాసామవేదవిదుషః శక్యమేవం ప్రభాషితుమ్	28
నూనం వ్యాకరణం కృత్స్నం అనేన బహుధా శ్రుతమ్ బహు వ్యాహరతానేన న కించిదపశభ్ధితమ్	29
న ముఖే నేత్రయోర్వాపి లలాటే చ భ్రువోస్తథా అన్యేష్వపి చ గాత్రేషు దోష స్సంవిదితః క్వచిత్	30
అవిస్తరమసందిగ్ధం అవిలంబితమద్రుతమ్ ఉరస్థం కంఠగం వాక్యం వర్తతే మధ్యమే స్వరే	31
సంస్కారక్రమసంపన్నాం అద్రుతామవిలంబితామ్ ఉచ్చారయతి కల్యాణీం వాచం హృదయహారిణీమ్	32

అనయా చిత్రయా వాచా త్రిస్థానవ్యంజనస్థయా|
 కస్య నారాధ్యతే చిత్తం ఉద్యతాసేరరేరపి|| 33

ఏవం విధో యస్య దూతో న భవేత్ పార్థివస్య తు|
 సిద్ధ్యంతి హి కథం తస్య కార్యాణాం గతయోఽనఘ|| 34

ఏవం గుణగణైర్యుక్తాః యస్య స్యుః కార్యసాధకాః|
 తస్య సిద్ధ్యంతి సర్వార్థాః దూతవాక్యప్రచోదితాః|| 35

ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిః సుగ్రీవ సచివం కపిమ్|
 అభ్యభాషత వాక్యజ్ఞో వాక్యజ్ఞం పవనాత్మజమ్|| 36

విదితా నౌ గుణా విద్వన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః|
 తమేవ చావాం మార్గావః సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరమ్|| 37

యథా బ్రవీషి హనుమన్ సుగ్రీవవచనాదిహ|
 తత్తథా హి కరిష్యావో వచనాత్తవ సత్తమ|| 38

తత్తస్య వాక్యం నిపుణం నిశమ్య
 ప్రహృష్టరూపః పవనాత్మజః కపిః|
 మన స్సమాధాయ జయోపపత్తై
 సఖ్యం తదా కర్తుమియేష తాభ్యామ్|| 39

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే తృతీయస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే చతుర్థస్సర్గః

4. సుగ్రీవ సమీపగమనమ్

- తతః ప్రహృష్టో హనుమాన్ కృత్యవానితి తద్వచః|
శ్రుత్వా మధురభావం చ సుగ్రీవం మనసా గతః|| 1
- భావో రాజ్యాగమస్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః|
యదయం కృత్యవాన్ ప్రాప్తః కృత్యం చైతదుపాగతమ్|| 2
- తతః పరమసంహృష్టో హనుమాన్ ప్లవగర్షభః|
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం రామం వాక్యవిశారదః|| 3
- కిమర్థం త్వం వనం ఘోరం పంపాకాననమండితమ్|
ఆగత స్సానుజో దుర్గం నానావ్యాలమ్బుగాయుతమ్|| 4
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణో రామచోదితః|
ఆచచక్షే మహాత్మానం రామం దశరథాత్మజమ్|| 5
- రాజా దశరథో నామ ద్యుతిమాన్ ధర్మవత్సలః|
చాతుర్వణ్యం స్వధర్మేణ నిత్యమేవానుపాలయన్|| 6
- స ద్వేష్టా విద్యతే తస్య స చ స ద్వేష్టి కంచన|
స చ సర్వేషు భూతేషు పితామహ ఇవాపరః|| 7
- అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైః ఇష్టవానాస్తదక్షిణైః|
తస్యాయం పూర్వజః పుత్రో రామో నామ జనై శ్శుభ్రతః|| 8
- శరణ్య స్సర్వభూతానాం పితుర్నిర్దేశపారగః|
జ్యేష్ఠో దశరథస్యాయం పుత్రాణాం గుణవత్తమః|| 9
- రాజలక్షణసంపన్నః సంయుక్తో రాజసంపదా|
రాజ్యాద్భృష్టో వనే వస్తుం మయా సార్థమిహాగతః|| 10

భార్యయా చ మహాతేజాః సీతయానుగతో వశీ దినక్షయే మహాభాగ ప్రభయేవ దివాకరః	11
అహమస్యావరో బ్రాతా గుణైర్దాస్యముపాగతః కృతజ్ఞస్య బహుజ్ఞస్య లక్ష్మణో నామ నామతః	12
సుఖార్హస్య మహార్హస్య సర్వభూతహితాత్మనః ఐశ్వర్యేణ చ హీనస్య వనవాసాశ్రితస్య చ	13
రక్షసాపహృతా భార్యా రహితే కామరూపిణా తచ్చ న జ్ఞాయతే రక్షః పత్నీ యేనాస్య వా హృతా	14
దనుర్నామ దితేః పుత్రః శాపాద్రాక్షసతాం గతః ఆఖ్యాతస్తేన సుగ్రీవః సమర్థో వాసరర్షభః	15
స జ్ఞాస్యతి మహావీర్యః తవ భార్యాపహారిణమ్ ఏవముక్త్వా దను స్వర్గం బ్రాజమానో గత స్సుఖమ్	16
ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యాథాతథ్యేన పృచ్ఛతః అహం చైవ హి రామశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతే	17
ఏష దత్త్వా చ విత్తాని ప్రాప్య చాసుత్తమం యశః లోకనాథః పురా భూత్వా సుగ్రీవం నాథమిచ్ఛతి	18
పితా యస్య పురా హ్యసీత్ శరణ్యో ధర్మవత్సలః తస్య పుత్ర శ్శరణ్యశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతః	19
సర్వలోకస్య ధర్మాత్మా శరణ్య శ్శరణం పురా గురుర్మే రాఘవ సో2యం సుగ్రీవం శరణం గతః	20
యస్య ప్రసాదే సతతం ప్రసీదేయురిమాః ప్రజాః స రామో వాసరేంద్రస్య ప్రసాదమభికాంక్షతే	21

యేస సర్వగుణోపేతాః పృథివ్యాం సర్వపార్థివాః మానితా స్సతతం రాజ్ఞా సదా దశరథేన వై	22
తస్యాయం పూర్వజః పుత్రః త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః సుగ్రీవం వానరేంద్రం తు రామ శ్శరణమాగతః	23
శోకాభిభూతే రామే తు శోకార్తే శరణం గతే కర్తుమర్హతి సుగ్రీవః ప్రసాదం హరియూథప	24
ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రం కరుణం సాశ్రులోచనమ్ హనుమాన్ ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్యవిశారదః	25
ఈదృశా బుద్ధిసంపన్నాః జితక్రోధా జితేంద్రియాః ద్రష్టవ్యా వానరేంద్రేణ దిష్ట్యా దర్శనమాగతాః	26
స హి రాజ్యాత్ పరిభ్రష్టః కృతవైరశ్చ వాలినా హృతదారో వనే త్యక్తో బ్రాత్రా వినికృతో భృశమ్	27
కరిష్యతి స సాహాయ్యం యువయోర్భాస్కరాత్మజః సుగ్రీవ స్సహ చాస్మాభిః సీతాయాః పరిమార్గణే	28
ఇత్యేవముక్త్వా హనుమాన్ శ్లక్ష్మం మధురయా గిరా బభాషే సాధు గచ్ఛేమ సుగ్రీవమితి రాఘవమ్	29
ఏవం బ్రువాణం ధర్మాత్మా హనుమంతం స లక్ష్మణః ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయం ఇదం ప్రోవాచ రాఘవమ్	30
కపిః కథయతే హృష్టో యథాయం మారుతాత్మజః కృత్యవాన్ సోఽపి సంప్రాప్తః కృతకృత్యోఽసి రాఘవ	31
ప్రసన్నముఖపర్ణశ్చ వ్యక్తం హృష్టశ్చ భాషతే నాస్సతం పక్ష్యతే ధీరో హనుమాన్ మారుతాత్మజః	32

తత స్స తు మహాప్రాజ్ఞో హనుమాన్ మారుతాత్మజః |
జగామాదాయ తౌ వీరౌ హరిరాజాయ రాఘవౌ || 33

భిక్షురూపం పరిత్యజ్య వానరం రూపమాస్థితః |
ప్యష్ఠమారోప్య తౌ వీరౌ జగామ కపికుంజరః || 34

స తు విపుల యశాః కపిప్రవీరః
పవనసుతః కృతకృత్యవత్ప్రహృష్టః |
గిరివరమురువిక్రమః ప్రయాతః
సు శుభమతి స్సహ రామలక్ష్మణాభ్యామ్ || 35

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే చతుర్థస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే పంచమస్సర్గః

5. సుగ్రీవ సఖ్యమ్

- ఋష్యమూకాత్తు హనుమాన్ గత్వా తం మలయం గిరిమ్ |
ఆచచక్షే తదా వీరౌ కపిరాజాయ రాఘవౌ || 1
- అయం రామౌ మహాప్రాజ్ఞః సంప్రాప్తో దృఢవిక్రమః |
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా రామోఽయం సత్యవిక్రమః || 2
- ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతో రామౌ దశరథాత్మజః |
ధర్మే చ నిరతశ్చైవ పితుర్నిర్దేశపాలకః || 3
- రాజసూయాశ్వమేదైశ్చ వహ్నిర్యేనాభితర్పితః |
దక్షిణాశ్చ తథోత్సృష్టాః గావ శ్శతసహస్రశః || 4
- తపసా సత్యవాక్యేన వసుధా యేన పాలితా |
స్త్రీహేతోస్తస్య పుత్రోఽయం రామోఽరణ్యం సమాగతః || 5
- తస్యాస్య వసతోఽరణ్యే నియతస్య మహాత్మనః |
రావణేన హృతా భార్యా స త్వాం శరణమాగతః || 6
- భవతా సఖ్యకామౌ తౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ |
ప్రతిగృహ్యార్చయన్వైతౌ పూజనీయతమాపుభౌ || 7
- శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం సుగ్రీవో హృష్టమానసః |
భయం స రాఘవాద్ధోరం ప్రజహౌ విగతజ్వరః || 8
- స కృత్వా మానుషం రూపం సుగ్రీవః ప్లవగర్షభః |
దర్శనీయతమౌ భూత్వా ప్రీత్యా ప్రోవాచ రాఘవమ్ || 9
- భవాన్ ధర్మవినీతశ్చ విక్రాంత స్సర్వవత్సలః |
ఆఖ్యాతా వాయుపుత్రేణ తత్త్వతో మే భవద్గుణాః || 10

- తన్మమైవైష సత్కారో లాభశ్చైవోత్తమః ప్రభో |
యత్త్వమిచ్ఛసి సౌహార్దం వాసరేణ మయా సహ || 11
- రోచతే యది మే సఖ్యం బాహురేష ప్రసారితః |
గృహ్యతాం పాణినా పాణిః మర్యాదా వధ్యతాం ధ్రువా || 12
- ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవేణ సుభాషితమ్ |
స ప్రహృష్టమనా హస్తం పీడయామాస పాణినా || 13
- హృద్యం సౌహృదమాలంబ్య పర్యష్యజత పీడితమ్ |
తతో హనుమాన్ సంత్యజ్య భిక్షురూపమరిందమః || 14
- కాష్ఠయో స్సేన్వన రూపేణ జనయామాస పావకమ్ |
దీప్యమానం తతో వహ్నిం పుష్పైరభ్యర్చ్య సత్కృతమ్ || 15
- తయోర్మధ్యేఽథ సుప్రీతో నిదధౌ సుసమాహితః |
తతోఽగ్నిం దీప్యమానం తౌ చక్రతుశ్చ ప్రదక్షిణమ్ || 16
- సుగ్రీవో రాఘవశ్చైవ పయస్యత్వముపాగతౌ |
తత సుప్రీత మనసౌ తాపుభౌ హరిరాఘవౌ || 17
- అన్యోన్యమభివీక్షంతౌ స తృప్తిముపజగ్మతుః |
త్వం వయస్యోఽసి మే హృద్యో హ్యేకం దుఃఖం సుఖం చ నౌ || 18
- సుగ్రీవం రాఘవో వాక్యం ఇత్యువాచ ప్రహృష్టవత్ |
తతస్స పర్ణబహులాం చిత్వా శాఖాం సుపుష్పితామ్ || 19
- సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద స రాఘవః |
లక్ష్మణాయాథ సంహృష్టో హనుమాన్ ప్లవగర్షభః || 20
- శాఖాం చందనవృక్షస్య దదౌ పరమపుష్పితామ్ |
తతః ప్రహృష్ట సుగ్రీవః శ్లక్ష్ణం మధురయా గిరా || 21

ప్రత్యువాచ తదా రామం హర్షవ్యాకులలోచనః అహం వినికృతో రామ చరామీహ భయార్దితః	22
హృతభార్యో వనే త్రస్తో దుర్గమేతదుపాశ్రితః సోఽహం త్రస్తోపనే భీతో వసాముద్భ్యాంతచేతనః	23
వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ వాలినో మే మహాభాగ భయార్తస్యాభయం కురు	24
కర్తమర్హసి కాకుత్స్థ భయం మే స భవేద్యథా ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః	25
ప్రత్యభాషత కాకుత్స్థః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ ఉపకారఫలం మిత్ర విదితం మే మహాకపే	26
వాలినం తం వధిష్యామి తవ భార్యాపహారిణమ్ అమోఘా సూన్యరసంకాశాః మమైతే నిశితా శ్శరాః	27
తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తే నిపతిష్యంతి వేగితాః కంకపత్రప్రతిచ్ఛన్నాః మహేంద్రాశనిసన్నిభాః	28
తీక్ష్ణాగ్రా ఋజుపర్వాణః సరోషా భుజగా ఇవ తమద్య వాలినం పశ్య క్రూరైరాశీవిజోపమైః	29
శరైర్వినిహతం భూమౌ వికీర్ణమివ పర్వతమ్ స తు తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితమ్	30
సుగ్రీవః పరమప్రీతః సుమహద్వాక్యమబ్రవీత్ తవ ప్రసాదేన సృసింహ రాఘవ ప్రియాం చ రాజ్యం చ సమాప్నుయామహమ్ తథా కురు త్వం సరదేవ వైరిణం యథా న హింస్యాత్ స పునర్మమాగ్రజమ్	31

సీతాకపీంద్రక్షణదాచరాణాం

రాజీవహేమజ్యలనోపమాని।

సుగ్రీవరామప్రణయప్రసంగే

వామాని నేత్రాణి సమం స్ఫురంతి॥

32

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే పంచమస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే షష్ఠస్సర్గః

6. భూషణప్రత్యభిజ్ఞానమ్

- పునరేవాబ్రవీత్ ప్రీతః సుగ్రీవో రఘునందనమ్ |
అయమాఖ్యాతి మే రామ సచివో మంత్రిసత్తమః॥ 1
- హనుమాన్ యన్నిమిత్తం త్వం నిర్జనం వనమాగతః |
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వసతశ్చ వనే తవ॥ 2
- రక్షసాపహృతా భార్యా మైథిలీ జనకాత్మజా |
త్వయా వియుక్తా రుదతీ లక్ష్మణేన చ ధీమతా॥ 3
- అంతరప్రేప్సూనా తేన హత్వా గృధ్రం జటాయుషమ్ |
భార్యావియోగజం దుఃఖం అచిరాత్త్వం విమోక్ష్యసే॥ 4
- అహం తామానయిష్యామి నష్టాం వేదశ్రుతిం యథా |
రసాతలే వా వర్తంతీం వర్తంతీం వా సభః స్థలే॥ 5
- అహమానీయ దాస్యామి తవ భార్యామరిందమ |
ఇదం తథ్యం మమ వచః త్వమవేహి చ రాఘవ॥ 6

న శక్యా సా జరయితుం అపి సేంద్రై స్సురాసురైః తప భార్యా మహాబాహో భక్త్యం విషకృతం యథా	7
త్యజ శోకం మహాబాహో తాం కాంతామానయామి తే అనుమానాత్తు జానామి మైథిలీ సా న సంశయః	8
హ్రీయమాణా మయా దృష్టా రక్షసా క్రూరకర్మణా క్రోశంతీ రామ రామేతి లక్ష్మణేతి చ విస్వరమ్	9
స్ఫురంతీ రావణస్యాంకే పన్నగేంద్రపథూర్యథా ఆత్మనా పంచమం మాం హి దృష్త్వా శైలతథే స్థితమ్	10
ఉత్తరీయం తయా త్యక్తం శుభాన్యాభరణాని చ తాస్యస్మాభిర్గృహీతాని నిహితాని చ రాఘవ	11
ఆనయిష్యామ్యహం తాని ప్రత్యభిజ్ఞాతుమర్హసి తమబ్రవీత్తతో రామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినమ్	12
ఆనయస్వ సఖే శీఘ్రం కిమర్థం ప్రవిలంబసే ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః శైలస్య గహనాం గుహమ్	13
ప్రవివేశ తత శీఘ్రం రాఘవప్రియకామ్యయా ఉత్తరీయం గృహీత్వా తు శుభాన్యాభరణాని చ	14
ఇదం పశ్యేతి రామాయ దర్శయామాస వానరః తతో గృహీత్వా తద్వాసః శుభాన్యాభరణాని చ	15
అభవద్బాష్పసంరుద్ధో నీహారేణేప చంద్రమాః సీతాస్నేహప్రవృత్తేన స తు బాష్పేణ దూషితః	16
హా ప్రియేతి రుదన్ ధైర్యం ఉత్సృజ్య న్యపతత్ క్షితౌ హృది కృత్వా తు బహుశః తమలంకారముత్తమమ్	17

నిశశ్వాస భృశం సర్వో బిలస్థ ఇవ రోషితః|
 అవిచ్ఛిన్నాశ్రువేగస్తు సౌమిత్రం వీక్ష్య పార్శ్వతః|| 18

పరిదేవయితుం దీనం రామ స్సముపచక్రమే|
 పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యో సంత్యక్తం హ్రీయమాణయా|| 19

ఉత్తరీయమిదం భూమౌ శరీరాద్భూషణాని చ|
 శాద్వలిన్యాం ధ్రువం భూమ్యాం సీతయా హ్రీయమాణయా|| 20

ఉత్స్పృష్టం భూషణమిదం తథారూపం హి దృశ్యతే|
 ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్|| 21

నాహం జానామి కేయూరే నాహం జానామి కుండలే|
 నూపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్|| 22

తత స్స రాఘవో దీనః సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్|
 బ్రూహి సుగ్రీవ కం దేశం హ్రీయంతీ లక్ష్మితా త్వయా|| 23

రక్షసా రౌద్రరూపేణ మమ ప్రాణైః ప్రియా ప్రియా|
 క్వ వా వసతి తద్రక్షో మహద్వ్యసనదం మమ|| 24

యన్నిమిత్తమహం సర్వాన్ నాశయిష్యామి రాక్షసాన్|
 హరతా మైథిలీం యేన మాం చ రోషయతా భృశమ్|| 25

ఆత్మనో జీవితాంతాయ మృత్యుద్వారమపాప్యతమ్||
 మమ దయితతమా హృతా వనాంతాత్
 రజనిచరేణ విమథ్య యేన సా|
 కథయ మమ రిపుం త్వమద్య వై
 ప్లవగపతే యమసన్నిధిం సయామి|| 26

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే షష్ఠస్కంధః

అథ కిష్కింధాకాండే సప్తమస్కంధః

7. రామసమాశ్వాసనమ్

- ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామేణార్చేన వానరః |
అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం సబాష్పం బాష్పగర్గదః || 1
- న జానే నిలయం తస్య సర్వథా పాపరక్షసః |
సామర్థ్యం విక్రమం వాపి దౌష్కులేయస్య వా కులమ్ || 2
- సత్యం తే ప్రతిజానామి త్యజ శోకమరిందమ |
కరిష్యామి తథా యత్నం యథా ప్రాప్స్యసి మైథిలీమ్ || 3
- రావణం సగణం హత్వా పరితోష్యాత్మ పౌరుషమ్ |
తథాస్మి కర్తా న చిరాత్ యథా ప్రీతో భవిష్యసి || 4
- అలం వైక్లవ్యమాలంబ్య ధైర్యమాత్మగతం స్మర |
త్వద్విధానామసదృశం ఈదృశం బుద్ధి లాఘవమ్ || 5
- మమాపి వ్యసనం ప్రాప్తం భార్యావిరహజం మహాత్ |
న చాహమేవం శోచామి న చ ధైర్యం పరిత్యజే || 6
- నాహం తామనుశోచామి ప్రాకృతో వానరోఽపి సన్ |
మహాత్మా చ వినీతశ్చ కిం పునర్భృతిమాన్ భవాన్ || 7
- బాష్పమాపతితం ధైర్యాత్ నిగ్రహీతుం త్వమర్హసి |
మర్యాదాం సత్త్వయుక్తానాం ధృతిం నోత్స్రాష్టుమర్హసి || 8
- వ్యసనే వార్థ కృచ్ఛ్యే వా భయే వా జీవితాంతకే |
విమృశన్ వై స్వయా బుద్ధ్యా ధృతిమాన్నాపసీదతి || 9
- బాలిశస్తు నరో నిత్యం వైక్లవ్యం యోఽనువర్తతే |
స మజ్జత్యవశ శ్లోకే భారాక్రావైవ నౌర్జలే || 10

- ఏజోఽంజలిర్మయా బధః ప్రణయాత్వాం ప్రసాదయే |
పౌరుషం శ్రయ శోకస్య నాంతరం దాతుమర్హసి || 11
- యే శోకమనువర్తంతే న తేషాం విద్యతే సుఖమ్ |
తేజశ్చ క్షీయతే తేషాం న త్వం శోచితుమర్హసి || 12
- శోకేనాభిప్రపన్నస్య జీవితే చాపి సంశయః |
స శోకం త్యజ రాజేంద్ర ధైర్యమాశ్రయ కేవలమ్ || 13
- హితం వయస్య భావేన బ్రూమి నోపదిశామి తే |
వయస్యతాం పూజయన్ మే న త్వం శోచితుమర్హసి || 14
- మధురం సాన్వితస్తేన సుగ్రీవేణ స రాఘవః |
ముఖమశ్రుపరిక్లిన్నం వస్త్రాన్తేన ప్రమార్జయన్ || 15
- ప్రకృతిస్థస్తు కాకుత్స్థః సుగ్రీవవచనాత్ప్రభుః |
సంపరిష్వజ్య సుగ్రీవం ఇదం వచనమబ్రవీత్ || 16
- కర్తవ్యం యద్వయస్యేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ |
అనురూపం చ యుక్తం చ కృతం సుగ్రీవ తత్త్వయా || 17
- ఏష చ ప్రకృతిస్థోఽహం అనునీతస్త్వయా సఖే |
దుర్లభో హీదృశో బంధుః అస్మిన్ కాలే విశేషతః || 18
- కిం తు యత్నస్త్వయా కార్యో మైథిల్యాః పరిమార్గణే |
రాక్షసస్య చ రౌద్రస్య రావణస్య దురాత్మనః || 19
- మయా చ యదనుష్ఠేయం విప్రభేన తదుచ్యతామ్ |
వర్షాస్వివ చ సుక్షేత్రే సర్వం సంపద్యతే తవ || 20
- మయా చ యదిదం వాక్యం అభిమానాత్ సమీరితమ్ |
తత్త్వయా హరిశార్దూల తత్త్వమిత్యుపధార్యతామ్ || 21

అన్యతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన|
 ఏతత్తే ప్రతిజానామి సత్యేనైవ శపామ్యహమ్|| 22

తతః ప్రహృష్ట స్సుగ్రీవో వానరై స్సచివై స్సహ|
 రాఘవస్య వచ శ్శ్శుత్వా ప్రతిజ్ఞాతం విశేషతః|| 23

ఏవమేకాంతసంపృక్తౌ తతస్త్తా నరవానరౌ|
 ఉభావన్యోన్యసద్యశం సుఖం దుఃఖం ప్రభాషతామ్|| 24

మహానుభావస్య వచో నిశమ్య
 హరిర్నరాణామృషభస్య తస్య|
 కృతం స మేనే హరివీర ముఖ్యః
 తదా స్వకార్యం హృదయేన విద్వాన్|| 25

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే సప్తమస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే అష్టమస్సర్గః

8. వాలివధప్రతిజ్ఞా

పరితుష్టస్తు సుగ్రీవః తేన వాక్యేన వానరః|
 లక్ష్మణస్యాగ్రజం రామం ఇదం వచనమబ్రవీత్|| 1

సర్వథాహమనుగ్రాహ్యో దేవతానామసంశయః|
 ఉపపన్నగుణోపేతః సఖా యస్య భవాన్మమ|| 2

శక్యం ఖలు భవేద్రామ సహాయేన త్వయానఘ|
 సురరాజ్యమపి ప్రాప్తుం స్వరాజ్యం కిం పునః ప్రభో|| 3

సోఽహం సభాజ్యో బన్ధూనాం సుహృదాం చైవ రాఘవ|
 యస్యాగ్నిసాక్షికం మిత్రం లబ్ధం రాఘవవంశజమ్|| 4

- అహమప్యనురూపస్తే వయస్యో జ్ఞాస్యసే శనైః|
న తు వక్తుం సమర్థోఽహం స్వయమాత్మగతాన్ గుణాన్|| 5
- మహాత్మనాం తు భూయిష్ఠం త్వద్విధానాం కృతాత్మనామ్|
నిశ్చలా భవతి ప్రీతిః ధైర్యమాత్మవతాం వర|| 6
- రజతం వా సువర్ణం వా వస్త్రాణ్యాభరణాని చ|
అవిభక్తాని సాధూనాం అవగచ్ఛంతి సాధవః|| 7
- ఆథ్యో వాపి దరిద్రో వా దుఃఖిత స్సుఖితోఽపి వా|
నిర్దోషో వా సదోషో వా వయస్యః పరమా గతిః|| 8
- ధనత్యాగః సుఖత్యాగో దేహత్యాగోఽపి వా పునః|
వయస్యార్థే ప్రవర్తంతే స్నేహం దృష్ట్వా తథావిధమ్|| 9
- తత్తథేత్యబ్రవీద్రామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినమ్|
లక్ష్మణస్యాగ్రతో లక్ష్మ్య వాసవస్యేవ ధీమతః|| 10
- తతో రామం స్థితం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలమ్|
సుగ్రీవ స్సర్వతశ్చక్తుః వనే లోలమపాతయత్|| 11
- స దదర్శ తత స్నానం అవిదూరే హరీశ్వరః|
సుపుష్పమీషత్పత్రాఢ్యం భ్రమరైరుపశోభితమ్|| 12
- తస్యైకాం పర్ణబహులాం భంక్త్వా శాఖాం సుపుష్పితామ్|
సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద స రాఘవః|| 13
- తావాసీనౌ తతో దృష్ట్వా హనూమాసపి లక్ష్మణమ్|
సాలశాఖాం సముత్పాట్య వినీతముపవేశయత్|| 14
- సుఖోపవిష్టం రామం తు ప్రసన్నముదధిం యథా|
ఫలపుష్ప సమాకీర్ణే తస్మిన్ గిరివరోత్తమే|| 15

తతః ప్రహృష్ట స్సుగ్రీవః శ్లక్ష్ణం మధురయా గిరా ఉవాచ ప్రణయాద్రామం హర్షవ్యాకులితాక్షరమ్	16
అహం వినికృతో బ్రాత్రా చరామ్యేష భయార్దితః ఋష్యమూకం గిరివరం హృతభార్య స్సుదుఃఖితః	17
సోఽహం త్రస్తో భయే మగ్నో వనేసంభ్రాంతచేతనః వాలినా నికృతో బ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ	18
వాలినో మే భయార్తస్య సర్వలోకాభయంకర మమాపి త్వమనాథస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి	19
ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః ప్రత్యువాచ స కాకుత్స్థః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ	20
ఉపకారఫలం మిత్రం అపకారోఽరిలక్షణమ్ అద్వైవ తం హనిష్యామి తవ భార్యాపహారిణమ్	21
ఇమే హి మే మహావేగాః పత్రిణస్త్రిగృతేజసః కార్తికేయవనోద్భూతాః శరా హేమవిభూషితాః	22
కంకపత్రప్రతిచ్ఛన్నాః మహేంద్రాశనిసన్నిభాః సుపర్వాణ స్సుతీక్ష్ణాగ్రాః సరోషా ఇవ పన్నగాః	23
బ్రాతృసంజ్ఞమమిత్రం తే వాలినం కృతకిల్బిషమ్ శరైర్వినిహతం పశ్య వికీర్ణమివ పర్వతమ్	24
రాఘవస్య వచ శ్శుశ్ర్వా స్సుగ్రీవో వాహినీపతిః ప్రహర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వితి చాబ్రవీత్	25
రామశోకాభిభూతోఽహం శోకార్తానాం భవాన్ గతిః వయస్య ఇతి కృత్వా హి త్వయ్యహం పరిదేవయే	26

త్వం హి పాణిప్రదానేన వయస్యో మేఽగ్నిసాక్షికమ్ కృతః ప్రాణైర్బహుమతః సత్యేనాపి శపామి తే	27
వయస్య ఇతి కృత్వా చ విప్రభం ప్రవదామ్యహమ్ దుఃఖమంతర్గతం యన్మే మనో హరతి నిత్యశః	28
ఏతాపదుక్త్వా వచనం బాష్పదూషితలోచనః బాష్పోపహతయా వాచా నోఽచై శ్శక్నోతి భాషితుమ్	29
బాష్పవేగం తు సహసా నదీవేగమివాగతమ్ ధారయామాస ధైర్యేణ సుగ్రీవో రామసంనిధౌ	30
స నిగృహ్య తు తం బాష్పం ప్రమృజ్య నయనే శుభే వినిశ్చ్యస్య చ తేజస్వీ రాఘవం పునరబ్రవీత్	31
పురాహం వాలినా రామ రాజ్యాత్స్వాదపరోపితః పరుషాణి చ సంశ్రాప్య నిర్ఘాతోఽస్మి బలీయసా	32
హృతా భార్యా చ మే తేన ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ సుహృదశ్చ మదీయా యే సంయతా బంధనేషు తే	33
యత్నవాంశ్చ సుదుష్టాత్మా మద్విదాశాయ రాఘవ బహుశస్త్రప్రయుక్తాశ్చ వాసరా నిహతా మయా	34
శంకయా త్వేతయా చేహ దృష్ట్వా త్వామపి రాఘవ నోపస్పాప్యహం భీతో భయే సర్వే హి బిభ్యతి	35
కేవలం హి సహయా మే హనూమత్ప్రముఖాస్త్విమే అతోఽహం ధారయామ్యద్య ప్రాణాన్ కృచ్ఛ్య గతోఽపి సన్	36
ఏతే హి కపయః స్నిగ్ధాః మాం రక్షంతి సమంతతః సహ గచ్ఛంతి గంతవ్యే నిత్యం తిష్ఠంతి చ స్థితే	37

సంక్షేపస్తేష్టవ తే రామ కిముక్త్యా విస్తరం హి తే స మే జ్యేష్ఠో రిపుర్భూతా వాలీ విశ్రుతపౌరుషః	28
తద్విద్యానాశాద్ధి మే దుఃఖం ప్రణష్టం స్యాదనంతరమ్ సుఖం మే జీవితం చైవ తద్విద్యానాశనిబంధనమ్	29
ఏష మే రామ శోకాంతః శోకార్తేన నివేదితః దుఃఖిత స్సుఖితో వాపి సఖ్యుర్నిత్యం సఖా గతిః	30
శ్రుత్వైవతద్వచనం రామః సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ కించిమిత్తమభూద్వైరం శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః	21
సుఖం హి కారణం శ్రుత్వా వైరస్య తవ వానర ఆనంతర్యం విధాన్యామి సంప్రధార్య బలాబలమ్	22
బలవాన్ హి మమామర్షః శ్రుత్వా త్వామపమానితమ్ వర్ణతే హృదయోత్కంఠీ ప్రాపుణ్యేగ ఇవాంభసః	23
హృష్టః కథయ విప్రభో యావదారోఽప్యతే ధనుః స్పష్టశ్చ హి మయా బాణో నిరస్తశ్చ రిపుస్తవ	24
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా ప్రహర్షమతులం లేభే చతుర్భి స్సహ వాసరైః	25
తతః ప్రహృష్టవదనః సుగ్రీవో లక్ష్మణాగ్రజే వైరస్య కారణం తత్త్వం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే	26

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే అష్టమస్కంధః

అథ కిష్కింధాకాండే నవమస్కంధః

9. వైరవృత్తాంతానుక్రమః

- వాలీ నామ మమ బ్రాతా జ్యేష్ఠ శ్శత్రునిషూదనః|
పితుర్బహుమతో నిత్యం మమాపి చ తథా పురా|| 1
- పితర్యుపరతే తస్మిన్ జ్యేష్ఠోఽయమితి మంత్రిభిః|
కపీనామీశ్వరో రాజ్యే కృతః పరమసమ్మతః|| 2
- రాజ్యం ప్రశాసతస్తస్య పితృపైతామహం మహాత్|
అహం సర్వేషు కాలేషు ప్రణతః ప్రేష్యవత్ స్థితః|| 3
- మాయావీ నామ తేజస్వీ పూర్వజో దుందుభే స్సృతః|
తేన తస్య మహద్వైరం స్త్రీకృతం విశ్రుతం పురా|| 4
- స తు సుప్తేజనే రాత్రౌ కిష్కింధాద్వారమాగతః|
నర్లతి స్మ సుసంరభో వాలినం చాహ్వాయద్రణే|| 5
- ప్రసుప్తస్తు మమ బ్రాతా నర్లతం భైరవస్వనమ్|
శ్రుత్వా న మమృషే వాలీ నిష్పాపాత జవాత్తదా|| 6
- స తు వై నిస్సృతః క్రోధాత్ తం హంతుమసురోత్తమమ్|
వార్యమాణస్తతః స్త్రీభిః మయా చ ప్రణతాత్మనా|| 7
- స తు నిర్ఘాయతా స్సర్వాః నిర్జగామ మహాబలః|
తతోఽహమపి సౌహార్దాత్ నిస్సృతో వాలినా సహా|| 8
- స తు మే బ్రాతరం దృష్ట్వా మాం చ దూరాదవస్థితమ్|
అసురో జాతసంత్రాసః ప్రదుద్రాప తతో భృశమ్|| 9
- తస్మిన్ ద్రవతి సంత్రస్తే హ్యవాం ద్రుతతరం గతౌ|
ప్రకాశశ్చ కృతో మార్గః చంద్రేణోద్గచ్ఛతా తదా|| 10

- స తృణైరాపుతం దుర్గం ధరణ్యా వివరం మహాత్ |
 ప్రవివేశాసురో వేగాత్ ఆవామాసాద్య విష్ణితా || 11
- తం ప్రవిష్టం రిపుం దృష్ట్వా బిలం రోషవశం గతః |
 మామువాచ తదా వాలీ పచనం క్షుభితేంద్రియః || 12
- ఇహ త్వం తిష్ఠ సుగ్రీవ బిలద్వారి సమాహితః |
 యావదత్ర ప్రవిశ్యాహం నిహన్మి సహసా రిపుమ్ || 13
- మయా త్వేతద్వచ శ్శుశ్రాత్వా యాచిత స్స పరంతపః |
 శాపయిత్వా చ మాం పద్భ్యాం ప్రవివేశ బిలం మహాత్ || 14
- తస్య ప్రవిష్టస్య బిలం సాగ్ర స్సంవత్సరో గతః |
 స్థితస్య చ బిల ద్వారి స కాలో వ్యత్యవర్తత || 15
- అహం తు నష్టం తం జ్ఞాత్వా స్నేహాదాగతసంభ్రమః |
 భ్రాతరం న చ పశ్యామి పాపాశంకి చ మే మనః || 16
- అథ దీర్ఘస్య కాలస్య బిలాత్తస్మాద్వినిస్సృతమ్ |
 సఫేనం రుధిరం రక్తం అహం దృష్ట్వా సుదుఃఖితః || 17
- సర్దతామసురాణాం చ ధ్యనిర్మే శ్రోత్రమాగతః |
 సరతస్య చ సంగ్రామే క్రోశతో నిస్సన్వో గురోః || 18
- అహం త్వవగతో బుద్ధ్యా చిహ్నైస్తైర్భ్రాతరం హతమ్ |
 పిధాయ చ బిలద్వారం శిలయా గిరిమాత్రయా || 19
- శోకార్తశ్చోదకం కృత్వా కిష్కింధామాగత స్సఖే |
 గూహమానస్య మే తత్త్వం యత్నతో మంత్రిభి శ్శుశ్రాత్మ్ || 20
- తతోఽహం తై స్సమాగమ్య సమ్మతైరభిషేచితః |
 రాజ్యం ప్రశాసతస్తస్య న్యాయతో మమ రాఘవ || 21

- ఆజగామ రిపుం హత్వా దానవం స తు వానరః|
అభిషిక్తం తు మాం దృష్ట్వా కోపాత్సంరక్తలోచనః|| 22
- మదీయాన్ మంత్రిణో బద్ధ్యా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్|
నిగ్రహేఽపి సమర్థస్య తం పాపం ప్రతి రాఘవ|| 23
- స ప్రావర్తత మే బుద్ధిః భ్రాతుర్గౌరవయంత్రితా|
హత్వాశత్రుం స మే భ్రాతా ప్రవివేశ పురం తదా|| 22
- మానయం స్తం మహాత్మానం యథావచ్ఛాభ్యవాదయమ్|
ఉక్తాశ్చ నాశిషస్తేన సంతుష్టేనాంతరాత్మనా|| 23
- సత్వా పాదావహం తస్య ముకుటేనాస్పృశం ప్రభో|
అపి వాలీ మమ క్రోధాత్ స ప్రసాదం చకార సః|| 24

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే సవమస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే దశమస్కంధః

10. రాజ్యనిర్వాస కథనమ్

- తతః క్రోధసమావిష్టం సంరబ్ధం తముపాగతమ్ |
అహం ప్రసాదయాం చక్రే భ్రాతరం హితకామ్యయా || 1
- దిష్ట్యాసి కుశలీ ప్రాప్తో దిష్ట్యాపి నిహతో రిపుః |
అనాథస్య హి మే నాథః త్వమేకోఽనాథనందనః || 2
- ఇదం బహుశలాకం తే పూర్ణచంద్రమివోదితమ్ |
ఛత్రం స వాలవ్యజనం ప్రతీచ్ఛస్వ మయాధృతమ్ || 3
- ఆర్తశ్చాథ బిలద్వారి స్థితస్సంవత్సరం నృప |
దృష్ట్వాహం శోణితం ద్వారి బిలాచ్ఛాపి సముత్థితమ్ || 4
- శోకసంవిగ్నహృదయో భృశం వ్యాకులితేంద్రియః |
అపిథాయ బిలద్వారం గిరిశృంగేణ తత్రదా || 5
- తస్మాద్దేశాదపాక్రమ్య కిష్కింధాం ప్రావిశం పునః |
విషాదత్త్విహ మాం దృష్ట్వా పౌరైర్మంత్రిభిరేవ చ || 6
- అభిషిక్తో స కామేన తన్నే త్వం క్షంతుమర్హసి |
త్వమేవ రాజా మానార్హః సదా చాహం యథాపురా || 7
- రాజభావేనియోగోఽయం మయా త్వద్విరహాత్కృతః |
సామాత్యపౌరనగరం స్థితం నిహతకంటకమ్ || 8
- న్యాసభూతమిదం రాజ్యం తవ నిర్మాతయామ్యహమ్ |
మా చ రోషం కృథా స్సౌమ్య మయి శత్రునిబర్హణ || 9
- యాచే త్వాం శిరసా రాజన్ మయా బద్ధోఽయమంజలిః |
బలాదస్మి సమాగమ్య మంత్రిభిః పురవాసిభిః || 10

- రాజభావే నియుక్తోఽహం శూన్యదేశజిగీషయా |
స్నిగ్ధమేవం బ్రువాణం మాం స తు నిర్భర్తన్య వానరః || 11
- ధిక్ త్వామితి చ మాముక్త్వా బహు తత్తదువాచ హ |
ప్రకృతీశ్చ సమానీయ మంత్రణశ్చైవ సమ్మతాన్ || 12
- మామాహ సుహృదాం మధ్యే వాక్యం పరమగర్హితమ్ |
విదితం వో యథా రాత్రౌ మాయావీ స మహాసురః || 13
- మాం సమాహ్వాయత క్రూరో యుద్ధకాంక్షీ సుదుర్మతిః |
తస్య తద్గర్హితం శ్రుత్వా నిస్సృతోఽహం నృపాలయాత్ || 14
- అనుయాతశ్చ మాం తూర్ణం అయం బ్రాతా సుదారుణః |
స తు దృష్టైవ మాం రాత్రౌ స ద్వితీయం మహాబలః || 15
- ప్రాద్రవద్భయసంత్రస్తో వీక్ష్యావాం తమనుద్రుతౌ |
అనుద్రుతశ్చ వేగేన ప్రవివేశ మహాబిలమ్ || 16
- తం ప్రవిష్టం విదిత్వా తు సుఘోరం సుమహద్బిలమ్ |
అయముక్తోఽథ మే బ్రాతా మయా తు క్రూరదర్శనః || 17
- అహత్వా నాస్తి మే శక్తిః ప్రతిగంతుమితః పురీమ్ |
బిలద్వారి ప్రతీక్ష త్వం యాపదేసం నిహన్మ్యహమ్ || 18
- స్థితోఽయమితి మత్వా తు ప్రవిష్టోఽహం దురాసదమ్ |
తం చ మే మార్గమాణస్య గత స్సంవత్సరస్తదా || 19
- స తు దృష్టో మయా శత్రుః అనిర్వేదాద్భయాపహః |
నిహతశ్చ మయా తత్ర సోఽసురో బంధుభి స్సహా || 20
- తస్యాస్యాత్తు ప్రవృత్తేన రుధిరోఽఘ్న తద్బిలమ్ |
పూర్ణమాసీద్దురాక్రామం స్వనతస్తస్య భూతలే || 21

సూదయిత్వ్యా తు తం శత్రుం విక్రాంతం దుందుభే స్సుతమ్ నిష్కామన్నేప పశ్యామి బిలస్యా పిహితం ముఖమ్	22
విక్రోశమానస్య తు మే సుగ్రీవేతి పునః పునః యదా ప్రతిపచో నాస్తి తతోఽహం భృశదుఃఖితః	23
పాదప్రహారైస్తు మయా బహుభిస్తద్విదారితమ్ తతోఽహం తేన నిష్కామ్య పథా పురముపాగతః	24
అత్రానేనాస్మి సంరుద్ధో రాజ్యం ప్రార్థయతాత్మనః సుగ్రీవేణ నృశంసేన విస్మృత్య భ్రాతృసౌహృదమ్	25
ఏవముక్త్వా తు మాం తత్ర వస్త్యేఞ్చైకేన వానరః తదా నిర్వాసయామాస వాలీ విగతసాధ్వసః	26
తేనాహమపవిద్ధశ్చ హృతదారశ్చ రాఘవ తద్భయాచ్చ మహీకృత్వాన్న క్రాంతేయం సవనార్ణవా	27
ఋష్యమూకం గిరివరం భార్యాహరణదుఃఖితః ప్రవిష్టోఽస్మి దురాధర్షం వాలినః కారణాంతరే	28
ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం వైరాసుకథనం మహాత్ అనాగసా మయా ప్రాప్తం వ్యసనం పశ్య రాఘవ	29
వాలినస్తు భయార్తస్య సర్వలోకాభయంకర కర్తుమర్హసి మే వీర ప్రసాదం తస్య నిగ్రహాత్	30
ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మసంహితమ్ వచనం వక్తుమారేభే సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ	31
అమోఘా స్ఫూర్యసంకాశాః మమైతే నిశితా శ్శరాః తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తే నిపతిష్యంతి వేగితాః	32

యావత్తం నాభిపశ్యామి తవ భార్యాపహారిణమ్ |
తాపత్ స జీవేత్ పాపాత్మా వాలీ చారిత్రదూషకః || 33

ఆత్మానుమానాత్ పశ్యామి మగ్నం త్వాం శోకసాగరే |
త్వామహం తారయిష్యామి కామం ప్రాప్స్యసి పుష్కలమ్ || 34

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితమ్ |
సుగ్రీవః పరమప్రీతః సుమహద్వాక్యమబ్రవీత్ || 35

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే దశమస్కంధః

అథ కిష్కింధాకాండే ఏకాదశస్కంధః

11. వాలిబలావిష్కరణమ్

రామస్య వచనం శ్రుత్వా హర్షపౌరుషవర్ణనమ్ |
సుగ్రీవః పూజయాం చక్రే రాఘవం ప్రశశంస చ || 1

అసంశయం ప్రజ్వలితైః తీక్ష్ణైర్మర్మైర్మైశ్చైశ్చైశ్చ |
త్వం దహేః కుపితో లోకాన్ యుగాంత ఇవ భాస్కరః || 2

వాలినః పౌరుషం యత్తత్ యచ్చ వీర్యం ధృతిశ్చ యా |
తన్మమైకమనా శ్శుశ్రావా విధత్స్వ యదనంతరమ్ || 3

సముద్రాత్ పశ్చిమాత్ పూర్వం దక్షిణాదపి చోత్తరమ్ |
క్రామత్యనుదితే సూర్యే వాలీ వ్యపగతక్లమః || 4

అగ్రాణ్యారుహ్య శైలానాం శిఖరాణి మహాంత్యపి |
ఊర్ధ్వముత్పాత్య తరసా ప్రతిగృహ్ణాతి వీర్యవాన్ || 5

- బహవ స్నానవంతశ్చ వనేషు వివిధా ద్రుమాః |
 వాలినా తరసా భగ్నాః బలం ప్రథయతాత్మనః || 6
- మహిషో దుందుభిర్వామ కైలాసశిఖరప్రభః |
 బలం నాగసహస్రస్య ధారయామాస వీర్యవాన్ || 7
- వీర్యోత్సేకేన దుష్టాత్మా వరదానాచ్చ మోహితః |
 జగామ సు మహాకాయః సముద్రం సరితాం పతిమ్ || 8
- ఊర్మిమంతమభిక్రమ్య సాగరం రత్నసంచయమ్ |
 మహ్యం యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి తమువాచ మహార్జవమ్ || 9
- తత స్సముద్రో ధర్మాత్మా సముత్థాయ మహాబలః |
 అబ్రవీద్వచనం రాజన్ అసురం కాలచోదితమ్ || 10
- సమర్థో నాస్మి తే దాతుం యుద్ధం యుద్ధవిశారద |
 శూయతామభిధాస్యామి యస్తే యుద్ధం ప్రదాస్యతి || 11
- శైలరాజో మహారణ్యే తపస్విశరణం పరమ్ |
 శంకరశ్వశురో నామ్నా హిమవానితి విశ్రుతః || 12
- మహాప్రసవణోపేతో బహుకందరనిర్దరః |
 స సమర్థస్తవ ప్రీతిం అతులాం కర్తుమాహవే || 13
- తం భీత ఇతి విజ్ఞాయ సముద్రమసురోత్తమః |
 హిమవద్వనమాగమ్య శరశ్చాపాదివ చ్యుతః || 14
- తతస్తస్య గిరే శ్వేతాః గజేంద్రవిపులా శ్శిలాః |
 చిక్షేప బహుధా భూమౌ దుందుభిర్విసనాద చ || 15
- తత శ్వేతాంబుదాకారః సౌమ్యః ప్రీతికరాకృతిః |
 హిమవాసబ్రవీద్వాక్యం స్వ ఏవ శిఖరే స్థితః || 16

- క్షేష్టుమర్హసి మాం న త్వం దుందుభే ధర్మవత్సల|
 రణకర్మస్వకుశలః తపస్విశరణం హ్యహమ్|| 17
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా గిరిరాజస్య ధీమతః|
 ఉవాచ దుందుభిర్వాక్యం రోషాత్ సంరక్తలోచనః|| 18
- యది యుద్ధేఽసమర్థస్త్వం మద్భయాద్వా నిరుద్యమః|
 తమాచక్ష్య ప్రదద్యాన్మే యోఽద్య యుద్ధం యుయుత్సతః|| 19
- హిమవానబ్రవీద్వాక్యం శ్రుత్వా వాక్యవిశారదః|
 అనుక్తపూర్వం ధర్మాత్మా క్రోధాత్తమసురోత్తమమ్|| 20
- వాలీ నామ మహాప్రాజ్ఞః శక్రతుల్యపరాక్రమః|
 అధ్యాస్తే వాసర శ్శీఘ్రమాన్ కిష్కింధామతులప్రభామ్|| 21
- స సమర్థో మహాప్రాజ్ఞః తప యుద్ధవిశారదః|
 ద్వంద్వయుద్ధం మహద్ధాతుం నముచేరివ వాసవః|| 22
- తం శీఘ్రమభిగచ్ఛ త్వం యది యుద్ధమిహేచ్ఛసి|
 స హి దుర్ధర్షణో నిత్యం శూర స్సమరకర్మణి|| 23
- శ్రుత్వా హిమవతో వాక్యం క్రోధావిష్ట స్స దుందుభిః|
 జగామ తాం పురీం తస్య కిష్కింధాం వాలినస్తదా|| 24
- ధారయన్ మాహిషం రూపం తీక్ష్ణశృంగో భయావహః|
 ప్రావృషీవ మహామేఘః తోయపూర్ణో నభస్తలే|| 25
- తతస్తద్ధ్వారమాగమ్య కిష్కింధాయా మహాబలః|
 నసర్థ కంపయన్ భూమిం దుందుభిర్దుందుభిర్యథా|| 26
- సమీపస్థాన్ ద్రుమాన్ భంజన్ వసుధాం దారయన్ ఖురైః|
 విషాణోల్లిఖన్ దర్పాత్ తద్ధ్వారం ద్విరదో యథా|| 27

అంతఃపురగతో వాలీ శ్రుత్వా శబ్దమమర్షణః నిష్పపాత సహ స్త్రీభిః తారాభిరివ చంద్రమాః	28
మితం వ్యక్తాక్షరపదం తమువాచాథ దుందుభిమ్ హరీణామీశ్వరో వాలీ సర్వేషాం పనచారిణామ్	29
కిమర్థం సగరద్వారం ఇదం రుద్ధ్వా వినర్దసే దుందుభే విదితో మేఽసి రక్ష ప్రాణాన్ మహాబల	30
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వానరేంద్రస్య ధీమతః ఉవాచ దుందుభిర్వాక్యం రోషాత్ సంరక్షలోచనః	31
స త్వం స్త్రీసన్నిధౌ వీర వచనం వక్తుమర్హసి మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛాద్య తతో జ్ఞాస్యసి తే బలమ్	32
అథవా ధారయిష్యామి క్రోధమద్య నిశామిమామ్ గృహ్యతాముదయం సైన్యరం కామభోగేషు వానర	33
దీయతాం సంప్రదానం చ పరిష్వజ్య చ వానరాన్ సర్వశాఖామృగేంద్రస్త్వం సంసాధయ సుహృజ్జనమ్	34
సుదృష్టాం కురు కిష్కింధాం కురుష్వాత్మ సమం పురే క్రీడస్య చ సహ స్త్రీభిః అహం తే దర్శనాశనః	35
యో హి మత్తం ప్రమత్తం వా సుప్తం వా రహితం భృశమ్ హన్యాత్ స భ్రూణహా లోకే త్వద్విధం మదమోహితమ్	36
స ప్రహస్యాబ్రవీన్నందం క్రోధాత్తమసురోత్తమమ్ విస్మజ్య తాః స్త్రీయం స్పర్వాః తారాప్రభృతికాస్తదా	37
మత్తోఽయమితి మా మంస్థాః యద్యభీతోఽసి సంయుగే మదోఽయం సంప్రహరేఽస్మిన్ వీరపాణం సమర్థ్యతామ్	38

- తమేవముక్త్యా సంక్రుద్ధో మాలాముత్యైష్య కాంచనీమ్ |
పిత్రా దత్తాం మహేంద్రేణ యుద్ధాయ వ్యవతిష్ఠత || 39
- విషాణయోర్ఘోహిత్వా తం దుందుభిం గిరిసన్నిభమ్ |
ఆవిధ్యత తదా వాలీ వినదన్ కపికుంజరః || 40
- వాలీ వ్యాపాతయాం చక్రే ననర్థ చ మహాస్వనమ్ |
శ్రోత్రాభ్యామథ రక్తం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః || 41
- తయోస్తు క్రోధసంరంభాత్ పరస్పరజయైషిణోః |
యుద్ధం సమభవద్ధోరం దుందుభేర్వానరస్య చ || 42
- అయుధ్యత తదా వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః |
ముష్టిభిర్జానుభిః పద్భిః శిలాభిః పాదపైస్తథా || 43
- పరస్పరం ఘ్నతోస్తత్ర వానరాసురయోస్తదా |
ఆసీద్దీనోఽసురో యుద్ధే శక్రనూనుర్వ్యవర్థత || 44
- తం తు దుందుభిముద్యమ్య ధరణ్యామభ్యపాతయత్ |
యుద్ధే ప్రాణహరే తస్మిన్ నిష్పిష్టో దుందుభిస్తదా || 45
- పపాత చ మహాకాయః క్షితౌ పంచత్వమాగతః |
తం తోలయిత్వా బాహుభ్యాం గతసత్త్వమచేతనమ్ || 46
- చిక్లేప బలవాన్ వాలీ వేగేనైకేన యోజనమ్ |
తస్య వేగప్రవిధస్య వక్త్రాత్ క్షతజబిందవః || 47
- ప్రపేతుర్మారుతోత్కృష్టాః మతంగస్యాశ్రమం ప్రతి |
తాన్ దృష్ట్వా పతితాంస్తస్య ముని శ్శోణితవిప్రుషః || 48
- కృద్ధస్తస్య మహాభాగః చింతయామాస కోన్వయమ్ |
యేనాహం సహసా స్పృష్టః శోణితేన దురాత్మనా || 49

కోఁ2యం దురాత్మా దుర్బుద్ధిః అకృతాత్మా చ బాలిశః ఇత్యుక్త్యాథ వినిష్కృమ్య దదర్శ మునిపుంగవః	50
మహిషం పర్వతాకారం గతాసుం పతితం భువి స తు విజ్ఞాయ తపసా వాసరేణ కృతం హి తత్	51
ఉత్సస్ర్జ మహాశాపం క్షేప్తారం వాలినం ప్రతి ఇహ తేనాప్రవేష్టవ్యం ప్రవిష్టస్య వధో భవేత్	52
వనం మత్సంశయం యేన దూషితం రుధిరప్రవైః సంభగ్నాః పాదపాశ్చేమే క్షిపతేహాసురీం తనుమ్	53
సమంతాద్యోజనం పూర్ణం ఆశ్రమం మామకం యది ఆగమిష్యతి దుర్బుద్ధిః వ్యక్తం స న భవిష్యతి	54
యే చాపి సచివాస్తస్య సంశ్రితా మామకం వనమ్ న చ తైరిహ వస్తవ్యం శ్రుత్వా యాంతు యథాసుఖమ్	55
యది తేఽపీహ తిష్ఠంతి శపిష్యే తాసపి ధ్రువమ్ వనేఽస్మిన్ మామకేఽనిత్యం పుత్రవత్ పరిపాలితే	56
పత్రాంకురవిनाశాయ ఫలమూలాభవాయ చ దివసశ్చాస్య మర్యాదా యం ద్రష్టా శ్వోఽస్మివాసరమ్	57
బహుపర్ష సహస్రాణి స వై శైలో భవిష్యతి తతస్తే వాసరా శ్శుక్త్యా గిరం మునిసమీరితామ్	58
నిశ్చక్రముర్వనాత్తస్మాత్ తాన్ దృష్ట్వా వాలిరబ్రవీత్ కిం భవంత స్సమస్తాశ్చ మతంగవనవాసినః	59
మత్సమీపమనుప్రాప్తాః అపి స్వస్తి వనౌకసామ్ తతస్తే కారణం సర్వం తదా శాపం చ వాలినః	60

- శశంసుర్వానరా స్సర్వే వాలినే హేమమాలినే|
ఏతచ్ఛ్రుత్వా తదా వాలీ వచనం వానరేరితమ్|| 61
- స మహర్షిం తమాసాద్య యాచతే స్మ కృతాంజలిః|
మహర్షిస్తమనాదృత్య ప్రవివేశాశ్రమం తదా|| 62
- శాపధారణభీతస్తు వాలీ విహ్వలతాం గతః|
తత శ్శాపభయాద్భీతః ఋష్యమూకం మహాగిరిమ్|| 63
- ప్రవేష్టుం నేచ్ఛతి హరిః ద్రష్టుం వాపి నరేశ్వర|
తస్యాప్రవేశం జ్ఞాత్వాహం ఇదం రామ మహావనమ్|| 64
- విచరామి సహమాత్యో విషాదేన వివర్జితః|
ఏషోఽస్థినిచయస్తస్య దుందుభే స్సంప్రకాశతే|| 65
- వీర్యోత్సేకాన్నిరస్తస్య గిరికూటోపమో మహాన్|
ఇమే చ విపులా స్సాలాః సప్త శాఖావలంబినః|| 66
- యత్యైకం ఘటతే వాలీ నిష్పత్రయితుమోజసా|
ఏతదస్యాఽసమం వీర్యం మయా రామ ప్రకీర్తితమ్|| 67
- కథం తం వాలినం హంతుం సమరే శక్త్యసే నృప|
తథా బ్రువాణం సుగ్రీవం ప్రహసన్ లక్ష్మణోఽబ్రవీత్|| 68
- కస్మిన్ కర్మణి నిర్వృత్తే శ్రద్ధధ్యాయా వాలినో వధమ్|
తమువాచాథ సుగ్రీవః సప్తసాలానిమాన్ పురా|| 69
- ఏవమేకైకశో వాలీ వివ్యాధాథ స చాసకృత్|
రామో విదారయేదేషాం బాణేనైకేన చేద్ద్రుమమ్|| 70
- వాలినం నిహతం మన్యే దృష్ట్వా రామస్య విక్రమమ్|
హతస్య మహిషస్యాస్థి పాదేనైకేన లక్ష్మణ|| 71

ఉద్యమ్యాపి ప్రక్షిపేచ్ఛేత్ తరసా ద్వే ధనుశ్శతే ఏవముక్త్వాతు సుగ్రీవో రామం రక్తాంతలోచనమ్	72
ధ్యాత్వా ముహూర్తం కాకుత్స్థం పునరేవ వచోబ్రవీత్ శూరశ్చ శూరఘాతీ చ ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః	73
బలవాన్ వానరో వాలీ సంయుగేష్వపరాజితః దృశ్యంతే చాస్య కర్మాణి దుష్కరాణి సురైరపి	74
యాని సంచింత్య భీతోఽహం ఋష్యమూకం సమాశ్రితః తమజయ్యమధ్యష్యం చ వానరేంద్ర మమర్షణమ్	75
విచింతయన్న ముంచామి ఋష్యమూకమహం త్విమమ్ ఉద్విగ్న శృంకితశ్చాపి విచరామి మహాపనే	76
అనురక్తై స్సహామాత్రైః హనుమత్ప్రముఖైర్వరైః ఉపలబ్ధం చ మే శ్లాఘ్యం సన్నిత్రం మిత్రవత్సల	77
త్వామహం పురుషవ్యాఘ్రు హిమవంతమివాశ్రితః కిం తు తస్య బలజ్ఞోఽహం దుర్భ్రాతుర్చలశాలినః	78
అప్రత్యక్షం తు మే వీర్యం సమరే తవ రాఘవ స ఖల్వహం త్వాం తులయే నాపమన్యే న భీషయే	79
కర్మభిస్తస్య భీషైస్తు కాతర్యం జనితం మమ కామం రాఘవ తే వాణీ ప్రమాణం ధైర్యమాకృతిః	80
సూచయంతి పరం తేజో భస్మచ్ఛన్నమివాసలమ్ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	81
స్మితపూర్వమతో రామః ప్రత్యువాచ హరిం ప్రభుః యది న ప్రత్యయోఽస్మాను విక్రమే తవ వాసర	82

- ప్రత్యయం సమరే శ్లాఘ్యం అహముత్పాదయామి తే |
ఏవముక్త్యాతు సుగ్రీవం సాంత్యం లక్ష్మణపూర్వజః || 83
- రాఘవో దుందుభేః కాయం పాదాంగుష్ఠేన లీలయా |
తోలయిత్వా మహాబాహూః చిక్షేప దశయోజనమ్ || 84
- అసురస్య తనుం శుష్కాం పాదాంగుష్ఠేన వీర్యవాన్ |
క్షిప్తం దృష్ట్వా తతః కాయం సుగ్రీవః పునరబ్రవీత్ || 85
- లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామం తపంతమివ భాస్కరమ్ |
హరీణామగ్రతో వీరం ఇదం వచనమర్థవత్ || 86
- ఆర్ద్ర స్సమాంసః ప్రత్యగ్రః క్షిప్తః కాయః పురా సఖే |
లఘు స్సంప్రతి నిర్మాంసః తృణభూతశ్చ రాఘవ || 87
- పరిశ్రాంతేన మత్తేన భ్రాత్రా మే వాలినా తదా |
క్షిప్తమేవం ప్రహర్షేణ భవతా రఘునందన || 88
- నాత్ర శక్యం బలం జ్ఞాతుం తవ వా తస్య వాధికమ్ |
ఆర్ద్రం శుష్కమితి హ్యేతత్ సుమహాద్రాఘవాంతరమ్ || 89
- స ఏవ సంశయస్తాత తవ తస్య చ యద్బలం |
సాలమేకం తు నిర్భింద్యాః భవేద్వ్యక్తిర్బలాబలే || 90
- కృత్వేదం కార్ముకం సజ్యం హస్తి హస్తమివాతతమ్ |
ఆకర్ణపూర్ణమాయమ్య విసృజస్వ మహాశరమ్ || 91
- ఇమం హి సాలం ప్రహితస్త్వయా శరో
స సంశయోఽత్రాస్తి విదారయిష్యతి |
అలం విమర్శేన మమ ప్రేయం ధ్రువం
కురుష్వ రాజన్ ప్రతిశాపితో మయా || 92

యథా హి తేజస్సు వర స్సదా రవిః

యథా హి శైలో హిమవాన్ మహాద్రిషు |

యథా చతుష్పాతు చ కేసరీ వరః

తథా సరాణామసి విక్రమే వరః ||

93

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ఏకాదశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ద్వాదశ స్సర్గః

12. సుగ్రీవప్రత్యయదానమ్

ఏతచ్చ పచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవేణ సుభాషితమ్ |
ప్రత్యయార్థం మహాతేజాః రామో జగ్రాహ కార్ముకమ్ || 1

స గృహీత్వా ధనుర్లోరం శరమేకం చ మానదః |
సాలముద్దిశ్య చిక్షేప జ్యోస్వవైః పూరయన్ దిశః || 2

స విస్పృష్టో బలవతా బాణ స్స్వర్ణపరిష్కృతః |
భిత్త్వా సాలాన్ గిరిప్రస్థే సప్త భూమిం వివేశ హ || 3

ప్రవిష్టశ్చ ముహూర్తేన ధరాం భిత్త్వా మహాజవః |
నిష్పత్య చ పునస్తార్ణం స్వతూణీం పునరావిశత్ || 4

తాన్ దృష్ట్వా సప్త నిర్భిన్నాన్ సాలాన్ వానరపుంగవః |
రామస్య శరవేగేన విస్మయం పరమం గతః || 5

స మూర్ధ్నా న్యపతద్భూమౌ ప్రలంబీకృతభూషణః |
సుగ్రీవః పరమప్రీతో రాఘవాయ కృతాంజలిః || 6

- ఇదం చోవాచ ధర్మజ్ఞం కర్మణా తేన హర్షితః|
రామం సర్వాస్త్రవిదుషాం శ్రేష్ఠం శూరమపస్థితమ్|| 7
- సేంద్రాసపి సురాన్ సర్వాన్ త్వం బాణైః పురుషర్షభ|
సమర్థ స్సమరే హంతుం కిం పునర్వాలినం ప్రభో|| 8
- యేన సప్త మహాసాలాః గిరిర్భూమిశ్చ దారితాః|
బాణేనైకేన కాకుత్స్థ స్థాతా తే కో రణాగ్రతః|| 9
- అద్య మే విగత శ్లోకః ప్రీతిరద్య పరా మమ|
సుహృదం త్వాం సమాసాద్య మహేంద్ర వరుణోపమమ్|| 10
- తమద్యైవ ప్రియార్థం మే వైరిణం భ్రాతృరూపిణమ్|
వాలినం జహి కాకుత్స్థ మయా బద్ధోఽయమంజలిః|| 11
- తతో రామః పరిష్వజ్య సుగ్రీవం ప్రియదర్శనమ్|
ప్రత్యువాచ మహావ్రాజ్ఞో లక్ష్మణానుగతం పచః|| 12
- అస్మాద్గచ్ఛేమ కిష్కింధాం క్షిప్రం గచ్ఛ త్వమగ్రతః|
గత్వా చాహ్వాయ సుగ్రీవ వాలినం భ్రాతృగంధినమ్|| 13
- సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కిన్ధాం వాలినః పురీమ్|
ప్పక్షైరాత్మానమావృత్య వ్యతిష్ఠన్ గహనే పనే|| 14
- సుగ్రీవో వ్యనదద్ధోరం వాలినో హ్వనకారణాత్|
గాఢం పరిహితో వేగాత్ నాదైర్నిందన్నివాంబరమ్|| 15
- తం శ్రుత్వా నినదం భ్రాతుః క్రుద్ధో వాలీ మహాబలః|
నిశ్చక్రామ సుసంరభ్తో భాస్కరోఽస్తతటాదివ|| 16
- తత స్సుతుములం యుద్ధం వాలిసుగ్రీవయోరభూత్|
గగనే గ్రహయోర్హోరం బుధాంగారకయోరివ|| 17

- తలైరశనికలైచ్చ పజకలైచ్చ ముప్పిభిః|
జప్పుతు సనురేఽన్యన్యం భ్రాతరౌ క్రోధమూర్చితౌ|| 18
- తతో రామో ధనుస్పాణిః తాపుభౌ సముదీక్యతు|
అన్యోన్యసదృశౌ వీరౌ ఉభౌ దేవావివాశ్వినౌ|| 19
- యన్నాపగచ్చన్ సుగ్రీవం వాలినం వాపి రాఘవః|
తతో న కృతవాన్ బుద్ధిం మోక్షుమంతకరం శరమ్|| 20
- ఏతస్మిన్నంతరే భగ్నః సుగ్రీవస్తేన వాలినా|
అశశ్యన్ రాఘవం నాథం ఋష్యమూకం ప్రదుద్రువే|| 21
- క్లాంతో రుధిరసిక్తాంగః ప్రహరైర్లర్లరీకృతః|
వాలినాభిద్రుతః క్రోధాత్ ప్రవివేశ మహావనమ్|| 22
- తం ప్రవిష్టం వనం దృష్ట్వా వాలీ శాపభయార్ధితః|
ముక్తో హ్యసి త్వమితు్యక్త్వా సన్నివుత్తో మహాద్యుతిః|| 23
- రాఘవోఽపి సహా భ్రాత్రా సహా చైవ హనూమతా|
తదేవ వనమాగచ్చత్ సుగ్రీవో యత్ర వానరః|| 24
- తం సమీక్యాగతం రామం సుగ్రీవ స్పహలక్ష్మణమ్|
హ్రీమాన్ దీనమువాచేదం పసుధామవలోకయన్|| 25
- అహ్వయస్వేతి మాముక్త్వా దర్శయిత్వా చ విక్రమమ్|
వైరిణా ఘాతయిత్వా చ కిమిదానీం త్వయా కృతమ్|| 26
- తామేవ వేలాం వక్తవ్యం త్వయా రాఘవ తత్త్వతః|
వాలినం న నిహన్మీతి తతో నాహమితో ప్రజే|| 27
- తస్య చైవం బ్రువాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః|
కరుణం దీనయా వాచా రాఘవః పునరబ్రవీత్|| 28

- సుగ్రీవ శ్రూయతాం తాత క్రోధశ్చ వ్యపనీయతామ్ |
కారణం యేన బాణోఽయం న మయా న విసర్జితః || 29
- అలంకారేణ వేషేణ ప్రమాణేన గతేన చ |
త్వం చ సుగ్రీవ వాలీ చ సదృశౌ స్థః పరస్పరమ్ || 30
- స్వరేణ వర్చసా చైవ ప్రేక్షితేన చ వాసర |
విక్రమేణ చ వాక్యైశ్చ వ్యక్తిం వాం నోపలక్షయే || 31
- తతోఽహం రూపసాదృశ్యాత్ మోహితో వానరోత్తమ |
నోత్స్వజామి మహావేగం శరం శత్రునిబర్హణమ్ || 32
- జీవితాంతకరం ఘోరం సాదృశ్యాత్తు విశంకితః |
మూలఘాతో న నౌ స్యాద్ధి ద్వయోరపి కృతో మయా || 33
- త్వయి వీరే విపన్నే హి అజ్ఞానాల్లాఘవాన్మయా |
మౌఢ్యం చ మమ బాల్యం చ భ్యాపితం స్యాద్ధరీశ్వర || 34
- దత్తాభయవధో నామ పాతకం మహదుచ్యతే |
అహం చ లక్ష్మణశ్చైవ సీతా చ పరవర్జినీ || 35
- త్వదధీనా పయం సర్వే వనేఽస్మిన్ శరణం భవాన్ |
తస్మాద్యుధ్యస్య భూయస్త్వం మా మా శంకీశ్చ వాసర || 36
- అస్మిన్ ముహూర్తే సుగ్రీవ పశ్య వాలినమాహవే |
నిరస్తమిమణైకేన వేష్టమాసం మహీతలే || 37
- అభిజ్ఞానం కురుష్వత్వం ఆత్మనో వానరేశ్వర |
యేన త్వామభిజానీయాం ద్వంద్వయుద్ధముపాగతమ్ || 38
- గజపుష్పీమిమాం ఘృల్లాం ఉత్పాట్య శుభలక్షణామ్ |
కురు లక్ష్మణ కణ్ఠేఽస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః || 39

తతో గిరితటే జాతాం ఉత్పాట్య కుసుమాకులామ్ |
 లక్ష్మణో గజపుష్పిం తాం తస్య కంఠే వ్యసర్జయత్ || 40

స తయా శుశుభే శ్రీమాన్ లతయా కంఠసక్తయా |
 మాలయేవ బలాకానాం స సంధ్య ఇవ తోయదః || 41

విభ్రాజమానో వపుషా రామవాక్యసమాహితః |
 జగామ సహ రామేణ కిష్కింధాం వాలిపాలితామ్ || 42

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధకాండే ద్వాదశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే త్రయోదశ స్సర్గః

13. సప్తజనాశ్రమప్రణామః

ఋష్యమూకాత్ స ధర్మాత్మా కిష్కింధాం లక్ష్మణాగ్రజః |
 జగామ సహసుగ్రీవో వాలివిక్రమపాలితామ్ || 1

సముద్యమ్య మహాచ్ఛాపం రామః కాంచనభూషితమ్ |
 శరాంశ్చాదిత్య సంకాశాన్ గృహీత్వా రణసాధకాన్ || 2

అగ్రతస్తు యయౌ తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః |
 సుగ్రీవ స్సంహతగ్రీవో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః || 3

పుష్పతో హనుమాన్ వీరో నలో నీలశ్చ వానరః |
 తారశ్చైవ మహాతేజాః హరియూథపయూథపః || 4

తే వీక్షమాణా వృక్షాంశ్చ పుష్పభారావలంబినః |
 ప్రసన్నాంబుపహశ్చైవ సరిత స్సాగరంగమాః || 5

- కందరాణి చ శైలాంశ్చ నిర్దరాణి గుహాస్తథా |
శిఖరాణి చ ముహ్యాని దరీశ్చ ప్రియదర్శనాః || 6
- వైదుర్యవిమలైస్తోయైః పద్మైశ్చాకోశకుడుతైః |
శోభితాన్ సజలాన్ మార్గే తటాకాంశ్చ వ్యలోకయన్ || 7
- కారండై స్సార్సైర్లంసైః పంజులైర్జలకుక్కుటైః |
చక్రవాకైస్తథా చాన్యైః శకునైః రుపనాదితాన్ || 8
- మృదుశష్పాంకురాహారాన్ నిర్భయాన్ పనగోచరాన్ |
చరత స్సర్వతోఽపశ్యన్ స్థలీషు హరిణాన్ స్థితాన్ || 9
- తటాకవైరిణశ్చాపి శుక్లదంతవిభూషితాన్ |
ఘోరానేకచరాన్ వన్యాన్ ద్వీరదాన్ కూలఘాతినః || 10
- మత్తాన్ గిరితటోత్కృష్టాన్ జంగమానిప పర్వతాన్ |
వారణాన్ వారిదప్రఖ్యాన్ మహీరేణుసముక్షితాన్ || 11
- వనే వనచరాంశ్చాన్యాన్ ఖేచరాంశ్చ విహంగమాన్ |
పశ్యంతస్త్యరితా జగ్ముః సుగ్రీవ వశవర్తినః || 12
- తేషాం తు గచ్ఛతాం తత్ర త్వరితం రఘునందనః |
ద్రుమషండం వనం దృష్ట్వా రామ సుగ్రీవమబ్రవీత్ || 13
- ఏష మేఘ ఇవాకాశే వృక్షషండః ప్రకాశతే |
మేఘసంఘాతవిపులః పర్యంతకదలీవృతః || 14
- కిమేతత్ జ్ఞాతుమిచ్ఛామి సఖే కౌతూహలం హి మే |
కౌతూహలాపనయనం కర్తుమిచ్ఛామ్యహం త్వయా || 15
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః |
గచ్ఛన్నేవాచచక్షేఽథ సుగ్రీవస్తస్మహద్వనమ్ || 16

- ఏతద్రాఘవ విస్తీర్ణం ఆశ్రమం శ్రమనాశనమ్ |
 ఉద్యానవనసంపన్నం స్వాదుమూలఫలోదకమ్ || 17
- అత్ర సప్తజనా నామ మునయ స్సంశితవ్రతాః |
 సప్తైవాసన్నధశ్శీర్షాః నియతం జలశాయిసః || 18
- సప్తరాత్రకృతాహారాః వాయునా పనవాసిసః |
 దివం వర్షశతైర్యాతాః సప్తభి స్సకలేవరాః || 19
- తేషామేవం ప్రభావేణ ద్రుమప్రాకారసంవృతమ్ |
 ఆశ్రమం సుదురాధర్షం అపిసేంద్రై స్సూరాసురైః || 20
- పక్షిణో వర్షయంత్యేతత్ తథాన్యే వనచారిణః |
 విశంతి మోహద్యేఽప్యత్ర నివర్తంతే స తే పునః || 21
- విభూషణరవాశ్చాత్ర శ్రూయంతే సకలాక్షరాః |
 తూర్యగీతస్వనాశ్చాత్ర గంధో దివ్యశ్చ రాఘవ || 22
- త్రేతాగ్నయోఽపి దీప్యంతే ధూమో హ్యేష ప్రదృశ్యతే |
 వేష్టయన్నివ వృక్షాగ్రాన్ కపోతాంగారుణో ఘనః || 23
- ఏతే వృక్షాః ప్రకాశంతే ధూమనంసక్తమస్తకాః |
 మేఘజాల ప్రతిచ్ఛన్నాః వైదూర్య గిరయో యథా || 24
- కురు ప్రణామం ధర్మాత్మన్ తాన్ సముద్దిశ్య రాఘవ |
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా ప్రయత స్సంయతాంజలిః || 25
- ప్రణమంతి హి యే తేషాం మునీనాం భావితాత్మనామ్ |
 స తేషామశుభం కించిత్ శరీరే రామ దృశ్యతే || 26
- తతో రామ స్సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన కృతాంజలిః |
 సముద్దిశ్య మహాత్మానః తాన్పషీనభ్యవాదయత్ || 27

అభివాద్య తు ధర్మాత్మా రామో బ్రాతా చ లక్ష్మణః|
సుగ్రీవో వానరాశ్చైవ జగ్ము స్సంహృష్టమానసాః|| 28

తే గత్వా దూరమధ్వానం తస్మాత్సప్తజనాశ్రమాత్|
దదృశుస్తాం దురాధర్షాం కిష్కింధాం వాలిపాలితామ్|| 29

తతస్తు రామానుజరామవాసరాః|
ప్రగృహ్య శస్త్రాణ్యుదితార్కతేజసః|
పురీం సురేశాత్మజవీర్యపాలితాం
వధాయ శత్రోః పునరాగతా స్త్విహ|| 30

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే త్రయోదశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే చతుర్దశస్సర్గః

14. సుగ్రీవ గర్జనమ్

సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కింధాం వాలిపాలితామ్|
వృక్షైరాత్మానమావృత్య వ్యతిష్ఠన్ గహనే వనే|| 1

విస్తార్య సర్వతో దృష్టిం కాననే కాననప్రియః|
సుగ్రీవో విపులగ్రీవః క్రోధమాహారయద్భృశమ్|| 2

తత స్స నినదం ఘోరం కృత్వా యుద్ధాయ చాహ్వాయత్|
పరివారైః పరివృతో నాదై ర్భిందన్నివాంబరమ్|| 3

గర్జన్నివ మహామేఘో వాయువేగపురస్సరః|
అథ బాలార్కసదృశో దృప్తసింహగతిస్తదా|| 4

- దృష్ట్యా రామం క్రియాదక్షం సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్ |
హరివాగురయా వ్యాప్తాం తప్తకాంచనతోరణామ్ || 5
- ప్రాప్తా స్మ ధ్వజయంత్రాధ్యాం కిష్కింధాం వాలినః పురీమ్ |
ప్రతిజ్ఞా యా త్వయా వీర కృతా వాలిపథే పురా || 6
- సఫలాం తాం కురు క్షిప్రం లతాం కాల ఇవాగతః |
ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా సుగ్రీవేణ స రాఘవః || 7
- తమథోవాచ సుగ్రీవం వచనం శత్రుసూదనః |
కృతాభిజ్ఞానచిహ్నాస్త్యం అనయా గజసాహ్వయా || 8
- లక్ష్మణేన సముత్పాట్య యైషా కంఠే కృతా తప |
శోభసే హ్యధికం వీర లతయా కంఠసక్తయా || 9
- విపరీత ఇవాకాశే సూర్యో నక్షత్ర మాలయా |
అద్య వాలినముత్తం తే భయం వైరం చ వానర || 10
- ఏకేనాహం ప్రమోక్ష్యామి బాణమోక్షేణ సంయుగే |
మమ దర్శయ సుగ్రీవ వైరిణం భ్రాతృరూపిణమ్ || 11
- అద్య వాలీ వినిహతో వనపాంసుషు చేష్టతే |
యది దృష్టిపథం ప్రాప్తో జీవన్ స వినివర్తతే || 12
- తతో దోషేణ మా గచ్ఛేత్ సద్యో గర్హేచ్ఛ మాం భవాన్ |
ప్రత్యక్షం సప్త తే సాలాః మయా బాణేన దారితాః || 13
- తేనావేహి బలేనాద్య వాలినం నిహతం మయా |
అన్యతం నోక్తపూర్వం మే వీర కృచ్ఛ్చోఽపి తిష్ఠతా || 14
- ధర్మలోభపరీతేన స చ వక్ష్యే కథంచన |
సఫలాం చ కరిష్యామి ప్రతిజ్ఞాం జహి సంభ్రమమ్ || 15

- ప్రసూతం కలమం క్షేత్రే వర్షణేవ శతక్రతుః|
తదాహ్వాననిమిత్తం త్వం వాలినో హేమమాలినః|| 16
- సుగ్రీవ కురు తం శబ్దం నిష్పతేద్యేన వానరః|
జితకాశీ బలశ్లాఘీ త్వయా చాధర్మితః పురా|| 17
- నిష్పతిష్యత్య సంగేన వాలీ స ప్రియసంయుగః|
రిపూణాం ధర్షణం శూరాః మర్షయంతి న సంయుగే|| 18
- జానంతస్తు స్వకం వీర్యం స్త్రీసమక్షం విశేషతః|
స తు రామవచ శ్శుశ్రావా సుగ్రీవో హేమపింగలః|| 19
- ననర్థ క్రూరనాదేన వినిర్భిందన్నివాంబరమ్|
తత్ర శబ్దేన విత్రస్తాః గావో యాంతి హతప్రభాః|| 20
- రాజదోషపరామృష్టాః కులస్త్రియ ఇవాకులాః|
ద్రవంతి చ మృగా శ్శీఘ్రం భగ్నా ఇవ రణే హయాః|| 21
- పతంతి చ ఖగా భూమౌ క్షీణపుణ్యా ఇవ గ్రహాః||
- తత స్స జీమూతగణప్రణాదో
నాదం హ్యమమంచత్వరయా ప్రతీతః|
సూర్యాత్మజ శ్శౌర్యవిపృథతేజాః
సరిత్పతిర్వానిలచంచలోర్మిః|| 22
- ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే చతుర్దశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే పంచదశస్సర్గః

15. తారాహితోక్తిః

- అథ తస్య నినాదం తం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః|
శుశ్రావాంతఃపురగతో వాలీ భ్రాతురమర్షణః|| 1
- శ్రుత్వా తు తస్య నినదం సర్వభూతప్రకంపనమ్|
మదశ్చైచ్చకవదే నష్టః క్రోధశ్చాపతితో మహాన్|| 2
- స తు రోషపరీతాంగో వాలీ సంధ్యా తపస్రభః|
ఉపరక్త ఇవాదిత్యః సద్యో నిష్ప్రభతాం గతః|| 3
- వాలీ దంష్ట్రా కరాలస్తు క్రోధాద్ధీప్తాగ్నిలోచనః|
భాత్యుత్పతితపద్మాభః సమృణాల ఇవ హ్రాదః|| 4
- శబ్దం దుర్మర్షణం శ్రుత్వా నిష్ప్రపాత తతో హరిః|
వేగేన చరణన్యాయైః దారయన్నిప మేదినీమ్|| 5
- తం తు తారా పరిష్వజ్య స్నేహోద్ధర్నిత సౌహృదా|
త్రస్తాః ప్రోవాచ సంభ్రాంతా హితోదర్కమిదం వచః|| 6
- సాధు క్రోధమిమం వీర నదీ వేగమివాగతమ్|
శయనాదుత్థితః కల్యం త్యజ భుక్తామివ స్రజమ్|| 7
- కల్యమేతేన సంగ్రామం కరిష్యసి హరీశ్వర|
వీర తే శత్రుబాహుల్యం ఫల్గుతా వా న విద్యతే|| 8
- సహసా తవ నిష్క్యామో మమ తాపన్న రోచతే|
శూయతాం చాభిధాన్యామి యన్నిమిత్తం నివార్యసే|| 9
- పూర్వమాపతితః క్రోధాత్ స త్వామాహ్వాయతే యుధి|
నిష్ప్రత్య చ నిరస్తస్తే హన్యమానో దిశో గతః|| 10

త్వయా తస్య నిరస్తస్య పీడితస్య విశేషతః ఇహైత్య పునరాహ్వానం శంకాం జనయతీవ మే	11
దర్పశ్చ వ్యవసాయశ్చ యాదృశస్తస్య నర్తతః నినాదస్య చ సంరంభో వైతదల్పం హి కారణమ్	12
నాసహాయమహం మన్యే సుగ్రీవం తమిహాగతమ్ అవష్టభనహాయశ్చ యమాశ్రిత్యైష గర్భతి	13
ప్రకృత్యా నిపుణశ్చైవ బుద్ధిమాంశ్చైవ వానరః అపరీక్షితవీర్యేణ సుగ్రీవ స్సహ వైష్యతి	14
పూర్వమేవ మయా వీర శ్రుతం కథయతో వచః అంగదస్య కుమారస్య వక్ష్యామ్యద్య హితం వచః	15
అంగదస్తు కుమారోఽయం వనాంతముపనిర్గతః ప్రవృత్తిస్తేన కథితా చారైరాప్తైర్నివేదితా	16
అయోధ్యాధిపతేః పుత్రౌ శూరౌ సమరదుర్జయౌ ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతౌ ప్రథితౌ రామలక్ష్మణౌ	17
సుగ్రీవప్రియకామార్థం ప్రాప్తౌ తత్ర దురాసదౌ తవ భ్రాతుర్హి విఖ్యాతః సహాయో రణకర్మణి	18
రామః పరబలామర్దీ యుగాంతాగ్నివోత్థితః నివాసవృక్ష స్సాధూనాం ఆపన్నానాం పరా గతిః	19
ఆర్తానాం సంశ్రయశ్చైవ యశసశ్చైకభాజనమ్ జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నో నిదేశే నిరతః పితుః	20
ధాతునామివ శైలేంద్రో గుణానామాకరో మహాన్ తత్ క్షమో స విరోధస్తే సహ తేన మహాత్మనా	21

- దుర్జయేనాప్రమేయేణ రామేణ రణకర్మసు|
శూర వక్త్యామి తే కించిత్ న చేచ్ఛామ్యభ్యసూయితుమ్|| 22
- శ్రూయతాం క్రియతాం చైవ తవ వక్త్యామి యద్ధితమ్|
యౌపరాజ్యేన సుగ్రీవం తూర్ణం సాధ్యభిషేచయ|| 23
- విగ్రహం మా కృథా వీర భ్రాత్రా రాజన్ యవీయసా|
అహం హి తే క్షమం మన్యే తేన రామేణ సౌహృదమ్|| 24
- సుగ్రీవేణ చ సంప్రీతిం వైరముత్సృజ్య దూరతః|
లాలనీయో హి తే భ్రాతా యవీయానేష వాసరః|| 25
- తత్ర వా సన్నిహస్థో వా సర్వథా బంధురేవ తే|
నహి తేన సమం బంధుం భువి పశ్యామి కంచన|| 26
- దాసమానాదిసత్కారైః కురుష్యప్రత్యనంతరమ్|
వైరమేతత్ సముత్సృజ్య తవ పార్శ్వే స తిష్ఠతు|| 27
- సుగ్రీవో విపులగ్రీవః తవ బంధు స్సదా మతః|
భ్రాతు స్సౌహృదమాలంబ్య నాన్యా గతిరిహస్తి తే|| 28
- యది తే మత్ప్రియం కార్యం యది చావైషి మాం హితామ్|
యాచ్యమానః ప్రయత్నేన సాధువాక్యం కురుష్య మే|| 29
- ప్రసీద పథ్యం శృణు జల్పితం హి మే న రోషమేవానువిధాతుమర్హసి|
క్షమో హి తే కోసలరాజసూనునా న విగ్రహా శృక్రసమాసతేజసా|| 30
- తదా హి తారా హితమేవ వాక్యం తం వాలినం పథ్యమిదం బభాషే|
న రోచతే తద్యచనం హి తస్య కాలాభిపన్నస్య వినాశకాలే|| 31

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే పంచదశస్కంధః

అథ కిష్కింధాకాండే షోడశస్కంధః

16. వాలి సంహారః

- తామేవం బ్రువతీం తారాం తారాధిప నిభాసనామ్ |
వాలీ నిర్భర్తన్యామాస పచనం చేదమబ్రవీత్ || 1
- గర్జతోఽస్య స సంరమ్భం భ్రాతు శ్శత్రోర్విశేషతః |
మర్షయిష్యామ్యహం కేన కారణేన పరాసనే || 2
- అధర్షితానాం శూరాణాం సమరేష్వనివర్తినామ్ |
ధర్షణామర్షణం భీరు మరణాదతిరిచ్యతే || 3
- సోఢుం న చ సమర్థోఽహం యుద్ధకామస్య సంయుగే |
సుగ్రీవస్య చ సంరంభం హీనగ్రీవస్య గర్జతః || 4
- న చ కార్యో విషాదస్తే రాఘవం ప్రతి మత్కృతే |
ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ కథం పాపం కరిష్యతి || 5
- నివర్తస్య సహ స్త్రీభిః కథం భూయోఽనుగచ్ఛసి |
సౌహృదం దర్శితం తారే మయి భక్తిః కృతా త్వయా || 6
- ప్రతియోత్స్యామ్యహం గత్వా సుగ్రీవం జహి సంభ్రమమ్ |
దర్పమస్య వినేష్యామి న చ ప్రాణైర్వియోక్త్యతే || 7
- అహం హ్యజిస్థితస్యాస్య కరిష్యామి యదీప్సితమ్ |
వృక్షైర్ముష్టిప్రహారైశ్చ పీడితః ప్రతియాస్యతి || 8
- న మే గర్వితమాయస్తం సహిష్యతి దురాత్మవాన్ |
కృతం తారే సహాయత్వం సౌహృదం దర్శితం మయి || 9
- శాపితాసి మమ ప్రాణైః నివర్తస్య జనేన చ |
అలం జిత్యా నివర్తిష్యే తమహం భ్రాతరం రణే || 10

- తం తు తారా పరిష్వజ్య వాలినం ప్రియవాదినీ |
చకార రుదతీ మందం దక్షిణా సా ప్రదక్షిణమ్ || 11
- తత స్వస్త్వయనం కృత్వా మంత్రవిద్విజయైషిణీ |
అంతఃపురం సహ స్త్రీభిః ప్రవిష్టా శోకమోహితా || 12
- ప్రవిష్టాయాం తు తారాయాం సహ స్త్రీభి స్వమాలయమ్ |
నగరాన్నిర్యయౌ క్రుద్ధో మహాసర్ప ఇవ శ్వసన్ || 13
- స నిశ్శస్య మహాతేజాః వాలీ పరమరోషణః |
సర్వతశ్చారయన్ దృష్టిం శత్రుదర్శనకాంక్షయా || 14
- స దదర్శ తత శ్శ్రీమాన్ సుగ్రీవం కేహమపింగలమ్ |
సుసంవీతమవష్టభం దీప్యమానమివానలమ్ || 15
- స తం దృష్ట్వా మహావీర్యం సుగ్రీవం పర్యవస్థితమ్ |
గాఢం పరిదధే వాసో వాలీ పరమకోపనః || 16
- స వాలీ గాఢసంవీతో ముష్టిముద్యమ్య వీర్యవాన్ |
సుగ్రీవమేవాభిముఖో యయా యోధుం కృతక్షణః || 17
- శ్లిష్టం ముష్టిం సముద్యమ్య సంరభతరమాగతః |
సుగ్రీవోఽపి తముద్దిశ్య వాలినం కేహమూలినమ్ || 18
- తం వాలీ క్రోధతామ్రాక్షః సుగ్రీవం రణపండితమ్ |
ఆపతంతం మహావేగం ఇదం వచనమబ్రవీత్ || 19
- ఏష ముష్టిర్మయా బద్ధో గాఢ స్సన్నిహితాంగులిః |
మయావేగ విముక్తస్తే ప్రాణానాదాయ యాస్యతి || 20
- ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః క్రుద్ధో వాలినమబ్రవీత్ |
తవ చైవ హరన్ ప్రాణాన్ ముష్టిః పతతు మూర్ఛని || 21

తాడితస్తేన సంక్రుద్ధః తమభిక్రమ్య వేగతః అభవచ్ఛోణితోద్ధారీ సోత్పిడ ఇవ పర్వతః	22
సుగ్రీవేణ తు నిశ్శంకం సాలముత్పాట్య తేజసా గాత్రేష్వభిహతో వాలీ వజ్రేణేవ మహాగిరిః	23
స తు వాలీ ప్రచలితః సాలతాడనవిహ్వలః గురుభార సమాక్రాంతా నౌ స్స సార్థేవ సాగరే	24
తౌ భీమబల విక్రాంతౌ సుపర్ణ సమవేగినౌ ప్రవృద్ధౌ ఘోరవపుషౌ చంద్రసూర్యావివాంబరే	25
పరస్పరమమిత్రఘ్నౌ చిద్రాన్వేషణతత్పరౌ తతోఽవర్ధత వాలీ తు బలవీర్యసమన్వితః	26
సూర్యపుత్రో మహావీర్యః సుగ్రీవః పరిహీయతే వాలినా భగ్నదర్పస్తు సుగ్రీవో మండవిక్రమః	27
వాలినం ప్రతి సామర్థో దర్శయామాస లాఘవమ్ వృక్షై స్సశాఖై స్సశిఖైః వజ్రకోటినిభైర్నఖైః	28
ముష్టిభిర్జానుభిః పద్భిః బాహుభిశ్చ పునః పునః తయోర్యుద్ధమభూద్ధోరం పృత్రవాసవయోరివ	29
తౌ శోణితాక్తౌ యుధ్యేతాం వాసరౌ వసచారిణౌ మేఘావివ మహాశబ్దైః తర్జయానౌ పరస్పరమ్	30
హీయమాసమథాపశ్యత్ సుగ్రీవం వాసరేశ్వరమ్ ప్రేక్షమాణం దిశశ్చైవ రాఘవం చ ముహుర్ముహుః	31
తతో రామౌ మహాతేజాః ఆర్తం దృష్ట్వా హరీశ్వరమ్ శరం చ వీక్షతే వీరో వాలినో వధకారణాత్	32

తతో ధనుషి సంధాయ శరమాశీవిషోపమమ్ |
 పూరయామాస తచ్ఛాపం కాలచక్రమివాంతకః || 33

తస్య జ్యోతలఘోషేణ త్రస్తాః పత్రరథేశ్వరాః |
 ప్రదుద్రువుర్మూగాశ్చైవ యుగాంత ఇవ మోహితాః || 34

ముక్తస్తు వజ్రనిర్ఘోషః ప్రదీప్తాశనిసన్నిభః |
 రాఘవేణ మహాబాణో వాలిపక్షసి పాతితః || 35

తతస్తేన మహాతేజాః వీర్యోత్పిక్తః కపీశ్వరః |
 వేగేనాభిహతో వాలీ నిపపాత మహీతలే || 36

ఇంద్రధ్వజ ఇవోద్ధూతః పౌర్ణమాస్యాం మహీతలే |
 ఆశ్వయుక్నమయే మాసి గతశ్రీకో విచేతనః || 37

సరోత్తమః కాలయుగాంతకోపమం
 శరోత్తమం కాంచనరూప్యభూషితమ్ |
 ససర్జ దీప్తం తమమిత్ర మర్దనం
 స ధూమమగ్నిం ముఖతో యథా హరః || 38

అథోక్షిత శ్శోణితతోయవిప్రవైః
 సుపుష్పితాశోక ఇవానిలోద్ధతః |
 విచేతనో వాసవసూనురాహవే
 విభ్రంశితేంద్రధ్వజవత్ క్షితిం గతః || 39

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే షోడశస్కంధః

అథ కిష్కింధాకాండే సప్తదశ స్సర్గః

17. రామాధిక్షేపః

తతశ్చ రేణాభిహతో రామేణ రణకర్కశః	
పపాత సహసా వాలీ నికృత్త ఇవ పాదపః	1
స భూమౌ న్యస్తసర్వాంగః తప్తకాంచనభూషణః	
అపతద్దేవరాజస్య ముక్తరశ్మిరివ ధ్వజః	2
తస్మిన్నిపతితే భూమౌ వాసరాణాం గణేశ్వరే	
నష్టచంద్రమివ వ్యోమ న వ్యరాజత మేదినీ	3
భూమౌ నిపతితస్యాపి తస్య దేహం మహాత్మనః	
న శ్రీర్జహాతి ప్రాణాః స తేజో న పరాక్రమః	4
శక్రదత్తా వరా మాలా కాంచనీ వజ్రభూషితా	
దధార హరిముఖ్యస్య ప్రాణాంస్తేజ శ్శిర్యయం చ సా	5
స తయా మాలయా వీరో హైమయా హరియాథపః	
సంధ్యానుగతపర్యంతః పయోధర ఇవాభవత్	6
తస్య మాలా చ దేహశ్చ మర్మఘాతీ చ య శ్శరః	
త్రిధేవ రచితా లక్ష్మీః పతితస్యాపి శోభతే	7
తదస్త్రం తస్య వీరస్య స్వర్ణమార్గస్రభావనమ్	
రామబాణాసనోక్షిప్తం ఆవహాత్ పరమాం గతిమ్	8
తం తథా పతితం సంఖ్యే గతార్చిషమివాసలమ్	
బహుమాన్య చ తం వీరం వీక్షమాణం శనైరివ	9
యుయాతిమివ పుణ్యాంతే దేవలోకాత్ పరిచ్యుతమ్	
ఆదిత్యమివ కాలేన యుగాంతే భువి పాతితమ్	10

- మహేంద్రమివ దుర్ధర్షం మహేంద్రమివ దుస్సహమ్ |
మహేంద్రపుత్రం పతితం వాలినం హేమమాలినమ్ || 11
- వ్యూఢోరస్కం మహాబాహుం దీప్తాస్యం హరిలోచనమ్ |
లక్ష్మణానుగతో రామో దదర్శోప ససర్ప చ || 12
- తం దృష్ట్వా రాఘవం వాలీ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ |
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం పరుషం ధర్మసంహితమ్ || 13
- త్వం నరాధిపతేః పుత్రః ప్రథితః ప్రియదర్శనః |
కులీన స్సత్త్వసంపన్నః తేజస్వీ చరితప్రతః || 14
- పరాఙ్ముఖవధం కృత్వా కో ను ప్రాప్తస్త్వయా గుణః |
యదహం యుద్ధసంరబ్ధః శరేణోరసి తాడితః || 15
- రామః కరుణవేదీ చ ప్రజానాం చ హితే రతః |
సానుక్రోశో మహాత్సాహః సమయజ్ఞో దృఢప్రతః || 16
- ఇతి తే సర్వభూతాని కథయంతి యశో భువి |
దమ శ్శమః క్షమా ధర్మో ధృతి స్సత్యం పరాక్రమః || 17
- పార్థివానాం గుణా రాజన్ దండశ్చాప్యపరాధిషు |
తాన్ గుణాన్ సంప్రధార్యాహం అగ్ర్యం చాభిజనం తప || 18
- తారయా ప్రతిషిద్ధోఽపి సుగ్రీవేణ సమాగతః |
న మామన్యేన సంరబ్ధం ప్రమత్తం వేధుమర్హసి || 19
- ఇతి మే బుద్ధిరుత్పన్నా బభూవాదర్శనే తప |
న త్వాం వినిహతాత్మానం ధర్మధ్వజమధార్మికమ్ || 20
- జానే పాపసమాచారం తృణైః కూపమివాప్యతమ్ |
సతాం వేషధరం పాపం ప్రచ్ఛన్నమివ పాపకమ్ || 21

- నాహం త్వామభిజానామి ధర్మచ్ఛద్మాభిసంపృతమ్ |
విషయే వా పురే వా తే యదా నాపకరోమ్యహమ్ || 22
- న చ త్వామపజానేఽహం కస్మాన్మాం హంస్యకిల్బిషమ్ |
ఫలమూలాశనం నిత్యం వాసరం వనగోచరమ్ || 23
- మామిహాప్రతియుధ్యంతం అన్యేన చ సమాగతమ్ |
త్వం నరాధిపతేః పుత్రః ప్రతీతః ప్రియదర్శనః || 24
- లింగమప్యస్తి తే రాజన్ దృశ్యతే ధర్మసంహితమ్ |
కః క్షత్రియకులే జాతః శ్రుతవాన్పష్టసంశయః || 25
- ధర్మలింగ ప్రతిచ్ఛన్నః క్రూరం కర్మ సమాచరేత్ |
రామ రాజకులే జాతో ధర్మవానితి విశ్రుతః || 26
- అభవ్యో భవ్యరూపేణ కిమర్థం పరిధావసే |
సామ దానం క్షమా ధర్మః సత్యం ధృతిపరాక్రమః || 27
- పార్థివానాం గుణా రాజన్ దండశ్చాప్యపరాధిషు |
వయం వనచరా రామ మృగా మూలఫలాశనాః || 28
- ఏషా ప్రకృతిరస్మాకం పురుషస్త్యం నరేశ్వరః |
భూమిర్హిరణ్యం రూపం చ విగ్రహే కారణాని చ || 29
- అత్ర కస్తే వనే లోభో మదీయేషు ఫలేషు వా |
నయశ్చ వినయశ్చోభౌ నిగ్రహానుగ్రహావపి || 30
- రాజవృత్తిరసంకీర్ణా న నృపాః కామవృత్తయః |
త్వం తు కామప్రధానశ్చ కోపనశ్చానవస్థితః || 31
- రాజవృత్త్యైస్తు సంకీర్ణః శరాసనపరాయణః |
న తేఽస్త్యపచితిర్ధర్మే నార్థే బుద్ధిరవస్థితా || 32

- ఇందియైః కామపుత్తస్సన్ కృష్యసే మనుజేశ్వర|
హత్వా బాణేన కాకుత్స్థ మామిహానపరాధినమ్|| 33
- కిం వక్ష్యసి సతాం మధ్యే కృత్వా కర్మ జుగుప్సితమ్|
రాజహా బ్రహ్మహా గోఘ్నః చోరః ప్రాణివధే రతః|| 34
- నాస్తికః పరివేత్తా చ సర్వే నిరయగామినః|
సూచకశ్చకదర్యశ్చ మిత్రఘ్నా గురుతల్పగః|| 35
- లోకం పాపాత్మనామేతే గచ్ఛంత్యత్ర న సంశయః|
అధార్యం చర్మ మే సద్భిః రోమాణ్యస్థి చ వర్జితమ్|| 36
- అభక్త్యాణి చ మాంసాని త్వద్విద్వైర్ధర్మచారిభిః|
పంచ పంచనఖా భక్త్యాః బ్రహ్మక్షత్రేణ రాఘవ|| 37
- శల్యక శ్వావిధో గోధా శశః కూర్మశ్చ పంచమః|
చర్మ వాస్థి చ మే రాజన్ న స్పృశంతి మనీషిణః|| 38
- అభక్త్యాణి చ మాంసాని సోఽహం పంచనఖో హతః|
తారయా వాక్యముక్తోఽహం సత్యం సర్వజ్ఞయా హితమ్|| 39
- తదతిక్రమ్య మోహేన కాలస్య వశమాగతః|
త్వయా నాథేన కాకుత్స్థ న స నాథా వసుంధరా|| 40
- ప్రమదా శీలసంపన్నా ధూర్జేన పతినా యథా|
శరో నైకృతికః క్షుద్రో మిథ్యా ప్రశ్రితమానసః|| 41
- కథం దశరథేన త్వం జాతః పాపో మహాత్మనా|
ఛిన్నచారిత్రకక్ష్యేణ సతాం ధర్మాతివర్తినా|| 42
- త్యక్తధర్మాంకుశేనాహం నిహతో రామహస్తినా|
అశుభం చాప్యయుక్తం చ సతాం చైవ విగర్హితమ్|| 43

వక్ష్యసే చేద్దశం కృత్వా సద్భి స్సహ సమాగతః|
ఉదాసీనేషు యోఽస్మాసు విక్రమస్తే ప్రకాశితః|| 44

అపకారిషు తే రామ వైపం పశ్యామి విక్రమమ్|
దృశ్యమానస్తు యుధ్యేథాః మయా యది సృపాత్మజ|| 45

అద్య వైపస్యతం దేవం పశ్యేత్త్వం నిహతో మయా|
త్వయాదృశ్యేన తు రణే నిహతోఽహం దురాసదః|| 46

ప్రసుప్తః పన్నగేనేవ నరః పానవశం గతః|
మామేవ యది పూర్వం త్వం ఏతదర్థమచోదయః|| 47

మైథిలీమహమేకాహ్నా తవ చానీతవాన్ భవేః|
సుగ్రీవప్రియకామేన యత్యుతేఽస్మి హతస్త్వయా|| 48

కంఠే బద్ధ్యా ప్రదద్యాం తేఽనిహతం రావణం రణే|
న్యస్తాం సాగరతోయే వా పాతాలే వాపి మైథిలీమ్|| 49

ఆనయేయం తవాదేశాత్ శ్వేతామశ్వతరీమివ|
యుక్తం యత్ప్రాప్నుయాద్రాజ్యం సుగ్రీవ స్స్వర్గతే మయి|| 50

అయుక్తం యదధర్మేణ త్వయాహం నిహతో రణే|
కామమేవంవిధో లోకః కాలేన వినియుజ్యతే|| 51

క్షమం చేద్భవతా ప్రాప్తం ఉత్తరం సాధు చింత్యతామ్||

ఇత్యేవముక్త్వా పరిశుష్కవక్త్రః
శరాభిఘాతాద్య్వృథితో మహాత్మా|
సమీక్ష్య రామం రవిసన్నికాశం
తూష్ణీం బభూవామరరాజసూనుః|| 52

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధకాండే సప్తదశస్కంధః

అథ కిష్కింధాకాండే అష్టాదశస్కంధః

18. వాలివధ సమర్థసమ్

- ఇత్యుక్తః ప్రశ్రితం వాక్యం ధర్మార్థ సహితం హితమ్ |
పరుషం వాలినా రామో నిహతేన విచేతసా || 1
- తం నిష్క్రభమివాదిత్యం ముక్తతోయమివాంబుదమ్ |
ఉక్తవాక్యం హరిశ్రేష్ఠం ఉపశాంతమివాసలమ్ || 2
- ధర్మార్థ గుణసంపన్నం హరిశ్వరమనుత్తమమ్ |
అధిక్షిప్తస్తదా రామః పశ్చాద్వాల్లినమబ్రవీత్ || 3
- ధర్మమర్థం చ కామం చ సమయం చాపి లౌకికమ్ |
అవిజ్ఞాయ కథం బాల్యాత్ మామిహాద్య విగర్హసే || 4
- అపృష్ట్యా బుద్ధిసంపన్నాన్ పృథ్థానాచార్యసమ్మతాన్ |
సౌమ్య వానరచాపల్యాత్ త్వం మాం వక్తుమిహేచ్ఛసి || 5
- ఇక్షావ్కూణామియం భూమిః స శైలవనకాసనా |
మృగపక్షిమనుష్యాణాం నిగ్రహప్రగ్రహావపి || 6
- తాం పాలయతి ధర్మాత్మా భరతస్సత్యవాస్పజః |
ధర్మకామార్థతత్త్వజ్ఞో నిగ్రహానుగ్రహే రతః || 7
- నయశ్చ వినయశ్చోభౌ యస్మిన్ సత్యం చ సుస్థితమ్ |
విక్రమశ్చ యథా దృష్టః స రాజా దేశకాలవిత్ || 8
- తస్య ధర్మకృతాదేశాః వయమన్యే చ పార్థివాః |
చరామో వసుధాం కృత్వాం ధర్మసంతానమిచ్ఛవః || 9
- తస్మిన్నుపతిశార్థూలే భరతే ధర్మవత్సలే |
పాలయత్యఖిలాం భూమిం కశ్చరేధర్మనిగ్రహమ్ || 10

- తే వయం ధర్మవిభ్రష్టం స్వధర్మే పరమే స్థితాః|
భరతాజ్ఞాం పురస్కృత్య నిగృహ్ణీమో యథావిధి|| 11
- త్వం తు సంక్లిష్టధర్మా చ కర్మణా చ విగర్హితః|
కామతంత్రప్రధానశ్చ న స్థితో రాజవర్తమని|| 12
- జ్యేష్ఠో బ్రాతా పితా చైవ యశ్చ విద్యాం ప్రయచ్ఛతి|
త్రయస్తే పితరో జ్ఞేయాః ధర్మే వర్తమని వర్తినః|| 13
- యవీయానాత్మనః పుత్రః శిష్యశ్చాపి గుణోదితః|
పుత్రవత్తే త్రయశ్చింత్యాః ధర్మశ్చేదత్ర కారణమ్|| 14
- సూక్ష్మః పరమదుర్జ్ఞేయః సతాం ధర్మః ప్లవంగమ|
హృదిస్థ స్సర్వభూతానాం ఆత్మా వేద శుభాశుభే|| 15
- చపలశ్చపలైస్సార్థం వానరైరకృతాత్మభిః|
జాత్యస్థ ఇవ జాత్యంధైః మంత్రయన్ ప్రేక్షసే ను కిమ్|| 16
- అహం తు వ్యక్తతామస్య వచనస్య బ్రవీమి తే|
న హి మాం కేవలం రోషాత్ త్వం విగర్హితుమర్హసి|| 17
- తదేతత్కారణం పశ్య యదర్థం త్వం మయా హతః|
బ్రాతుర్వర్తసి భార్యాయాం త్యక్త్వా ధర్మం సనాతనమ్|| 18
- అస్య త్వం ధరమాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః|
రుమాయాం వర్తసే కామాత్ స్సుషాయాం పాపకర్మకృత్|| 19
- తద్వ్యతితస్య తే ధర్మాత్ కామవృత్తస్య వానర|
బ్రాతుభార్యావసుమర్శేఽస్మిన్ దండోఽయం ప్రతిపాదితః|| 20
- న హి ధర్మవిరుద్ధస్య లోకవృత్తాదపేయుషః|
దండాదన్యత్ర పశ్యామి నిగ్రహం హరియూథప|| 21

స హి తే మర్షయే పాపం క్షత్రియోఽహం కులోద్భవః ఔరసీం భగినీం వాపి భార్యాం వాప్యనుజస్య యః	22
ప్రచరేత నరః కామాత్ తస్య దండో వధ స్స్మృతః భరతస్తు మహీపాలో వయం చాదేశవర్తినః	23
త్వం తు ధర్మాదతిక్రాంతః కథం శక్యముపేక్షితుమ్ గురుధర్మవ్యతిక్రాంతం ప్రాజ్ఞో ధర్మేణ పాలయన్	24
భరతః కామవృత్తానాం నిగ్రహే పర్యవస్థితః వయం తు భరతాదేశ విధిం కృత్వా హరీశ్వర	25
త్వద్విధాన్ భిన్నమర్యాదాన్ నియంతుం పర్యవస్థితాః సుగ్రీవేణ చ మే సఖ్యం లక్ష్మణేన యథా తథా	26
దారరాజ్యనిమిత్తం చ నిశ్చేయసి రత స్స మే ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా తదా పాపకసన్నిధౌ	27
ప్రతిజ్ఞాయ కథం శక్యం మద్విధేనానవేక్షితుమ్ తదేభిః కారణై స్సర్వైః మహద్భిర్ధర్మసంహితైః	28
శాసనం తవ యద్యుక్తం తద్భవాసనుమన్యతామ్ సర్వథా ధర్మ ఇత్యేవ ద్రష్టవ్యస్తవ నిగ్రహః	29
వయస్యస్యోపకర్తవ్యం ధర్మమేవానుపశ్యతః శక్యం త్వయాపి తత్కార్యం ధర్మమేవానువర్తతా	30
శ్రూయతే మనునా గీతౌ శ్లోకౌ చారిత్రవత్సలా గృహీతౌ ధర్మకుశలైః తత్తథా చరితం మయా	31
రాజభిర్భృతదండాస్తు కృత్వా పాపాని మాసవాః నిర్మలా స్సర్వగమాయాంతి సంత స్సుకృతినో యథా	32

- శాసనాద్వాపి మోక్షాద్వా స్తేనః పాపాత్ప్రముచ్యతే |
రాజా త్వశాసన్ పాపస్య తదవాప్నోతి కిల్బిషమ్ || 33
- ఆర్యేణ మమ మాంధాత్రా వ్యసనం ఘోరమీప్సితమ్ |
శ్రమణేన కృతే పాపే యథా పాపం త్వయా కృతమ్ || 34
- అన్వైరపి కృతం పాపం ప్రమత్తైర్వసుధాధిపైః |
ప్రాయశ్చిత్తం చ కుర్వంతి తేన తచ్ఛామ్యతే రజః || 35
- తదలం పరితాపేన ధర్మతః పరికల్పితః |
వధో వానరశార్దూల న వయం స్వవశే స్థితాః || 36
- శ్రుణు చాప్యపరం భూయః కారణం హరిపుంగవ |
యచ్ఛ్చుత్వా హేతుమద్వీర న మన్యుం కర్తుమర్హసి || 37
- న మే తత్ర మనస్తాపో న మన్యుర్హరియూథవ |
వాగురాభిశ్చ పాశైశ్చ కూటైశ్చ వివిధైర్నరాః || 38
- ప్రతిచ్ఛన్నాశ్చ దృశ్యాశ్చ గృహ్లాంతి సుబహూన్ మృగాన్ |
ప్రథావితాన్ వా విత్రస్తాన్ విప్రభాంశ్చాపి నిష్ఠితాన్ || 39
- ప్రమత్తానప్రమత్తాన్ వా నరా మాంసాశినో భృశమ్ |
విధ్యంతి విముఖాంశ్చాపి న చ దోషోఽత్ర విద్యతే || 40
- యాంతి రాజర్షయశ్చాత్ర మృగయాం ధర్మకోవిదాః |
తస్మాత్త్వం నిహతో యుద్ధే మయా బాణేన వానర || 41
- అయుధ్యన్ ప్రతియుధ్యన్ వా యస్మాచ్ఛాఖామృగోహ్యసి |
దుర్లభస్య చ ధర్మస్య జీవితస్య శుభస్య చ || 42
- రాజానో వానరశ్రేష్ఠ ప్రదాతారో న సంశయః |
తాన్న హింస్యాన్న చాక్రోశేత్ నాక్లిషేన్నాప్రియం వదేత్ || 43

- దేవా మనుష్యరూపేణ చరంత్యేతే మహీతలే|
త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం రోషమాస్థితః|| 44
- ప్రదూషయసి మాం ధర్మే పితృపైతామహే స్థితమ్|
ఏవముక్తస్తు రామేణ వాలీ ప్రవ్యధితో భృశమ్|| 45
- స దోషం రాఘవే దధ్యాయ ధర్మేఽధిగతనిశ్చయః|
ప్రత్యువాచ తతో రామం వ్రాంజలిర్వానరేశ్వరః|| 46
- యత్త్వమాత్మ నరశ్రేష్ఠ తత్తథైవ న సంశయః|
ప్రతిపక్తుం ప్రకృష్టే హి నాపకృష్టస్తు శక్నుయాత్|| 47
- యదయుక్తం మయా పూర్వం ప్రమాదాదుక్తమప్రియమ్|
తత్రాపి ఖలు మే దోషం కర్తుం నార్హసి రాఘవ|| 48
- త్వం హి దృష్టార్థతత్త్వజ్ఞః ప్రజానాం చ హితే రతః|
కార్యకారణసిద్ధౌ తే ప్రసన్నా బుద్ధిరవ్యయా|| 49
- మామప్యగతధర్మాణం వ్యతిక్రాంతపురస్కృతమ్|
ధర్మసంహితయా వాచా ధర్మజ్ఞ పరిపాలయ|| 50
- స త్వాత్మానమహం శోచే స తారాం స చ బాంధవాన్|
యథా పుత్రం గుణశ్రేష్ఠం అంగదం కనకాంగదమ్|| 51
- స మమాదర్శనాద్దీనో బాల్యాత్ ప్రభృతి లాలితః|
తటాక ఇవ పీతాంబుః ఉపశోషం గమిష్యతి|| 52
- బాలశ్చాకృతబుద్ధిశ్చ ఏకపుత్రశ్చ మే ప్రియః|
తారేయో రామ భవతా రక్షణీయో మహాబలః|| 53
- సుగ్రీవే చాంగదే చైవ విధత్స్వమతిముత్తమామ్|
త్వం హి శాస్తా చ గోష్ఠా చ కార్యకార్య విధౌ స్థితః|| 54

- యా తే సరపతే వృత్తిః భరతే లక్ష్మణే చ యా |
సుగ్రీవే చాంగదే రాజన్ తాం త్వమాధాతుమర్హసి || 55
- మద్దోషకృతదోషాం తాం యథా తారాం తపస్వివీమ్ |
సుగ్రీవో నాపమన్యేత తథావస్థాతుమర్హసి || 56
- త్వయా హ్యనుగృహీతేన రాజ్యం శక్య ముపాసితమ్ |
త్వద్వశే వర్తమానేన తవ చిత్తానువర్తినా || 57
- శక్యం దివం చార్షయితుం వసుధాం చాపి శాసితమ్ |
త్వత్తోఽహం పథమాకాంక్షన్ వార్యమాణోఽపి తారయా || 58
- సుగ్రీవేణ సహబ్రాత్రా ద్వంద్వయుద్ధముపాగతః |
ఇత్యుక్త్వా సన్నతో రామం విరరామ హరీశ్వరః || 59
- స తమాశ్వాసయద్రామో వాలినం వ్యక్తదర్శనమ్ |
సామ సంవన్నయా వాచా ధర్మతత్త్వార్థ యుక్తయా || 60
- న సంతాపస్త్యయా కార్యః ఏతదర్థం ప్లవంగమ |
న వయం భవతా చింత్యాః నాప్యాయా హరిసత్తమ || 61
- వయం భవద్విశేషేణ ధర్మతః కృతనిశ్చయాః |
దండ్యే యః పాతయేద్దండం దండ్యో యశ్చాపి దండ్యతే | 62
- కార్యకారణసిద్ధార్థౌ ఉభౌ తౌ నాపసీదతః |
తద్భవాన్ దండసంయోగాత్ అస్మాద్విగతకిల్బిషః || 63
- గతస్నాన్వం ప్రకృతిం ధర్మాన్యం ధర్మదృష్టేన పర్తనా |
త్యజ శోకం చ మోహం చ భయం చ హృదయే స్థితమ్ || 64
- త్వయా విధానం హర్యగ్గ్య న శక్యమతివర్తితుమ్ |
యథా త్వయ్యంగదో నిత్యం పర్తతే వాసరేశ్వర ||
- తథా పర్తత సుగ్రీవే మయి చాపి న సంశయః | 65

స తస్య వాక్యం మధురం మహాత్మనః
 సమాహితం ధర్మపథానువర్తినః |
 నిశమ్య రామస్య రణావమర్దినో
 వచ స్సుయుక్తం నిజగాద వాసరః || 65

శరాభితప్తేన విచేతసా మయా
 ప్రదూషితస్త్వం యదజానతా ప్రభో |
 ఇదం మహేంద్రోపమభీమవిక్రమ
 ప్రసాదితస్త్వం క్షమ మే నరేశ్వర || 66

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధకాండే అష్టాదశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ఏకోనవింశ స్సర్గః

19. తారాగమనమ్

స వాసర మహారాజః శయాన శ్శరవిక్షతః |
 ప్రతుక్తో హేతుమద్వాక్యైః నోత్తరం ప్రత్యపద్యత || 1

అశ్మభిః పరిభిన్నాంగః పాదపైరాహతో భృశమ్ |
 రామబాణేన చ క్లాంతో జీవితాంతే ముమోహ సః || 2

తం భార్యా బాణమోక్షేణ రామదత్తేన సంయుగే |
 హతం ప్లవగశార్దూలం తారా శుశ్రావ వాలినమ్ || 3

సా సపుత్రాప్రియం శ్రుత్వా వధం భర్తు స్సుదారుణమ్ |
 నిష్పౌత భృశం త్రస్తా మృగీవ గిరిగహ్వరాత్ || 4

యే త్వంగదపరీవారాః వాసరా భీమవిక్రమాః |
 తే సకార్ముకమాలోక్య రామం త్రస్తాః ప్రదుద్రువుః || 5

- సా దదర్శ తతస్యస్తాన్ హరీనాపతతో ద్రుతమ్ |
 యూథాదివ పరిభ్రష్టాన్ మృగాన్నిహతయూథపాన్ || 6
- తానువాచ సమాసాద్య దుఃఖితాన్ దుఃఖితా సతీ |
 రామ విత్రాసితాన్ సర్వాన్ అనుబద్ధానివేషుభిః || 7
- వాసరా రాజసింహస్య యస్య యూయం పురస్సరాః |
 తం విహాయ సుసంత్రస్తాః కస్మాద్ద్యవథ దుర్గతాః || 8
- రాజ్యహేతో స్సచేద్భ్రాతా భ్రాత్రా రౌద్రేణ పాతితః |
 రామేణ ప్రహితై రౌద్రైః మార్గజైర్హార పాతిభిః || 9
- కపిపత్న్యా వచ శ్శుశ్ర్వా కపయః కామరూపిణః |
 ప్రాప్తకాలమవిక్లిష్టం ఊచుర్వచన మంగనామ్ || 10
- జీవపుత్రే నివర్తస్య పుత్రం రక్షస్వచాంగదమ్ |
 అంతకో రామ రూపేణ హత్వా నయతి వాలినమ్ || 11
- క్షిప్తాన్ వృక్షాన్ సమావిధ్య విపులాశ్చ శిలాస్తథా |
 వాలీ వజ్రసమైర్పాణైః రామేణ వినిపాతితః || 12
- అభిభూతమిదం సర్వం విద్రుతం వాసరం బలమ్ |
 తస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే హతే శక్రసమప్రభే || 13
- రక్ష్యతాం నగరద్వారం అంగదశ్చాభిషిచ్యతామ్ |
 పదస్థం వాలినః పుత్రం భజిష్యంతి ప్లవంగమాః || 14
- అథవాఽరుచితం స్థానం ఇహ తే రుచిరాసనే |
 ఆవిశంతి హి దుర్గాణి క్షిప్రమద్యైవ వాసరాః || 15
- అభార్యా స్సహ భార్యాశ్చ సంత్యత్ర వసచారిణః |
 లుభేభ్యో విప్రయుక్తేభ్యః స్వేభ్యో నస్తుములం భయమ్ || 16

- అల్పాంతరగతానాం తు శ్రుత్వా పచనమంగనా|
ఆత్మనః ప్రతిరూపం సా బభాషే చారుహాసినీ|| 17
- పుత్రేణ మమ కిం కార్యం కిం రాజ్యేన కిమాత్మనా|
కపిసింహే మహాభాగే తస్మిన్ భర్తరి నశ్యతి|| 18
- పాదమూలం గమిష్యామి తస్యైవాహం మహాత్మనః|
యోఽసౌ రామప్రయుక్తేన శరేణ వినిపాతితః|| 19
- ఏవముక్త్వా ప్రదుద్రావ రుదతీ శోకకర్శితా|
శిరశోరశ్చ బాహుభ్యాం దుఃఖేన సమభిఘ్నతీ|| 20
- ఆవ్రజంతీ దదర్శాథ పతిం నిపతితం భువి|
హంతారం దాసవేంద్రాణాం సమరేష్యనివర్తినామ్|| 21
- క్షేప్తారం పర్వతేంద్రాణాం వజ్రాణామివ వాసవమ్|
మహావాతసమావిష్టం మహామేఘాఘనిస్సన్వనమ్|| 22
- శక్రతుల్యపరాక్రాంతం వృష్ణ్యేవోపరతం ఘనమ్|
నర్దంతం నర్దతాం భీమం శూరం శూరేణ పాతితమ్|| 23
- శార్దూలేనామిషస్యార్థే మృగరాజమివా హతమ్|
అర్చితం సర్వలోకస్య స పతాకం స వేదికమ్|| 24
- నాగహేతో స్సుపర్ణేన చైత్యమున్మథితం యథా|
అవష్టభ్య చ తిష్ఠంతం దదర్శ భనురుత్తమమ్|| 25
- రామం రామానుజం చైవ భర్తుశ్చైవానుజం శుభమ్|
తానతీత్య సమాసాద్య భర్తారం నిహతం రణే|| 26
- సమీక్య వ్యథితా భూమౌ సంభ్రాంతా నిపపాత హ|
సుష్టేష్వప పునరుత్థాయ ఆర్యపుత్రేతి వాదినీ|| 27

రురోద సా పతిం దృష్ట్వా సంవీతం మృత్యుదామభిః|

తామవేక్ష్య తు సుగ్రీవః క్రోశంతీం కురరీమివ||

28

విషాదమగమత్ కష్టం దృష్ట్వా చాంగదమాగతమ్||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ఏకోనవింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే వింశస్సర్గః

20. తారా విలాపః

రామచాప విస్ఫుష్టేన శరేణాంతకరేణ తమ్|

దృష్ట్వా వినిహతం భూమౌ తారా తారాధిపాసనా||

1

సా సమాసాద్య భర్తారం పర్యష్వజత భామినీ|

ఇషుణాభిహతం దృష్ట్వా వాలినం కుంజరోపమమ్||

2

వాసరేంద్రం మహేంద్రాభం శోకసంతప్తమాససా|

తారా తరుమివోన్మూలం పర్యదేవయదాతురా||

3

రణే దారుణవిక్రాంత ప్రవీర ప్లవతాం వర|

కిం దీనాం మాం పురోభాగాం అద్య త్వం నాభిభాషసే||

4

ఉత్తిష్ఠ హరిశార్దూల భజస్వ శయనోత్తమమ్|

నైవంవిధా శ్శేరతే హి భూమౌ నృపతిసత్తమాః||

5

అతీవ ఖలు తే కాంతా పసుధా పసుధాధిప|

గతాసురపి తాం గాత్రైః మాం విహాయ నిషేవసే||

6

వ్యక్తమద్య త్వయా వీర ధర్మత స్సంప్రవర్తతా|

కిష్కింధేవ పురీ రమ్యా స్వర్గమార్గే వినిర్మితా||

7

- యాన్యస్మాభిస్త్యయా సార్థం వనేషు మధుగంధిషు |
విహృతాని త్వయా కాలే తేషాముపరమః కృతః || 8
- నిరాసందా నిరాశాహం నిమగ్నా శోకసాగరే |
త్వయి పంచత్వమాపన్నే మహాయూథపయూథపే || 9
- హృదయం సుస్థిరం మన్యే దృష్ట్వా వినిహతం పతిమ్ |
యన్న శోకాభిసంతప్తం స్ఫుటతేఽద్య సహస్రధా || 10
- సుగ్రీవస్య త్వయా భార్యా హృతా స చ వివాసితః |
యత్తు తస్య త్వయా ప్యుష్టిః ప్రాప్తేయం ప్లవగాధిప || 11
- నిశ్శ్రేయసపరా మోహాత్ త్వయా చాహం విగర్హితా |
యైషాబ్రువం హితం వాక్యం వాసరేంద్ర హితైషిణీ || 12
- రూపయావనదృష్టానాం దక్షిణానాం చ మానద |
నూనమస్పరసామార్య చిత్తాని ప్రమథిష్యసి || 13
- కాలో నిస్సంశయో నూసం జీవితాంతకరస్తవ |
బలాద్యేనావపన్నోఽసి సుగ్రీవస్యావశో వశమ్ || 14
- అస్థానే వాలినం హత్వా యుద్ధ్యమాసం పరేణ చ |
స సంతప్యతి కాకుత్స్థః కృత్వా కర్మ సుగర్హితమ్ || 15
- వైధవ్యం శోకసంతాపం కృపణం కృపణా సతీ |
అదుఃఖోపచితా పూర్వం వర్తయిష్యామ్యనాథవత్ || 16
- లాలితశ్చాంగదో వీరః సుకుమార స్సుఖోచితః |
వత్స్యతే కామవస్థాం మే పితృవ్యే క్రోధమూర్ఛితే || 17
- కురుష్య పితరం పుత్ర సుదృష్టం ధర్మవత్సలమ్ |
దుర్లభం దర్శనం వత్స తవ తస్య భవిష్యతి || 18

సమాశ్వాసయ పుత్రం త్వం సందేశం సందిశస్వ మే మూర్ధ్ని చైనం సమామూయ ప్రవాసం ప్రస్థితో హ్యసి	19
రామేణ హి మహాత్కర్మ కృతం త్వామభినిఘ్నతా ఆన్యణ్యం చ గతం తస్య సుగ్రీవస్య ప్రతిశ్రవే	20
స కామో భవ సుగ్రీవ రుమాం త్వం ప్రతిపత్స్యసే భుంక్త్వ రాజ్యమనుద్విగ్నః శస్తో బ్రాతా రిపుస్తవ	21
కిం మామేవం విలపతీం ప్రేష్టా త్వం నాభిభాషసే ఇమాః పశ్య వరా బహీష్వః భార్యాస్తే వానరేశ్వర	22
తస్యా విలపితం శ్రుత్వా వానర్య స్సర్వతశ్చతాః పరిగృహ్యోంగదం దీనం దుఃఖార్తాః పరిచుక్రశుః	23
కిమంగదం సాంగద వీరబాహో విహాయ యాస్యద్య చిరప్రవాసమ్ న యుక్తమేవం గుణసన్నికృష్టం విహాయ పుత్రం ప్రియపుత్ర గంతుమ్	24
కిమప్రియం తే ప్రియచారువేష మయా కృతం నాథ సుతేన వా తే సహంగదాం మామపహాయ వీర యత్ ప్రస్థితో దీర్ఘమితః ప్రవాసమ్	25
యద్యప్రియం కించిదసంప్రధార్య కృతం మయా స్యాత్తవ దీర్ఘబాహో క్రమస్య మే తద్ధరివంశ నాథ ప్రజామి మూర్ధ్నా తవ వీర పాదౌ	26
తథా తు తారా కరుణం రుదంతీ భర్తుస్సమీపే సహ వాసరీభిః	

వ్యవస్యత స్రాయముపోపవేష్టుం

అనింద్యవర్ణా భువి యత్ర వాలీ||

27

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే వింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ఏకవింశస్సర్గః

21. హనుమదాశ్వాసనమ్

- తతో నిపతితాం తారాం చ్యుతాం తారామివాంబరాత్|
శనైరాశ్వాసయామాస హనూమాన్ హరియూథపః|| 1
- గుణదోషకృతం జంతుః స్వకర్మఫలహేతుకమ్|
అవ్యగ్రస్తదవాప్నోతి సర్వం ప్రేత్య శుభాశుభమ్|| 2
- శోచ్యా శోచసి కం శోచ్యం దీనం దీనానుకంపసే|
కస్య కో వాఽను శోచ్యోఽస్తి దోహాఽస్మిన్ బుద్ధుదోపమే|| 3
- అంగదస్తు కుమారోఽయం ద్రష్టవ్యో జీవపుత్రయా|
ఆయత్యాం చ విధేయాని సమర్థాన్యస్య చింతయ|| 4
- జానాన్యనియతామేవం భూతానామాగతిం గతిమ్|
తస్మాచ్ఛుభం హి కర్తవ్యం పండితే నేహ లౌకికమ్|| 5
- యస్మిన్ హరిసహస్రాణి ప్రయుతాన్యర్చుదాని చ|
వర్తయంతి కృతాశాని సోఽయం దిష్టాంతమాగతః|| 6
- యదయం న్యాయదృష్టార్థః సామదానక్షమాపరః|
గతో ధర్మజితాం భూమిం నైసం శోచితుమర్హసి|| 7

- సర్వే హి హరిశార్దూలాః పుత్రశ్చాయం తవాంగదః|
ఇదం హర్యక్షరాజ్యం చ త్వత్సనాథమనిందితే|| 8
- తావిమో శోకసంతప్తా శనైః ప్రేరయ భామిని|
త్వయా పరిగృహీతోఽయం అంగద శ్శాస్తు మేదినీమ్|| 9
- సంతతిశ్చ యథా దృష్టా కృత్యం యచ్ఛాపి సాంప్రతమ్|
రాజ్జస్తత్ క్రియతాం తాపత్ ఏష కాలస్య నిశ్చయః|| 10
- సంస్కార్యో హరిరాజశ్చ అంగదశ్చాభిషిచ్యతామ్|
సింహాసనగతం పుత్రం పశ్యంతీ శాంతిమేష్యసి|| 11
- సా తస్య వచనం శ్రుత్వా భర్తృవ్యసనపీడితా|
అబ్రవీదుత్తరం తారా హనుమంతమవస్థితమ్|| 12
- అంగద ప్రతిరూపాణాం పుత్రాణామేకత శ్శతమ్|
హతస్యాప్యస్య వీరస్య గాత్రసంశ్లేషణం వరమ్|| 13
- న చాహం హరిరాజ్యస్య ప్రభవామ్యంగదస్య వా|
పితృవ్యస్తస్య సుగ్రీవః సర్వకార్యేష్వనంతరః|| 14
- న హ్యేషా బుద్ధిరాస్థేయా హనుమన్నంగదం ప్రతి|
పితా హి బంధుః పుత్రస్య న మాతా హరిసత్తమ|| 15
- న హి మమ హరిరాజసంశ్రయాత్
క్షమతరమస్తి పరత్ర చేహ వా|
అభిముఖహతవీరసేవితం
శయనవిదం మమ సేవితుం క్షమమ్|| 16

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధకాండే ఏకవింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ద్వావింశ స్సర్గః

22. వాల్యనుశాసనమ్

- వీక్షమాణస్తు మందాసుః సర్వతో మందముచ్ఛ్వాసన్ |
ఆదావేప తు సుగ్రీవం దదర్శానుజమగ్రతః || 1
- తం ప్రాప్తవిజయం వాలీ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరః |
ఆభాష్య వ్యక్తయా వాచా సస్నేహమిదమబ్రవీత్ || 2
- సుగ్రీవదోషేణ న మాం గంతుమర్హసి కిల్పిషాత్ |
కృష్యమాణం భవిష్యేణ బుద్ధిమోహేన మాం బలాత్ || 3
- యుగపద్విహితం తాత న మన్యే సుఖమాపయోః |
సౌహార్దం భ్రాతృయుక్తం హి తదిదం జాతమన్యథా || 4
- ప్రతిపద్య త్వమద్యైవ రాజ్యమేషాం వనౌకసామ్ |
మామప్యద్యైవ గచ్ఛంతం విద్ధి వైవస్వతక్షయమ్ || 5
- జీవితం చ హి రాజ్యం చ శ్రియం చ విపులామిమామ్ |
ప్రజహ్మ్యేష వై తూర్ణం మహచ్ఛాగర్జితం యశః || 6
- అస్యాం త్వహమవస్థాయాం వీర వక్త్యామి యద్యచః |
యద్యప్యసుకరం రాజన్ కర్తుమేవ త్వమర్హసి || 7
- సుఖార్థం సుఖసంపృద్ధం బాలమేనమబాలిశమ్ |
బాష్పపూర్ణముఖం పశ్య భూమౌ పతితమంగదమ్ || 8
- మమ ప్రాణైః ప్రియతరం పుత్రం పుత్రమివౌరసమ్ |
మయా హీనమహీనార్థం సర్వతః పరిపాలయ || 9
- త్వమేవాస్య హి దాతా చ పరిత్రాతా చ సర్వతః |
భయేష్యభయదశ్చైవ యథాహం ప్లవగేశ్వర || 10

- ఏష తారాత్మజ శ్శ్రీమాన్ త్వయా తుల్యపరాక్రమః|
రక్షసాం తు వధే తేషాం అగ్రతస్తే భవిష్యతి|| 11
- అనురూపాణి కర్మాణి విక్రమ్య బలవాన్ రణే|
కరిష్యత్యేష తారేయః తరస్వీ తరుణోఽంగదః|| 12
- సుషేణదుహితా చేయం అర్థసూక్ష్మవినిశ్చయే|
ఔత్పాతికే చ వివిధే సర్వతః పరినిష్ఠితా|| 13
- యదేషా సాధ్యతి బ్రూయాత్ కార్యం తన్ముక్తసంశయమ్|
న హి తారామతం కించిత్ అన్యథా పరివర్తతే|| 14
- రాఘవస్య చ తే కార్యం కర్తవ్యమవిశంకయా|
స్యాదధర్మో హ్యకరణే త్వాం చ హింస్యాదమానితః|| 15
- ఇమాం చ మాలామాధత్స్వ దివ్యాం సుగ్రీవకాంచనీమ్|
ఉదారా శ్రీస్థితా హ్యస్యాం సంప్రజహ్యస్మృతే మయి|| 16
- ఇత్యేవముక్త సుగ్రీవో వాలినా భ్రాతృసౌహృదాత్|
హర్షం త్యక్త్వా పునర్దీనో గ్రహగ్రస్త ఇవోడురాట్|| 17
- తద్వాలివచనాచ్ఛాంతః కుర్వన్ యుక్తమతంద్రితః|
జగ్రాహ సోఽభ్యనుజ్ఞాతో మాలాం తాం చైవ కాంచనీమ్|| 18
- తాం మాలాం కాంచనీం దత్త్వా వాలీ దృష్ట్వాత్మజం స్థితమ్|
సంసిద్ధః ప్రేత్య భావాయ స్నేహాదంగదమబ్రవీత్|| 19
- దేశకాలౌ భజస్వాద్య క్షమమాణః ప్రియాప్రియే|
సుఖదుఃఖసహః కాలే సుగ్రీవవశగో భవ|| 20
- యథా హి త్వం మహాబాహో లాలిత స్సతతం మయా|
న తథా పర్తమానం త్వాం సుగ్రీవో బహు మంస్యతే|| 21

- మాస్యామిత్రైర్గతం గచ్ఛేః మా శత్రుభిరరిందమ|
భర్తురర్థపరో దాంతః సుగ్రీవ వశగో భవ|| 22
- న చాతిప్రణయః కార్యః కర్తవ్యోఽప్రణయశ్చ తే|
ఉభయం హి మహాన్ దోషః తస్మాదంతరదృగ్భవ|| 23
- ఇత్యుక్త్యాథ వివృత్తాక్షః శరసంపీడితో భృశమ్|
వివృత్తైర్దశ నైర్భిమైః బభూవోత్కాంతజీవితః|| 24
- తతో విచుక్రుశుస్తత్ర వానరా హతయూథపాః|
పరిదేవయమానాస్తే సర్వే ప్లవగపుంగవాః|| 25
- కిష్కింధా హద్య శూన్యాసీత్ స్వర్గతే వానరాధిపే|
ఉద్యానాని చ శూన్యాని పర్వతాః కాననాని చ|| 26
- హతే ప్లవగశార్దూలే నిష్పృభా వానరాః కృతాః|
యస్యోద్యోగేన మహతా కాననాని వనాని చ|| 27
- పుష్పేఘ్నానుబధ్యంతే కరిష్యతి తదద్యకః|
యేన దత్తం మహద్భుధ్ధం గంధర్వస్య మహాత్మనః|| 28
- గోలభస్య మహాబాహోః దశ వర్షాణి పంచ చ|
నైవ రాత్రౌ న దివసే తద్యుద్ధముపశామ్యతి|| 29
- తతస్తు షోడశే వర్షే గోలభో వినిపాతితః|
తం హత్వా దుర్వినితం తు వాలీ దంష్ట్రాకరాలవాన్|| 30
- సర్వాభయకరోఽస్మాకం కథమేష నిపాతితః||
హతే తు వీరే ప్లవగాధిపే తదా
 ప్లవంగమాస్తత్ర న శర్మ లేభిరే|
పనేచరా స్నింహాయుతే మహావనే
 యథా హి గావో నిహతే గవాం పతౌ|| 31

తతస్తు తారా వ్యసనార్థవాప్లుతా

మృతస్య భర్తుర్వదనం సమీక్య సా|

జగామ భూమిం పరిరభ్య వాలినం

మహాద్రుమం ఛిన్నమివాశితా లతా||

32

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ద్వావింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే త్రయోవింశస్సర్గః

23. అంగదాభివాదనమ్

తత స్సముపజిప్నుస్తీ కపిరాజస్య తన్ముఖమ్|

పతిం లోకశ్రుతం తారా మృతం వచనమబ్రవీత్||

1

శేషే త్వం విషమే దుఃఖం అనుక్వా వచనం మమ|

ఉపలోపచితే వీర సుదుఃఖే వసుధాతలే||

2

మత్తః ప్రియతరా నూనం వానరేంద్ర మహీ తప|

శేషే హి తాం పరిష్యజ్య మాం చ న ప్రతిభాషసే||

3

సుగ్రీవస్య వశం ప్రాప్తో విధిరేష భవత్యహో|

సుగ్రీవ ఏవ విక్రాంతో వీర సాహసిక ప్రియ||

4

ఋక్షవానరముఖ్యాస్త్యాం బలినః పర్యుపాసతే|

ఏషాం విలపితం కృచ్ఛ్రం అంగదస్య చ శోచతః||

5

మమ చేమాం గిరం శ్రుత్వా కిం త్వం న ప్రతిబుధ్యసే|

ఇదం తద్వీరశయనం యత్ర శేషే హతో యుధి||

6

శాయితా నిహతా యత్ర త్వయైవ రిపవః పురా విశుద్ధసత్త్వాభిజన ప్రియయుద్ధ మమ ప్రియ	7
మామనాథాం విహాయైకాం గతస్త్వమసి మానద శూరాయ న ప్రదాతవ్యా కన్యా ఖలు విపశ్చితా	8
శూరభార్యాం హతాం పశ్య సద్యో మాం విధవాం కృతామ్ అవభగ్నశ్చ మే మానో భగ్నా మే శాశ్వతీ గతిః	9
అగాధే చ నిమగ్నాస్మి విపులే శోకసాగరే అశ్మసారమయం నూనం ఇదం మే హృదయం దృఢమ్	10
భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా యన్నాద్య శతథా గతమ్ సుహృచ్చైవ హి భర్తా చ ప్రకృత్యా మమ చ ప్రియః	11
అహవే చ పరాక్రాంతః శూరః పంచత్వమాగతః పతిహీనా తు యా నారీ కామం భవతు పుత్రిణీ	12
ధనధాన్యైస్సు పూర్ణాపి విధవేత్యుచ్యతే జనైః స్వగాత్రప్రభవే వీర శేషే రుధిరకర్దమే	13
కృమిరాగపరిస్తోమే త్వమాత్మ శయనే యథా రేణుశోణితసంవీతం గాత్రం తవ సమంతతః	14
పరిరబ్ధుం న శక్నోమి భుజాభ్యాం ప్లవగర్షభ కృతకృత్యోఽద్య సుగ్రీవో వైరేఽస్మిన్నతిదారుణే	15
యస్య రామవిముక్తేన హృతమేకేషుణా భయమ్ శరేణ హృది లగ్నేన గాత్రసంస్పర్శనే తవ	16
వార్యామి త్వాం నిరీక్షంతీ త్వయి పంచత్వమాగతే ఉద్భుబర్హ శరం నీలః తస్య గాత్రగతం తదా	17

గిరిగహ్వరసంలీసం దీప్తమాశీవిషం యథా తస్య నిష్కృష్యమాణస్య బాణస్య చ బభౌ ద్యుతిః	18
అస్తమస్తక సంరుద్ధో రశ్మిర్దినకరాదివ పేతుః క్షతజధారాస్తు ప్రణేభ్యస్తస్య సర్వశః	19
తామ్రగైరిక సంప్యక్తాః ధారా ఇవ ధరాధరాత్ అవకీర్ణం విమార్జంతీ భర్తారం రణరేణునా	20
అమైర్నయనజై శూరం సిషేచాస్త్రసమాహతమ్ రుధిరోక్షిత సర్వాంగం దృష్ట్వా వినిహతం పతిమ్	21
ఉవాచ తారా పింగాక్షం పుత్రమంగదమంగనా అవస్థాం పశ్చిమాం పశ్య సితుః పుత్ర సుదారుణామ్	22
సంప్రసక్తస్య వైరస్య గతోఽంతః పాపకర్మణా బాలసూర్యోజ్జ్వలతనుం ప్రయాంతం యమసాదనమ్	23
అభివాదయ రాజానం పితరం పుత్ర మానదమ్ ఏవముక్త స్సముత్థాయ జగ్రాహ చరణౌ సితుః	24
భుజాభ్యాం పీనపృతాభ్యాం అంగదోఽహమితి బ్రువన్ అభివాదయమానం త్వాం అంగదం త్వం యథా పురా	25
దీర్ఘాయుర్భవ పుత్రేతి కిమర్థం నాభిభాషసే అహం పుత్రసహాయా త్వాం ఉపాసే గతచేతనమ్	26
సింహాన నిహతం సద్యో గౌ స్సవత్సేవ గోవృషమ్ ఇష్ట్వా సంగ్రామయజ్ఞేన రామప్రహరణాంభసి	27
అస్మిన్నవభృథే స్నాతః కథం పత్న్యా మయా వినా యా దత్తా దేవరాజేన తవ తుష్టేన సంయుగే	28

శాతకుంభమయీం మాలాం తాం తే పశ్యామి నేహ కిమ్ |
 రాజశ్రీర్న జహాతి త్వాం గతాసుమపి మానద || 29

సూర్యస్యావర్తమాసస్య శైలరాజమివ ప్రభా ||

న మే వచః పథ్యమిదం త్వయా కృతం
 న చాస్మి శక్తా వినివారణే తప |
 హతా సపుత్రాస్మి హతేన సంయుగే
 సహ త్వయా శ్రీర్విజహాతి మామిహ || 30

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే త్రయోవింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే చతుర్వింశస్సర్గః

24. సుగ్రీవ తారాశ్వాసనమ్

తాం త్వశ్రువేగేన దురాసదేన
 త్వభిప్రుతాం శోక మహార్ణవేన |
 పశ్యంస్తదా వాల్యనుజస్తరస్వీ
 భ్రాతుర్వధేనాప్రతిమేన తేపే || 1

స బాష్పపూర్ణేన ముఖేన వీక్ష్య
 క్షణేన నిర్విణ్ణ మనా మనస్వీ |
 జగామ రామస్య శనైస్సమీపం
 భృత్యైర్వృత స్సంపరిదూయమానః || 2

స తం సమాసాద్య గృహీతచాపం
 ఉదాత్తమాశీవిషతుల్యబాణమ్ |
 యశస్వినం లక్షణలక్ష్మితాంగం
 అవస్థితం రాఘవమిత్యువాచ || 3

యథాప్రతిజ్ఞాతమిదం నరేంద్ర

కృతం త్వయా దృష్టఫలం చ కర్మ |

మమాద్య భోగేషు నరేంద్ర పుత్ర

మనో నివృత్తం సహ జీవితేన ||

4

అస్యాం మహిష్యాం తు భృశం రుదత్యాం

పురే చ విక్రోశతి దుఃఖతప్తే |

హతేఽగ్రజే సంశయితేఽంగదే చ

స రామ రాజ్యే రమతే మనో మే ||

5

క్రోధాదమర్షాదతివిప్రధర్షాత్

భ్రాతుర్వధో మేఽనుమతః పురస్తాత్ |

హతే త్విదానీం హరియూథపేఽస్మిన్

సుతీప్రమిక్ష్వాకుకుమార తపేః ||

6

శ్రేయోఽద్య మనేః మమ శైలముఖ్యే

తస్మిన్నివాసశ్చిరమృష్యమూకే |

యథా తథా వర్తయతస్వపృత్యా

నేమం నిహత్య త్రిదివస్య లాభః ||

7

స త్వాం జిఘాంసామి చరేతి యన్మాం

అయం మహాత్మా మతిమానువాచ |

తస్యైవ తద్రామ వచోఽనురూపం

ఇదం పునః కర్మ చ మేఽనురూపమ్ ||

8

భ్రాతా కథం నామ మహాగుణస్య

భ్రాతుర్వధం రాఘవ రోచయేత |

రాజస్య దుఃఖస్య చ వీర సారం

స చింతయన్ కామపురస్కృత స్సన్ ||

9

- వధో హి మే మతో నాసీత్ స్వమాహాత్మ్యా వ్యతిక్రమాత్ |
 మమాసీద్బుద్ధిదౌరాత్మ్యాత్ ప్రాణహారీ వ్యతిక్రమః || 10
- ద్రుమశాఖావభగ్నోఽహం ముహూర్తం పరినిష్ఠనన్ |
 సాంత్యయిత్వాత్వనేనోక్తో న పునః కర్తుమర్హసి || 11
- భ్రాతృత్వమార్యభావశ్చ ధర్మశ్చానేన రక్షితః |
 మయా క్రోధశ్చ కామశ్చ కపిత్వం చ ప్రదర్శితమ్ || 12
- అచింతనీయం పరివర్జనీయం
 అనీష్పనీయం స్వనవేక్షణీయమ్ |
 ప్రాప్తోఽస్మి పాప్మానమిమం వయస్య
 భ్రాతుర్వధాత్వాప్యప్త్యవధాదివేంద్రః || 13
- పాప్మానమింద్రస్య మహీ జలం చ
 వృక్షాశ్చ కామం జగృహూః స్త్రియశ్చ |
 కో నామ పాప్మానమిమం క్షమేత
 శాఖామృగస్య ప్రతిపత్తుమిచ్ఛన్ || 14
- నార్థామి సమ్మానమిమం ప్రజానాం
 స యౌపరాజ్యం కుత ఏవ రాజ్యమ్ |
 అధర్మయుక్తం కులనాశయుక్తం
 ఏవం విధం రాఘవ కర్మ కృత్వా || 15
- పాపస్య కర్తాస్మి విగర్హితస్య
 క్షుద్రస్య లోకాపకృతస్య చైవ |
 శోకో మహాన్ మామభివర్తతేఽయం
 వృష్ణేర్యథా నిమ్నుమివాంబువేగః || 16

- సోదర్యఘాతాపరగాత్రవాలః
 సంతాపహస్తాక్షిశిరోవిషాణః |
 ఏనోమయో మామభిహంతి హస్తీ
 దృష్టో నదీకూలమివ ప్రవృద్ధః || 17
- అంహో బతేదం సృపరావిషహ్యం
 నిపర్తతే మే హృది సాధుషృత్తమ్ |
 వివర్ణమగ్నౌ పరితస్యమానం
 కిట్టం యథా రాఘవ జాతరూపమ్ || 18
- మహాబలానాం హరియూధపానాం
 ఇదం కులం రాఘవ మన్నిమిత్తమ్ |
 అస్యాంగదస్యాపి చ శోకతాపాత్
 అర్థస్థితప్రాణమితీవ మన్యే || 19
- సుత స్సులభ్య స్సుజన స్సువశ్యః
 కుత స్సుపుత్ర స్సదృశోఽంగదేన |
 న చాపి విద్యేత స వీర దేశో
 యస్మిన్ భవేత్ సోదరసన్నికర్షః || 20
- యద్యంగదో వీరవరాద్య జీవేత్
 జీవేచ్ఛ మాతా పరిపాలనార్థమ్ |
 వినా తు పుత్రం పరితాపదీనా
 తారా స జీవేదితి నిశ్చితం మే || 21
- సోఽహం ప్రవేక్ష్యామ్యతిదీప్తమగ్నిం
 భ్రాత్రా చ పుత్రేణ చ సఖ్యమిచ్ఛన్ |
 ఇమే విచేష్యంతి హరిప్రవీరాః
 సీతాం నిదేశే తవ పర్తమానాః || 22

కృత్స్నం తు తే సేత్యతి కార్యమేతత్
 మయ్యప్రతీతే మనుజేంద్రపుత్రః
 కులస్య హంతారమజీవనార్థం
 రామానుజానీహి కృతాగసం మామ్॥ 23

ఇత్యేవమార్తస్య రఘుప్రవీరః
 శ్రుత్వావచో వాల్యనుజస్య తస్యః
 సంజాతబాష్పః పరవీరహంతా
 రామో ముహూర్తం విమనా బభూవ॥ 24

తస్మిన్ క్షణేఽభీక్ష్ణ మవేక్ష్యమాణః
 క్షితిక్షమావాన్ భువనస్య గోప్తాః
 రామో రుదంతీం వ్యసనే నిమగ్నం
 సముత్సుక స్సోఽథ దదర్శ తారామ్॥ 25

తాం చారునేత్రాం కపిసింహనాథం
 పతిం సమాశ్లిష్య తదా శయానామ్॥
 ఉత్థాపయామాసురదీనసత్త్వాం
 మంత్రిప్రధానాః కపివీరపత్నీమ్॥ 26

సా విస్ఫురంతీ పరిరభ్యమాణా
 భర్తు స్సకాశాదపనీయమానాః
 దదర్శ రామం శరచాపపాణిం
 స్వతేజసా సూర్యమివ జ్వలంతమ్॥ 27

సుసంవృతం పార్థివలక్ష్ణైశ్చ
 తం చారునేత్రం మృగశాపనేత్రాః
 అదృష్టపూర్వం పురుషప్రధానం
 అయం స కాకుత్స్థ ఇతి ప్రజజ్ఞే॥ 28

తస్యేంద్రకల్పస్య దురాసదస్య
 మహానుభావస్య సమీపమార్యా|
 ఆర్తాతితూర్ణం వ్యసనాభిపన్నా
 జగామ తారా పరివిహ్వలంతీ||

29

సా తం సమాసాద్య విశుద్ధ సత్త్వా
 శోకేన సంభ్రాంతశరీరభావా|
 మనస్విని వాక్యమువాచ తారా
 రామం రణోత్కర్షణలబ్ధలక్ష్మమ్||

30

త్వమప్రమేయశ్చ దురాసదశ్చ
 జితేంద్రియశ్చోత్తమధార్మికశ్చ|
 అక్షయ్యకీర్తిశ్చ విచక్షణశ్చ
 క్షితిక్షమావాన్ క్షతజోపమాక్షః||

31

త్వమాత్తబాణాసనబాణపాణిః
 మహాబలః సంహననోపపన్నః|
 మనుష్యదేహాభ్యుదయం విహాయ
 దివ్యేన దేహాభ్యుదయేన యుక్తః||

32

యేనైకబాణేన హతః ప్రియో మే
 తేనైవ మాం త్వం జహి సాయకేన|
 హతా గమిష్యామి సమీపమస్య
 స మామృతే రామ రమేత వాలీ||

33

స్వర్గేఽపి పద్మామలపత్రనేత్రః
 సమేత్య సంప్రేక్ష్య చ మామపశ్యన్|
 న హ్యేష ఉచ్చావచతామ్రచూడాః
 విచిత్రవేషాస్పరసోఽభజిష్యత్||

34

స్వర్గేఽపి శోకం చ విపర్ణతాం చ
 మయా వినా ప్రాప్స్యతి వీర వాలీ|
 రమ్యే నగేంద్రస్య తటాపకాశే
 విదేహకన్యారహితో యథా త్వమ్||

35

త్వం వేత్థ యావద్వనితావిహీనః
 ప్రాప్నోతి దుఃఖం పురుషః కుమారః|
 తత్త్వం ప్రజానన్ జహి మాం న వాలీ
 దుఃఖం మమాదర్శనజం భజేత||

36

యచ్ఛాపి మన్యేత భవాన్ మహాత్మా
 స్త్రీఘాతదోషో న భవేత్తుమహ్యామ్|
 ఆత్మేయమస్యేతి చ మాం జహి త్వం
 న స్త్రీవధ స్వాన్మనుజేంద్ర పుత్ర||

37

శాస్త్రప్రయోగాద్వివిధాచ్ఛ వేదాత్
 ఆత్మా హ్యనన్యః పురుషస్య దారాః|
 దారప్రదానాన్న హి దానమన్యత్
 ప్రద్యశ్యతే జ్ఞానవతాం హి లోకే||

38

త్వం చాపి మాం తస్య మమ ప్రియస్య
 ప్రదాస్యసే ధర్మమవేక్ష్య వీర|
 అనేన దానేన న లప్స్యసే త్వం
 అధర్మయోగం మమ వీర ఘాతాత్||

39

ఆర్తామనాథామపనీయమానాం
 ఏవం విధామర్హసి మాం నిహంతుమ్|
 అహం హి మాతంగవిలాసగామినా
 ప్లవంగమానామృషభేణ ధీమతా||

40

వినా పరార్థోత్తమహేమమాలినా
 చిరం న శక్త్యామి నరేంద్ర జీవితమ్|
 ఇత్యేవముక్తస్తు విభుర్మహాత్మా
 తారాం సమాశ్వాస్య హితం బభాషే|| 41

మా వీరభార్యే విమతిం కురుష్వ
 లోకో హి సర్వో విహితో విధాత్రా|
 తం చైవ సర్వం సుఖదుఃఖయోగం
 లోకోబ్రవీత్తేన కృతం విధాత్రా|| 42

త్రయో హి లోకా విహితం విధానం
 నాత్మికమంతే పశగా హి తస్య|
 ప్రీతిం పరాం ప్రాప్స్యసి తాం తథైవ
 పుత్రస్తు తే ప్రాప్స్యతి యౌపరాజ్యమ్|| 43

ధాత్రా విధానం విహితం తథైవ
 న శూరపత్న్యః పరిదేవయంతి|
 ఆశ్వాసితా తేన తు రాఘవేణ
 ప్రభావయుక్తేన పరంతపేన|| 44

సా వీరపత్నీ ధ్వనతా ముఖేన
 సువేషరూపా విరరామ తారా||
 ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే చతుర్వింశస్సర్గః||

అథ కిష్కింధాకాండే పంచవింశస్కంః

25. వాలిసంస్కారః

- సుగ్రీవం చైవ తారాం చ సాంగదాం సహలక్ష్మణః |
సమానశోకః కాకుత్స్థః సాంత్యయన్నిదమబ్రవీత్ || 1
- న శోకపరితాపేన శ్రేయసా యుజ్యతే మృతః |
యదత్రానంతరం కార్యం తత్సమాధాతుమర్హథ || 2
- లోకపుత్రమనుష్టేయం కృతం వో బాష్పమోక్షణమ్ |
న కాలాదుత్తరం కించిత్ కర్మ శక్యముపాసితమ్ || 3
- నియతిః కారణం లోకే నియతిః కర్మసాధనమ్ |
నియతి స్సర్వభూతానాం నియోగేష్విహా కారణమ్ || 4
- న కర్తా కస్యచిత్ కశ్చిత్ నియోగే చాపి నేశ్వరః |
స్వభావే వర్తతే లోకః తస్య కాలః పరాయణమ్ || 5
- న కాలః కాలమత్యేతి న కాలః పరిహీయతే |
స్వభావం చ సమాసాద్య న కశ్చిదతివర్తతే || 6
- న కాలస్యాస్తి బంధుత్వం న హేతుర్న పరాక్రమః |
న మిత్రజ్ఞాతి సంబంధః కారణం నాత్మనో పశః || 7
- కిం తు కాల పరీణామో ద్రష్టవ్య స్సాధు పశ్యతా |
ధర్మశ్చార్థశ్చ కామశ్చ కాలక్రమ సమాహితాః || 8
- ఇత స్సాంస్వం ప్రకృతిం వాలీ గతః ప్రాప్తః క్రియాఫలమ్ |
ధర్మార్థకామసంయోగైః పవిత్రం ప్లవగేశ్వరః || 9
- స్వధర్మస్య చ సంయోగాత్ జితస్తేన మహాత్మనా |
స్వర్గః పరిగృహీతశ్చ ప్రాణాసపరిరక్షతా || 10

దివ్యాం భద్రాసనయుతాం శిబికాం స్యందనోపమామ్ పక్షికర్మభిరాచిత్రాం ద్రుమకర్మవిభూషితామ్	22
ఆచితాం చిత్రపత్తిభిః సువినిష్ఠాం సమంతతః విమానమివ సిద్ధానాం జాలవాతాయనాన్వితామ్	23
సునియుక్తాం విశాలాం చ సుకృతాం విశ్వకర్మణా దారుపర్వతకోపేతాం చారుకర్మపరిష్కృతామ్	24
వరాభరణహారైశ్చ చిత్రమాల్యోపశోభితామ్ గుహాగహనసంఘన్నాం రక్తచందనభూషితామ్	25
పుష్పౌష్ఠైః సమభిచ్ఛన్నాం పద్మమాలాభరేవ చ తరుణాదిత్యవర్ణాభిః భ్రాజమానాభిరాప్యతామ్	26
ఈదృశీం శిబికాం దృష్ట్వా రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ క్షిప్రం వినీయతాం వాలీ ప్రేతకార్యం విధీయతామ్	27
తతో వాలినముద్యమ్య సుగ్రీవ శ్శిబికాం తదా ఆరోపయత విక్రోశన్ అంగదేన సహైవ తు	28
ఆరోప్య శిబికాం చైవ వాలినం గతజీవితమ్ అలంకారైశ్చ వివిధైః మాల్యైర్వస్త్రైశ్చ భూషితమ్	29
ఆజ్ఞాపయత్తదా రాజా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః ఔర్ధ్వదైహికమార్యస్య క్రియతామనురూపతః	30
విశ్రాణయంతో రత్నాని వివిధాని బహూన్యపి అగ్రతః ప్లవగా యాంతు శిబికా తదనంతరమ్	31
రాజ్ఞామృద్ధివిశేషా హి దృశ్యంతే భువి యాదృశాః తాదృశైరిహ కుర్వంతు వాసరా భర్తృ సత్కిర్యామ్	32

- అంగదం పరిరభ్యాశు తారప్రభృతయస్తదా |
క్రోశంతః ప్రయయుస్సర్వే వాసరా హతబాంధవాః || 33
- తతః ప్రణిహితా స్సర్వాః వాసర్యోఽస్య వశానుగాః |
చుక్రుశుర్వీర వీరేతి భూయః క్రోశంతి తాస్మిన్యయః || 34
- తారాప్రభృతయ స్సర్వాః వాసర్యో హతబాంధవాః |
అనుజగ్ముర్హి భర్తారం క్రోశంత్యః కరుణస్వనాః || 35
- తాసాం రుదితశజ్ఞేన వాసరీణాం వనాంతరే |
వనాని గిరయ స్సర్వే విక్రోశంతీవ సర్వతః || 36
- పులినే గిరినద్యాస్తు వివిక్తే జలసంవృతే |
చితాం చక్రు స్సుబహవో వాసరా శ్శోకకర్శితాః || 37
- అవరోప్య తత స్కుంధాత్ శిబికాం వహనోచితాః |
తస్థరేకాంతమాశ్రిత్య సర్వే శోకసమన్వితాః || 38
- తతస్తారా పతిం దృష్ట్వా శిబికాతలశాయినమ్ |
ఆరోప్యాంకే శిరస్తస్య విలలాప సుదుఃఖితా || 39
- హా వాసరమహారాజ హా నాథ మమ వత్సల |
హా మహార్హ మహాబాహో హా మమ ప్రియ పశ్య మామ్ || 40
- జనం చ పశ్యసీమం త్వం కస్మాచ్ఛోకాభిపీడితమ్ |
ప్రహృష్టమివ తే వక్త్రం గతాసోరపి మానద || 41
- అస్తార్కసమవర్ణం చ లక్ష్మ్యతే జీవతో యథా |
ఏష త్వాం రామరూపేణ కాలః కర్షతి వాసర || 42
- యేస స్మ విధవా స్సర్వాః కృతా ఏకేషుణా రణే |
ఇమాస్తాస్తవ రాజేంద్ర వాసర్యోఽప్లపగాస్తవ || 43

పాదైర్వికృష్టమధ్వానం ఆగతాః కిం స బుధ్యసే |
 తవేష్టా నను నామైతాః భార్యాశ్చంద్రనిభాసనాః || 44

ఇదానీం నేక్షసే కస్మాత్ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వర |
 ఏతే హి సచివా రాజన్ తారప్రభృతయస్తవ || 45

పురవాసి జనశ్చాయం పరివార్య విషీదతి |
 విసర్జయైతాన్ ప్లవగాన్ యథోచితమరిందమ || 46

తతః క్రీడామహే సర్వాః వనేషు మదనోత్కటాః |
 ఏవం విలపతీం తారాం పతిశోకపరిప్లుతామ్ || 47

ఉత్థాపయంతి స్మ తదా వానర్య శ్శోకకర్శితాః |
 సుగ్రీవేణ తత స్సార్ధం అంగదః పితరం రుదన్ || 48

చితామారోపయామాస శోకేనాభిహతేంద్రియః |
 తతోఽగ్నిం విధివద్దత్త్వా సోఽపసవ్యం చకార హ || 49

పితరం దీర్ఘమధ్వానం ప్రస్థితం వ్యాకులేంద్రియః |
 సంస్కృత్య వాలినం తే తు విధిపూర్వం ప్లవంగమాః || 50

ఆజగ్మురుదకం కర్తుం నదీం శీతజలాం శివామ్ |
 తతస్తే సహితాస్తత్ర హ్యంగదం స్థాప్య చాగ్రతః || 51

సుగ్రీవతారాసహితాః సిషిచువానరా జలమ్ |
 సుగ్రీవేణైవ దీనేన దీనో భూత్వా మహాబలః || 52

సమానశోకః కాకుత్స్థః ప్రేతకార్యాణ్యకారయత్ ||
 తతస్తుతం వాలినమగ్ర్య పౌరుషం
 ప్రకాశమిక్ష్వాకువరేషుణా హతమ్ |
 ప్రదీప్య దీప్తాగ్ని సమౌజసం తదా
 సలక్ష్మణం రామముపేయివాన్ హరిః || 53

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే పంచవింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే షడ్వింశస్సర్గః

26. సుగ్రీవాభిషేకః

- తతశ్శోకాభిసంతప్తం సుగ్రీవం క్లిన్నవాససమ్ |
శాఖామృగమహామాత్రాః పరివార్యోపతస్థిరే || 1
- అభిగమ్య మహాబాహుం రామమక్లిష్టకారిణమ్ |
స్థితాః ప్రాంజలయస్సర్వే పితామహమివర్షయః || 2
- తతః కాంచనశైలాభః తరుణార్కనిభాననః |
అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం హనుమాన్ మారుతాత్యజః || 3
- భవత్ప్రసాదాత్ సుగ్రీవః పితృపైతామహం మహత్ |
వాసరాణాం సుదుష్పాపం ప్రాప్తో రాజ్యమిదం ప్రభో || 4
- భవతా సమనుజ్ఞాతః ప్రవిశ్య నగరం శుభమ్ |
సంవిధాస్యతి కార్యాణి సర్వాణి ససుహృద్గణః || 5
- స్నాతోఽయం వివిదైర్గంధైః ఔషధైశ్చ యథావిధి |
అర్చయిష్యతి రత్నైశ్చ మాత్యైశ్చ త్వాం విశేషతః || 6
- ఇమాం గిరిగుహాం రమ్యాం అభిగంతుమితోఽర్హసి |
కురుష్వ స్వామి సంబంధం వాసరాన్ సంప్రహర్షయన్ || 7
- ఏవముక్తో హనుమతా రాఘవః పరవీరహా |
ప్రత్యువాచ హనుమంతం బుద్ధిమాన్ వాక్యకోవిదః || 8
- చతుర్దశసమా స్నామ్య గ్రామం వా యది వా పురమ్ |
స ప్రవేక్ష్యామి హనుమన్ పితుర్నిర్దేశపాలకః || 9
- సుసమ్పృథ్థాం గుహాం రమ్యాం సుగ్రీవో వాసరర్షభః |
ప్రవిష్టో విధివదీ్వరః క్షిప్రం రాజ్యేఽభిషేచ్యతామ్ || 10

- ఏవముక్త్యా హనూమంతం రామ స్సుగ్రీవమబ్రవీత్ |
 వృత్తజ్ఞో వృత్తసంపన్నం ఉదారబలవిక్రమమ్ || 11
- ఇమమప్యంగదం వీర యౌవరాజ్యేఽభిషేచయ |
 జ్యేష్ఠస్య స సుతో జ్యేష్ఠః సదృశో విక్రమేణ తే || 12
- అంగదోఽయమదీనాత్మా యౌవరాజ్యస్య భాజనమ్ |
 పూర్వోఽయం వార్షికో మాసః శ్రావణ స్సలిలాగమః || 13
- ప్రవృత్తా సౌమ్య చత్వారో మాసా వార్షికసంజ్ఞికాః |
 నాయముద్యోగసమయః ప్రవిశ త్వం పురీం శుభామ్ || 14
- అస్మిన్ వత్స్యామ్యహం సౌమ్య పర్వతే సహలక్ష్మణః |
 ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా || 15
- ప్రభూత సలిలా సౌమ్య ప్రభూత కమలోత్పలా |
 కార్తికే సమనువ్రాప్తే త్వం రావణవధే యత || 16
- ఏష న స్సమయ సౌమ్య ప్రవిశ త్వం స్వమాలయమ్ |
 అభిషించస్వ రాజ్యే చ సుహృద స్సంప్రహర్షయ || 17
- ఇతి రామాభ్యనుజ్ఞాతః సుగ్రీవో వాసరాధిపః |
 ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం కిష్కింధాం వాలిపాలితామ్ || 18
- తం వాసరసహస్రాణి ప్రవిష్టం వాసరేశ్వరమ్ |
 అభివాద్య ప్రవిష్టాని సర్వతః పర్యవారయన్ || 19
- తతః ప్రకృతయ స్సర్వాః దృష్ట్వా హరిగణేశ్వరమ్ |
 ప్రణమ్య మూర్ధ్నా పతితాః వసుధాయాం సమాహితాః || 20
- సుగ్రీవః ప్రకృతీ స్సర్వాః సంభాష్యోత్థాప్య వీర్యవాన్ |
 భ్రాతురంతఃపురం సౌమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః || 21

ప్రవిష్టం భీమవిక్రాంతం సుగ్రీవం వానరర్షభమ్ అభ్యషించంత సుహృదః సహస్రాక్షమివామరాః	22
తస్య పాండరమాజస్రూః ఛత్రం హేమపరిష్కృతమ్ శుక్లే చ వాలవ్యజనే హేమదండే యశస్కరే	23
తథా సర్వాణి రత్నాని సర్వబీజౌషధాని చ సక్షీరాణాం చ పృక్షాణాం ప్రరోహాన్ కుసుమాని చ	24
శుక్లాని చైవ వస్త్రాణి శ్వేతం చైవాసులేపనమ్ సుగంధీని చ మాల్యాని స్థలజాన్యంబుజాని చ	25
చందనాని చ దివ్యాని గంధాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్ అక్షతం జాతరూపం చ ప్రియంగుమధుసర్పిషీ	26
దధిచర్మ చ వైయాఘ్రం పరాఝ్యౌ చాప్యూపాసహౌ సమాలంభనమాదాయ రోచనాం సమనశ్శిలామ్	27
అజగ్ముస్తత్ర ముదితాః వరాః కన్యాస్తు షోడశ తతస్థై వానరశ్రేష్ఠం యథాకాలం యథావిధి	28
రత్నైర్వస్త్రైశ్చ భక్త్యైశ్చ తోషయిత్వా ద్విజర్షభాన్ తతః కుశపరిస్తీర్ణం సమిద్ధం జాతవేదసమ్	29
మంత్రపూతేన హవిషా హుత్వా మంత్రవిదో జనాః తతో హైమప్రతిష్ఠానే వరాస్తరణసంవృతే	30
ప్రాసాదశిఖరే రమ్యే చిత్రమాలోపశోభితే ప్రాఙ్ముఖం వివిధైర్మంత్రైః స్థాపయిత్వా వరాసనే	31
నదీనదేభ్యః స్సంహృత్య తీర్థేభ్యశ్చ సమంతతః అహృత్య చ సముద్రేభ్యః సర్వేభ్యో వానరర్షభాః	32

అపః కనకకుంభేషు నిధాయ విమలా శ్శుభాః |
 శుభైర్వృషభశృంగైశ్చ కలశైశ్చాపి కాంచనైః || 33

శాస్త్రదృష్టేన విధినా మహర్షివిహితేన చ |
 గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః || 34

మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హనుమాన్ జాంబవాన్నలః |
 అభ్యషించంత సుగ్రీవం ప్రసన్నేన సుగంధినా || 35

సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా |
 అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే సర్వే వానరపుంగవాః || 36

ప్రచుక్రుశుర్మహాత్మానో హృష్టాస్తత్ర సహస్రశః |
 రామస్య తు వచః కుర్వన్ సుగ్రీవో హరిపుంగవః || 37

అంగదం సంపరిష్వజ్య యౌవరాజ్యేభ్యషేచయత్ |
 అంగదే చాభిషిక్తే తు సానుక్రోశాః ప్లవంగమాః || 38

సాధు సాద్వితి సుగ్రీవం మహాత్మానోభ్యపూజయన్ |
 రామం చైవ మహాత్మానం లక్ష్మణం చ పునః పునః || 39

ప్రీతాశ్చ తుష్టువు స్సర్వే తాదృశే తత్ర వర్తని |
 హృష్టపుష్టజనాకీర్ణా పతాకాధ్వజశోభితా || 40

బభూవ నగరీ రమ్యా కిష్కింధా గిరిగహ్వరే |
 నివేద్య రామాయ తదా మహాత్మనే

మహాభిషేకం కపివాహినీపతిః |
 రుమాం చ భార్యాం ప్రతిలభ్య వీర్యవాన్

అవాప రాజ్యం త్రిదశాధిపో యథా || 41

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే షడ్వింశ సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే సప్తవింశ స్సర్గః

27. మాల్యవన్నివాసః

- అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే ప్రవిష్టే వానరే గుహామ్ |
అజగామ సహ బ్రాత్రా రామః ప్రస్రవణం గిరిమ్ || 1
- శార్దూలమృగ సంఘుష్టం సింహైర్భీమరవైర్వృతమ్ |
నానాగుమ్మలతాగూఢం బహుపాదపసంకులమ్ || 2
- ఋక్షవానరగోపుచైః మార్థారైశ్చ నిషేవితమ్ |
మేఘరాశినిభం శైలం నిత్యం శుచిజలాశ్రయమ్ || 3
- తస్య శైలస్య శిఖరే మహతీమాయతాం గుహామ్ |
ప్రత్యగృహ్లాత వాసార్థం రామ స్సౌమిత్రిణా సహ || 4
- కృత్వా చ సమయం సౌమ్యః సుగ్రీవేణ సహసఘః |
కాలయుక్తం మహద్వాక్యం ఉవాచ రఘునందనః || 5
- వినీతం బ్రాతరం బ్రాతా లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్ |
ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా || 6
- అస్యాం వసాప సౌమిత్రే వర్షరాత్రమరిందమ |
గిరిశృంగమిదం రమ్యం ఉన్నతం పార్థివాత్మజ || 7
- శ్వేతాభిః కృష్ణతామ్రాభిః శిలాభిరుపశోభితమ్ |
నానాధాతుసమాకీర్ణం దరీనిర్లరశోభితమ్ || 8
- వివిధైర్వృక్షషండైశ్చ చారు చిత్రలతావృతమ్ |
నానావిహగ సంఘుష్టం మయూర రసనాదితమ్ || 9
- మాలతీకుందగుల్యైశ్చ సింధువారకురంటకైః |
కదంబార్జునసర్వైశ్చ పుష్పితైరుపశోభితమ్ || 10

- ఇయం చ నలినీ రమ్యా పుల్లపంకజమండితా|
నాతిదూరే గుహాయా నౌ భవిష్యతి నృపాత్మజ|| 11
- ప్రాగుదక్ష్పవణే దేశే గుహా సాధు భవిష్యతి|
పశ్చాచ్చైవోన్నతా సౌమ్య నివాతేయం భవిష్యతి|| 12
- గుహాద్వారే చ సౌమిత్రే శిలా సమతలా శుభా|
శ్లక్షా చైవాయతా చైవ భిన్నాంజనచయోపమా|| 13
- గిరిశృంగమిదం తాత పశ్య చోత్తరత శ్శుభమ్|
భిన్నాంజనచయాకారం అంభోధరమివోత్థితమ్|| 14
- దక్షిణస్యామపి దిశి స్థితం శ్వేతమివాంబరమ్|
కైలాసశిఖరప్రఖ్యం నానాధాతు విభూషితమ్|| 15
- ప్రాచీనవాహినీం చైవ నదీం భృశమకర్ణమామ్|
గుహాయాః పూర్వతః పశ్య త్రికూటే జాహ్నువీమివ|| 16
- చంపకైస్థిలకైస్తాలైః తమాలైరతిముక్తకైః|
పద్మకై స్సరలైశ్చైవ అశోకైశ్చైవ శోభితామ్|| 17
- వానీరైస్థిమిదైశ్చైవ పకులైః కేతకైరపి|
హింతాలైస్థినిశ్చైర్నీపైః వేత్రకైః కృతమాలకైః|| 18
- తీరజై శ్శోభితా భాతి నానారూపైస్తతస్తతః|
వసనాభరణోపేతా ప్రమదేవాభ్యలంకృతా|| 19
- శతశః పక్షిసంఘైశ్చ నానానాదైర్విదాదితా|
అన్యోన్యమతిరక్తైశ్చ చక్రవాకైరలంకృతా|| 20
- పులివైరతిరమ్యైశ్చ హంససారససేవితా|
ప్రహసంతీవ భాత్యేషా నారీ సర్పవిభూషితా|| 21

<p> క్వచిన్నీలోత్పలైశ్చన్నా భాతి రక్తోత్పలైః క్వచిత్ క్వచిదాభాతి శుక్లైశ్చ దివ్యైః కుముదకుడ్యలైః </p>	22
<p> పారిప్లవశతైర్లుష్టా బర్హిక్రౌంచవినాదితా రమణీయా నదీ సౌమ్య మునిసంఘైర్నిషేవితా </p>	23
<p> పశ్య చందన వృక్షాణాం పంక్తి స్సురచితా ఇవ కకుభానాం చ దృశ్యంతే మనసేవోదితా స్సమమ్ </p>	24
<p> అహో సురమణీయోఽయం దేశ శ్శత్రునిషూదన దృఢం రంస్యావ సౌమిత్రే సాధ్వత్ర నివసావహే </p>	25
<p> ఇతశ్చ నాతిదూరే సా కిష్కింధా చిత్రకాసనా సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా భవిష్యతి నృపాత్మజ </p>	26
<p> గీతవాదిత్రనిర్హోషః శ్రూయతే జయతాం వర నర్లతాం వానరాణాం చ మృదంగాడంబరై స్సహా </p>	27
<p> లభ్యా భార్యాం కపివరః ప్రాప్య రాజ్యం సుహృద్వృతః ధ్రువం నందతి సుగ్రీవః సంప్రాప్య మహతీం శ్రియమ్ </p>	28
<p> ఇత్యుక్త్వా న్యవసత్తత్ర రాఘవ స్సహలక్ష్మణః బహుదృశ్యదరీకుంజే తస్మిన్ ప్రప్రవణే గిరౌ </p>	29
<p> సుసుఖేఽపి బహుద్రవ్యే తస్మిన్ హి ధరణీధరే వసతస్తస్య రామస్య రతిరల్పాపి నాభవత్ </p>	30
<p> హృతాం హి భార్యాం స్మరతః ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్ ఉదయాభ్యుదితం దృష్ట్వా శశాంకం చ విశేషతః </p>	31
<p> అవివేశ న తం నిద్రా నిశాసు శయనం గతమ్ తత్సముత్థేన శోకేన బాష్పోపహతచేతసమ్ </p>	32

తం శోచమానం కాకుత్స్థం నిత్యం శోకపరాయణమ్ తుల్యదుఃఖోఽబ్రవిద్భ్రాతా లక్ష్మణోఽనునయన్ వచః	33
అలం వీర వ్యథాం గత్వా న త్వం శోచితుమర్హసి శోచతో హ్యవసీదంతి సర్వార్థా విదితం హి తే	34
భవాన్ క్రియాపరో లోకే భవాన్ దైవపరాయణః ఆస్తికో ధర్మశీలశ్చ వ్యవసాయీ చ రాఘవ	35
న హ్యవ్యవసిత శ్శత్రుం రాక్షసం తం విశేషతః సమర్థస్త్వం రణే హంతుం విక్రమైర్బిహ్మకారిణమ్	36
సమున్నూలయ శోకం త్వం వ్యవసాయం స్థిరీ కురు తత స్సపరివారం తం రాక్షసం హంతుమర్హసి	37
పృథివీమపి కాకుత్స్థ స సాగరవనాచలామ్ పరివర్తయితుం శక్తః కిం పునస్తం హి రావణమ్	38
శరత్కాలం ప్రతీక్షస్వ ప్రావృట్కాలోఽయమాగతః తత స్సరాష్ట్రం సగణం రావణం త్వం వధిష్యసి	39
అహం తు ఖలు తే వీర్యం ప్రసుప్తం ప్రతిబోధయే దీప్తైరాహుతిభిః కాలే భస్మచ్ఛన్నమివానలమ్	40
లక్ష్మణస్య తు తద్వాక్యం ప్రతిపూజ్య హితం శుభమ్ రాఘవ స్సుహృదం స్నిగ్ధం ఇదం వచనమబ్రవీత్	41
వాచ్యం యదనురక్తేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ సత్యవిక్రమ యుక్తేన తదుక్తం లక్ష్మణ త్వయా	42
ఏష శోకః పరిత్యక్తః సర్వకార్యాపసాదకః విక్రమేష్వప్రతిహతం తేజః ప్రోత్సాహయామ్యహమ్	43

శరత్కాలం ప్రతీక్షిష్యే స్థితోఽస్మి వచనే తపః |
 సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాదమనుపాలయన్ || 44

ఉపకారేణ వీరస్తు ప్రతికారేణ యుజ్యతే |
 అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హంతి సత్త్వవతాం మనః || 45

అధైవముక్తః ప్రణిధాయ లక్ష్మణః
 కృతాంజలిస్తప్రోతిపూజ్య భాషితమ్ |
 ఉవాచ రామం స్వభిరామదర్శనం
 ప్రదర్శయన్ దర్శనమాత్మన శ్శుభమ్ || 46

యథోక్తమేతత్తప సర్వమీప్సితం
 సరేంద్ర కర్తాన చిరాధ్రరీశ్వరః |
 శరత్ప్రతీక్షః క్షమతామిమం భవాన్
 జలప్రపాతం రిపునిగ్రహే ధృతః || 47

నియమ్య కోపం ప్రతిపాల్యతాం శరత్
 క్షమస్వ మాసాంశ్చతురో మయా సహ |
 పసాచలేఽస్మిన్ మృగరాజసేవితే
 సంపర్షయన్ శత్రువధే సముద్యమమ్ || 48

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే సప్తవింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే అష్టావింశస్సర్గః

28. ప్రాపుడుజ్జుంభణమ్

- స తథా వాలినం హత్వా సుగ్రీవమభిషిచ్య చ |
వసన్ మాల్యవతః పృష్ఠే రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ || 1
- అయం స కాలః సంప్రాప్తః సమయోఽద్య జలాగమః |
సంపశ్య త్వం నభో మేఘైః సంవృతం గిరిసన్నిభైః || 2
- నవమాసద్వృతం గర్భం భాస్కరస్య గభస్తిభిః |
పీత్వా రసం సముద్రాణాం ద్యౌః ప్రసూతే రసాయనమ్ || 3
- శక్యమంబరమారుహ్య మేఘసోపానపంక్తిభిః |
కుటజార్జునమాలాభిః అలంకర్తుం దివాకరమ్ || 4
- సంధ్యారాగోత్థితైస్తామైః అంతేష్వధికపాండరైః |
స్నిగ్ధైరభ్రపటచ్ఛేదైః బద్ధవ్రణమివాంబరమ్ || 5
- మందమారుత నిశ్శ్వాసం సంధ్యాచందన రంజితమ్ |
ఆపాండు జలదం భాతి కామాతురమివాంబరమ్ || 6
- ఏషా ఘర్మపరిక్లిష్టా నవవారిపరిప్లుతా |
సీతేవ శోకసంతప్తా మహీ బాష్పం విముంచతి || 7
- మేఘాదర వినిర్ముక్తాః కహ్లా ర సుఖశీతలాః |
శక్యమంజలిభిః పాతుం వాతాః కేతక గంధినః || 8
- ఏష పుల్లార్జున శైలః కేతకైరధివాసితః |
సుగ్రీవ ఇవ శాంతారిః ధారాభిరభిషిచ్యతే || 9
- మేఘకృష్ణాజినధరాః ధారాయజ్ఞోపవీతినః |
మారుతాపూరితగుహాః ప్రాధీతా ఇవ పర్వతాః || 10

- కశాభిరివ హైమీభిః విద్యుద్భిరభితాడితమ్ |
అంతస్సనితనిర్ఘోషం సవేదనమివాంబరమ్ || 11
- నీలమేఘాశ్రితా విద్యుత్ స్ఫురంతీ ప్రతిభాతి మే |
స్ఫురంతీ రావణస్యాంకే వైదేహీవ తపస్విని || 12
- ఇమాస్తా మన్మథవతాం హితాః ప్రతిహతా దిశః |
అనులిప్తా ఇవ ఘనైః నష్టగ్రహనిశాకరాః || 13
- క్యవిద్భాష్టాభిసంరుద్ధాన్ వర్షాగమ సముత్సుకాన్ |
కుటజాన్ పశ్య సౌమిత్రే పుష్పితాన్ గిరిసానుషు || 14
- మమ శోకాభిభూతస్య కామసందీపనాన్ స్థితాన్ ||
- రజః ప్రశాంతం సహిమోఽద్య వాయుః
నిదాఘదోషప్రసరాః ప్రశాంతాః |
స్థితా హి యాత్రా వసుధాధిపానాం
ప్రవాసినో యాంతి నరా స్వదేశాన్ || 15
- సంప్రస్థితా మానసవాసలుభాః
ప్రియాన్వితా స్సంప్రతి చక్రవాకాః |
అభీక్ష్ణ వర్షోదకవిక్షతేషు
యానాని మార్గేషు న సంపతంతి || 16
- క్యచిత్ప్రకాశం క్యచిదప్రకాశం
సభః ప్రకీర్ణాంబుధరం విభాతి |
క్యచిత్ క్యచిత్ పర్వతసన్నిరుద్ధం
రూపం యథా శాంతమహార్ణవస్య || 17

వ్యామిశ్రితం సర్జకదమ్బుపుష్పైః
 నవం జలం పర్వతధాతుతామ్రమ్|
 మయూరకేకాభిరసుప్రయాతం
 శైలాపగా శీఘ్రతరం వహంతి||

18

రసాకులం షట్పద సన్నికాశం
 ప్రభుజ్యతే జంబుఫలం ప్రకామమ్|
 అనేకవర్ణం పవనాపధూతం
 భూమౌ పతత్యామ్రఫలం విపక్వమ్||

19

విద్యుత్ప్రతాకా స్నబలాకమాలాః
 శైలేంద్రకూటాకృతిసన్నికాశాః|
 గర్జంతి మేఘా స్సముదీర్ణనాదాః
 మత్తాగజేంద్రా ఇవ సంయుగస్థాః||

20

వర్షోదకాప్యాయితశాద్వలాని
 ప్రవృత్తనృతోత్సవ బర్హిణాని|
 వనాని నిర్వృష్ట బలాహకాని
 పశ్యాపరాఘ్నేష్వధికం విభాంతి||

21

సముద్వహంత స్సలిలాతిభారం
 బలాకినో వారిధరా నదంతః|
 మహత్సు శృంగేషు మహీధరాణాం
 విశ్రమ్య విశ్రమ్య పునః ప్రయాంతి||

22

మేఘాభికామా పరిసంపతంతీ
 సంమోదితా భాతి బలాకపంక్తిః|
 వాతావధూతా వరపౌండరీకీ
 లంబేవ మాలా రచితాంబరస్య||

23

బాలేంద్రగోపాంతరచిత్రతేన
 విభాతి భూమిర్నవశాద్యలేన |
 గాత్రానువృత్తేన శుకప్రభేణ
 నారీప లాక్షోక్షితకంబలేన || 24

నిద్రా శనైః కేశపమభ్యుపైతి
 ద్రుతం నదీ సాగరమభ్యుపైతి |
 హృష్టా బలాకా ఘనమభ్యుపైతి
 కాంతా సకామా ప్రియమభ్యుపైతి || 25

జాతా వనాంతా శ్శిఖిసంప్రసృత్తాః
 జాతాః కదంబా స్సకదంబశాఖాః |
 జాతా వృషా గోషు సమాసకామా
 జాతా మహీ సస్యవనాభిరామా || 26

వహంతి వర్షంతి నదంతి భాంతి
 ధ్యాయంతి నృత్యంతి సమాశ్వసంతి |
 సద్యో ఘనా మత్తగజావనాంతాః
 ప్రియావినీహా శ్శిఖినః ప్లవంగాః || 27

ప్రహర్షితాః కేతకపుష్పగంధం
 ఆఘ్రూయ హృష్టా వననిర్లరేషు |
 ప్రపాత శబ్దాకులితా గజేంద్రాః
 సార్థం మయురై స్సమదా నదంతి || 28

ధారానిపాతైరభిహస్యమానాః
 కదంబశాఖాసు విలంబమానాః |
 క్షణార్జితం పుష్పరసాపగాఢం
 శనైర్మదం షట్పరణాస్త్యజంతి || 29

అంగారమార్ణోత్కరసన్నికాశైః
 ఘటై స్సుపర్యాప్త రసై స్సమ్మదైః|
 జంబూద్రుమాణాం ప్రవిభాంతి శాఖాః
 నిలీయమానా ఇవ షట్రుదౌషైః|| 30

తడిత్పతాకాభిరలంకృతానాం
 ఉదీర్ణ గంభీర మహారవాణామ్|
 విభాంతి రూపాణి బలాహకానాం
 రణోద్యతానామివ వారణానామ్|| 31

మార్గాసుగ శైలపనాసుసారీ
 సంప్రస్థితో మేఘురపం నిశమ్య|
 యుద్ధాభికాపః ప్రతినాదశంకీ
 మత్తో గజేంద్రః ప్రతిసన్నిపృతః|| 32

క్వచిత్ప్రగీతా ఇవ షట్రుదౌషైః
 క్వచిత్ప్రసృతా ఇవ నీలకంఠైః|
 క్వచిత్ ప్రమత్తా ఇవ వారణేంద్రైః
 విభాంత్యనేకాశ్రయిణో పనాంతాః|| 33

కదంబసర్వార్జునకందలాఢ్యా
 పనాంతభూమిర్నవవారిపూర్ణా|
 మయురమత్తాభిరుతప్రసృతైః
 ఆపాసభూమిప్రతిమా విభాతి|| 34

ముక్తాసకాశం సలిలం పతద్వై
 సునిర్మలం పత్రపుటేషు లగ్నమ్|
 హృష్టా వివర్ణచ్ఛదనా విహంగాః
 సురేంద్రదత్తం తృషితాః పిబంతి|| 35

షట్పాదతంత్రీమధురాభిధానం
 షష్ఠంగమోదీరితకంఠతాలమ్ |
 ఆవిష్కృతం మేఘమృదంగనాదైః
 వనేషు సంగీతమివ ప్రవృత్తమ్ || 36

క్వచిత్ప్రసృతైః క్వచిదున్నదద్భిః |
 క్వచిచ్ఛ పృక్షాగ్రనిషణ్ణకాయైః |
 వ్యాలంబబర్హాభరణైర్మయాః
 వనేషు సంగీతమివ ప్రవృత్తమ్ || 37

స్వనైర్ఘనానాం షష్ఠగాః ప్రబుధ్ధాః
 విహాయ నిద్రాం చిరసన్నిరుద్ధామ్ |
 అనేకరూపాకృతిపర్ణనాదాః
 నవాంబుధారాభిహతా నదంతి || 38

నద్య స్సముద్వాహితచక్రవాకాః
 తటాని శీర్ణాన్యపవాహయిత్వా |
 దృష్టా నవప్రాభృతపూర్ణభోగాః
 దృతం స్వభర్తారముపోపయాంతి || 39

నీలేషు నీలాః ప్రవిభాంతి సక్తాః
 మేఘేషు మేఘా నవవారిపూర్ణాః |
 దవాగ్నిదగ్ధేషు దవాగ్నిదగ్ధాః
 శైలేషు శైలా ఇవ బద్ధమూలాః || 40

ప్రహృష్టసన్నాదితబర్హిణాని
 స శక్రగోపాకులశాద్వలాని |
 చరంతి నీపార్థునవాసితాని
 గజా స్సురమ్యాణి వనాంతరాణి || 41

సవాంబుధారాహతకేసరాణి

ద్రుతం పరిత్యజ్య సరోరుహాణి |

కదంబపుష్పాణి సకేసరాణి

వనాని హృష్టాభ్రమరాః పతంతి ||

42

మత్తా గజేంద్రా ముదితా గవేంద్రాః

పనేషు విశ్రాంతతరా మృగేంద్రాః |

రమ్యా నగేంద్రా నిభృతా సరేంద్రాః

ప్రక్రీడితో వారిధృతై స్సురేంద్రైః ||

43

మేఘా స్సముద్ధాతసముద్రనాదాః

మహాజలాఘైర్గగనావలంబాః |

సదీప్తటాకాని సరాంసి వాపీః

మహీ చ కృత్స్నామపవాహయంతి ||

44

వర్షప్రవేగా విపులాః పతంతి

ప్రవాంతి వాతా స్సముదీర్ఘవేగాః |

ప్రణఙ్గకూలాః ప్రపహంతి శీఘ్రం

సద్యో జలైర్విప్రతిపన్నమార్గాః ||

45

సరైర్నరేంద్రా ఇవ పర్వతేంద్రాః

సురేంద్రదత్తైః పవనోపనీతైః |

ఘనాంబుకుంభైరభిషిచ్యమానాః

రూపం శ్రియం స్వామివ దర్శయంతి ||

46

ఘనోపగూఢం గగనం సతారం

స భాస్కరో దర్శనమభ్యుపైతి |

సవైర్లలాఘైర్గరణీ విత్పష్టా

తమోవిలిప్తాన దిశః ప్రకాశాః ||

47

- మహాంతి కూటాని మహీధరాణాం
ధారాభిధౌతాస్యధికం విభాంతి|
మహాప్రమాణైర్విపులైః ప్రపాతైః
ముక్తా కలాపైరిప లంబమానైః|| 48
- శైలోపలప్రస్థలమాసవేగాః శైలోత్తమానాం విపులాః ప్రపాతాః|
గుహాసు సన్నాదితబర్హిణాసు హారా వికీర్ణంత ఇవాభిభాంతి|| 49
- శీఘ్రప్రవేగా విపులాః ప్రపాతాః నిర్ఘోత శృంగోపతలా గిరీణామ్|
ముక్తా కలాపప్రతిమాః పతంతో మహాగుహోత్సంగతలైర్నియంతే|| 50
- సురతామర్దవిచ్ఛిన్నాః స్వర్గస్త్రిహారమాక్తికాః|
పతంతీవాకులా దిక్షు తోయధరా స్సమంతతః|| 51
- నిలీయమానైర్విహగైః నిమీలద్భిశ్చ పంకజైః|
వికసంత్యా చ మాలత్యా గతోఽస్తం జ్ఞాయతే రవిః|| 52
- వృత్తా యాత్రా నరేంద్రాణాం సేనా పథ్యేవ వర్తతే|
వైరాణి చైవ మార్గాశ్చ సలిలేన సమీకృతాః|| 53
- మాసి ప్రోష్ఠపదే బ్రహ్మ బ్రాహ్మణానామధీయతామ్|
అయమధ్యాయసమయః సామగానాముపస్థితః|| 54
- నివృత్తకర్మాయతనో నూనం సంచితసంచయః|
ఆషాఢీమభ్యుపగతో భరతః కోసలాధిపః|| 55
- నూనమాపూర్యమాణాయాః సరయ్యా వర్ధతే రయః|
మాం సమీక్య సమాయాంతం ఆయోధ్యాయా ఇవ స్వసః|| 56
- ఇమా స్సీతగుణా వర్షాః సుగ్రీవ స్సుఖమశ్నుతే|
విజితారి స్సదారశ్చ రాజ్యే మహతి చ స్థితః|| 57

- అహం తు హృతదారశ్చ రాజ్యాచ్చ మహతశ్చ్యుతః|
నదీకూలమివ క్లిన్నం అవసీదామి లక్ష్మణ|| 58
- శోకశ్చ మమ విస్తీర్ణో వర్షాశ్చ భృశదుర్గమాః|
రావణశ్చ మహాన్ శత్రుః అపారం ప్రతిభాతి మే|| 59
- అయాత్రాం చైవ దృష్ట్యేమాం మార్గాంశ్చ భృశదుర్గమాన్|
ప్రణతే చైవ సుగ్రీవే న మయా కించిదీరితమ్|| 60
- అపి చాతిపరిక్లిష్టం చిరాద్ధారై స్సమాగతమ్|
ఆత్మకార్యగరీయస్త్యాత్ వక్తుం నేచ్ఛామి వాసరమ్|| 61
- స్వయమేవ హి విశ్రమ్య జ్ఞాత్వా కాలముపాగతమ్|
ఉపకారం చ సుగ్రీవో వేత్స్యతే నాత్ర సంశయః|| 62
- తస్మాత్ కాలప్రతీక్షోఽహం స్థితోఽస్మి శుభలక్షణ|
సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాదమభికాంక్షయన్|| 63
- ఉపకారేణ వీరో హి ప్రతికారేణ యుజ్యతే|
అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హంతి సత్త్వవతాం మనః|| 64
- తేనైవముక్తః ప్రణిధాయ లక్ష్మణః
కృతాంజలిస్తత్ప్రతిపూజ్య భాషితమ్|
ఉవాచ రామం స్వభిరామ దర్శనం
ప్రదర్శయన్ దర్శనమాత్మన శుభమ్|| 65
- యథోక్తమేతత్తవ సర్వమీప్సితం నరేంద్ర కర్తా నచిరాధరీశ్వరః|
శరత్ప్రతీక్షః క్షమతామిమం భవాన్ జలప్రసాతం రిపునిగ్రహే ధృతః||66

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే అష్టావింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ఏకోనత్రింశస్సర్గః

29. హనుమత్ప్రతిబోధనమ్

- సమీక్ష్య విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్భలాహకమ్ |
సారసాకుల సంఘుష్టం రమ్యజ్యోత్స్నానులేపనమ్ || 1
- సమృద్ధార్థం చ సుగ్రీవం మందధర్మార్థ సంగ్రహమ్ |
అత్యర్థమసతాం మార్గం ఏకాంత గతమానసమ్ || 2
- నివృత్తకార్యం సిద్ధార్థం ప్రమదాభిరతం సదా |
ప్రాప్తవంతమభిప్రేతాన్ సర్వానపి మనోరథాన్ || 3
- స్వాం చ పత్నీమభిప్రేతాం తారాం చాపి సమీప్సితామ్ |
విహారంత మహోరాత్రం కృతార్థం విగతజ్వరమ్ || 4
- క్రీడంతమివ దేవేంద్రం సందనేఽప్పరసాం గణైః |
మంత్రిషు న్యస్తకార్యం చ మంత్రిణామనవేక్షకమ్ || 5
- ఉత్పన్నరాజ్యసందేశం కామవృత్తమవస్థితమ్ |
నిశ్చింతార్థోఽర్థతత్త్వజ్ఞః కాలధర్మవిశేషవిత్ || 6
- ప్రసాద్య వాక్యైర్మధురైః హేతుమద్భిర్మనోరమైః |
వాక్యవిద్వాక్యతత్త్వజ్ఞం హరీశం మారుతాత్మజః || 7
- హితం తథ్యం చ పథ్యం చ సామధర్మార్థనీతిమత్ |
ప్రణయప్రీతిసంయుక్తం విశ్వాసకృతనిశ్చయమ్ || 8
- హరీశ్వరముపాగమ్య హనుమాన్ వాక్యమబ్రవీత్ |
రాజ్యం ప్రాప్తం యశశ్చైవ కౌలీ శ్రీరపిపర్థితా || 9
- మిత్రాణాం సంగ్రహ శ్శేషః తం భవాన్ కర్తుమర్హతి |
యో హి మిత్రేషు కాలజ్ఞః సతతం సాధు వర్తతే || 10

- తస్య రాజ్యం చ కీర్తిశ్చ ప్రతాపశ్చాభివర్ధతే |
యస్య కోశశ్చ దండశ్చ మిత్రాణ్యాత్మా చ భూమిప || 11
- సమవేతాని సర్వాణి స రాజ్యం మహదశ్నుతే |
తద్భవాన్ వృత్తసంపన్నః స్థితః పథి నిరత్యయే || 12
- మిత్రార్థమభినీతార్థం యథావత్కర్తుమర్హతి |
సంత్యజ్య సర్వకర్మాణి మిత్రార్థే యో న వర్తతే || 13
- సంభ్రమాద్వికృతోత్సాహః సోఽనర్థేనావరుధ్యతే |
యస్తు కాలవ్యతీతేషు మిత్రకార్యమరిందమ || 14
- స కృత్వా మహతోఽప్యర్థాన్ స మిత్రార్థేన యుజ్యతే |
తదిదం మిత్ర కార్యం నః కాలాతీత మరిందమ || 15
- క్రియతాం రాఘవస్యైతత్ వైదేహ్యః పరిమార్గణమ్ |
స చ కాలమతీతం తే నివేదయతి కాలవితే || 16
- త్వరమాణోఽపి సన్ ప్రాజ్ఞః తవ రాజన్ వశానుగః |
కులస్య హేతు స్సీన్పితస్య దీర్ఘబంధుశ్చ రాఘవః || 17
- అప్రమేయప్రభావశ్చ స్వయం చాప్రతిమో గుణైః |
తస్య త్వం కురు వై కార్యం పూర్వం తేన కృతం తప || 18
- హరీశ్వర హరిశ్రేష్ఠాన్ ఆజ్ఞాపయితుమర్హసి |
స హి తావద్భవేత్కాలః వ్యతీతశ్చోదనాదృతే || 19
- చోదితస్య హి కార్యస్య భవేత్కాల వ్యతిక్రమః |
అకర్తురపి కార్యస్య భవాన్కర్తా హరీశ్వర || 20
- కిం పునః ప్రతికర్తుస్తే రాజ్యేన చ పథేన చ |
శక్తిమానపి విక్రాంతః వాసరర్క్ష గణేశ్వర || 21

కర్తుం దాశరథేః ప్రీతి ఆజ్ఞాయాం కిం న సజ్జసే కామం ఖలు శరై శ్శక్తేః సురాసురమహోరగాన్	22
వశే దాశరథిః కర్తుం త్వత్ప్రతిజ్ఞాం తు కాంక్షతే ప్రాణత్యాగావిశంకేన కృతం తేన తప ప్రియమ్	23
తస్య మార్గామ వైదేహీం పృథివ్యామపి చాంబరే న దేవా న చ గంధర్వాః నా సురా న మరుద్గణాః	24
న చ యక్షా భయం తస్య కుర్యుః కిముత రాక్షసాః తదేవం శక్తియుక్తస్య పూర్వం ప్రియకృతస్తవ	25
రామస్యార్హసి పింగేశ కర్తుం సర్వాత్మనా ప్రియమ్ నాధస్తాదపనౌ నాపు గతిర్నోపరి చాంబరే	26
కస్యచిత్ సజ్జతేఽస్మాకం కపీశ్వర తవాజ్ఞయా తదాజ్ఞాపయ కః కిం తే కుతో వాపి వ్యవస్యతు	27
హరయో హ్యప్రథ్యవ్యాస్తే సంతి కోట్యగ్రతోఽనఘాః తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కాలే సాధు నివేదితమ్	28
సుగ్రీవస్సత్త్వసంపన్నః చకార మతిముత్తమామ్ సందిదేశాతిమతిమాన్ నీలం నిత్యకృతోద్యమమ్	29
దిక్షు సర్వాసు సర్వేషాం హైన్యానాముపసంగ్రహే యథా సేనా సమగ్రా మే యూథపాలాశ్చ సర్వశః	30
సమాగచ్ఛంత్యసంగేన సేనాగ్రాణి తథా కురు యే త్వంతపాలాః ప్లవగాః శీఘ్రగా వ్యవసాయిసః	31
సమానయంతు తే శీఘ్రం త్వరితాః శాసనాన్మమ స్వయం చానంతరం కార్యం భవానేవానుపశ్యతు	32

త్రిపంచరాత్రాదూర్ధ్వం యః ప్రాప్నుయాన్నేహ వాసరః|
 తస్య ప్రాణాంతికో దండః నాత్ర కార్యా విచారణా|| 33

హరీంశ్చ వృద్ధానుపయాతు సాంగదో
 భవాన్మమాజ్ఞామధికృత్య నిశ్చితామ్|
 ఇతి వ్యవస్థాం హరిపుంగవేశ్వరః
 విధాయ వేశ్మ ప్రవివేశ వీర్యవాన్|| 34

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ఏకోనత్రింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే త్రింశ స్సర్గః

30. శరద్వర్ణనమ్

గుహాం ప్రవిష్టే సుగ్రీవే విముక్తే గగనే ఘనైః|
 వర్షరాత్రే స్థితో రామః కామశోకాభిషిడితః|| 1

పాండురం గగనం దృష్ట్వా విమలం చంద్రమండలమ్|
 శారదీం రజనీం చైవ దృష్ట్వా జ్యోత్స్నానులేపనామ్|| 2

కామవృత్తం చ సుగ్రీవం నష్టాం చ జనకాత్మజామ్|
 దృష్ట్వా కాలమతీతం చ ముమోహ పరమాతురః|| 3

స చ సంజ్ఞాముపాగమ్య ముహూర్తాన్మతిమాన్మనః|
 మనస్నా మపి వైదేహీం చింతయామాస రాఘవః|| 4

ఆసీనః పర్వతస్యాగ్రే హేమధాతువిభూషితే|
 శారదం గగనం దృష్ట్వా జగామ మనసా ప్రియామ్|| 5

- దృష్ట్వా చ విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకమ్ |
సారసారావసంఘుష్టం విలలాపార్తయా గిరా || 6
- సారసారావసన్నాదైః సారసారావనాదినీ |
యాశ్రమే రమతే బాలా సాద్య మే రమతే కథమ్ || 7
- పుష్పితాంశ్చాసనాన్ దృష్ట్వా కాంచనానివ నిర్మలాన్ |
కథం సా రమతే బాలా పశ్యంతీ మామపశ్యతీ || 8
- యా పురా కలహంసానాం స్వరేణ కలభాషిణీ |
బుధ్యతే చారుస్వాంగీ సాద్య మే బుధ్యతే కథమ్ || 9
- నిస్స్వనం చక్రవాకానాం నిశమ్య సహచారిణామ్ |
పుండరీక విశాలాక్షీ కథమేషా భవిష్యతి || 10
- సరాంసి సరితో వాపీః కాసనాని వనాని చ |
తాం వినా మృగశావాక్షీం చరన్నాద్య సుఖం లభే || 11
- అపి తాం మద్వియోగాచ్చ సౌకుమార్యాచ్చ భామినీమ్ |
సు దూరం పీడయేత్ కామః శరద్గుణ నిరంతరః || 12
- ఏవమాది సరశ్రేష్ఠో విలలాప స్పృషాత్మజః |
విహంగ ఇవ సారంగః సలిలం త్రిదశేశ్వరాత్ || 13
- తతశ్చంచూర్య రమ్యేషు ఫలార్థీ గిరిసానుషు |
దదర్శ పర్యుపాపృత్తో లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణోఽగ్రజమ్ || 14
- తం చింతయా దుస్సహయా పరీతం
విసంజ్ఞమేకం విజనే మనస్వీ |
భ్రాతుర్విషాదాత్ త్వరితోఽతి దీనః
సమీక్ష్య సౌమిత్రిరువాచ రామమ్ || 15

- కిమార్క కామస్య వశంగతేన
 కిమాత్మపౌరుష్యపరాభవేన।
 అయం హ్రీయా సంహ్రీయతే సమాధిః
 కిమత్ర యోగేన నివర్తితేన॥ 16
- క్రియాభియోగం మనసః ప్రసాదం
 సమాధియోగానుగతం చ కాలమ్।
 సహాయసామర్థ్యమదీనసత్త్వ
 స్వకర్మహేతుం చ కురుష్య హేతుమ్॥ 17
- స జానకీ మానవవంశనాథ
 త్వయా సనాథా సులభా పరేణ।
 స చాగ్నిచూడాం జ్వలితాముపేత్య
 స దహ్యతే వీరవరార్హ కశ్చిత్॥ 18
- స లక్షణం లక్ష్మణమప్రథుష్యం
 స్వభావజం వాక్యమువాచ రామః।
 హితం చ పథ్యం చ నయప్రసక్తం
 స సామధర్మార్థ సమాహితం చ॥ 19
- నిస్సంశయం కార్యమవేక్షితవ్యం
 క్రియావిశేషో హ్యనువర్తితవ్యః।
 సను ప్రవృత్తస్య దురాసదస్య
 కుమారకార్యస్య ఫలం స చింత్యమ్॥ 20
- అథ పద్మపలాశాక్షీం మైథిలీమనుచింతయన్।
 ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా॥ 21
- తర్పయిత్వా సహస్రాక్షః సలిలేన వసుంధరామ్।
 నిర్వర్తయిత్వా సస్యాని కృతకర్మా వ్యవస్థితః॥ 22

స్నిగ్ధ గంభీరనిర్దోషాః శైలద్రుమపురోగమాః విసృజ్య సలిలం మేఘాః పరిశ్రాంతా నృపాత్మజ	23
నీలోత్పలదలశ్యామాః శ్యామీకృత్వా దిశో దశ విమదా ఇవ మాతంగాః శాంతవేగాః పయోధరాః	24
జలగర్భా మహావేగాః కుటజార్జున గంధినః చరిత్వా విరతా స్సౌమ్య పృష్టివతా స్సముద్యతాః	25
ఘనానాం వారణానాం చ మయూరాణాం చ లక్ష్మణ నాదః ప్రస్రవణానాం చ ప్రశాంత స్సహసానఘ	26
అభివృష్టా మహామేఘైః నిర్మలాశ్చిత్రసానవః అనులిప్తా ఇవాభాంతి గిరయశ్చంద్రశ్శిభిః	27
శాఖాసు సప్తచ్ఛదపాదపానాం ప్రభాసు తారార్కనిశాకరాణామ్ లీలాసు చైవోత్తమవారణానాం శ్రియం విభజ్యాద్య శరత్ప్రవృత్తా	28
సంప్రత్యనేకాశ్రయచిత్రశోభా లక్ష్మీ శ్శరత్కాలగుణోపనీతా సూర్యాగ్రహస్తప్రతిచోదితేషు పద్మాకరేష్వభ్యధికం విభాతి	29
సప్తచ్ఛదానాం కుసుమోపగంధః షట్పాదపృందైరనుగీయమాసః మత్తద్విపానాం పవనాఽనుసారీ దర్పం వినేష్యన్నధికం విభాతి	30

- అభ్యాగతైశ్చారువిశాలపక్షైః
 సరప్రియైః పద్మరజోఽవకీర్ణైః |
 మహానదీనాం పులినోపయాతైః
 క్రీడంతి హంసా స్పహా చక్రవాకైః || 31
- మదప్రగల్భేషు చ వారణేషు
 గవాం సమూహేషు చ దర్పితేషు |
 ప్రసన్నతోయాసు చ నిమ్నగాసు
 విభాతి లక్ష్మీర్చహుధా విభక్తా || 32
- సభ స్పమీక్ష్యాంబుధరైర్విముక్తం
 విముక్తబర్హాభరణా వనేషు
 ప్రియాస్వనక్తా వినిపృత్తశోభాః
 గతోత్సవా ధ్యానపరా మయూరాః || 33
- మనోజ్ఞగంధైః ప్రియకైరనల్పైః
 పుష్పాతిభారాపనతాగ్రశాఖైః |
 సుపర్ణగౌరైర్చయనాభిరామైః
 ఉద్ధోతితానీప వనాంతరాణి || 34
- ప్రియాన్వితానాం నలినీప్రియాణాం
 వనే రతానాం కుసుమోద్ధతానామ్ |
 మదోత్కటానాం మదలాలసానాం
 గజోత్తమానాం గతయోఽద్య మందాః || 35
- వ్యభ్రం సభశ్శస్త్ర్యవిధౌతపర్ణం
 కృశప్రవాహాణి నదీజలాని |
 కహ్లారశీతాః పవనాః ప్రవాంతి
 తమోవిముక్తాశ్చ దిశః ప్రకాశాః || 36

సూర్యాతపక్రామణనష్టపంకా
 భూమిశ్చిరోద్ధాటితసాంద్రరేణుః|
 అన్యోన్య వైరేణ సమాయుతానాం
 ఉద్యోగకాలోఽద్య నరాధిపానామ్||

37

శరద్గుణాప్యాయితరూపశోభాః
 ప్రహర్షితాః పాంసు సముక్షితాంగాః|
 మదోత్కటా స్సంప్రతి యుద్ధలుభాః
 వృషా గవాం మధ్యగతా నదంతి||

38

స మన్మథాస్తీప్రతరానురాగాః
 కులాన్వితా మందగతిం కరిణ్యః|
 మదాన్వితం సంపరివార్య యాంతం
 వనేషు భర్తారమనుప్రయాంతి||

39

త్యక్త్వాపరాణ్యాత్మవిభూషణాని
 బర్హాణి తీరోపగతా నదీనామ్|
 నిర్భర్తస్యమానా ఇవ సారసౌష్ఠైః|
 ప్రయాంతి దీనా విమదా మయూరాః||

40

విత్రాస్య కారండవచక్రవాకాన్
 మహారవైర్భిన్నకటా గజేంద్రాః|
 సరస్సు బద్ధాంబుజ భూషణేషు
 విక్షోభ్య విక్షోభ్య జలం పిబంతి||

41

వ్యపేతపంకాసు సువాలుకాసు
 ప్రసన్నతోయాసు సగోకులాసు
 ససారసారావవినాదితాసు
 నదీషు హృష్టా నిపతంతి హంసాః||

42

నదీపనప్రప్రవణోదకానాం
 అతిప్రవృద్ధానిలబర్హిణానామ్ |
 ప్లవంగమానాం చ గతోత్సవనాం
 ద్రుతం రవా స్సంప్రతి సంప్రణఙ్గాః || 43

అనేకపర్ణా స్సువిసప్తకాయాః
 నవోదితేష్వంబుధరేషు నష్టాః |
 క్షుధార్హితా ఘోరవిషా చిలేభ్యః
 చిరోషితా విప్రసరంతి సర్వాః || 44

చంచచ్చంద్ర కరస్పర్శ హర్షోన్మీలితతారకా |
 అహో రాగపతీ సంధ్యా జహాతి స్వయమంబరమ్ || 45

దర్శయంతి శరన్నద్యః పులినాని శనై శ్శనైః |
 నవసంగమసప్రీడా జఘనానీప యోషితః || 46

రాత్రి శ్శశాంకోదితసౌమ్యవక్త్రా
 తారాగణోన్మీలితచారునేత్రా |
 జ్యోత్స్నాం శుకప్రావరణా విభాతి
 నారీప శుక్లాంశుకసంవృతాంగీ || 47

విపక్వశాలిప్రసవాని భుక్త్యా
 ప్రహర్షితా సారసచారుపంక్తిః |
 నభ స్సమాక్రామతి శీఘ్రవేగా
 వాతాపధూతా గ్రథితేప మాలా || 48

సుష్టైక హంసం కుముదైరుపేతం
 మహాస్రాదస్థం సలిలం విభాతి |
 ఘనైర్విముక్తం నిశి పూర్ణచంద్రం
 తారాగణాకీర్ణమివాంతరిక్షమ్ || 49

ప్రకీర్ణహంసాకులమేఖలానాం
 ప్రబుద్ధపద్మోత్పలమాలినీనామ్ |
 వాప్య్యుత్తమానామధికాద్య లక్ష్మీః
 పరాంగనానామివ భూషితానామ్ || 50

వేణుస్వన వ్యంజితతూర్యమిశ్రః
 ప్రత్యూషకాలానిల సంప్రవృద్ధః |
 సంమూర్చితో గహ్వరగోవుషాణాం
 అన్యోన్య మాపూరయతీవ శబ్దః || 51

నవైర్నదీనాం కుసుమప్రహాసైః
 వ్యాధూయమానైర్మృదుమారుతేన |
 ధౌతామలక్షౌమపటప్రకాశైః
 కూలాని కాశైరుపశోభితాని || 52

పనప్రచండా మధుపానశౌండాః
 ప్రియాన్వితాః షట్పురణాః ప్రహృష్టాః |
 పనేషు మత్తాః పవనానుయాత్రాం
 కుర్వంతి పద్మాసనరేణుగౌరాః || 53

జలం ప్రసన్నం కుముదం ప్రహాసం
 క్రౌంచస్వన శ్శాలివనం విపక్వమ్ |
 మృదుశ్చ వాయుర్విమలశ్చ చంద్రః
 శంసంతి పర్లవ్యపనీతకాలమ్ || 54

మీనోప సందర్శిత మేఖలానాం
 నదీవధూనాం గతయోఽద్య మందాః |
 కాంతోపభుక్తాలసగామినీనాం
 ప్రభాతకాలేష్యవ కామినీనామ్ || 55

- సచక్రవాకాని సశైవలాని
కాశైర్దుకూలైరివ సంవృతాని|
సపత్రతేఖాని సరోచనాని
వధూముఖానీవ నదీముఖాని|| 56
- ప్రపుల్ల బాణాసనచిత్రితేషు
ప్రహృష్ట షట్పాదనికూజితేషు|
గృహీతచాపోద్యత చండదండః
ప్రచండచారోఽద్య వనేషు కామః|| 57
- లోకం సువృష్ట్యా పరితోషయిత్వా
నదీస్తటాకాని చ పూరయిత్వా|
నిష్పన్నసస్యాం వసుధాం చ కృత్వా
త్యక్త్వా నభస్తాయధరాః ప్రనష్టాః|| 58
- ప్రసన్నసలిలా స్సౌమ్య కురరీభిర్వినాదితాః|
చక్రవాకగణాకీర్ణాః విభాంతి సలిలాశయాః|| 59
- అసనా స్సప్తపర్ణాశ్చ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః|
దృశ్యంతే బంధుజీవాశ్చ శ్యామాశ్చ గిరిసానుషు|| 60
- హంస సారస చక్రాహ్వాః కురరైశ్చ సమంతతః|
పులినాన్యవకీర్ణాని నదీనాం పశ్య లక్ష్మణ|| 61
- అన్యోఽన్యం బద్ధవైరాణాం జిగీషూణాం నృపాత్మజ|
ఉద్యోగ సమయ స్సౌమ్య పార్థివానాముపస్థితః|| 62
- ఇయం సా ప్రథమా యాత్రా పార్థివానాం నృపాత్మజ|
న చ పశ్యామి సుగ్రీవం ఉద్యోగం వా తథావిధమ్|| 63

చత్వారో వార్షికా మాసాః గతా వర్షశతోపమాః మమ శోకాభిభూతస్య సౌమ్య సీతామపశ్యతః	64
చక్రవాకీవ భర్తారం పృష్టతోఽనుగతా వనమ్ విషమం దండకారణ్యం ఉద్యానమివ యాంగనా	65
ప్రియావిహీనే దుఃఖార్తే హృతరాజ్యే వివాసితే కృపాం న కురుతే రాజా సుగ్రీవో మయి లక్ష్మణ	66
అనాథో హృతరాజ్యోఽయం రావణేన చ ధర్మితః దీనో దూరగృహః కామీ మాం చైవ శరణం గతః	67
ఇత్యేతైః కారణై స్సౌమ్య సుగ్రీవస్య దురాత్మనః అహం వాసరరాజస్య పరిభూతః పరంతప	68
స కాలం పరిసంఖ్యాయ సీతాయాః పరిమార్గణే కృతార్థ స్సమయం కృత్వా దుర్మతిర్నావబుధ్యతే	69
స కిష్కింధాం ప్రవిశ్య త్వం బ్రూహి వాసరపుంగవమ్ మూర్ఖం గ్రామ్యసుభే సక్తం సుగ్రీవం వచనాన్మమ	70
అర్థినాముపపన్నానాం పూర్వం చాప్యృపకారిణామ్ ఆశాం సంశ్రుత్య యో హంతి స లోకే పురుషాధమః	71
శుభం వా యది వా పాపం యో హి వాక్యముదీరితమ్ సత్యేన పరిగృహ్లాతి స వీరః పురుషోత్తమః	72
కృతార్థా హ్యకృతార్థానాం మిత్రాణాం న భవంతి యే తాన్మృతానపి క్రవ్యాదాః కృతఘ్నాన్నోపభుంజతే	73
నూనం కాంచన పృష్టస్య వికృష్టస్య మయా రణే ద్రష్టుమిచ్ఛతి చాపస్య రూపం విద్యుద్గణోపమమ్	74

ఘోరం జ్యోతలనిర్దోషం క్రుద్ధస్య మమ సంయుగే నిర్దోషమివ వజ్రస్య పున స్సంశ్రోతుమిచ్ఛతి	75
కామమేవం గతేఽప్యస్య పరిజ్ఞాతే పరాక్రమే త్వత్పహాయస్య మే వీర స చింతా స్యాన్నుపాత్మజ	76
యదర్థమయమారంభః కృతః పరపురంజయ సమయం నాభిజానాతి కృతార్థః ప్లవగేశ్వరః	77
వర్షా స్సమయకాలం తు ప్రతిజ్ఞాయ హరీశ్వరః వ్యతీతాంశ్చతురో మాసాన్ విహరన్నావబుధ్యతే	78
సామాత్యపరిషత్ క్రీడన్ పానమేవోపసేవతే శోకదీనేషు నాస్మాసు సుగ్రీవః కురుతే దయామ్	79
ఉచ్యతాం గచ్ఛ సుగ్రీవః త్వయా వత్స మహాబల మమ రోషస్య యద్రూపం బ్రూయాశ్చైనమిదం వచః	80
న చ సంకుచితః పంథాః యేన వాలీ హతో గతః సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమన్వగాః	81
ఏక ఏవ రణే వాలీ శరేణ నిహతో మయా త్వాం తు సత్యాదతిక్రాంతం హనిష్యామి సబాంధవమ్	82
తదేవం విహితే కార్యే యద్ధితం పురుషర్షభ తత్తద్బ్రూహి నరశ్రేష్ఠ త్వర కాలవ్యతిక్రమః	83
కురుష్య సత్యం మయి వానరేశ్వర ప్రతిశ్రుతం ధర్మమవేక్ష్య శాశ్వతమ్ మా వాలినం ప్రేత్య గతో యమక్షయం త్వమద్య పశ్యేర్మమ చోదితై శ్శరైః	84

స పూర్వజం తీవ్రవివృద్ధకోపం
 లాలప్యమానం ప్రసమీక్ష్య దీనమ్ |
 చకార తీవ్రాం మతిముగ్రతేజాః
 హరీశ్వరే మానవవంశనాథః ||

85

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే త్రింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధా కాండే ఏకత్రింశస్సర్గః

31. లక్ష్మణక్రోధః

స కామినం దీనమదీనసత్త్వం
 శోకాభిపన్నం సముదీర్ఘకోపమ్ |
 న రేంద్ర నూనుర్నరదేవపుత్రం
 రామానుజః పూర్వజమిత్యువాచ ||

1

స వాసరః స్థాస్యతి సాధువృత్తే
 స మంస్యతే కర్మఫలానుషంగాన్ |
 స భోక్ష్యతే వాసరరాజ్యలక్ష్మీం
 తథా హి నాభిక్రమతేఽస్య బుద్ధిః ||

2

మతిక్షయాధ్గామ్యసుఖేషు సక్తః
 తప ప్రసాదాప్రతికారబుద్ధిః |
 హతోఽగ్రజం పశ్యతు వీర తస్య
 స రాజ్యమేవం విగుణస్య దేయమ్ ||

3

స ధారయే కోపముదీర్ఘవేగం
 నిహన్మి సుగ్రీవమసత్యమద్య |
 హరిప్రవీరై స్సహ వాలిపుత్రో
 న రేంద్రపుత్న్యా విచయం కరోతు ||

4

తమాత్తబాణాసన ముత్పతంతం

నివేదితార్థం రణచండకోపమ్|

ఉవాచ రామః పరవీరహంతా

స్వవేక్షితం సానునయం చ వాక్యమ్||

5

న హి వై త్వద్విధో లోకే పాపమేవం సమాచరేత్|

కోపమార్యేణ యో హంతి స వీరః పురుషోత్తమః||

6

నేదమద్య త్వయా గ్రాహ్యం సాధువృత్తేన లక్ష్మణ|

తాం ప్రీతిమనువర్తస్వ పూర్వవృత్తం చ సంగతమ్||

7

సామోపహితయా వాచా రూక్షాణి పరివర్జయన్|

పక్తమర్హసి సుగ్రీవం వ్యతీతం కాలపర్యయే||

8

సోఽగ్రజేనానుశిష్టార్థో యథావత్పురుషర్షభః|

ప్రవివేశ పురీం వీరో లక్ష్మణః పరవీరహా||

9

తత శ్శుభమతిః ప్రాజ్ఞో భ్రాతుః ప్రియహితే రతః|

లక్ష్మణః ప్రతిసంరభో జగామ భవనం కపేః||

10

శక్రబాణాసనప్రఖ్యం ధనుః కాలాంతకోపమః|

ప్రగృహ్య గిరిశృంగాభం మందర స్సానుమానిప||

11

యథోక్తకారీ వచనం ఉత్తరం చైవ సోత్తరమ్|

బృహస్పతిసమో బుద్ధ్యా మత్త్వా రామానుజస్తదా||

12

కామక్రోధ సముత్థేన భ్రాతుః కోపాగ్నినా వృతః|

ప్రభంజన ఇవాప్రీతః ప్రయయౌ లక్ష్మణస్తదా||

13

సాలతాలాశ్వకర్ణాంశ్చ తరసా పాతయన్ బహూన్|

పర్యస్యన్ గిరికూటాని ద్రుమానన్యాంశ్చ వేగతః||

14

- శిలాశ్చ శకలీకుర్వన్ పద్భ్యం గజ ఇవాశుగః|
 దూరమేకపదం త్యక్త్వా యయౌ కార్యవశాద్ధ్రుతమ్|| 15
- తామపశ్యద్బలాకీర్ణాం హారిరాజమహాపురీమ్|
 దుర్గామిక్త్వా కుశార్దూలః కిష్కింధాం గిరిసంకటే|| 16
- రోషాత్ ప్రస్ఫురమాణోష్ఠః సుగ్రీవం ప్రతి లక్ష్మణః|
 దదర్శ వానరాన్ భీమాన్ కిష్కింధాయా బహిశ్చరాన్|| 17
- తం దృష్ట్వా వానరా స్సర్వే లక్ష్మణం పురుషర్షభమ్|
 శైలశృంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్|| 18
- జగ్రహుః కుంజరప్రఖ్యాః వానరాః పర్వతాంతరే|
 తాన్ గృహీతప్రహరణాన్ హరీన్ దృష్ట్వా తు లక్ష్మణః|| 19
- బభూవ ద్విగుణం క్రుద్ధో బహ్వింధన ఇవాసలః|
 తం తే భయపరీతాంగాః క్రుద్ధం దృష్ట్వా ప్లవంగమాః|| 20
- కాలమృత్యుయుగాంతాభం శతశో విద్రుతా దిశః|
 తత స్సుగ్రీవభవనం ప్రవిశ్య హరిపుంగవాః|| 21
- క్రోధమాగమనం చైవ లక్ష్మణస్య న్యవేదయన్|
 తారయా సహితః కామే సక్తః కపిపుషో రహః|| 22
- స తేషాం కపివీరాణాం శుశ్రావ వచనం తదా|
 తత స్సచివసందిష్టాః హరయో రోమహర్షణాః|| 23
- గిరికుంజర మేఘాభాః నగర్యా నిర్మయుస్తదా|
 సఖదంష్ట్రాయుధా ఘోరాః సర్వే వికృతదర్శనాః|| 24
- సర్వే శార్దూలదర్పాశ్చ సర్వే చ వికృతాసనాః|
 దశనాగబలాః కేచిత్ కేచిద్దశ గుణోత్తరాః|| 25

కే చిన్నాగసహస్రస్య బభూవుస్తుల్యవిక్రమాః కృత్నాం హి కపిభిర్వాస్యైస్తాం ద్రుమహస్తైర్మహాబలైః	26
అపశ్యల్లక్ష్మణః క్రుద్ధః కిష్కింధాం తాం దురాసదామ్ తతస్తే హరయ స్సర్వే ప్రాకారపరిభాంతరాత్	27
నిష్క్రమ్యోదగ్రసత్త్వాస్తు తస్థురావిష్కృతం తదా సుగ్రీవస్య ప్రమాదం చ పూర్వజస్యార్థమాత్మవాన్	28
బుద్ధ్యా కోపవశం వీరః పునరేవ జగామ సః స దీర్ఘోష్టమహోచ్ఛ్వాసః కోపసంరక్తలోచనః	29
బభూవ నరశార్దూలః సధూమ ఇవ పాపకః బాణశల్యస్ఫురజ్జిహ్వః సాయకాసనభోగవాన్	30
స్వతేజో విషసంఘాతః పంచాస్య ఇవ పన్నగః తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం నాగేంద్రమివ కోపితమ్	31
సమాసాద్యాంగదస్త్రాసాత్ విషాదమగమద్భృశమ్ సోఽంగదం రోషతామ్రాక్షః సందిదేశ మహాయశాః	32
సుగ్రీవః కథ్యతాం వత్స మమాగమనమిത്യత ఏష రామాసుజః ప్రాప్తః త్వత్సకాశమరిందమః	33
భ్రాతుర్వ్యసన సంతప్తో ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః తస్య వాక్యే యది రుచిః క్రియతాం సాధు వాసర	34
ఇత్యుక్త్వా శీఘ్రమాగచ్ఛ వత్స వాక్యమిదం మమ లక్ష్మణస్య వచ శ్శుశ్ర్వా శోకావిష్టోఽంగదోఽబ్రవీత్	35
పితు స్సమీపమాగమ్య సౌమిత్రిరయమాగతః	

అథాంగదస్త్రస్య వచో నిశమ్య సంభ్రాంతభావః పరిదీనవక్త్రః నిపత్యతూర్ణం నృపతేస్తరస్వీ తతః కుమారశ్చరణా వవందే	36
సంగృహ్య పాదౌ పితురగ్ర్య తేజాః జగ్రాహ మాతుః పునరేవ పాదౌ పాదౌ రూమాయాశ్చ నిపీడయిత్వా నివేదయామాస తతస్తమర్థమ్	37
స నిద్రామదసంవీతో వానరో స విబుద్ధవాన్ బభూవ మదమత్తశ్చ మదనేన చ మోహితః	38
తతః కిలకిలాం చక్రుః లక్ష్మణం ప్రేక్ష్య వానరాః ప్రసాదయంతస్తం క్రుద్ధం భయమోహితచేతసః	39
తే మహాఘనిభం దృష్ట్వా వజ్రాశనిసమస్వనమ్ సింహనాదం సమం చక్రుః లక్ష్మణస్య సమీపతః	40
తేన శబ్దేన మహతా ప్రత్యబుద్ధ్యత వానరః మదవిహ్వలతాస్మాక్తో వ్యాకులస్రగ్వభూషణః	41
అథాంగదవచ శ్శ్రుత్వా తేనైవ చ సమాగతౌ మంత్రిణౌ వానరేంద్రస్య సమ్మతోదారదర్శినౌ	42
ప్లక్షశ్చైవ ప్రభావశ్చ మంత్రిణావర్థధర్మయోః వక్తుముచ్చావచం ప్రాప్తం లక్ష్మణం తౌ శశంసతుః	43
ప్రసాదయిత్వా సుగ్రీవం వచనై స్సామనిశ్చితైః ఆసీనం పర్యుపాసీనౌ యథా శక్రం మరుత్పతిమ్	44

- సత్యసంధౌ మహాభాగౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ|
వయస్య భావం సంప్రాప్తౌ రాజ్యార్థౌ రాజ్యదాయినౌ|| 45
- తయోరేకో ధనుష్పాణిః ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః|
యస్య భీతాః ప్రవేపంతో నాదాన్ముంచంతి వానరాః|| 46
- స ఏష రాఘవభ్రాతా లక్ష్మణో వాక్యసారథిః|
వ్యవసాయ రథః ప్రాప్తః తస్య రామస్య శాసనాత్|| 47
- అయం చ దయితో రాజన్ తారాయాస్తనయోఽంగదః|
లక్ష్మణేన సకాశం తే ప్రేషితస్త్వరయానఘ|| 48
- సోఽయం రోషపరీతాక్షో ద్వారి తిష్ఠతి వీర్యవాన్|
వానరాన్ వానరపతే చక్షుషా నిర్దహన్నివ|| 49
- తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్ర స్సహ బంధుభిః|
గచ్ఛ శీఘ్రం మహారాజ రోషో హ్యస్య నివర్త్యతామ్|| 50
- యదాహ రామో ధర్మాత్మా తత్కురుష్వ సమాహితః|
రాజంస్తిష్ఠ స్వసమయే భవ సత్యప్రతిశ్రవః|| 51

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ఏకత్రింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ద్వాత్రింశ స్సర్గః

32. హనూమన్మంత్రః

- అంగదస్య వచ శ్శుభ్రత్వా సుగ్రీవ స్సచివై స్సహ|
లక్ష్మణం కుపితం శ్రుత్వా ముమోచాసనమాత్మవాన్|| 1
- సచివానబ్రవీద్వాక్యం నిశ్చిత్య గురులాఘవమ్|
మంత్రజ్ఞాన్మంత్రకుశలో మంత్రేషు పరినిష్ఠితాన్|| 2
- న మే దుర్వ్యాహృతం కించిత్ నాపి మే దురనుష్ఠితమ్|
లక్ష్మణో రాఘవభ్రాతా క్రుద్ధః కిమితి చింతయే|| 3
- అసుహృద్భిర్మమామిత్యైః నిత్యమంతరదర్శిభిః|
మమ దోషానసంభూతాన్ శ్రావితో రాఘవానుజః|| 4
- అత్ర తావద్యథాబుద్ధి సర్వైరేవ యథావిధి|
భావస్య నిశ్చయస్తావత్ విజ్ఞేయో నిపుణం శవైః|| 5
- న ఖల్వస్తి మమ త్రాసో లక్ష్మణాన్నాపి రాఘవాత్|
మిత్రం త్వస్థానకుపితం జనయత్యేవ సంభ్రమమ్|| 6
- సర్వథా సుకరం మిత్రం దుష్కరం పరిపాలనమ్|
అనిత్యత్వాత్తు చిత్తానాం ప్రీతిరల్పేపి భిద్యతే|| 7
- అతోనిమిత్తం త్రస్తోఽహం రామేణ తు మహాత్మనా|
యన్మమోపకృతం శక్యం ప్రతికర్తుం న తన్మయా|| 8
- సుగ్రీవేణైవముక్తస్తు హనుమాన్ మారుతాత్మజః|
ఉవాచ స్వేన తర్కేణ మధ్యే వాసరమంత్రినామ్|| 9
- సర్వథా నైతదాశ్చర్యం యస్త్యం హరిగణేశ్వర|
న విస్మరసి సుస్నిగ్ధం ఉపకారకృతం శుభమ్|| 10

- రాఘవేణ తు వీరేణ భయముత్సృజ్య దూరతః|
త్వత్ప్రియార్థం హతో వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః|| 11
- సర్వథా ప్రణయాత్కృద్ధో రాఘవో నాత్ర సంశయః|
జ్ఞాతరం సంప్రహితవాన్ లక్ష్మణం లక్ష్మీపర్థసమ్|| 12
- త్వం ప్రమత్తో న జానీషే కాలం కాలవిదాం వర|
పుల్లసప్తచ్ఛదశ్యామా ప్రవృత్తా తు శరచ్ఛివా|| 13
- నిర్మల గ్రహనక్షత్రా ద్యౌః ప్రణష్టబలాహకా|
ప్రసన్నాశ్చ దిశ స్సర్వాః సరితశ్చ సరాంసి చ|| 14
- ప్రాప్తముద్యోగకాలం తు నావైషి హరిపుంగవ|
త్వం ప్రమత్త ఇతి వ్యక్తం లక్ష్మణోఽయమిహాగతః|| 15
- ఆర్తస్య హృతదారస్య పరుషం పురుషాంతరాత్|
వచనం మర్షణీయం తే రాఘవస్య మహాత్మనః|| 16
- కృతాపరాధస్య హి తే నాస్యత్ పశ్యామ్యహం క్షమమ్|
అంతరేణాంజలిం బద్ధ్వా లక్ష్మణస్య ప్రసాదనాత్|| 17
- నియుకై ర్మంత్రిభిర్వాచ్యో హ్యవశ్యం పార్థివో హితమ్|
అత ఏవ భయం త్యక్త్వా బ్రవీమ్యపథ్యతం వచః|| 18
- అభిక్రుద్ధస్సమర్థో హి చాపముద్యమ్య రాఘవః|
సదేవాసుర గంధర్వం వశే స్థాపయితుం జగత్|| 19
- న స క్షమః కోపయితుం యః ప్రసాద్యః పునర్భవేత్|
పూర్వోపకారం స్మరతా కృతజ్ఞేన విశేషతః|| 20
- తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్ర స్ససుహృజ్జనః|
రాజంస్తిష్ఠ స్వసమయే భర్తుర్భార్యేవ తద్వశే|| 21

స రామరామానుజశాసనం త్వయా

కపీంద్రయుక్తం మనసాప్యపోహితుమ్ |

మనో హి తే జ్ఞాస్యతి మానుషం బలం

సరాఘవస్యాస్య సురేంద్రవర్చసః ||

22

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ద్వాత్రింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే త్రయస్త్రింశస్సర్గః

33. తారాసాంత్వ వచనమ్

అథ ప్రతిసమాదిష్టో లక్ష్మణః పరవీరహా |

ప్రవివేశ గుహాం రమ్యాం కిష్కింధాం రామశాసనాత్ ||

1

ద్వారస్థా హరయస్తత్ర మహాకాయా మహాబలాః |

బభూవుర్లక్ష్మణం దృష్ట్వా సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః ||

2

నిశ్శ్వసంతం తు తం దృష్ట్వా క్రుద్ధం దశరథాత్మజమ్ |

బభూవుర్వరయస్త్రస్తాః స చైనం పర్యవారయన్ ||

3

స తాం రత్నమయీం శ్రీమాన్ దివ్యాం పుష్పితకాసనామ్ |

రమ్యాం రత్నసమాకీర్ణాం దదర్శ మహతీం గుహామ్ ||

4

హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం నానాపణ్యోపశోభితామ్ |

సర్వకాలఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితామ్ ||

5

దేవగంధర్వపుత్రైశ్చ వానరైః కామరూపిభిః |

దివ్య మాల్యాంబరధరైః శోభితాం ప్రియదర్శనైః ||

6

- చందనాగరుపద్మానాం గండై స్సురభిగంధినామ్ |
మైరేయాణాం మధూనాం చ సంమోదితమహాపథామ్ || 7
- వింధ్యమేరుగిరిప్రఖ్యైః ప్రాసాదైరుపశోభితామ్ |
దదర్శ గిరినద్యశ్చ విమలాస్తత్ర రాఘవః || 8
- అంగదస్య గృహం రమ్యం మైందస్య ద్వివిదస్య చ |
గవయస్య గవాక్షస్య గజస్య శరభస్య చ || 9
- విద్యున్మాలేశ్చ సంపాతేః సూర్యాక్షస్య హనూమతః |
వీరబాహో స్సుబాహోశ్చ నలస్య చ మహాత్మనః || 10
- కుముదస్య సుషేణస్య తారజాంబవతోస్తథా |
దధివక్త్రస్య నీలస్య సుపాటలసునేత్రయోః || 11
- ఏతేషాం కపిముఖ్యానాం రాజమార్గే మహాత్మనామ్ |
దదర్శ గృహముఖ్యాని మహాసారాణి లక్ష్మణః || 12
- పాండరాభ్రప్రకాశాని దివ్యమాల్యయుతాని చ |
ప్రభూత ధనధాన్యాని స్త్రిరత్నై శ్శోభితాని చ || 13
- పాండరేణ తు సారేన పరిక్షిప్తం దురాసదమ్ |
వాసరేంద్రగృహం రమ్యం మహేంద్రసదనోపమమ్ || 14
- శుక్తైః ప్రాసాదశిఖరైః కైలాసశిఖరోపమైః |
సర్వకాలఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితమ్ || 15
- మహేంద్రదత్తై శ్శ్రీమద్భిః నీలజీమూతసన్నిభైః |
దివ్యపుష్పఫలైర్వృక్షైః శీతచ్ఛాయైర్మనోహరైః || 16
- హరిభి స్సంపృతద్వారం బలిభి శ్శస్త్రపాణిభిః |
దివ్యమాల్యావృతం శుభ్రం తప్తకాంచనతోరణమ్ || 17

సుగ్రీవస్య గృహం రమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః అవార్యమాణ సౌమిత్రిః మహాభ్రమివ భాస్కరః	18
స సప్త కక్యా ధర్మాత్మా నానాజన సమాకులాః ప్రవిశ్య సుమహద్గుప్తం దదర్శాంతఃపురం మహాత్	19
హైమరాజతపర్యం కైః బహుభిశ్చ వరాసనైః మహాద్వాస్తరణోపేతైః తత్ర తత్రోపశోభితమ్	20
ప్రవిశన్నేవ సతతం శుశ్రావ మధురస్వరమ్ తంత్రీగీతసమాకీర్ణం సమగీతపదాక్షరమ్	21
బహ్వీశ్చ వివిధాకారాః రూపయౌపనగర్వితాః స్త్రియ సుగ్రీవభవనే దదర్శ స మహాబలః	22
దృష్ట్వాభిజనసంపన్నాః చిత్రమాల్యకృతస్రజః వరమాల్యకృతవ్యగ్రాః భూషణోత్తమభూషితాః	23
నాఽత్యుప్తాన్నాఽపి చ వ్యగ్రాన్ నానుదాత్తపరిచ్ఛదాన్ సుగ్రీవానుచరాంశ్చాపి లక్ష్మయామాస లక్ష్మణః	24
కూజితం నూపురాణాం చ కాంచీనాం నిస్వనం తథా స నిశమ్య తత శ్శ్రీమాన్ సౌమిత్రిర్లజ్జితోఽభవత్	25
రోషవేగప్రకుపితః శ్రుత్వా చాభరణస్వనమ్ చకార జ్యోస్వనం వీరో దిశ శ్శబ్దేన పూరయన్	26
చారిత్రేణ మహాబాహుః అపకృష్ట స్స లక్ష్మణః తస్థావేకాంతమాశ్రిత్య రామశోకసమన్వితః	27
తేన చాపస్వనేనాథ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః విజ్ఞాయాగమనం త్రస్తః సంచచాల వరాసనాత్	28

అంగదేన యథా మహ్యం పురస్తాత్ ప్రతివేదితమ్ సువ్యక్తమేష సంప్రాప్తః సౌమిత్రిర్భ్రాతృవత్సలః	29
అంగదేన సమాఖ్యాతం జ్యాస్వనేన చ వాసరః బుబుధే లక్ష్మణం ప్రాప్తం ముఖం చాస్య వ్యశుష్యత	30
తతస్తారాం హరిశ్రేష్ఠః సుగ్రీవః ప్రియదర్శనామ్ ఉవాచ హితమవ్యగ్రః త్రాససంభ్రాంతమానసః	31
కిం ను తత్కారణం సుబ్రు ప్రకృత్యా మృదుమానసః సరోష ఇవ సంప్రాప్తో యేనాయం రాఘవానుజః	32
కిం పశ్యసి కుమారస్య రోషస్థానమనిందితే న ఖల్వకారణే కోపం ఆహరేన్నరసత్తమః	33
యదస్య కృతమస్మాభిః బుధ్యసే కించిదప్రియమ్ తద్బుద్ధ్యా సంప్రధార్యాశు క్షిప్రమర్హసి భాషితుమ్	34
అథవా స్వయమేవైనం ద్రష్టుమర్హసి భామిని వచనైస్సాంత్యయుక్తైశ్చ ప్రసాదయితుమర్హసి	35
త్వద్దర్శనవిశుద్ధాత్మా న స కోపం కరిష్యతి న హి స్త్రీషు మహాత్మానః క్వచిత్కుర్వంతి దారుణమ్	36
త్వయా సాంత్యైరుపక్రాంతం ప్రసన్నేంద్రియమానసమ్ తతః కమలపత్రాక్షం ద్రక్ష్యామ్యహమరిందమమ్	37
సా ప్రస్థలంతీ మదవిహ్యాలాక్షీ ప్రలంబకాంచీగుణచేహమసూత్రా సల్లక్షణా లక్ష్మణసన్నిధానం జగామ తారా నమితాంగయస్థిః	38

- స తాం సమీక్యైవ హరీశపత్నీం
తస్మాద్ధుదాసీనతనయా మహాత్మా |
అవాబ్ముఖోఽభూన్మనుజేంద్ర పుత్రః
స్త్రీసన్నికర్షాద్వినిపృత్తకోపః || 39
- సా పాసయోగాద్వినిపృత్తలజ్ఞా
దృష్టిప్రసాదాచ్చనరేంద్రసూనోః |
ఉవాచ తారా ప్రణయప్రగల్బం
వాక్యం మహార్థం పరిసాంత్యపూర్వమ్ || 40
- కిం కోపమూలం మనుజేంద్రపుత్ర
కస్తే న సంతిష్ఠతి వాఙ్మదేశే |
క శ్శుష్కవృక్షం వనమాపతంతం
దవాగ్నిమాసీదతి నిర్విశంకః || 41
- స తస్యా వచనం శ్రుత్వా సాంత్యపూర్వమశంకితమ్ |
భూయః ప్రణయదృష్టార్థం లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ || 42
- కిమయం కామపృత్తస్తే లుప్తధర్మార్థసంగ్రహః |
భర్తా భర్తృహితే యుక్తే న చైనమవబుధ్యసే || 43
- న చింతయతి రాజ్యార్థం నాస్మాన్ శోకపరాయణాన్ |
సామాత్యపరిషత్తారే పాసమేవోపసేవతే || 44
- స మాసాంశ్చతురః కృత్వా ప్రమాణం ప్లవగేశ్వరః |
వ్యతీతాంస్తాన్ మదవ్యగ్రో విహరన్నాపబుధ్యతే || 45
- న హి ధర్మార్థసిద్ధ్యర్థం పాసమేవం ప్రశస్యతే |
పానాదర్థశ్చ ధర్మశ్చ కామశ్చ పరిహీయతే || 46

ధర్మలోపో మహాంస్తావత్ కృతే హ్యప్రతికుర్వతః|
అర్థలోపశ్చ మిత్రస్య నాశే గుణవతో మహాన్|| 47

మిత్రం హ్యర్థగుణశ్రేష్ఠం సత్యధర్మపరాయణమ్|
తద్ద్యయం తు పరిత్యక్తం న తు ధర్మే వ్యవస్థితమ్|| 48

తదేవం ప్రస్తుతే కార్యే కార్యమస్మాభిరుత్తరమ్|
యత్కార్యం కార్యతత్త్వజ్ఞే తదుదాహర్తుమర్హసి|| 49

సా తస్య ధర్మార్థసమాధియుక్తం
నిశమ్య వాక్యం మధురస్వభావమ్|
తారాఽగతార్థే మనుజేంద్ర కార్యే
విశ్వాసయుక్తం తమువాచ భూయః|| 50

న కోపకాలః క్షితిపాలపుత్ర
న చాతికోప స్వజనే విధేయః|
త్వదర్థకామస్య జనస్య తస్య
ప్రమాదమప్యర్హసి వీర సోఢుమ్|| 51

కోపం కథం నామ గుణప్రకృష్టః
కుమార కుర్యాదపకృష్టసత్త్వే|
కస్త్యద్విధః కోపవశం హి గచ్ఛేత్
సత్త్వావరుద్ధస్తపసః ప్రసూతిః|| 52

జానామి రోషం హరివీర బంధోః
జానామి కార్యస్య చ కాలసంగమ్|
జానామి కార్యం త్వయి యత్యృతం నః
తచ్ఛాపి జానామి యదత్ర కార్యమ్|| 53

తచ్చాపి జానామి యథావిషహ్యం
 బలం నరశ్రేష్ఠ శరీరజస్య|
 జానామి యస్మింశ్చ జనేఽవబద్ధం
 కామేన సుగ్రీవమసక్తమద్య|| 54

న కామతంత్రే తవ బుద్ధిరస్తి
 త్వం వై యథా మన్యువశం ప్రపన్నః|
 న దేశకాలౌ హి న చార్థధర్మౌ
 అపేక్షతే కామరతిర్మనుష్యః|| 55

తం కామవృత్తం మమ సన్నికృష్టం
 కామాభియోగాచ్చనివృత్తలజ్జమ్|
 క్షమస్య తావత్ పరవీరహంతః
 త్వద్భ్రాతరం వానరపంశనాథమ్|| 56

మహర్షయో ధర్మతపోఽభికామాః
 కామానుకామాః ప్రతిబద్ధమోహాః|
 ఆయుం ప్రకృత్యా చపలః కపిస్తు
 కథం న సజ్జేత సుఖేషు రాజా|| 57

ఇత్యేవముక్తా వచనం మహర్షం
 సా వాసరీ లక్ష్మణమప్రమేయమ్|
 పున స్సఖేలం మదవిహ్వలం చ
 భర్తుర్హితం వాక్యమిదం బభాషే|| 58

ఉద్యోగస్తు చిరాజ్జప్తః సుగ్రీవేణ నరోత్తమ|
 కామస్యాపి విధేయేన తవార్థ ప్రతిసాధనే|| 59

ఆగతా హి మహావీర్యాః హరయః కామరూపిణః|
 కోఠీశతసహస్రాణి నానానగనివాసినః|| 60

తదాగచ్ఛ మహాబాహో చారిత్రం రక్షితం త్వయా |
అచ్ఛలం మిత్రభావేన సతాం దారావలోకనమ్ || 61

తారయా చాభ్యనుజ్ఞాతః త్వరయా చాపి చోదితః |
ప్రవివేశ మహాబాహుః అభ్యంతరమరిందమః || 62

తత స్సుగ్రీవమాసీనం కాంచనే పరమాసనే |
మహాద్వాస్తరణోపేతే దదర్శాదిత్యసన్నిభమ్ || 63

దివ్యాభరణచిత్రాంగం దివ్యరూపం యశస్వి నమ్ |
దివ్యమాల్యాంబరధరం మహేంద్రమివ దుర్జయమ్ || 64

దివ్యాభరణమాల్యాభిః ప్రమదాభి స్సమావృతమ్ |
సంరభతరరక్తాక్షో బభూవాంతకసన్నిభః || 65

రుమాం తు వీరః పరిరభ్య గాఢం
వరాసనస్థో వరహేమవర్ణః |
దదర్శ సౌమిత్రిమదీనసత్త్వం
విశాలనేత్ర స్సువిశాలనేత్రమ్ || 66

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే త్రయస్త్రింశ సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః

34. సుగ్రీవ తర్జనమ్

- తమప్రతిహతం క్రుద్ధం ప్రవిష్టం పురుషర్షభమ్ |
సుగ్రీవో లక్ష్మణం దృష్ట్వా బభూవ వ్యథితేంద్రియః || 1
- క్రుద్ధం నిశ్శ్వసమాసం తం ప్రదీప్తమివ తేజసా |
బ్రాతుర్వ్యసన సంతప్తం దృష్ట్వా దశరథాత్మజమ్ || 2
- ఉత్పాత హరిశ్రేష్ఠో హిత్వా సౌపర్ణమాసనమ్ |
మహాన్మహేంద్రస్య యథా స్వలంకృత ఇవ ధ్వజః || 3
- ఉత్పతంత మనూత్పేతుః రుమాప్రభృతయః స్త్రియః |
సుగ్రీవం గగనే పూర్ణం చంద్రం తారాగణా ఇవ || 4
- సంరక్తనయన శ్శ్రీమాన్ విచచాల కృతాంజలిః |
బభూవాపస్థితస్తత్ర కల్పవృక్షో మహానివ || 5
- రుమాద్వితీయం సుగ్రీవం నారీమధ్యగతం స్థితమ్ |
అబ్రవీల్లక్ష్మణః క్రుద్ధః సతారం శశినం యథా || 6
- సత్త్వాభిజననంపన్నః సానుక్రోశో జితేంద్రియః |
కృతజ్ఞ స్సత్యవాదీ చ రాజా లోకే మహీయతే || 7
- యస్తు రాజా స్థితోఽధర్మే మిత్రాణాముపకారిణామ్ |
మిథ్యాప్రతిజ్ఞాం కురుతే కో నృశంసతరస్తతః || 8
- శతమశ్వానృతే హంతి సహస్రం తు గవానృతే |
ఆత్మానం స్వజనం హంతి పురుషః పురుషానృతే || 9
- పూర్వం కృతార్థో మిత్రాణాం స తత్ ప్రతికరోతి యః |
కృతఘ్న స్సర్వభూతానాం స వధ్యః ప్లవగేశ్వర || 10

- గీతోఽయం బ్రహ్మణా శ్లోకః సర్వలోకనమస్కృతః |
 దృష్ట్వా కృతఘ్నం క్రుద్ధేన తం నిబోధ ప్లవంగమ || 11
- బ్రహ్మఘ్నే చ సురాపే చ గోఘ్నై భగ్నువ్రతే తథా |
 నిష్కృతిర్విహితా సద్భిః కృతఘ్నై నాస్తి నిష్కృతిః || 12
- అనార్యస్త్యం కృతఘ్నుశ్చ మిథ్యావాదీ చ వాసర |
 పూర్వం కృతార్థో రామస్య న తత్ ప్రతికరోషి యత్ || 13
- నను నామ కృతార్థేన త్వయా రామస్య వాసర |
 సీతాయా మార్గణే యత్నః కర్తవ్యః కృతమిచ్ఛతా || 14
- స త్వం గ్రామ్యేషు భోగేషు సక్తో మిథ్యా ప్రతిశ్రవః |
 న త్వాం రామో విజానీతే సర్పం మండుకరావిణమ్ || 15
- మహాభాగేన రామేణ పాపః కరుణవేదినా |
 హఠీణాం ప్రాపితో రాజ్యం త్వం దురాత్మా మహాత్మనా || 16
- కృతం చేన్నాభిజానీషే రామస్యాక్లిష్టకర్మణః |
 సద్యస్త్యం నిశితైర్పాణైః హతో ద్రక్ష్యసి వాలినమ్ || 17
- న చ సంకుచితః పంథాః యేన వాలీ హతో గతః |
 సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమస్వగాః || 18
- న నూనమిక్షాన్వకువరస్య కార్ముక-
 చ్యుతాన్ శరాన్ పశ్యసి వజ్రసన్నిభాన్ |
 తత స్సుఖం నామ నిషేవసే సుఖీ
 న రామకార్యం మనసాప్యవేక్షసే || 19

ఇతిశ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే పంచత్రింశస్సర్గః

35. తారా సమాధానమ్

- తథా బ్రువాణం సౌమిత్రిం ప్రదీప్తమివ తేజసా |
అబ్రవీల్లక్ష్మణం తారా తారాధిప నిభాసనా || 1
- నైపం లక్ష్మణ వక్తవ్యో నాయం పరుషమర్హతి |
హరీణామీశ్వర శ్శోతుం తవ వక్త్రాద్విశేషతః || 2
- నైవాకృతజ్ఞ సుగ్రీవో న శతో నాపి దారుణః |
నైవాన్యతకథో వీర న జిహ్మాశ్చ కపీశ్వరః || 3
- ఉపకారం కృతం వీరో నాప్యయం విస్మృతః కపిః |
రామేణ వీర సుగ్రీవో యదనైర్దుష్కరం రణే || 4
- రామప్రసాదాత్ కీర్తిం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ |
ప్రాప్తవానిహ సుగ్రీవో రుమాం మాం చ పరంతప || 5
- సుదుఃఖం శయితః పూర్వం ప్రాప్యేదం సుఖముత్తమమ్ |
ప్రాప్తకాలం న జానీతే విశ్వామిత్రో యథా మునిః || 6
- ఘృతావ్యాం కిల సంసక్తో దశపర్షణి లక్ష్మణ |
అహోఽమన్యత ధర్మాత్మా విశ్వామిత్రో మహామునిః || 7
- స హి ప్రాప్తం న జానీతే కాలం కాలవిదాం వరః |
విశ్వామిత్రో మహాతేజాః కిం పునర్యః పృథగ్జనః || 8
- దేహధర్మం గతస్యాస్య పరిశ్రాంతస్య లక్ష్మణ |
అవిత్పృస్య కామేషు రామః క్షంతుమిహార్హతి || 9
- న చ రోషవశం తాత గంతుమర్హసి లక్ష్మణ |
నిశ్చయార్థమవిజ్ఞాయ సహసా ప్రాకృతో యథా || 10

- సత్త్వయుక్తా హి పురుషాః త్వద్విధాః పురుషర్షభ|
అవిమృశ్య న రోషస్య సహసా యాంతి వశ్యతామ్|| 11
- ప్రసాదయే త్వాం ధర్మజ్ఞ సుగ్రీవార్థే సమాహితా|
మహాన్ రోషసముత్పన్నః సంరంభస్త్యజ్యతామయమ్|| 12
- రుమాం మాం కపిరాజ్యం చ ధనధాన్యపసూని చ|
రామప్రియార్థం సుగ్రీవః త్యజేదితి మతిర్మమ|| 13
- సమానేష్యతి సుగ్రీవః సీతయా సహ రాఘవమ్|
శశాంకమివ రోహిణ్యా నిహత్యా రావణం రణే|| 14
- శతకోటి సహస్రాణి లంకాయాం కిల రాక్షసాః|
అయుతాని చ షట్త్రింశత్ సహస్రాణి శతాని చ|| 15
- అహత్వా తాంశ్చ దుర్గర్హాన్ రాక్షసాన్ కామరూపిణః|
న శక్యో రావణో హంతుం యేన సా మైథిలీ హృతా|| 16
- తే న శక్యా రణే హంతుం అసహాయేన లక్ష్మణ|
రావణః క్రూరకర్మా చ సుగ్రీవేణ విశేషతః|| 17
- ఏవమాఖ్యాతవాన్ వాలీ స హ్యభిజ్ఞో హరీశ్వరః|
ఆగమస్తు న మే వ్యక్తః శ్రవణాత్తద్భ్రవీమ్యహమ్|| 18
- త్వత్సహాయనిమిత్తం వై ప్రేషితా హరిపుంగవాః|
ఆనేతుం వానరాన్ యుద్ధే సుబహూన్ హరియూధపాన్|| 19
- తాంశ్చ ప్రతిక్షమాణోఽయం విక్రాంతాన్ సుమహాబలాన్|
రాఘవస్యార్థసిద్ధ్యర్థం న నిర్యాతి హరీశ్వరః|| 20
- కృతాత్ర సంస్థా సౌమిత్రే సుగ్రీవేణ యథాపురా|
అద్య తైర్వానరై స్సరైః ఆగంతవ్యం మహాబలైః|| 21

ఋక్షకోటి సహస్రాణి గోలాంగూల శతాని చ |
 అద్య త్వాముపయాస్యంతి జహి కోపమరిందమ || 22

కోట్యోనేకాస్తు కాకుత్స్థ కపీనాం దీప్తతేజసామ్ |
 తవ హి ముఖమిదం నిరీక్ష్య కోపాత్
 క్షతజనిభే నయనే నిరీక్షమాణాః |
 హరివరవనితా న యాంతి శాంతిం
 ప్రథమభయస్య హి శంకితా స్ను సర్వాః || 23

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే పంచత్రింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే షట్త్రింశస్సర్గః

36. సుగ్రీవ లక్ష్మణానురోధః

ఇత్యుక్తస్తారయా వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితమ్ |
 మృదుస్వభావ స్సౌమిత్రిః ప్రతిజగ్రాహ తద్వచః || 1

తస్మిన్ ప్రతిగృహీతే తు వాక్యే హరిగణేశ్వరః |
 లక్ష్మణాత్సుమహత్త్వైసం వస్త్యం క్లిన్నమివాత్యజత్ || 2

తతః కంఠగతం మాల్యం చిత్రం బహుగుణం మహత్ |
 చిచ్ఛేద విమదశ్చాసీత్ సుగ్రీవో వాసరేశ్వరః || 3

స లక్ష్మణం భీమబలం సర్వవానరసత్తమః |
 అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవ స్సంప్రహర్షయన్ || 4

ప్రసజ్ఞా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ |
 రామప్రసాదాత్ సౌమిత్రే పునః ప్రాప్తమిదం మయా || 5

క శ్శక్తస్తస్య దేవస్య విఖ్యాతస్య స్వకర్మణా తాదృశం విక్రమం వీర ప్రతికర్తుమరిందమ	6
సీతాం ప్రాప్స్యతి ధర్మాత్మా వధిష్యతి చ రావణమ్ సహాయమాత్రేణ మయా రాఘవ స్వేస్వ స తేజసా	7
సహాయకృత్యం కిం తస్య యేన సప్త మహాద్రుమాః శైలశ్చ వసుధా చైవ బాణేనైకేన దారితాః	8
ధనుర్విస్ఫాసౌరయానస్య యస్య శభేన లక్ష్మణ సశైలా కంపితా భూమిః సహయైస్తస్య కిం ను వై	9
అనుయాత్రాం నరేంద్రస్య కరిష్యేఽహం నరర్షభ గచ్ఛతో రావణం హంతుం వైరిణం సపురస్సరమ్	11
యది కించిదతిక్రాంతం విశ్వాసాత్ప్రణయేన వా ప్రేష్యస్య క్షమితవ్యం మే న కశ్చిన్నాపరాధ్యతి	12
ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః అభవల్లక్ష్మణః ప్రీతః ప్రేష్ఠా చైనమువాచ హ	13
సర్వథా హి మమ బ్రాతా సనాథో వానరేశ్వర త్వయా నాథేన సుగ్రీవ ప్రశ్రితేన విశేషతః	14
యస్తే ప్రభావ సుగ్రీవ యచ్చ తే శౌచమార్జవమ్ అర్హస్త్యం కపిరాజ్యస్య శ్రియం భోక్తుమనుత్తమామ్	14
సహయేన చ సుగ్రీవ త్వయా రామః ప్రతాపవాన్ వధిష్యతి రణే శత్రూన్ అచిరాన్నాత్ర సంశయః	15
ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య సంగ్రామేష్యనివర్తినః ఉపపన్నం చ యుక్తం చ సుగ్రీవ తవ భాషితమ్	16

దోషజ్ఞ స్మృతి సామర్థ్యే కోఽన్యో భాషితుమర్హతి |
 వర్జయిత్వా మమ జ్యేష్ఠం త్వాం చ వానరసత్తమ || 17

సదృశశ్చాసి రామస్య విక్రమేణ బలేన చ |
 సహాయో దైవతైర్లతః చిరాయ హరిపుంగవ || 18

కిం తు శీఘ్రమితో వీర నిష్కామ త్వం మయా సహ |
 సాంత్వయస్య వయస్యం త్వం భార్యాహరణ కర్శితమ్ || 19

యచ్చ శోకాభిభూతస్య శ్రుత్వా రామస్య భాషితమ్ |
 మయా త్వం పరుషాణ్యుక్తః తచ్చ త్వం క్షంతుమర్హసి || 20

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే షట్త్రింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే సప్తత్రింశ స్సర్గః

37. కపిసేనా సమాసయనమ్

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహాత్మనా |
 హనుమంతం స్థితం పార్శ్వే సచివం త్విదమబ్రవీత్ || 1

మహేంద్ర హిమవద్వింధ్య కైలాసశిఖరేషు చ |
 మందరే పాండుశిఖరే పంచశైలేషు యే స్థితాః || 2

తరుణాదిత్యవర్షేషు భ్రాజమానేషు సర్వతః |
 పర్వతేషు సముద్రాంతే పశ్చిమాయాం తు యే దిశి || 3

ఆదిత్యభవనే చైవ గిరౌ సంధ్యాభ్ర సన్నిభే |
 పద్మాచలపనం భీమాః సంశ్రితా హరిపుంగవాః || 4

అంజనాంబుద సంకాశాః కుంజరప్రతిమౌజసః అంజనే పర్వతే చైవ యే వసంతి ప్లవంగమాః	5
మహాశైలగుహావాసాః వానరాః కనకప్రభాః మేరుపార్శ్వగతాశ్చైవ యే ధూమ్రుగిరి సంశ్రితాః	6
తరుణాదిత్యవర్ణాశ్చ పర్వతే యే మహారుణే పిబంతో మధుమైరేయం భీమవేగాః ప్లవంగమాః	7
వనేషు చ సురమ్యేషు సుగంధిషు మహత్సు చ తాపసానాం చ రమ్యేషు వనాంతేషు సమంతతః	8
తాంస్తాన్ సమానయ క్షిప్రం పృథివ్యాం సర్వవానరాన్ సామదానాదిభి స్సర్వైః ఆశు ప్రేషయ వానరాన్	9
ప్రేషితాః ప్రథమం యే చ మయా దూతా మహాజవాః త్వరణార్థం తు భూయస్త్యం హరీన్ సంప్రేషయావరాన్	10
యే ప్రసక్తాశ్చ కామేషు దీర్ఘసూత్రాశ్చ వానరాః ఇహానయస్వ తాన్ సర్వాన్ శీఘ్రం తు మమ శాసనాత్	11
అహోభిర్దశభిర్యే హి నాగచ్ఛంతి మమాజ్జయా హంతవ్యాస్తే దురాత్మానో రాజశాసనదూషకాః	12
శతాన్యథ సహస్రాణాం కోట్యశ్చ మమ శాసనాత్ ప్రయాంతు కపిసింహానాం దిశో మమ మతే స్థితాః	13
మేఘపర్వతసంకాశాః ఛాదయంత ఇవాంబరమ్ ఘోరరూపాః కపిశ్రేష్ఠాః యాంతు మచ్ఛాసనాదితః	14
తే గతిజ్ఞా గతిం గత్వా పృథివ్యాం సర్వవానరాః ఆనయంతు హరీన్ సర్వాన్ త్వరితా శ్శాసనాన్మమ	15

తస్య వానరరాజస్య శ్రుత్వా వాయుసుతో వచః దిక్షు సర్వాసు విక్రాంతాన్ ప్రేషయామాస వానరాన్	16
తే పదం విష్ణువిక్రాంతం పతత్రిజ్యోతిరధ్వగాః ప్రయాతాః ప్రహితా రాజ్ఞా హరయస్తత్క్షణేన వై	17
తే సముద్రేషు గిరిషు వనేషు చ సరస్సు చ వాసరా వానరాన్ సర్వాన్ రామహేతోరవోదయన్	18
మృత్యుకాలోపమన్యాజ్ఞాం కపిరాజస్య వాసరాః సుగ్రీవస్యాయయు శ్చుక్రాత్వా సుగ్రీవభయదర్శినః	19
తతస్తేఽంజన సంకాశాః గిరేస్తస్మాన్మహాజవాః తిస్రః కోట్యః ప్లవంగానాం నిర్యయుర్యత్ర రాఘవః	20
అస్తం గచ్ఛతి యత్రార్కః తస్మిన్ గిరివరే స్థితాః తప్తహేమ మహాభాసః తస్మాత్ కోట్యో దశమ్యుతాః	21
కైలాస శిఖరేభ్యశ్చ సింహకేసరవర్చసామ్ తతః కోటిసహస్రాణి వానరాణాముపాగమన్	22
ఫలమూలేన జీవంతో హిమవస్తముపాశ్రితాః తేషాం కోటిసహస్రాణాం సహస్రం సమవర్తత	23
అంగారక సమానానాం భీమానాం భీమకర్మణామ్ వింధ్యాద్వానరకోటీనాం సహస్రాణ్యపతన్ ద్రుతమ్	24
క్షీరోదవేలానిలయాః తమాలవనవాసినః నారికేలాశనాశ్చైవ తేషాం సంఖ్యా స విద్యతే	25
వనేభ్యో గహ్వరేభ్యశ్చ సరిద్భ్యశ్చ మహాజవాః ఆగచ్ఛద్వానరీ సేనా పిబంతీవ దివాకరమ్	26

యే తు త్వరయితుం యాతాః వాసరా స్సర్వవాసరాన్ తే వీరా హిమవచ్చైలే దదృశుస్తం మహాద్రుమమ్	27
తస్మిన్ గిరివరే రమ్యే యజ్ఞో మాహేశ్వరః పురా సర్వదేవమనస్తోషో బభౌ దివ్యో మనోహరః	28
అన్ననిష్యంద జాతాని మూలాని చ ఫలాని చ అమృతాస్వాదకల్పాని దదృశుస్తత్ర వాసరాః	29
తదన్న సంభవం దివ్యం ఫలం మూలం మనోహరమ్ యః కశ్చిత్ సకృదశ్చాతి మాసం భవతి తర్పితః	30
తాని మూలాని దివ్యాని ఫలాని చ ఫలాశనాః ఔషధాని చ దివ్యాని జగృహుర్లరియూథపాః	31
తస్మాచ్ఛ యజ్ఞాయతనాత్ పుష్పాణి సురభీణి చ ఆనిన్యూర్వాసరా గత్వా సుగ్రీవప్రియకారణాత్	32
తే తు సర్వే హరివరాః పృథివ్యాం సర్వవాసరాన్ సంచోదయిత్వా త్వరితాః యూథానాం జగ్మురగ్రతః	33
తే తు తేన ముహూర్తేన యూథపా శ్శీఘ్రగామినః కిష్కింధాం త్వరయా ప్రాప్తాః సుగ్రీవో యత్ర వాసరః	34
తే గృహీత్వౌషధీ స్సర్వాః ఫలం మూలం చ వాసరాః తం ప్రతిగ్రాహయామాసుః వచనం చేదమబ్రువన్	35
సర్వే పరిగతా శ్శైలాః సముద్రాశ్చ వనాని చ పృథివ్యాం వాసరా స్సర్వే శాసనాదుపయాంతి తే	36
ఏవం శ్రుత్వా తతో హృష్టః సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః ప్రతిజగ్రాహ తత్ ప్రీతః తేషాం సర్వముపాయసమ్	37

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే సప్తత్రింశ సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే అష్టాత్రింశ స్సర్గః

38. రామ సమీపగమనమ్

- ప్రతిగృహ్య చ తత్ సర్వం ఉపాసయముపాహృతమ్ |
వానరాన్ సాంత్యయిత్వా చ సర్వానేవ వ్యసర్జయత్ || 1
- విసర్జయిత్వా స హరీన్ శూరాంస్తాన్ కృతకర్మణః |
మేనే కృతార్థమాత్మానం రాఘవం చ మహాబలమ్ || 2
- స లక్ష్మణో భీమబలం సర్వవానర సత్తమమ్ |
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం సంప్రహర్షయన్ || 3
- కిష్కింధాయా వినిష్కామ యది తే సౌమ్య రోచతే |
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్య సుభాషితమ్ || 4
- సుగ్రీవః పరమప్రీతో వాక్యమేతదువాచ హ |
ఏవం భవతు గచ్ఛావః స్థేయం త్వచ్ఛాసనే మయా || 5
- తమేవముక్త్వా సుగ్రీవో లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్ |
విసర్జయమాస తదా తారామన్యాశ్చ యోషితః || 6
- ఏతేత్యుచ్చైర్హరివరాన్ సుగ్రీవ స్సముదాహరత్ |
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా హరయ శ్శీఘ్రమాయయః || 7
- బద్ధాంజలిపుటా స్సర్వే యే స్యుః స్త్రీదర్శనక్షమాః |
తానువాచ తతః ప్రాప్తాన్ రాజార్కనదృశప్రభః || 8
- ఉపస్థాపయత క్షిప్రం శిబికాం మమ వానరాః |
శ్రుత్వా తు వచనం తస్య హరయ శ్శీఘ్రవిక్రమాః || 9
- సముపస్థాపయామాసుః శిబికాం ప్రియదర్శనామ్ |
తాముపస్థాపితాం దృష్ట్వా శిబికాం వాసరాధిపః || 10

- లక్ష్మణారుహ్యతాం శీఘ్రం ఇతి సౌమిత్రిమబ్రవీత్ |
ఇత్యుక్త్వా కాంచనం యానం సుగ్రీవ స్సూర్యసన్నిభమ్ || 11
- బృహద్భిర్భరిభిర్వృక్షం ఆరురోహ సలక్ష్మణః |
పాండరేణాతపత్రేణ ద్రియమాణేన మూర్ధని || 12
- శుక్తేశ్చ వాలవ్యజవైః ధూయమానై స్సమంతతః |
శంఖభేరీనినాదైశ్చ పందిభిశ్చాభినందితః || 13
- నిర్యయౌ ప్రాప్య సుగ్రీవో రాజ్యశ్రియమనుత్తమామ్ |
స వాసరశ తైస్తీక్ష్ణైః బహుభి శ్శస్త్రపాణిభిః || 14
- పరికీర్ణో యయౌ తత్ర యత్ర రామౌ వ్యవస్థితః |
స తం దేశమనుప్రాప్య శ్రేష్ఠం రామనిషేవితమ్ || 15
- అవాతరస్మహాతేజాః శిబికాయా స్సలక్ష్మణః |
ఆసాద్య చ తతో రామం కృతాంజలిపుటోఽభవత్ || 16
- కృతాంజలౌ స్థితే తస్మిన్ వాసరాశ్చాభవంస్తథా |
తటాకమివ తద్దృష్ట్వా రామః కుడ్యుల పంకజమ్ || 17
- వాసరాణాం మహత్సైన్యం సుగ్రీవే ప్రీతిమాసభూత్ |
పాదయోః పతితం మూర్ధ్నా తముత్థాప్య హరీశ్వరమ్ || 18
- ప్రేష్టా చ బహుమానాచ్చ రాఘవః పరిషస్వజే |
పరిష్వజ్య చ ధర్మాత్మా నిషీదేతి తతోఽబ్రవీత్ || 19
- తం నిషణ్ణం తతో దృష్ట్వా క్షితౌ రామౌఽబ్రవీద్వచః |
ధర్మమర్థం చ కామం చ కాలే యస్తు నిషేవతే || 20
- విభజ్య సతతం వీర స రాజా హరిసత్తమ |
హిత్వా ధర్మం తథార్థం చ కామం యస్తు నిషేవతే || 21

స వృక్షాగ్రే యథా సుప్తః పతితం ప్రతిబుధ్యతే అమిత్రాణాం వధే యుక్తో మిత్రాణాం సంగ్రహే రతః	22
త్రివర్గఫలభోక్తా తు రాజా ధర్మేణ యుజ్యతే ఉద్యోగ సమయస్వేషః ప్రాప్త శ్శత్రువినాశన	23
సంచింత్యతాం హి పింగేశ హరిభి సహ మంత్రిభిః ఏవముక్తుస్తు సుగ్రీవో రామం వచనమబ్రవీత్	24
ప్రసప్తా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ త్వత్ప్రసాదాన్మహాబాహో పునః ప్రాప్తమిదం మయా	25
తవ దేవప్రసాదాచ్చ భ్రాతుశ్చ జయతాం వర కృతం న ప్రతికుర్యాద్యః పురుషాణాం స దూషకః	26
ఏతే వానరముఖ్యాశ్చ శతశ శ్శత్రుసూదన ప్రాప్తాశ్చాదాయ బలినః పృథివ్యాం సర్వవానరాన్	27
ఋక్షాశ్చావహితా శ్శూరాః గోలాంగూలాశ్చ రాఘవ కాంతార వనదుర్గాణాం అభిజ్ఞా ఘోరదర్శనాః	28
దేవ గంధర్వ పుత్రాశ్చ వానరాః కామరూపిణః నైవ్యః నైవ్యః పరివృతాః నైవ్యైః వర్తంతే పథి రాఘవ	29
శతై శ్శతసహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చ ప్లవంగమాః అయుతైశ్చావృతా వీరాః శంకుభిశ్చ పరంతప	30
అర్బుదైరర్బుదశతైః మద్వైశ్చాన్తైశ్చ వానరాః సముద్రైశ్చ పరాదైశ్చ హరయో హరియూథపాః	31
ఆగమిష్యంతి తే రాజన్ మహేంద్ర సమవిక్రమాః మేరుమందరసంకాశాః వింధ్యమేరుకృతాలయాః	32

తే త్వామభిగమిష్యంతి రాక్షసం యే సబాంధవమ్ |
నిహత్య రావణం సంఖ్యే హ్యనయిష్యంతి మైథిలీమ్ || 33

తతస్తముద్యోగమవేక్ష్య బుద్ధిమాన్
హరిప్రవీరస్య నిదేశవర్తినః |
బభూవ హర్షాద్వసుధాధిపాత్మజః
ప్రబుద్ధనీలోత్పలతుల్యదర్శనః || 34

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే అష్టాత్రింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ఏకోన చత్వారింశ స్సర్గః

39. సేనానివేశః

ఇతి బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో ధర్మభృతాం వరః |
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య ప్రత్యువాచ కృతాంజలిమ్ || 1

యదింద్రో వర్షతే వర్షం న తచ్చిత్రం భవేద్భువి |
ఆదిత్యో వా సహస్రాంశుః కుర్యాద్వితిమిరం నభః || 2

చంద్రమా రశ్మిభిః కుర్యాత్ పృథివీం సౌమ్య నిర్మలామ్ |
త్వద్విధో వాపి మిత్రాణాం ప్రతికుర్యాత్ పరంతప || 3

ఏవం త్వయి న తచ్చిత్రం భవేద్యత్ సౌమ్య శోభనమ్ |
జానామ్యహం త్వాం సుగ్రీవ సతతం ప్రియవాదినమ్ || 4

త్వత్సనాథ స్సఖే సంఖ్యే జేతాస్మి సకలానరీన్ |
త్వమేవ మే సుహృన్నిత్రం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి || 5

జహారాత్మవినాశాయ వైదేహీం రాక్షసాధమః పంచయిత్వా తు పౌలోమీం అనుహ్రాదో యథా శచీమ్	6
నచిరాత్తం హనిష్యామి రావణం నిశితై శ్శరైః పౌలోమ్యాః పితరం దృష్టం శతక్రతురివాఽహవే	7
ఏతస్మిన్నంతరే చైవ రజ స్సమభివర్తత ఉష్ణాం తీవ్రాం సహస్రాంశోః ఛాదయద్గగనే ప్రభామ్	8
దిశః పర్యాకులాశ్చాసన్ రజసా తేన దూషితాః చచాల చ మహీ సర్వా సశైలవనకాసనా	9
తతో సగేంద్రసంకాశైః తీక్ష్ణదంష్ట్రైర్మహాబలైః కృత్వా సంఛాదితా భూమిః అసంఖ్యేయైః ప్లవంగమైః	10
నిమేషాంతరమాత్రేణ తతస్టైర్లరియూథపైః కోటిశతపరీవారైః కామరూపిభిరావృతా	11
నాదేయైః పార్వతీయైశ్చ సాముద్రైశ్చ మహాబలైః హరిభిర్మేఘనిర్ణాఙ్గైః అన్యైశ్చ వనచారిభిః	12
తరుణాదిత్యవర్తైశ్చ శశిగౌరైశ్చ వానరైః పద్మకేసరవర్తైశ్చ శ్వేతైర్మేరుకృతాలయైః	13
కోటిసహస్రైర్దశభిః శ్రీమాన్ పరివృతస్తదా వీర శ్శతబలిర్నామ వానరః ప్రత్యదృశ్యత	14
తతః కాంచనశైలాభః తారాయా వీర్యవాన్ పితా అనేకైర్దశసాహస్రైః కోటిభిః ప్రత్యదృశ్యత	15
తథాపరేణ కోటీనాం సహస్రేణ సమన్వితః పితా రుమాయాః సంప్రాప్తః సుగ్రీవశ్శశురో విభుః	16

- పద్మకేసర సంకాశః తరుణార్కనిభాసనః|
బుద్ధిమాన్ వానరశ్రేష్ఠః సర్వవానరసత్తమః|| 17
- అనీకైర్బహుసాహస్యైః వానరాణాం సమన్వితః|
పితా హనుమత శ్శ్రీమాన్ కేసరీ ప్రత్యద్భుశ్యత|| 18
- గోలాంగూల మహారాజో గవాక్షో భీమవిక్రమః|
వృతః కోటిసహస్రేణ వానరాణామద్భుశ్యత|| 19
- ఋక్షాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రు శ్శత్రునిబర్హణః|
వృతః కోటిసహస్రాభ్యాం ద్వాభ్యాం సమభివర్తత|| 20
- మహాచలనిభైర్దోరైః పనసో నామ యూథపః|
ఆజగామ మహావీర్యః తిస్సభిః కోటిభిర్వృతః|| 21
- నీలాంజనచయాకారో నీలో నామాథ యూథపః|
అద్భుశ్యత మహాకాయః కోటిభిర్దశభిర్వృతః|| 22
- తతః కాంచనశైలాభో గవయో నామ యూథపః|
ఆజగామ మహావీర్యః కోటిభిః పంచభిర్వృతః|| 23
- దరీముఖశ్చ బలవాన్ యూథపోఽభ్యాయయౌ తదా|
వృతః కోటిసహస్రేణ సుగ్రీవం సమువస్థితః|| 24
- మైందశ్చ ద్వివిదశ్శోభౌ అశ్వీపుత్రౌ మహాబలౌ|
కోటికోటిసహస్రేణ వానరాణామద్భుశ్యత|| 25
- గజశ్చ బలవాన్ వీరః కోటిభిస్త్రిస్సభిర్వృతః|
ఆజగామ మహాతేజాః సుగ్రీవస్య సమీపతః|| 26
- ఋక్షరాజో మహాతేజాః జాంబవన్నామ నామతః|
కోటిభిర్దశభిః శ్రాష్టః సుగ్రీవస్య వశే స్థితః|| 27

రుమణ్యాన్నామ విక్రాంతో వాసరో వాసరేశ్వరమ్ ఆయుయౌ బలవాంస్తార్థం కోటిశతసమావృతః	28
తతః కోటిసహస్రాణాం సహస్రేణ శతేన చ పుష్కతోఽనుగతః ప్రాప్తో హరిభిర్గంధమాదనః	29
తతః పద్మసహస్రేణ వృతః శంకుశతేన చ యువరాజోఽంగదః ప్రాప్తః పితృతుల్యపరాక్రమః	30
తతస్తారాద్యుత్తిస్తారో హరిర్భీమపరాక్రమః పంచభిర్ధరికోటిభిః దూరతః పర్యదృశ్యత	31
ఇంద్రజానుః కపిర్వీరో యూథపః ప్రత్యదృశ్యత ఏకాదశానాం కోటీనాం ఈశ్వరస్తైశ్చ సంవృతః	32
తతో రంభస్త్యనుప్రాప్తః తరుణాదిత్యసన్నిభః అయుతేనావృతఛైవ సహస్రేణ శతేన చ	33
తతో యూథపతిర్వీరో దుర్ముఖో నామ వాసరః ప్రత్యదృశ్యత కోటిభ్యాం ద్వాభ్యాం పరివృతో బలీ	34
కైలాసశిఖరాకారైః వాసరైర్భీమవిక్రమైః వృతః కోటిసహస్రేణ హనుమాన్ ప్రత్యదృశ్యత	35
నలశ్చాపి మహావీర్యః సంవృతో ద్రుమవాసిభిః కోటిశతేన సంప్రాప్తః సహస్రేణ శతేన చ	36
తతో దధిముఖ శ్శీమాన్ కోటిభిర్దశభిర్వృతః సంప్రాప్తోఽభిమతస్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః	37
శరభః కుముదో వహ్నిః వాసరో రంహ ఏవ చ ఏతే చాన్యే చ బహవో వాసరాః కామరూపిణః	38

ఆవృత్య పృథివీం సర్వాం పర్వతాంశ్చ వనాని చ|
యూథపా స్సమనుప్రాప్తాః తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే|| 39

ఆగతాశ్చ నివిష్టాశ్చ పృథివ్యాం సర్వవానరాః|
ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః|| 40

అభ్యవర్తంత సుగ్రీవం సూర్యమభ్రగణా ఇవ|
కుర్వాణా బహుశబ్దాంశ్చ ప్రహృష్టా బాహుశాలినః|| 41

శిరోభిర్వానరేంద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయన్|
అపరే వానరశ్రేష్ఠాః సంగమ్య చ యథోచితమ్|| 42

సుగ్రీవేణ సమాగమ్య స్థితాః ప్రాంజలయస్తదా|
సుగ్రీవస్త్యరితో రామే సర్వాంస్తాన్ వానరర్షభాన్|| 43

నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞః స్థితః ప్రాంజలిరబ్రవీత్||

యథా సుఖం పర్వతనిర్లరేషు
వనేషు సర్వేషు చ వానరేంద్రాః|

నివేశయిత్వా విధివద్బలాని
బలం బలజ్ఞః ప్రతిపత్తుమీష్టే|| 44

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే చత్వారింశ స్సర్గః

40. ప్రాచీ ప్రేషణమ్

- అథ రాజా సమృద్ధార్థః సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః|
ఉవాచ నరశార్దూలం రామం పరబలార్దనమ్|| 1
- ఆగతా వినివిష్టాశ్చ బలిసః కామరూపిణః|
వాసరా వారణేంద్రాభాః యే మద్విషయవాసినః|| 2
- త ఇమే బహువిక్రాంతైః హరిభిర్భీమవిక్రమైః|
ఆగతా వాసరా ఘోరాః దైత్యదానవసన్నిభాః|| 3
- ఖ్యాతకర్మాపదానాశ్చ బలవంతో జితక్లమాః|
పరాక్రమేషు విఖ్యాతాః వ్యవసాయేషు చోత్తమాః|| 4
- పృథివ్యంబుచరా రామ నానానగనివాసినః|
కోట్యగ్రశ ఇమే ప్రాప్తాః వాసరాస్తవ కింకరాః|| 5
- నిదేశవర్తిన స్సర్వే సర్వే గురుహితే రతాః|
అభిప్రేతమనుష్ఠాతుం తవ శక్త్యంత్యరిందమ|| 6
- త ఇమే బహుసాహస్యైః అనీకైర్భీమవిక్రమైః|
యస్మస్యసే నరవ్యాఘ్రు ప్రాప్తకాలం తదుచ్యతామ్|| 7
- త్వత్సైన్యం త్వద్వశే యుక్తం ఆజ్ఞాపయితుమర్హసి|
కామమేషామిదం కార్యం విదితం మమ తత్త్వతః|| 8
- తథాపి తు యథా తత్త్వం ఆజ్ఞాపయితుమర్హసి|
తథా బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో దశరథాత్మజః|| 9
- బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య ఇదం పచనమబ్రవీత్|
జ్ఞాయతాం మమ వైదేహీ యది జీవతి వా న వా|| 10

- స చ దేశో మహాప్రాజ్ఞ యస్మిన్ వసతి రావణః|
అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ|| 11
- ప్రాప్తకాలం విధాస్యామి తస్మిన్ కాలే సహ త్వయా|
నాహమస్మిన్ ప్రభుః కార్యే వాసరేశ స లక్ష్మణః|| 12
- త్వమస్య హేతుః కార్యస్య ప్రభుశ్చ ప్లవగేశ్వర|
త్వమేవాజ్ఞాపయ విభో మమ కార్యవినిశ్చయమ్|| 13
- త్వం హి జానాసి యత్కార్యం మమ వీర స సంశయః|
సుహృద్వినితో విక్రాంతః ప్రాజ్ఞః కాలవిశేషవిత్|| 14
- భవాసస్కద్ధితే యుక్తః సుకృతార్థోఽర్థవిత్తమః|
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో వినతం నామ యూథపమ్|| 15
- అబ్రవీద్రామ సాన్నిధ్యే లక్ష్మణస్య చ ధీమతః|
శైలాభం మేఘనిర్ఘోషం ఊర్జితం ప్లవగేశ్వరః|| 16
- సోమ సూర్యాత్మజై స్సార్థం వాసరైర్వాసరోత్తమ|
దేశకాలనయైర్యుక్తః కార్యకార్యవినిశ్చయే|| 17
- వృత శ్శతసహస్రేణ వాసరాణాం తరస్వినామ్|
అధిగచ్ఛ దిశం పూర్వాం సశైలపనకాసనామ్|| 18
- తత్ర సీతాం చ వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ|
మార్గధ్వం గిరిశృంగేషు వనేషు చ నదీషు చ|| 19
- నదీం భాగీరథీం రమ్యాం సరయాం కౌశికీం తథా|
కాలిందీం యమునాం రమ్యాం యామునం చ మహాగిరిమ్|| 20
- సరస్వతీం చ సింధుం చ శోణం మణినిభోదకమ్|
మహీం కాలమహీం చైవ శైలకాసనశోభితామ్|| 21

బ్రహ్మమాలాన్ విదేహంశ్చ మాలవాన్ కాశికోసలాన్ మాగధాంశ్చ మహాగ్రామాన్ పుంత్రాన్ వంగాంస్తథైవ చ	22
పత్తనం కోశకారాణాం భూమిం చ రజతాకరామ్ సర్వమేతద్విచేతవ్యం మార్గయద్భిస్తతస్తతః	23
రామస్య దయితాం భార్యాం సీతాం దశరథ స్సుషామ్ సముద్రమవగాఢాంశ్చ పర్వతాన్ పత్తనాని చ	24
మందరస్య చ యే కోటిం సంశ్రితాః కే చిదాయతామ్ కర్ణప్రావరణాశ్చైవ తథా చాప్యోష్ఠకర్ణకాః	25
ఘోరా లోహముఖాశ్చైవ జవనాశ్చైకపాదకాః అక్షయా బలవస్తశ్చ పురుషాః పురుషాదకాః	26
కిరాతా స్త్రీక్ష్ణ చూడాశ్చ హేమాంగాః ప్రియదర్శనాః ఆమమీనాశనాస్తత్ర కిరాతా ద్వీపవాసినః	27
అంతర్జలచరా ఘోరాః నరవ్యాఘ్రా ఇతి శ్రుతాః ఏతేషామాలయా స్సర్వే విచేయాః కాననౌకసః	28
గిరిభిర్యే చ గమ్యంతే ప్లవనేన ప్లవేన చ యత్ప్రపంతో యవద్వీపం సప్తరాజ్యోపశోభితమ్	29
సువర్ణరూప్యకం చైవ సువర్ణాకరమండితమ్ యవద్వీపమతిక్రమ్య శిశిరో నామ పర్వతః	30
దివం స్పృశతి శృంగేణ దేవదానవసేవితః ఏతేషాం గిరిదుర్గేషు ప్రపాతేషు పనేషు చ	31
మార్గధ్వం సహితా స్సర్వే రామపత్నీం యశస్విసీమ్ తతో రక్తజలం శోణం అగాధం శీఘ్రవాహినమ్	32

గత్వా పారం సముద్రస్య సిద్ధచారణసేవితమ్ తస్య తీర్థేషు రమ్యేషు విచిత్రేషు వనేషు చ	33
రావణ స్సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః పర్వతప్రభవా నద్యః సురమ్యా బహునిష్కుటాః	34
మార్గితవ్యా దరీమంతః పర్వతాశ్చ వనాని చ తత స్సముద్రద్వీపాంశ్చ సుభీమాన్ ద్రష్టుమర్హథ	35
ఊర్మిమంతం మహారౌద్రం క్రోశంతమనిలోద్ధతమ్ తత్రాసురా మహాకాయాః ఛాయాం గృహ్లాంతి నిత్యశః	36
బ్రహ్మాణా సమనుజ్ఞాతాః దీర్ఘకాలం బుభుక్షితాః తం కాలమేఘప్రతిమం మహోరగనిషేవితమ్	37
అభిగమ్య మహానాదం తీర్థేనైవ మహోదధిమ్ తతో రక్షజలం భీమం లోహితం నామ సాగరమ్	38
గతా ద్రక్ష్యథ తాం చైవ బృహతీం కూటశాల్యలీమ్ గృహం చ వైనతేయస్య నానారత్నవిభూషితమ్	39
తత్ర కైలాస సంకాశం విహితం విశ్వకర్మణా తత్ర శైలనిభా భీమాః మందేహా నామ రాక్షసాః	40
శైలశృంగేషు లంబంతే నానారూపా భయాపహాః తే పతంతి జలే నిత్యం సూర్యస్యోదయనం ప్రతి	41
నిహతా బ్రహ్మతేజోభిః అహన్యహని రాక్షసాః అభితప్తాశ్చ సూర్యేణ లంబంతే స్మ పునః పునః	42
తతః పాండరమేఘాభం క్షీరోదం నామ సాగరమ్ గతా ద్రక్ష్యథ దుర్ధరాః ముక్తాహారమివ క్షితేః	43

తస్య మధ్యే మహాన్ శ్వేతః ఋషభో నామ పర్వతః దివ్యగంధైః కుసుమితైః రాజతైశ్చ నగైర్వృతః	44
సరశ్చ రాజతైః పద్మైః జ్వలితైర్దేమకేసరైః నామ్నా సుదర్శనం నామ రాజహంసై స్సమాకులమ్	45
విబుధాశ్చారణా యక్షాః కిన్నరా స్సాప్సరోగణాః హృష్టా స్సమభిగచ్ఛంతి నలినీం తాం రిరంసవః	46
క్షీరోదం సమతిక్రమ్య తతో ద్రక్ష్యథ వాసరాః జలోదం సాగరశ్రేష్ఠం సర్వభూతభయాపహమ్	47
తత్ర తత్ కోపజం తేజః కృతం హయముఖం మహత్ అస్యాహుస్తన్మహావేగం ఓదనం సచరాచరమ్	48
తత్ర విక్రోశతాం నాదో భూతానాం సాగరౌకసామ్ శ్రూయతే చ సమర్థానాం దృష్ట్వా తద్బుడబాముఖమ్	49
స్వాదూదస్యోత్తరే దేశే యోజనాని త్రయోదశ జాతరూపశిలో నామ మహాన్ కనకపర్వతః	50
తత్ర చంద్రప్రతీకాశం పన్నగం ధరణీధరమ్ పద్మపత్రవిశాలాక్షం తతో ద్రక్ష్యథ వాసరాః	51
ఆసీనం పర్వతస్యాగ్రే సర్వభూతసమస్కృతమ్ సహస్రశిరసం దేవం అనంతం నీలవాససమ్	52
త్రిశిరాః కాంచనః కేతుః తాలస్తస్య మహాత్మనః స్థాపితః పర్వతస్యాగ్రే విరాజతి సవేదికః	53
పూర్వస్యాం దిశి నిర్మాణం కృతం తత్ త్రిదశేశ్వరైః తతః పరం హేమమయః శ్రీమానుదయపర్వతః	54

తస్య కోటిర్దివం స్పృష్ట్యా శతయోజనమాయతా జాతరూపమయీ దివ్యా విరాజతి సవేదికా	55
సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ కర్ణికారైశ్చ పుష్పితైః జాతరూపమయైర్దివ్యైః శోభతే సూర్యసన్నిభైః	56
తత్ర యోజనవిస్తారం ఉచ్చ్రితం దశయోజనమ్ శృంగం సౌమనసం నామ జాతరూపమయం ధ్రువమ్	57
తత్ర పూర్వం పదం కృత్వా పురా విష్ణుస్త్రివిక్రమే ద్వితీయం శిఖరే మేరోః చకార పురుషోత్తమః	58
ఉత్తరేణ పరిక్రమ్య జంబూద్వీపం దివాకరః దృశ్యోభవతి భూయిష్ఠం శిఖరం తన్మహోచ్ఛ్రయమ్	59
తత్ర వైఖానసా నామ వాలఖిల్యా మహర్షయః ప్రకాశమానా దృశ్యంతే సూర్యవర్ణాస్తపస్వినః	60
అయం సుదర్శనో ద్వీపః పురో యస్య ప్రకాశతే యస్మింస్తేజశ్చ చక్షుశ్చ సర్వప్రాణభృతామపి	61
శైలస్య తస్య శృంగేషు కందరేషు వనేషు చ రావణ స్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః	62
కాంచనస్య చ శైలస్య సూర్యస్య చ మహాత్మనః అవిష్టా తేజసా సంధ్యా పూర్వా రక్తా ప్రకాశతే	63
పూర్వమేతత్కృతం ద్వారం పృథివ్యా భువనస్య చ సూర్యస్యోదయసం చైవ పూర్వా హ్యేషా దిగుచ్యతే	64
తస్య శైలస్య పృష్ఠేషు నిర్ణరేషు గుహాసు చ రావణ స్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః	65

తతః పరమగమ్య స్యాత్ దిక్పూర్వ్యా త్రిదశావృతా |
 రహితా చంద్రసూర్యాభ్యాం అదృశ్యా తిమిరావృతా || 66

శైలేషు తేషు సర్వేషు కందరేషు వనేషు చ |
 యే చ నోక్తా మయా దేశాః విచేయా తేషు జానకీ || 67

ఏతావద్యానరై శ్శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః |
 అభాస్కర మమర్యాదం న జానీమస్తతః పరమ్ || 68

అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ |
 మాసే పూర్ణే నివర్తధ్వం ఉదయం ప్రాప్య పర్వతమ్ || 69

ఊర్ధ్వం మాసాన్న వస్తవ్యం వసన్ వధ్యో భవేన్మమ |
 సిద్ధార్థాః సన్నివర్తధ్వం అధిగమ్య చ మైథిలీమ్ || 70

మహేంద్రకాంతాం వనషండ మండితాం
 దిశం చరిత్వా నిపుణేన వాసరాః |
 అవాప్య సీతాం రఘువంశజప్రియాం
 తతో నివృత్తా స్సుఖినో భవిష్యథ || 71

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే చత్వారింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః

41. దక్షిణా ప్రేషణమ్

- తతః ప్రస్థాప్య సుగ్రీవః తన్మహద్వానరం బలమ్ |
దక్షిణాం ప్రేషయామాస వానరానభిలక్ష్మితాన్ || 1
- నీలమగ్నిసుతం చైవ హనుమంతం చ వానరమ్ |
పితామహసుతం చైవ జాంబవంతం మహాబలమ్ || 2
- సుహోత్రం చ శరారిం చ శరగుల్మం తథైవ చ |
గజం గవాక్షం గవయం సుషేణమృషభం తథా || 3
- మైందం చ ద్వివిదం చైవ విజయం గంధమాదనమ్ |
ఉల్కాముఖమనంగం చ హుతాశన సుతావుభౌ || 4
- అంగదప్రముఖాన్ వీరాన్ వీరః కపిగణేశ్వరః |
వేగవిక్రమసంపన్నాన్ సందిదేశ విశేషవిత్ || 5
- తేషామగ్రేసరం చైవ మహాబలమథాంగదమ్ |
విధాయ హరివీరాణాం ఆదిశద్దక్షిణాం దిశమ్ || 6
- యే కేచన సముద్దేశాః తస్యాం దిశి సుదుర్గమాః |
కపీశః కపిముఖ్యానాం స తేషాం తానుదాహరత్ || 7
- సహస్రశిరసం వింధ్యం నానాద్రుమలతాయుతమ్ |
నర్మదాం చ నదీం దుర్గాం మహోరగ నిషేవితామ్ || 8
- తతో గోదావరీం రమ్యాం కృష్ణవేణీం మహానదీమ్ |
వరదాం చ మహాభాగాం మహోరగ నిషేవితామ్ || 9
- మేఖలానుత్కలాంచైవ దశార్ణ నగరాణ్యపి |
అశ్వవంతీమవంతీం చ సర్వమేవానుపశ్యత || 10

- విదర్భాన్యస్థికాంచైవ రమ్యాన్ మహిషకానపి |
తథా వంగాన్ కలింగాంశ్చ కౌశికాంశ్చ సమంతతః || 11
- అన్వీక్త్య దండకారణ్యం స పర్వతనదీగుహమ్ |
నదీం గోదావరీం చైవ సర్వమేవానుపశ్యత || 12
- తద్దైవాంధ్రాంశ్చ పుండ్రాంశ్చ చోలాన్పాండ్యాన్ స కేరలాన్ |
అయోముఖశ్చ గంతవ్యః పర్వతో ధాతుమండితః || 13
- విచిత్రశిఖర శ్శ్రీమాన్ చిత్రపుష్పితకాననః |
స చందనవనోద్దేశో మార్గితవ్యో మహాగిరిః || 14
- తతస్తామాపగాం దివ్యాం ప్రసన్నసలిలాం శివామ్ |
తత్ర ద్రక్ష్యథ కావేరీం విహృతామస్పరోగణైః || 15
- తస్యాసీనం సగస్యాగ్రే మలయన్య మహౌజసః |
ద్రక్ష్యథాదిత్యసంకాశం అగస్త్యమ్పృషిసత్తమమ్ || 16
- తతస్తేనాభ్యనుజ్ఞాతాః ప్రసన్నేన మహాత్మనా |
తామ్రపర్ణిం గ్రాహజుష్టాం తరిష్యథ మహానదీమ్ || 17
- సా చందనవనైర్నివైః ప్రచ్ఛన్న ద్వీపశాలినీ |
కాంతేవ యువతీ కాంతం సముద్రమపగాహతే || 18
- తతో హేమమయం దివ్యం ముక్తామణి విభూషితమ్ |
యుక్తం కవాటం పాండ్యానాం గతా ద్రక్ష్యథ వానరాః || 19
- తత స్సముద్రమాసాద్య సంప్రధార్యార్థ నిశ్చయమ్ |
అగస్త్యేనాంతరే తత్ర సాగరే వినివేశితః || 20
- చిత్రనానాసగ శ్శ్రీమాన్ మహేంద్రః పర్వతోత్తమః |
జాతరూపమయ శ్శ్రీమాన్ అవగాఢో మహార్ణవమ్ || 21

నానావిధైర్నగైః పులైః లతాభిశ్చోపశోభితమ్ దేవర్షియక్షప్రవరైః అప్పరోభిశ్చ సేవితమ్	22
సిద్ధచారణసంఘైశ్చ ప్రకీర్ణం సుమనోహరమ్ తముపైతి సహస్రాక్షః సదా పర్వసు పర్వసు	23
ద్వీపస్తస్యాపరే పారే శతయోజనవిస్తృతః అగమ్యో మాసుషైర్దీప్తః తం మార్గధ్వం సమంతతః	24
తత్ర సర్వాత్మనా సీతా మార్గితవ్యా విశేషతః స హి దేశస్తు వధ్యస్య రావణస్య దురాత్మనః	25
రాక్షసాధిపతేర్వాసః సహస్రాక్షసమద్యుతేః దక్షిణస్య సముద్రస్య మధ్యే తస్య తు రాక్షసీ	26
అంగారకేతి విఖ్యాతా ఛాయామాక్షిప్య భోజనీ ఏవం నిస్సంశయాన్ కృత్వా సంశయాన్నష్ట సంశయాః	27
మృగయధ్వం నరేంద్రస్య పత్నీమమితతేజసః తమతిక్రమ్య లక్ష్మీవాన్ సముద్రే శతయోజనే	28
గిరిః పుష్పితకో నామ సిద్ధచారణసేవితః చంద్రసూర్యాంశు సంకాశః సాగరాంబుసమాప్యతః	29
భ్రాజతే విపులై శ్శృంగైః అంబరం విలిఖన్నిప తస్యైకం కాంచనం శృంగం సేవతే యం దివాకరః	30
శ్వేతం రాజతశృంగం చ సేవతే యం నిశాకరః స తం కృతఘ్నాః పశ్యంతి స నృశంసా స నాస్తికాః	31
ప్రణమ్య శిరసా చైలం తం విమార్గత వాసరాః తమతిక్రమ్య దుర్ధర్షాః సూర్యవాన్నామ పర్వతః	32

అధ్వనా దుర్విగాహేన యోజనాని చతుర్దశి తతస్తమప్యతిక్రమ్య వైద్యుతో నామ పర్వతః	33
సర్వకామఫలైర్వృక్షైః సర్వకాలమనోహరైః తత్ర భుక్త్వా వరార్థాణి మూలాని చ ఫలాని చ	34
మధూని పీత్వా ముఖ్యాని పరం గచ్ఛత వాసరాః తత్ర నేత్రమనఃకాంతః కుంజరో నామ పర్వతః	35
అగస్త్యభవనం యత్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా తత్ర యోజనవిస్తారం ఉచ్ఛ్రితం దశయోజనమ్	35
శరణం కాంచనం దివ్యం నానారత్నవిభూషితమ్ తత్ర భోగవతీ నామ సర్పాణామాలయః పురీ	36
విశాలకక్త్యా దుర్ధర్షా సర్వతః పరిరక్షితా రక్షితా పన్నగైర్ఘోరైః తీక్ష్ణ దంష్ట్రైర్మహావిషైః	37
సర్పరాజో మహాప్రాజ్ఞో యస్యాం వసతి వాసుకిః నిర్ణాయ మార్గితవ్యా చ సా చ భోగవతీ పురీ	38
తత్ర చానంతరో ద్దేశే యే కేచన సుసంపృతాః తం చ దేశమతిక్రమ్య మహానృషభసంస్థితః	40
సర్వరత్నమయ శ్శ్రీమూన్ ఋషభో నామ పర్వతః గోశీర్షకం పద్మకం చ హరిశ్యామం చ చందనమ్	41
దివ్యముత్పద్వ్యతే యత్ర తచ్చైవాగ్నిసమప్రభమ్ స తు తచ్ఛందనం దృష్ట్వా స్పృష్టవ్యం చ కదాచన	42
రోహితా నామ గంధర్వాః ఘోరా రక్షంతి తద్వనమ్ తత్ర గంధర్వపతయః పంచసూర్యసమప్రభాః	43

శైలూషో గ్రామణీ శ్శిగ్రుః శుభ్రో బభ్రుస్తథైవ చ |
రవి సోమాగ్ని వపుషాం నివాసః పుణ్యకర్మణామ్ || 44

అంతే పృథివ్యా దుర్ధర్షాః తత్ర స్వర్గజితః స్థితాః |
తతః పరం న వ స్సేవ్యః పితృలోక స్సుదారుణః || 45

రాజధానీ యమస్యైషా కష్టేన తమసా వృతా |
ఏతావదేవ యుష్మాభిః వీరా వాసరపుంగవాః || 46

శక్యం విచేతుం గంతుం వా నాతో గతిమతాం గతిః |
సర్వమేతత్సమాలోక్య యచ్చాన్యదపి దృశ్యతే || 47

గతిం విదిత్వా వైదేహ్యః సన్నివర్తితుమర్హథ |
యస్తు మాసాన్నివృత్తోఽగ్రే దృష్టా సీతేతి వక్ష్యతి || 48

మత్తుల్యవిభవో భోగైః సుఖం స విహరిష్యతి |
తతః ప్రియతరో నాస్తి మమ ప్రాణాద్విశేషతః || 49

కృతాపరాధో బహుశో మమ బంధుర్భవిష్యతి |
అమితబలపరాక్రమా భవంతో
విపులగుణేషు కులేషు చ ప్రసూతాః |
మనుజపతిసుతాం యథా లభధ్వం
తదధిగుణం పురుషార్థమారభధ్వమ్ || 50

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ఏకచత్వారింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ద్విచత్వారింశ స్సర్గః

42. ప్రతీచీ ప్రేషణమ్

- అథ ప్రస్థాప్య సుగ్రీవః తాన్ హరీన్ దక్షిణాం దిశమ్ |
అబ్రవీన్నేఘ సంకాశం సుషేణం నామ యూథపమ్ || 1
- తారాయాః పితరం రాజా శ్వశురం భీమవిక్రమమ్ |
అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం అభిగమ్య ప్రణమ్యచ || 2
- మహర్షిపుత్రం మారీచం అర్చిష్మంతం మహాకపిమ్ |
వృతం కపివరై శూరైః మహేంద్రసదృశద్యుతిమ్ || 3
- బుద్ధివిక్రమ సంపన్నం వైసతేయ సమద్యుతిమ్ |
మరీచిపుత్రాన్ మారీచాన్ అర్చిర్మాలాన్ మహాబలాన్ || 4
- ఋషిపుత్రాంశ్చ తాన్ సర్వాన్ ప్రతీచీమాదిశద్దిశమ్ |
ద్వాభ్యాం శతసహస్రాభ్యాం కపీనాం కపిసత్తమాః || 5
- సుషేణప్రముఖా యూయం వైదేహీం పరిమార్గత |
సురాష్ట్రాన్ సహ బాహ్లికాన్ శూరాన్ భీమాంస్తథైవ చ || 6
- స్పీతాన్ జనపదాన్ రమ్యాన్ విపులాని పురాణి చ |
పున్నాగగహనం కుక్షిం పకులోద్దాలకాకులమ్ || 7
- తథా కేతకషణ్ణాంశ్చ మార్గధ్వం హరియూథపాః |
ప్రత్యక్సోతోగమాశ్చైచ నద్య శ్శీతజలా శ్శివాః || 8
- తాపసానామరణ్యాని కాంతారా గిరయశ్చ యే |
తతః స్థలీం మరుప్రాయాం అత్యుచ్చశిరస శ్శిలాః || 9
- గిరిజాలాప్యతాం దుర్గాం మార్గధ్వం పశ్చిమాం దిశమ్ |
తతః పశ్చిమమాసాద్య సముద్రం ద్రష్టుమర్హథ || 10

తిమినక్రాయుత జలం అక్షోభ్యమథ వాసరాః తతః కేతకషండేషు తమాల గహనేషు చ	11
కపయో విహరిష్యంతి నారికేల వనేషు చ తత్ర సీతాం చ మార్గధ్వం నిలయం రావణస్య చ	12
వేలాతలనివిష్టేషు పర్వతేషు వనేషు చ మురచీ పత్తనం చైవ రమ్యం చైవ జటీపురమ్	13
అవంతీమంగలేషాం చ తథా చాలక్ష్మితం వనమ్ రాష్ట్రాణి చ విశాలాని పత్తనాని తతస్తతః	14
సింధుసాగరయోశ్చైవ సంగమే తత్ర పర్వతః మహాన్ హేమగిరిర్నామ శతశృంగో మహాద్రుమః	15
తస్య ప్రస్థేషు రమ్యేషు సింహాః పక్షగమూః స్థితాః తిమిమత్స్యగజాంశ్చైవ నీడాన్యారోపయంతి తే	16
తాని నీడాని సింహానాం గిరిశృంగగతాశ్చ యే దృష్టాస్తృష్టాశ్చ మాతఙ్గాః తోయదస్వననిస్వనాః	17
విచరంతి విశాలేఽస్మిన్ తోయపూర్ణే సమంతతః తత్ర శృంగం దివస్పర్శం కాంచనం చిత్రపాదపమ్	18
సర్వమాశు విచేతవ్యం కపిభిః కామరూపిభిః కోటిం తత్ర సముద్రే తు కాంచనీం శతయోజనమ్	19
దుర్ధర్మాం పారియాత్రస్య గతా ద్రక్ష్యథ వాసరాః కోట్యస్తత్ర చతుర్వింశః గంధర్వాణాం తరస్వినామ్	20
పసంత్యగ్నినికాశానాం మహతాం కామరూపిణామ్ పాపకార్చిప్రతీకాశాః సమవేతా స్సహస్రశః	21

- నాత్యాసాదయితవ్యాస్తే వాసరైర్భీమవిక్రమైః|
నాదేయం చ ఫలం తస్మాత్ దేశాత్ కించిత్ప్లవంగమైః|| 22
- దురాసదా హి తే వీరాః సత్త్వవంతో మహాబలాః|
ఫలమూలాని తే తత్ర రక్షంతే భీమవిక్రమాః|| 23
- తత్ర యత్తుశ్చ కర్తవ్యో మార్గితవ్యా చ జానకీ|
న హి తేభ్యో భయం కించిత్ కపిత్వమనువర్తతామ్|| 24
- తత్ర వైదుర్యవర్ణాభో వజ్రసంస్థానసంస్థితః|
నానాద్రుమలతాకిర్ణో వజ్రో నామ మహాగిరిః|| 25
- శ్రీమాన్ సముదితస్తత్ర యోజనానాం శతం సమమ్|
గుహాస్తత్ర విచేతవ్యాః ప్రయత్నేన ప్లవంగమాః|| 26
- చతుర్భాగే సముద్రస్య చక్రవాన్నామ పర్వతః|
తత్ర చక్రం సహస్రారం నిర్మితం విశ్వకర్మణా|| 27
- తత్ర పంచజనం హత్వా హయగ్రీవం చ దాసవమ్|
ఆజహార తతశ్చక్రం శఙ్ఖం చ పురుషోత్తమః|| 28
- తస్య సానుషు చిత్రేషు విశాలాసు గుహాసు చ|
రావణ స్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః|| 29
- యోజనాని చతుఃషష్ఠిః పరాహో నామ పర్వతః|
సువర్ణశృంగ స్సుశ్రీమాన్ అగాధే పరుణాలయే|| 30
- తత్ర ప్రాగ్గోతిషం నామ జాతరూపమయం పురమ్|
యస్మిన్ వసతి దుష్టాత్మా నరకో నామ దాసవః|| 31
- తత్ర సానుషు చిత్రేషు విశాలాసు గుహాసు చ|
రావణ స్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః|| 32

తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం కాంచనాంతరనిర్దరః పర్వత స్సర్వసౌపర్ణో ధారా ప్రప్రవణాయుతః	33
తం గజాశ్చ వరాహాశ్చ సింహో వ్యాఘ్రాశ్చ సర్వతః అభిగర్భంతి సతతం తేన శబ్దేన దర్పితాః	34
యస్మిన్ హరిహయ శ్శ్రీమాన్ మహేంద్రః పాకశాసనః అభిషిక్త స్సూరై రాజా మేఘవాన్నామ పర్వతః	35
తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం మహేంద్ర పరిపాలితమ్ షష్ఠిం గిరి సహస్రాణి కాంచనాని గమిష్యథ	36
తరుణాదిత్యవర్ణాని భ్రాజమానాని సర్వతః జాతరూపమయైర్వృక్షైః శోభితాని సుపుష్పితైః	37
తేషాం మధ్యే స్థితో రాజా మేరురుత్తరపర్వతః ఆదిత్యేన ప్రసన్నేన శైలో దత్తవరః పురా	38
తేనైవముక్త శ్శైలేంద్రః సర్వ ఏవ త్వదాశ్రయాః మత్ప్రసాదాద్భవిష్యంతి దివారాత్రౌ చ కాంచనాః	39
త్వయి యే చాపి వత్స్యంతి దేవగంధర్వదానవాః తే భవిష్యంతి రక్తాశ్చ ప్రభయా కాంచనప్రభాః	40
విశ్వే దేవాశ్చ మరుతో వసవశ్చ దివౌకసః ఆగత్య పశ్చిమాం సంధ్యాం మేరుముత్తరపర్వతమ్	41
ఆదిత్యముపతిష్ఠంతి తైశ్చ సూర్యోఽభిపూజితః అదృశ్య స్సర్వభూతానాం అస్తం గచ్ఛతి పర్వతమ్	42
యోజనానాం సహస్రాణి దశతాని దివాకరః ముహూర్తార్ధేన తం శీఘ్రం అభియాతి శిలోచ్ఛయమ్	43

శృంగే తస్య మహద్విషయం భవనం సూర్యసన్నిభమ్ ప్రాసాదగణసంబాధం విహితం విశ్వకర్మణా	44
శోభితం తరుభిశ్చిత్రైః నానాపక్షిసమాకులైః నికేతం పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః	45
అంతరా మేరుమస్తం చ తాలో దశశిరా మహాన్ జాతరూపమయ శ్శ్రీమాన్ భ్రాజతే చిత్రవేదికః	46
తేషు సర్వేషు దుర్గేషు సరస్సు చ సరిత్సు చ రావణ స్సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః	47
యత్ర తిష్ఠతి ధర్మాత్మా తపసా స్వేన భావితః మేరుసావర్ణిత్వేష భ్యాతో వై బ్రహ్మణా సమః	48
ప్రప్లవ్యో మేరుసావర్ణిః మహర్షి స్సూర్యసన్నిభః ప్రణమ్య శిరసా భూమౌ ప్రవృత్తిం మైథిలీం స్రతి	49
ఏతావణ్ణివలోకస్య భాస్కరో రజనీక్షయే కృత్వా వితిమిరం సర్వం అస్తం గచ్ఛతి పర్వతమ్	50
ఏతావద్వానరై శ్శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః అభాస్కర మమర్యాదం న జానీమస్తతః పరమ్	51
అవగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ అస్తం పర్వతమాసాద్య పూర్ణే మాసే నివర్తత	52
ఊర్ధ్వం మాసాన్న వస్తవ్యం వసన్ వధ్యో భవేన్మమ సహైవ శూరో యుష్మాభిః శ్వశురో మే గమిష్యతి	53
శ్రోతవ్యం సర్వమేతస్య భవద్భిర్నిష్ఠ కారిభిః గురురేష మహాబాహుః శ్వశురో మే మహాబలః	54

భవంతశ్చాపి విక్రాంతాః ప్రమాణం సర్వకర్మసు |
 ప్రమాణమేనం సంస్థాప్య పశ్యధ్వం పశ్చిమాం దిశమ్ || 55

దృష్టాయాం తు నరేంద్రస్య పత్న్యామమితజనః |
 కృతకృత్యా భవిష్యామః కృతస్య ప్రతికర్మణా || 56

అతోఽన్యదపి యత్కించిత్ కార్యస్యాస్య హితం భవేత్ |
 సంప్రధార్య భవద్భిశ్చ దేశకాలార్థసంహితమ్ || 57

తత స్సుషేణ ప్రముఖాః ప్లవంగమాః
 సుగ్రీవవాక్యం నిపుణం నిశమ్య |
 ఆమంత్ర్య సర్వే ప్లవగాధిపం తే
 జగ్గుర్దిశం తాం పరుణాభిగుప్తామ్ || 58

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ద్విచత్వారింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే త్రిచత్వారింశ స్సర్గః

43. ఉదీచీ ప్రేషణమ్

తత స్సందిశ్య సుగ్రీవః శ్వశురం పశ్చిమాం దిశమ్ |
 వీరం శతవలిం నామ వానరం వానరర్షభః || 1

ఉవాచ రాజా ధర్మజ్ఞః సర్వవానరసత్తమమ్ |
 వాక్యమాత్మహితం చైవ రామస్య చ హితం తథా || 2

వృత శ్శతసహస్రేణ త్వద్విధానాం వనోకసామ్ |
 వైవస్వతసుతై స్సార్థం ప్రతిష్ఠస్వ స్వమంత్రిభిః || 3

దిశం హ్యుదీచీం విక్రాంతాం హిమశైలావతంసకామ్ |
 సర్వతః పరిమార్గధ్వం రామపత్నీమనిందితామ్ || 4

అస్మిన్ కార్యే వినిర్వృత్తే కృతే దాశరథేః ప్రియే ఋణాన్ముక్తా భవిష్యామః కృతార్థార్థవిదాం వరాః	5
కృతం హి ప్రియమస్మాకం రాఘవేణ మహాత్మనా తస్య చేత్ ప్రతికారోఽస్తి సఫలం జీవితం భవేత్	6
అర్థినః కార్యనిర్వృత్తిం అకర్తురపి యశ్చరేత్ తస్య స్యాత్ సఫలం జన్మ కిం పునః పూర్వకారిణః	7
ఏతాం బుద్ధిం సమాస్థాయ దృశ్యతే జానకీ యథా తథా భవద్భిః కర్తవ్యం అస్మత్ప్రియహితైషిభిః	8
అయం హి సర్వభూతానాం మాన్యస్తు నరసత్తమః అస్మాసు చాగతప్రీతిః రామః పరపురంజయః	9
ఇమాని వనదుర్గాణి నద్య శ్చైలాంతరాణి చ భవంతః పరిమార్గంతు బుద్ధివిక్రమసంపదా	10
తత్ర మ్లేచ్ఛాన్ పులిందాంశ్చ శూరసేనాంస్తథైవ చ ప్రస్థలాన్ భరతాంశ్చైవ కురూంశ్చ సహ మద్రకైః	11
కాంభోజాన్ యవనాంశ్చైవ శకానారట్టకాసపి బాహ్లికాసృషికాంశ్చైవ పౌరవాసథ టంకణాన్	12
చీనాన్ పరమచీనాంశ్చ నీహారాంశ్చ పునః పునః అన్విష్య దరదాంశ్చైవ హిమవంతం విచిన్వథ	13
లోద్రపద్మక షణ్ణేషు దేవదారువనేషు చ రావణ స్సహ వైదేహ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః	14
తత స్సోమూశ్రమం గత్వా దేవగంధర్వసేవితమ్ కాలం నామ మహాసానుం పర్వతం తం గమిష్యథ	15

- మహాత్ము తస్య శృంగేషు నిర్ధరేషు గుహాసు చ |
విచినుధ్యం మహాభాగాం రామపత్నీమనిందితామ్ || 16
- తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం హేమగర్భం మహాగిరిమ్ |
తత స్సుదర్శనం నామ గంతుమర్హథ పర్వతమ్ || 17
- తతో దేవసఖో నామ పర్వతః పతగాలయః |
నానాపక్షిగణాకీర్ణో వివిధద్రుమభూషితః || 18
- తస్య కాననషండేషు నిర్ధరేషు గుహాసు చ |
రావణ స్సహ వైదేహ్యో మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 19
- తమతిక్రమ్య చాకాశం సర్వత శ్శతయోజనమ్ |
అపర్వతనదీ పృక్షం సర్వసత్త్వవివర్జితమ్ || 20
- తం తు శీఘ్రమతిక్రమ్య కాంతారం రోమహర్షణమ్ |
కైలాసం పాండరం శైలం ప్రాప్య హృష్టా భవిష్యథ || 21
- తత్ర పాండర మేఘాభం జాంబూనదపరిష్కృతమ్ |
కుబేర భవనం రమ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా || 22
- విశాలా నలినీ యత్ర ప్రభూతకమలోత్పలా |
హంసకారండవాకీర్ణా హ్యాస్సరోగణసేవితా || 23
- తత్ర వైశ్రవణో రాజా సర్వభూతనమస్కృతః |
ధనదో రమతే శ్రీమాన్ గుహ్యకై స్సహ యక్షరాట్ || 24
- తస్య చంద్ర నికాశేషు పర్వతేషు గుహాసు చ |
రావణ స్సహ వైదేహ్యో మార్గితవ్యస్తతస్తతః || 25
- క్రౌంచం తు గిరిమాసాద్య బిలం తస్య సుదుర్గమమ్ |
అప్రమత్తైః ప్రవేష్టవ్యం దుష్ప్రవేశం హి తత్ స్మృతమ్ || 26

- వసంతి హి మహాత్మానః తత్ర సూర్యసమప్రభాః |
 దేవైరప్యర్చితా స్సమ్యక్ దివ్యరూపా మహర్షయః || 27
- క్రౌంచస్య తు గుహాశ్చాన్యాః సానూని శిఖరాణి చ |
 నిర్దరాశ్చ నితంబాశ్చ విచేతవ్యాస్తతస్తతః || 28
- క్రౌంచస్య శిఖరం చాపి నిరీక్ష్య చ తతస్తతః |
 అప్యక్షం కామశైలం చ మానసం విహాగాలయమ్ || 29
- స గతిస్తత్ర భూతానాం దేవ దానవ రక్షసామ్ |
 స చ సర్వైర్విచేతవ్యః స సానుప్రస్థభూధరః || 30
- క్రౌంచం గిరిమతిక్రమ్య మైనాకో నామ పర్వతః |
 మయస్య భవనం యత్ర దానవస్య స్వయం కృతమ్ || 31
- మైనాకస్తు విచేతవ్యః స సానుప్రస్థకందరః |
 స్త్రీణామశ్వముఖీనాం చ నికేతాస్తత్ర తత్ర తు || 32
- తం దేశం సమతిక్రమ్య ఆశ్రమం సిద్ధసేవితమ్ |
 సిద్ధా వైఖానసాస్తత్ర వాలఖిల్యాశ్చ తాపసాః || 33
- పంద్యాస్తే తు తపఃసిద్ధాః తాపసా వీతకల్మషాః |
 ప్రష్ఠవ్యా చాపి సీతాయాః ప్రవృత్తిర్విసయాన్వితైః || 34
- హేమపుష్కరసంఘన్నం తస్మిన్ వైఖానసం సరః |
 తరుణాదిత్యసంకాశైః హంసైర్విచరితం శుభ్రైః || 35
- ఔపవాహ్యః కుబేరస్య సార్యభౌమ ఇతి స్మృతః |
 గజః పర్యేతి తం దేశం సదా సహ కరేణుభిః || 36
- తత్సర స్సమతిక్రమ్య నష్టచంద్రదివాకరమ్ |
 అనక్షత్రగణం వ్యోమ నిష్పయోదమనాదితమ్ || 37

గభస్తిభిరివార్కస్య స తు దేశః ప్రకాశ్యతే విశ్రామ్యద్భిస్తపః సిద్ధైః దేవకలైవ స్వయంప్రభైః	38
తం తు దేశమతిక్రమ్య శైలోదా నామ నిమ్నగా ఉభయోస్తీరయోస్తస్యాః కీచకా నామ వేణవః	39
తే నయంతి పరం తీరం సిద్ధాన్ ప్రత్యానయంతి చ ఉత్తరాః కురవస్తత్ర కృతపుణ్యప్రతిశ్రయాః	40
తతః కాంచనపద్మాభిః పద్మినీభిః కృతోదకాః నీలవైడూర్యపత్రాఢ్యాః నద్యస్తత్ర సహస్రశః	41
రక్తోత్పలవనైశ్చాత్ర మండితాశ్చ హిరణ్మయైః తరుణాదిత్యసదృశైః భాంతి తత్ర జలాశయాః	42
మహార్హమణిపత్రైశ్చ కాంచనప్రభ కేసరైః నీలోత్పలవనైశ్చిత్రైః స దేశ స్సర్వతోవృతః	43
నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిః మణిభిశ్చ మహాధనైః ఉద్భూతపులినాస్తత్ర జాతరూపైశ్చ నిమ్నగాః	44
సర్వరత్నమయైశ్చిత్రైః అవగాఢా సగోత్రమైః జాతరూపమయైశ్చాపి హుతాశనసమప్రభైః	45
నిత్యపుష్పఫలాస్తత్ర నగాః పత్రరథాకులాః దివ్యగంధరసస్పర్శాః సర్వకామాన్ ప్రవంతి చ	46
నానాకారాణి వాసాంసి ఫలంత్యన్యే సగోత్రమాః ముక్తావైదూర్యచిత్రాణి భూషణాని తథైవ చ	47
స్త్రీణాం చాప్యనురూపాణి పురుషాణాం తథైవ చ సర్వర్తుసుఖసేవ్యాని ఫలంత్యన్యే సగోత్రమాః	48

మహార్దాణి చ చిత్రాణి హైమాన్యన్యే నగోత్తమాః శయనాని ప్రసూయంతే చిత్రాస్తరణవంతి చ	49
మనఃకాంతాని మాల్యాని ఫలంత్యత్రాపరే ద్రుమాః పానాని చ మహార్దాణి భక్ష్యాణి వివిధాని చ	50
స్త్రియశ్చ గుణసంపన్నాః రూపయౌవనలక్ష్మితాః గంధర్వాః కిన్నరా సిన్ధధాః నాగా విద్యాధరాస్తథా	51
రమంతే సహితాస్తత్ర నారీభిర్భాస్కరప్రభాః సర్వే సుకృతకర్మాణః సర్వే రతిపరాయణాః	52
సర్వే కామార్థసహితాః వసంతి సహ యోషితః గీతవాదిత్రనిర్దోషః సోత్కృష్టహసితస్వసః	53
శ్రూయతే సతతం తత్ర సర్వభూతమనోహరః తత్ర నాముదితః కశ్చిత్ నాస్తి కశ్చిదసత్ప్రియః	54
అహన్యహని వర్ధంతే గుణాస్తత్ర మనోరమాః సమతిక్రమ్య తం దేశం ఉత్తరః పయసాం నిధిః	55
తత్ర సోమగిరిర్నామ మధ్యే హేమమయో మహాన్ ఇంద్రలోకగతా యే చ బ్రహ్మలోకగతాశ్చ యే	56
దేవాస్తం సమవేక్షంతే గిరిరాజం దివం గతాః స తు దేశో విసూర్యోఽపి తస్య భాసా ప్రకాశతే	57
సూర్యలక్ష్మ్యాభివిజ్ఞేయః తపతేవ వివస్వతా భగవానపి విశ్వాత్మా శంభురేకాదశాత్మకః	58
బ్రహ్మ వసతి దేవేశో బ్రహ్మర్షిపరివారితః స కథంచన గంతస్యం కురూణాముత్తరేణ వః	59

అన్యేషామపి భూతానాం నాతిక్రామతి వై గతిః |
సహి సోమగిరిర్వామ దేవానామపి దుర్గమః || 60

తమాలోక్య తతః క్షిప్రం ఉపావర్తితుమర్హథ |
ఏతాపద్వానరై శ్శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః || 61

అభాస్కరమ మర్యాదం స జానీమస్తతః పరమ్ |
సర్వమేతద్విచేతవ్యం యస్మయా పరికీర్తితమ్ || 62

యదస్యదపి నోక్తం చ తత్రాపి క్రియతాం మతిః |

తతః కృతం దాశరథేర్మహత్ప్రియం
మహత్తరం చాపి తతో మమ ప్రియమ్ |
కృతం భవిష్యత్యనిలాసలోపమాః
విదేహజా దర్శనజేన కర్మణా || 63

తతః కృతార్థా స్సహితా స్సభాంధవాః
మయార్చితా స్సర్వగుణైర్మనోరమైః |
చరిష్యథోర్వీం ప్రతిశాంతశత్రవః
సహస్రియా భూతధరాః ప్లవంగమాః || 64

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే త్రిచత్వారింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః

44. హనూమత్సందేశః

- విశేషేణ తు సుగ్రీవో హనుమత్కర్ణముక్తవాన్ |
స హి తస్మిన్ హరిశ్రేష్ఠే నిశ్చిత్తార్థోఽర్థసాధనే || 1
- అబ్రవీచ్ఛ హనూమంతం విక్రాంతమనిలాత్మజమ్ |
సుగ్రీవః పరమప్రీతః ప్రభు స్సర్వవనౌకసామ్ || 2
- న భూమౌ నాంతరిక్షే వా నాంబరే నామరాలయే |
నాప్పు వా గతిసంగం తే పశ్యామి హరిపుంగవ || 3
- సాసురా స్సహగంధర్వాః స నాగనరదేవతాః |
విదితా స్సర్వలోకాస్తే స సాగరధరాధరాః || 4
- గతిర్వేగశ్చ తేజశ్చ లాఘవం చ మహాకపే |
పితుస్తే సదృశం వీర మారుతస్య మహాత్మనః || 5
- తేజసా వాపి తే భూతం సమం భువి న విద్యతే |
తద్యథా లభ్యతే సీతా తత్త్వమేవోపపాదయ || 6
- త్వయ్యేవ హనుమన్నస్తి బలం బుద్ధిః పరాక్రమః |
దేశకాలానువృత్తిశ్చ నయశ్చ నయపండిత || 7
- తతః కార్యసమాసంగం అవగమ్య హనూమతి |
విదిత్వా హనుమంతం చ చింతయామాస రాఘవః || 8
- సర్వథా నిశ్చిత్తార్థోఽయం హనూమతి హరీశ్వరః |
నిశ్చిత్తార్థకరశ్చాపి హనుమాన్ కార్యసాధనే || 9
- తదేవం ప్రస్థితస్యాస్య పరిజ్ఞాతస్య కర్మభిః |
భర్తౌ పరిగృహీతస్య ద్రువః కార్యఫలోదయః || 10

- తం సమీక్ష్య మహాతేజాః ష్యవసాయోత్తరం హరిమ్ |
కృతార్థ ఇవ సంవృత్తః ప్రహృష్టేంద్రియమానసః || 11
- దదౌ తస్మై తతః ప్రీతః స్వనామాంకోపశోభితమ్ |
అంగులీయమభిజ్ఞానం రాజపుత్ర్యాః పరంతపః || 12
- అనేన త్వాం హరిశ్రేష్ఠ చిహ్నాన జనకాత్మజా |
మత్సకాశాదనుప్రాప్తం అనుద్విగ్నానుపశ్యతి || 13
- వ్యవసాయశ్చ తే వీర సత్త్వయుక్తశ్చ విక్రమః |
సుగ్రీవస్య చ సందేశః సిద్ధిం కథయతీవ మే || 14
- స తద్గృహ్య హరిశ్రేష్ఠః స్థాప్య మూర్ధ్ని కృతాంజలిః |
వందిత్వా చరణౌ చైవ ప్రస్థితః ప్లవగోత్తమః || 15
- స తత్ప్రకర్షన్ హరిణాం మహద్బలం
బభూవ వీరః పవనాత్మజః కపిః |
గతాంబుదే వ్యోమ్ని విశుద్ధమండలః
శశీవ నక్షత్రగణోప శోభితః || 16
- అతిబలబలమాశ్రితస్తవాహం
హరిపరవిక్రమవిక్రమైరసలైః |
పవనసుత యథాధిగమ్యతే సా
జనకసుతా హనుమంస్తథా కురుష్వ || 17
- ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే పంచచత్వారింశ స్సర్గః

45. వానరబలప్రతిష్ఠా

- సర్వాంశ్చాహూయ సుగ్రీవః ప్లవగాన్ ప్లవగర్షభః |
పునస్తానబ్రవీద్భూయో రామకార్యార్థ సిద్ధయే || 1
- ఏవమేతద్విజేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితమ్ |
తదుగ్రశాసనం భర్తుః విజ్ఞాయ హరిపుంగవః || 2
- శలభా ఇవ సంఛాద్య మేదినీం సంప్రతస్థిరే |
రామః ప్రసవణే తస్మిన్ న్యవసత్ సహలక్ష్మణః || 3
- ప్రతీక్షమాణస్తం మాసం యస్మీతాధిగమే కృతః |
ఉత్తరాం తు దిశాం రమ్యాం గిరిరాజ సమాప్యతామ్ || 4
- ప్రతస్థే హరిభిర్వీరో హరి శ్శతవలిస్తదా |
పూర్వాం దిశం ప్రతి యయౌ వినతో హరియూథపః || 5
- తారాంగదాది సహితః ప్లవగః పవనాత్మజః |
అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాం హరియూథపః || 6
- పశ్చిమాం తు దిశం ఘోరాం సుషేణః ప్లవగేశ్వరః |
ప్రతస్థే హరిశార్దూలో భృశం వరుణపాలితామ్ || 7
- తత స్సర్వా దిశో రాజా చోదయిత్వా యథాతథమ్ |
కపిసేనా పతీన్ ముఖ్యాన్ ముమోద సుఖితస్సుఖమ్ || 8
- ఏవం సంచోదితా స్సర్వే రాజ్ఞా వానరయూథపాః |
స్వాం స్వాం దిశమభిప్రేత్య త్వరితాః సంప్రతస్థిరే || 9
- ఆసయిష్యామహే సీతాం హనిష్యామశ్చ రావణమ్ |
నదంతశ్చోన్నదంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః || 10

- క్షేత్రలంతో ధావమానశ్చ వినదంతో మహాబలాః|
అహమేకో హనిష్యామి ప్రాప్తం రాపణమాహవే|| 11
- తతశ్చోన్మథ్య సహసా హరిష్యే జనకాత్మజామ్|
వేపమానం శ్రమేణాద్య భవద్భిః స్థీయతామితి|| 12
- ఏక ఏవాహరిష్యామి పాతాలాదపి జానకీమ్|
విమథిష్యామ్యహం వృక్షాన్ పాతయిష్యామ్యహం గిరీన్|| 13
- ధరణీం దారయిష్యామి క్షోభయిష్యామి సాగరాన్|
అహం యోజనసంఖ్యాయాః ప్లవితా నాత్ర సంశయః|| 14
- శతం యోజనసంఖ్యాయాః శతం సమథికం హ్యహమ్|
భూతలే సాగరే వాపి శైలేషు చ పనేషు చ|| 15
- పాతాలస్యాపి వా మధ్యే స మమాచ్ఛిద్యతే గతిః|
ఇత్యేకైకం తదా తత్ర వానరా బలదర్శితాః|| 16
- ఊచుశ్చ వచనం తస్య హరిరాజస్య సన్నిధౌ||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే పంచచత్వారింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే షట్ చత్వారింశ స్సర్గః

46. భూమండలభ్రమణ కథనమ్

- గతేషు వానరేంద్రేషు రామ స్సుగ్రీవమబ్రవీత్ |
కథం భవాన్ విజానీతే సర్వం వై మండలం భువః || 1
- సుగ్రీవస్తు తతో రామం ఉవాచ ప్రణతాత్మవాన్ |
శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే విస్తరేణ నరర్షభ || 2
- యదా తు దుందుభిం నామ దానవం మహిషాకృతిమ్ |
పరికాలయతే వాలీ మలయం ప్రతి పర్వతమ్ || 3
- తదా వివేశ మహిషో మలయస్య గుహాం ప్రతి |
వివేశ వాలీ తత్రాపి మలయం తజ్జఘాంసయా || 4
- తతోఽహం తత్ర నిక్షిప్తో గుహాద్వారి వినీతవత్ |
న చ నిష్క్రమతే వాలీ తదా సంవత్సరే గతే || 5
- తతః క్షతజవేగేన ఆపుపూరే తదా బిలమ్ |
తదహం విస్మితో దృష్ట్వా భ్రాతృశోకవిషార్దితః || 6
- అథాహం కృతబుద్ధిస్తు సువ్యక్తం నిహతో గురుః |
శిలాపర్వతసంకాశా బిలద్వారి మయా కృతా || 7
- అశక్నువన్నిష్క్రమితుం మహిషో వినశిష్యతి |
తతోఽహమాగాం కిష్కింధాం నిరాశస్తస్య జీవితే || 8
- రాజ్యం చ సుమహత్ప్రాప్తం తారయా రుమయా సహా |
మిత్రైశ్చ సహితస్తత్ర వసామి విగతజ్వరః || 9
- ఆజగామ తతో వాలీ హత్వా తం దానపర్షభమ్ |
తతోఽహమదదాం రాజ్యం గౌరవాద్భయయంత్రితః || 10

స మాం జిఘాంసుర్దుష్టాత్మా వాలీ ప్రవ్యథితేంద్రియః పరికాలయతే క్రోధాత్ ధావంతం సచివై స్సహ	11
తతోఽహం వాలినా తేన సానుబంధః ప్రధావితః నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్ వనాని నగరాణి చ	12
ఆదర్శతల సంకాశా తతో వై పృథివీ మయా అలాత చక్రప్రతిమా దృష్టా గోష్పదవత్తదా	13
పూర్వాం దిశం తతో గత్వా పశ్యామి వివిధాన్ ద్రుమాన్ పర్వతాంశ్చ నదీ రమ్యాః సరాంసి వివిధాని చ	14
ఉదయం తత్ర పశ్యామి పర్వతం ధాతుమండితమ్ క్షీరోదం సాగరం చైవ నిత్యమప్పరసాలయమ్	15
పరికాలయమాసస్తు వాలినాభిద్రుతస్తదా పునరావృత్య సహసా ప్రస్థితోఽహం తదా విభో	16
పునరావర్తమాసస్తు వాలినాభిద్రుతో ద్రుతమ్ దిశస్తస్యాస్తతో భూయః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశమ్	17
వింధ్యపాదప సంకీర్ణాం చందనద్రుమ శోభితామ్ ద్రుమశైలాంస్తతః పశ్యన్ భూయో దక్షిణతోఽపరాన్	18
పశ్చిమాం తు దిశం ప్రాప్తో వాలినా సమభిద్రుతః సంపశ్యన్ వివిధాన్ దేశాన్ అస్తం చ గిరిసత్తమమ్	19
ప్రాప్య చాస్తం గిరిశ్రేష్ఠం ఉత్తరాం సంప్రధావితః హిమవంతం చ మేరుం చ సముద్రం చ తథోత్తరమ్	20
యదా న విందే శరణం వాలినా సమభిద్రుతః తదా మాం బుద్ధిసంపన్నో హనుమాన్ వాక్యమబ్రవీత్	21

ఇదానీం మే స్మృతం రాజన్ యథా వాలీ హరీశ్వరః|
మతంగేన తదా శష్టో హ్యస్మిన్నాశ్రమమండలే|| 22

ప్రవిశేద్యది వై వాలీ మూర్ధాస్య శతధా భవేత్|
తత్ర వాస స్సుఖోఽస్మాకం నిరుద్విగ్నో భవిష్యతి|| 23

తతః పర్వతమాసాద్య ఋష్యమూకం నృపాత్మజ|
న వివేశ తదా వాలీ మతంగస్య భయాత్తదా|| 24

ఏవం మయా తదా రాజన్ ప్రత్యక్షముపలక్షితమ్|
ప్యథివీమండలం కృత్స్నం గుహామస్మ్యా గతస్తతః|| 25

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే
షట్చత్వారింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే సప్తచత్వారింశ స్సర్గః

47. కపిసేనాప్రత్యాగమనమ్

దర్శనార్థం తు వైదేహ్యః సర్వతః కపియూథపాః|
వ్యాదిష్టాః కపిరాజేన యథోక్తం జగ్మురంజనా|| 1

సరాంసి సరితః కక్షాన్ ఆకాశం నగరాణి చ|
నదీ దుర్గాంస్తథా శైలాన్ విచిన్వంతి సమంతతః|| 2

సుగ్రీవేణ సమాదిష్టాః సర్వే వానరయూథపాః|
తత్ర దేశాన్ విచిన్వంతి స శైలపనకాననాన్|| 3

విచిన్వంతి దివసం సర్వే సీతాధిగమనే ధృతాః|
సమాయాంతి స్మ మేదిన్యాం నిశాకాలేషు వానరాః|| 4

- సర్వర్తుకాంశ్చ దేశేషు వాసరా స్సఫలాన్ ద్రుమాన్ |
ఆసాద్య రజనీం శయ్యాం చక్రు స్సర్వేష్వహా సునతే || 5
- తదహః ప్రథమం కృత్వా మాసే ప్రవ్రవణం గతాః |
కపిరాజేన సంగమ్య నిరాశాః కపియాథపాః || 6
- విచిత్య తు దిశం పూర్వాం యథోక్తాం సచివై స్సహా |
అదృష్ట్వా వినత స్సీతాం ఆజగామ మహాబలః || 7
- ఉత్తరాం చ దిశం సర్వాం విచిత్య స మహాకపిః |
ఆగత స్సహ సైన్యేన వీర శ్శతవలిస్తదా || 8
- సుషేణః పశ్చిమామాశాం విచిత్య సహ వానరైః |
సమేత్య మాసే సంపూర్ణే సుగ్రీవముపచక్రమే || 9
- తం ప్రవ్రవణపుష్కలం సమాసాద్యాభివాద్య చ |
ఆసీనం సహ రామేణ సుగ్రీవమిదమబ్రువన్ || 10
- విచితాః పర్వతా స్సర్వే వనాని సగరాణి చ |
నిమ్నగా స్సాగరాంతాశ్చ సర్వే జనపదాశ్చ యే || 11
- గుహాశ్చ విచితా స్సర్వాః త్వయా యాః పరికీర్తితాః |
విచితాశ్చ మహాగుల్కాః లతాచితత సంతతాః || 12
- గహనేషు చ దేశేషు దుర్గేషు విషమేషు చ |
సత్త్వాన్యతిప్రమాణాని విచితాని హతాని చ || 13
- ఉదారసత్త్వాభిజనో మహాత్మా
స మైథిలీం ద్రక్ష్యతి వానరేంద్రః ||
దిశం తు యామేవ గతా తు సీతా
తామాస్థితో వాయుసుతో హనూమాన్ || 14
- ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే సప్తచత్వారింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే అష్టచత్వారింశ స్సర్గః

48. కండువనాదివిచయః

- సహతారాంగదాభ్యాం తు గత్వా స హనుమాన్ కపిః |
సుగ్రీవేణ యథోద్దిష్టం తం దేశముపచక్రమే || 1
- స తు దూరముపాగమ్య సర్వైస్తైః కపిసత్తమైః |
విచినోతి స్మ వింధ్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ || 2
- పర్వతాగ్ర నదీదుర్గాన్ సరాంసి విపులాన్ ద్రుమాన్ |
వృక్షషండాంశ్చ వివిధాన్ పర్వతాన్ ఘనపాదపాన్ || 3
- అన్వేషమాణాస్తే సర్వే వాసరా స్సర్వతో దిశమ్ |
స సీతాం దదృశుర్వీరాః మైథిలీం జనకాత్మజామ్ || 4
- తే భక్షయంతో మూలాని ఫలాని వివిధాని చ |
అన్వేషమాణా దుర్లభాః న్యవసంస్తత్ర తత్ర హా || 5
- స తు దేశో దురన్వేషో గుహాగహనవాన్ మహాన్ |
నిర్జలం నిర్జనం శూన్యం గహనం రోమహర్షణమ్ || 6
- త్యక్త్వా తు తం తదా దేశం సర్వే వై హరియూథపాః |
తాదృశాన్యవ్యరణ్యాని విచిత్ర్య భృశపీడితాః || 7
- దేశమన్యం దురాధర్షం వివిశుశ్చాకుతోభయాః |
యత్ర వంధ్యఫలా వృక్షాః విపుష్పాః పర్ణవర్షితాః || 8
- నిస్తాయా స్సరితో యత్ర మూలం యత్ర సుదుర్లభమ్ |
స సంతి మహిషా యత్ర స మృగా స చ హస్తినః || 9
- శార్దూలాః పక్షిణో వాపి యే చాన్యే వనగోచరాః |
స యత్ర వృక్షానౌషధ్యో స లతా నాఽపి వీరుధః || 10

- స్నిగ్ధపత్రాః స్థలే యత్ర పద్మిన్యః పుల్లపంకజాః|
ప్రేక్షణీయా స్సుగంధాశ్చ భ్రమరైశ్చ వివర్జితాః|| 11
- కండుర్నామ మహాభాగః సత్యవాదీ తపోధనః|
మహర్షిః పరమామర్షీ నియమైర్దుష్ప్రధర్షణః|| 12
- తస్య తస్మిన్ పనే పుత్రో బాలకో దశవార్షికః|
ప్రసంజో జీవితాంతాయ క్రుద్ధస్తత్ర మహామునిః|| 13
- తేన ధర్మాత్మనా శస్త్రం కృత్స్నం తత్ర మహద్వనమ్|
అశరణ్యం దురాధర్షం మృగపక్షివివర్జితమ్|| 14
- తస్య తే కాసనాంతాంశ్చ గిరీణాం కందరాణి చ|
ప్రభవాని నదీనాం చ విచిన్యంతి సమాహితాః|| 15
- తత్ర చాఽపి మహాత్మానో నాపశ్యన్ జనకాత్మజామ్|
హర్తారం రావణం వాపి సుగ్రీవప్రియకారిణః|| 16
- తే ప్రవిశ్యాశు తం భీమం లతాగుల్మసమావృతమ్|
దదృశుః క్రూరకర్మాణం అసురం సురనిర్భయమ్|| 17
- తం దృష్ట్వా వాసరా ఘోరం స్థితం శైలమివాపరమ్|
గాఢం పరిహితా స్సర్వే దృష్ట్వా తం పర్వతోపమమ్|| 18
- సోఽపి తాన్ వాసరాన్ సర్వాన్ నష్టాః శ్లేత్యబ్రవీద్బలీ|
అభ్యధావత సంక్రుద్ధో ముష్టిముద్యమ్య సంహితమ్|| 19
- తమాపతంతం సహసా వాలిపుత్రోఽంగదస్తదా|
రావణోఽయమితి జ్ఞాత్వా తలేనాభిజఘాస హ|| 20
- స వాలిపుత్రాభిహతో వక్త్రాచ్ఛోణితముద్యమన్|
అసురో న్యపతద్భూమౌ పర్వస్త ఇవ పర్వతః|| 21

తే2పి తస్మిన్నిరుచ్ఛ్వాసే వాసరా జితకాశినః వ్యచిన్వన్ ప్రాయశస్త్రత సర్వం తద్ధిరిగహ్వరమ్	22
విచితం తు తతః కృత్వా సర్వే తే కాననం పునః అన్యదేవాపరం ఘోరం వివిశుర్ధిరిగహ్వరమ్	23
తే విచిత్య పునః ఖిన్నాః వినిష్పత్య సమాగతాః ఏకాంతే వృక్షమూలే తు నిషేదుర్దీనమానసాః	24

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే
అష్టచత్వారింశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ఏకోనపంచాశస్సర్గః

49. రజత పర్వతవిచయః

అథాంగదస్తదా సర్వాన్ వాసరానిదమబ్రవీత్ పరిశ్రాంతో మహాప్రాజ్ఞః సమాశ్వాస్య శనైర్వచః	1
వనాని గిరయో నద్యో దుర్గాణి గహనాని చ దర్యో గిరిగుహశ్చైవ విచితాని సమంతతః	2
తత్ర తత్ర సహస్మాభిః జానకీ న చ దృశ్యతే తద్వా రక్షో హృతా యేన సీతా సురసుతోపమా	3
కాలశ్చ నో మహాన్ యాతః సుగ్రీవశ్చోగ్రశాసనః తస్మాద్భవంత స్పహితాః విచిన్వంతు సమంతతః	4
విహాయ తంద్రిం శోకం చ నిద్రాం చైవ సముత్థితామ్ విచినుద్వం యథా సీతాం పశ్యామో జనకాత్మజామ్	5

- అనిర్వేదం చ దాక్ష్యం చ మనసశ్చాపరాజయమ్|
కార్యసిద్ధికరాణ్యాహుః తస్మాదేతద్భ్రవీమ్యహమ్|| 6
- అద్యాపీదం వనం దుర్గం విచిన్వంతు వనౌకసః|
ఖేదం త్యక్త్వా పున స్సర్వైః వనమేతద్విచీయతామ్|| 7
- అవశ్యం క్రియమాణస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలమ్|
అలం నిర్వేదమాగమ్య న హి నో మీలనం క్షమమ్|| 8
- సుగ్రీవః క్రోధనో రాజా తీక్ష్ణ దండశ్చ వాసరాః|
భేతవ్యం తస్య సతతం రామస్య చ మహాత్మనః|| 9
- హితార్థమేతదుక్తం పః క్రియతాం యది రోచతే|
ఉచ్యతాం వా క్షమం యస్యః సర్వేషామేవ వాసరాః|| 10
- అంగదస్య పచ శ్శుశ్రత్వా పచనం గంధమాదనః|
ఉవాచావ్యక్తయా వాచా పిపాసాశ్రమఖిన్నయా|| 11
- సదృశం ఖలు వో వాక్యం అంగదో యదువాచ హ|
హితం చైవానుకూలం చ క్రియతామస్య భాషితమ్|| 12
- పునర్మార్గామహే శైలాన్ కందరాంశ్చ దరీస్తథా|
కాననాని చ శూన్యాని గిరిప్రస్రవణాని చ|| 13
- యథోద్దిష్టాని సర్వాణి సుగ్రీవేణ మహాత్మనా|
విచిన్వంతు వనం సర్వే గిరిదుర్గాణి సర్వశః|| 14
- తత స్సముత్థాయ పునః వాసరాస్తే మహాబలాః|
వింధ్యకానన సంకీర్ణాం విచేరుర్షక్తిణాం దిశమ్|| 15
- తే శారదాభ్రప్రతిమం శ్రీమద్రజతపర్వతమ్|
శృంగవంతం దరీమంతం అధిరుహ్య చ వాసరాః|| 16

తత్ర లోద్రవనం రమ్యం సప్తపర్ణ పనాని చ వ్యచిన్వంస్తే హరివరాః సీతాదర్శనకాంక్షిణః	17
తస్యాగ్రమధిరూథాస్తే శ్రాంతా విపులవిక్రమాః స పశ్యంతి స్మ వైదేహీం రామస్య మహిషీం ప్రియామ్	18
తే తు దృష్టిగతం దృష్ట్వా తం శైలం బహుకందరమ్ అవారోహంత హరయః వీక్షమాణా స్సమంతతః	19
అవరుహ్య తతో భూమిం శ్రాంతా విగతచేతసః స్థిత్యా ముహూర్తం తత్రాథ వృక్షమూల ముపాశ్రితాః	20
తే ముహూర్తం సమాశ్వస్తాః కించిద్భగ్నపరిశ్రమాః పునరేవోద్యతాః కృత్వాన్మూర్ఛితం దక్షిణాం దిశమ్	21
హనుమత్ప్రముఖాస్తే తు ప్రస్థితాః ప్లవగర్షభాః వింధ్యమేవాదితస్తావత్ విచేరుస్తే తతస్తతః	22

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే
ఏకోసపంచాశ సుర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే పంచాశ స్సర్గః

50. ఋక్షబిలప్రవేశః

- సహ తారాంగదాభ్యాం తు సంగమ్య హనుమాన్ కపిః |
విచినోతి స్మ వింధ్యస్య గుహాశ్చ గహనాని చ || 1
- సింహశార్దూలజుష్టాశ్చ శిలాశ్చ సరితస్తథా |
విషమేషు సగేంద్రస్య మహాప్రస్రవణేషు చ || 2
- ఆసేదుస్తస్య శైలస్య కోటిం దక్షిణపశ్చిమామ్ |
తేషాం తత్రైవ వసతాం స కాలో వ్యత్యవర్తత || 3
- స హి దేశో దురన్వేషో గుహా గహనవాన్ మహాన్ |
తత్ర వాయుసుత స్సర్వం విచినోతి స్మ పర్వతమ్ || 4
- పరస్పరేణ రహితాః అన్యోన్యస్యా విదూరతః |
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః || 5
- మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ సుషేణో హనుమానపి |
అంగదో యువరాజశ్చ తారశ్చ వనగోచరః || 6
- గిరిజాలావృతాన్ దేశాన్ మార్గిత్వా దక్షిణాం దిశమ్ |
విచిన్వంతస్తతస్తత్ర దదృశుర్వివృతం బిలమ్ || 7
- దుర్గమ్ముక్షబిలం నామ దాసవేనాభిరక్షితమ్ |
క్షుత్పిపాసా పరీతాశ్చ శ్రాంతాశ్చ సలిలార్థినః || 8
- అవకీర్ణం లతావృక్షైః దదృశుస్తే మహాబిలమ్ |
తతః క్రాంచాశ్చ హంసాశ్చ సారసాశ్చాపి నిష్క్రమన్ || 9
- జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ రక్తాంగాః పద్మరేణుభిః |
తతస్తద్బిలమాసాద్య సుగంధి దురతిక్రమమ్ || 10

విస్మయవ్యగ్రమనసో బభూవుర్వానరర్షభాః సంజాతపరిశంకాస్తే తద్బిలం ప్లవగోత్తమాః	11
అభ్యపద్యంత సంహృష్టాః తేజోవంతో మహాబలాః నానాసత్త్వసమాకీర్ణం దైత్యేంద్రనిలయోపమమ్	12
దుర్దర్శమతిఘోరం చ దుర్విగాహం చ సర్వశః తతః పర్వతకూటాభో హనుమాన్ పవనాత్మజః	13
అబ్రవీద్వానరాన్ సర్వాన్ కాంతార వనకోవిదః గిరిజాలావృతాన్ దేశాన్ మార్గిత్వా దక్షిణాం దిశమ్	14
వయం సర్వే పరిశ్రాంతాః న చ పశ్యామ మైథిలీమ్ అస్మాచ్ఛాపి బిలాద్ధంసాః క్రౌంచాశ్చ సహ సారసైః	15
జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ నిష్పతంతి స్మ సర్వతః నూనం సలిలవానశ్ర కూపో వా యది వా హ్రదః	16
తథా చేమే బిలద్వారే స్నిగ్ధాస్తిష్ఠంతి పాదపాః ఇత్యుక్తాస్తద్బిలం సర్వే వివిశుస్తిమిరావృతమ్	17
అచంద్రసూర్యం హరయో దదృశూ రోమహర్షణమ్ నిశామ్య తస్మాత్ సింహాంశ్చ తాంస్తాంశ్చ మృగపక్షిణః	18
ప్రవిష్టా హరిశార్దూలాః బిలం తిమిర సంపృతమ్ న తేషాం సజ్జతే చక్షుః న తేజో న పరాక్రమః	19
వాయోరివ గతిస్తేషాం దృష్టిస్తమసి వర్తతే తే ప్రవిష్టాస్తు వేగేన తద్బిలం కపికుంజరాః	20
ప్రకాశమభిరామం చ దదృశుర్దేశ ముత్తమమ్ తతస్తస్మిన్ బిలే దుర్గే నానాపాదపసంకులే	21

అన్యోన్యం సంపరిష్యజ్య జగ్ముర్యోజనమంతరమ్ తే నష్టసంజ్ఞాస్తృషితాః సంభ్రాంతా స్సలిలార్థినః	22
పరిపేతుర్చిలే తస్మిన్ కంచిత్యాలమతంద్రితాః తే కృశా దీనపదనాః పరిశ్రాంతాః ప్లవంగమాః	23
అలోకం దదృశుర్వీరాః నిరాశా జీవితే తదా తతస్తం దేశమాగమ్య సౌమ్యం వితిమిరం పనమ్	24
దదృశుః కాంచనాన్ పృక్షాన్ దీప్తవైశ్వానరప్రభాన్ సాలాంస్తాలాంశ్చ పున్నాగాన్ కకుభాన్ పంజులాన్ ధవాన్	25
చంపకాన్నాగపృక్షాంశ్చ కర్ణికారాంశ్చ పుష్పితాన్ స్తబకైః కాంచనైశ్చిత్రైః రక్తైః కిసలయైస్తథా	26
ఆపీడైశ్చ లతాభిశ్చ హేమాభరణ భూషితాన్ తరుణాదిత్య సంకాశాన్ వైదుర్య మయవేదికాన్	27
విభ్రాజమానాన్ వపుషా పాదపాంశ్చ హిరణ్మయాన్ నీలవైదుర్యవర్ణాశ్చ పద్మినీః పతగావృతాః	28
మహద్భిః కాంచనైః పద్మైః పృతా బాలార్కసన్నిభైః జాతరూపమయైర్మత్స్యైః మహద్భిశ్చ సకచ్ఛపైః	29
సలినీస్తత్ర దదృశుః ప్రసన్న సలిలావృతాః కాంచనాని విమానాని రాజతాని తథైవ చ	30
తపనీయ గవాక్షాణి ముక్తాజాలావృతాని చ హైమరాజత భామాని వైదుర్య మణిమంతి చ	31
దదృశుస్తత్ర హరయో గృహముఖ్యాని సర్వశః పుష్పితాన్ ఫలినో పృక్షాన్ ప్రవాలమణిసన్నిభాన్	32

- కాంచన భ్రమరాంచైవ మధూని చ సమంతతః|
 మణికాంచన చిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ|| 33
- మహార్థాణి చ యానాని దదృశుస్తే సమంతతః|
 హైమరాజత కాంస్యానాం భాజనానాం చ సంచయాన్|| 34
- అగరూణాం చ దివ్యానాం చందనానాం చ సంచయాన్|
 శుచీన్యభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ|| 35
- మహార్థాణి చ పానాని మధూని రసవంతి చ|
 దివ్యానామంబరాణాం చ మహార్థాణాం చ సంచయాన్|| 36
- కంబలానాం చ చిత్రాణాం అజినానాం చ సంచయాన్|
 తత్ర తత్ర చ విన్యస్తాన్ దీప్తాన్ వైశ్వానరప్రభాన్|| 37
- దదృశుర్వానరా శ్శుభ్రాన్ జాతరూపస్య సంచయాన్|
 తత్ర తత్ర విచిన్వంతో బిలే తస్మిన్ మహాబలాః|| 38
- దదృశుర్వానరా శ్శూరాః స్త్రియం కాంచదదూరతః|
 తాం దృష్ట్వా భృశసంత్రసాః చీరకృష్ణాజినాంబరామ్|| 39
- తాపసీం నియతాహారాం జ్వలంతీమివ తేజసా|
 విస్మితా హరయస్తత్ర వ్యవతిష్ఠంత సర్వశః| 40
- పప్రచ్ఛ హనుమాంస్తత్ర కాసి త్వం కస్య వా బిలమ్||
 తతో హనుమాన్ గిరిసన్నికాశః
 కృతాంజలిస్తామభివాద్య వృద్ధామ్|
 పప్రచ్ఛ కా త్వం భవనం బిలం చ
 రత్నాని చేమాని పదస్య కస్య|| 41
- ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే పంచాశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ఏకపంచాశ సస్కర్గః

51. స్వయంప్రభాతిధ్యమ్

- ఇత్యుక్త్వా హనుమాంస్తత్ర పునః కృష్ణాజినాంబరామ్|
అబ్రవీత్ తాం మహాభాగాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్|| 1
- ఇదం ప్రవిష్టా స్పహసా బిలం తిమిరసంపృతమ్|
క్షుత్ప్రిపాసా పరిశ్రాంతాః పరిఖిన్నాశ్చ సర్వశః|| 2
- మహాద్ధరణ్యా వివరం ప్రవిష్టా స్మ పిపాసితాః|
ఇమాంస్త్యేవంవిధాన్ భావాన్ వివిధానద్భుతోపమాన్|| 3
- దృష్ట్వా వయం ప్రవ్యథితాః సంభ్రాంతా నష్టచేతసః|
కస్యైతే కాంచనా వృక్షాః తరుణాదిత్యసన్నిభాః|| 4
- శుచీన్యభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ|
కాంచనాని విమానాని రాజతాని గృహాణి చ|| 5
- తపనీయ గవాక్షాణి మణిజాలాపృతాని చ|
పుష్పితాః ఫలవంతశ్చ పుణ్యా స్సురభిగంధినః|| 6
- ఇమే జాంబూసదమయాః పాదపాః కస్య తేజసా|
కాంచనాని చ పద్మాని జాతాని విమలే జలే|| 7
- కథం మత్స్యాశ్చ సౌపర్ణాః చరంతి సహ కచ్ఛపైః|
ఆత్మానమనుభావం చ కస్య చైతత్తపోబలమ్|| 8
- అజానతాం న స్సర్వేషాం సర్వమాఖ్యాతుమర్హసి|
ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ ధర్మచారిణీ|| 9
- ప్రత్యువాచ హనూమంతం సర్వభూతహితే రతా|
మయో నామ మహాతేజాః మాయావీ దాసవర్షభః|| 10

- తేనేదం నిర్మితం సర్వం మాయయా కాంచనం వనమ్ |
పురా దానవ ముఖ్యానాం విశ్వకర్మా బభూవ హా || 11
- యేనేదం కాంచనం దివ్యం నిర్మితం భవనోత్తమమ్ |
స తు వర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్యా మహావనే || 12
- పితామహాద్వారం లేభే సర్వమౌశస సంధనమ్ |
వనం విధాయ బలవాన్ సర్వకామేశ్వరస్తదా || 13
- ఉవాస సుఖితః కాలం కంచదస్మిన్ మహామతే |
తమస్పరసి హేమాయాం సక్తం దానవ పుంగవమ్ || 14
- విక్రమ్యైవాశనిం గృహ్య జభూనేశః పురందరః |
ఇదం చ బ్రహ్మణా దత్తం హేమాయై వనముత్తమమ్ || 15
- శాశ్వతాః కామభోగాశ్చ గృహం చేదం హిరణ్మయమ్ |
దుహితా మేరుసావర్ణేః అహం తస్యా స్వయంప్రభా || 16
- ఇదం రక్షామి భవనం హేమాయా వానరోత్తమ |
మమ ప్రియసఖీ హేమా నృత్తగీతవిశారదా || 17
- తయా దత్తవరా చాస్మి రక్షామి భవనోత్తమమ్ |
కిం కార్యం కస్య వా హేతోః కాంతారాణి ప్రపద్యథ || 18
- కథం చేదం వనం దుర్గం యుష్మాభిరుపలక్ష్మితమ్ |
ఇమాన్యభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ || 19
- భుక్త్వా పీత్వా చ పానీయం సర్వం మే వక్తుమర్హథ ||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ఏకపంచాశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ద్విపంచాశ స్సర్గః

52. బిలప్రవేశ కారణకథనమ్

- అథ తానబ్రవీత్సర్వాన్ విశ్రాంతాన్ హరియాథపాన్ |
ఇదం పచనమేకాగ్రా తాపసీ ధర్మచారిణీ || 1
- వాసరా యది పః ఖేదః ప్రనష్టః ఫలభక్షణాత్ |
యది చైతన్మయా శ్రాప్యం శ్రోతుమిచ్ఛామి కథ్యతామ్ || 2
- తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః |
ఆర్ణవేన యథాతత్త్వం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే || 3
- రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేంద్రవరుణోపమః |
రామో దాశరథి శ్శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దండకాపనమ్ || 4
- లక్ష్మణేన సహ బ్రాత్రా వైదేహ్యో చాపి భార్యయా |
తస్య భార్యా జనస్థానాత్ రావణేన హృతా బలాత్ || 5
- వీరస్తస్య సఖా రాజ్ఞః సుగ్రీవో నామ వానరః |
రాజా వానరముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా పయమ్ || 6
- అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాం యమరక్షితామ్ |
సహైభిర్వాసరైర్ముఖ్యైః అంగదప్రముఖైర్వయమ్ || 7
- రావణం సహితా స్సర్వే రాక్షసం కామరూపిణమ్ |
సీతయా సహ వైదేహ్యో మార్గధ్వమితి చోదితాః || 8
- విచిత్ర్య తు వయం సర్వే సమగ్రాం దక్షిణాం దిశమ్ |
బుభుక్షితాః పరిశ్రాంతాః పృక్షమూల ముపాశ్రితాః || 9
- వివర్ణపదనా స్సర్వే సర్వే ధ్యానపరాయణాః |
నాధిగచ్ఛామహే పారం మగ్నాశ్చింతామహార్ణవే || 10

- చారయంతస్తతశ్చక్షుః దృష్టవంతో వయం బిలమ్ |
లతాపాదపసంఘన్నం తిమిరేణ సమావృతమ్ || 11
- అస్మాద్ధంసా జలక్కిన్నాః పక్షై స్సలిలవిస్రవైః |
కురరా స్సారసాశ్చైవ నిషృతన్తి పతత్రిణః || 12
- సాధ్యత్ర ప్రవిశామేతి మయా తూక్తాః ప్లవంగమాః |
తేషామపి హి సర్వేషాం అనుమాన ముపాగతమ్ || 13
- గచ్ఛామః ప్రవిశామేతి భర్తృకార్యత్వరాన్వితాః |
తతో గాఢం నిపతితాః గృహ్యా హస్తా పరస్పరమ్ || 14
- ఇదం ప్రవిష్టా స్సహసా బిలం తిమిర సంవృతమ్ |
ఏతస్యః కార్యమేతేన కృత్యేన వయమాగతాః || 15
- త్వాం చైవోపగతా స్సర్వే పరిద్యూనా బుభుక్షితాః |
ఆతిథ్యధర్మదత్తాని మూలాని చ ఫలాని చ || 16
- అస్మాభిరుపభుక్తాని బుభుక్తా పరిపీడితైః |
యత్స్వయా రక్షితా స్సర్వే మ్రియమాణా బుభుక్తయా || 17
- బ్రూహి ప్రత్యుపకారార్థం కిం తే కుర్వంతు వాసరాః |
ఏవముక్తా తు సర్వజ్ఞా వాసరైస్తై స్స్వయంప్రభా || 18
- ప్రత్యువాచ తత స్సర్వాన్ ఇదం వాసరయూథపాన్ |
సర్వేషాం పరితుష్టాస్మి వాసరాణాం మహాత్మనామ్ || 19
- చరంత్యా మమ ధర్మేణ న కార్యమిహ కేనచిత్ ||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ద్విపంచాశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే త్రిపంచాశ సర్గః

53. అంగదాది నిర్వేదః

- ఏవముక్త శ్శుభం వాక్యం తాపస్యా ధర్మసంహితమ్ |
ఉవాచ హనుమాన్ వాక్యం తామనిందితచేష్టితామ్ || 1
- శరణం త్వాం ప్రపన్నాస్సృః సర్వే వై ధర్మచారిణి |
యః కృత స్సమయోఽస్మాకం సుగ్రీవేణ మహాత్మనా || 2
- స చ కాలో హ్యతిక్రాంతో బిలే నః పరివర్తతామ్ |
సా త్వమస్మాద్విలాడ్ధోరాత్ ఉత్తారయితుమర్హసి || 3
- తస్మాత్ సుగ్రీవచచనాత్ అతిక్రాంతాన్ గతాయుషః |
త్రాతుమర్హసి న స్సర్వాన్ సుగ్రీవ భయశంకితాన్ || 4
- మహచ్చ కార్యమస్మాభిః కర్తవ్యం ధర్మచారిణి |
తచ్చాపి న కృతం కార్యం అస్మాభిరిహ వాసిభిః || 5
- ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ వాక్యమబ్రవీత్ |
జీవతా దుష్కరం మన్యే ప్రవిష్టేన నివర్తితుమ్ || 6
- తపసస్తు ప్రభావేణ నియమోపార్జితేన చ |
సర్వానేవ బిలాదస్మాత్ ఉద్ధరిష్యామి వాసరాన్ || 7
- నిమీలయత చక్షూంషి సర్వే వాసరపుంగవాః |
న హి నిష్క్రమితుం శక్యం అనిమీలిత లోచనైః || 8
- తత స్సంమీలితా స్సర్వే సుకుమారాంగులైః కరైః |
సహసా పిదధుర్ద్వైం హృష్టా గమనకాంక్షిణః || 9
- వాసరాస్తు మహాత్మానో హస్తరుద్ధముఖాస్తదా |
నిమేషాంతరమాత్రేణ బిలాదుత్తారితాస్తయా || 10

తతస్తాన్ వానరాన్ సర్వాన్ తాపసీ ధర్మచారిణీ నిస్సృతాన్ విషమాత్తస్మాత్ సమాశ్వాస్యేదమబ్రవీత్	11
ఏష వింధ్యో గిరి శ్రీమాన్ నానాద్రుమలతాకులః ఏష ప్రసవణ శైలః సాగరోఽయం మహోదధిః	12
స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి భవనం వానరర్షభాః ఇత్యుక్త్వా తద్బిలం శ్రీమత్ప్రవివేశ స్వయంప్రభా	13
తతస్తే దదృశుర్లోరం సాగరం పరుణాలయమ్ అపారమభి గర్జతం ఘోరైరూర్మిభిరాకులమ్	14
మయస్య మాయా విచితం గిరిదుర్గం విచిన్వతామ్ తేషాం మాసో వ్యతిక్రాంతో యో రాజ్ఞా సమయః కృతః	15
వింధ్యస్య తు గిరేః పాదే సంప్రపుష్పితపాదపే ఉపవిశ్య మహాత్మానః చింతామాపేదిరే తదా	16
తతః పుష్పాతిభారాగ్రాన్ లతాశత సమావృతాన్ ద్రుమాన్ వాసంతికాన్ దృష్ట్వా బభూవుర్భయశంకితాః	17
తే వసంతమనుప్రాప్తం ప్రతివేద్య పరస్పరమ్ సప్తనందేశ కాలార్థాః నిపేతుర్ధరణీతలే	18
తతస్తాన్ కపిపృథ్వాంస్తు శిష్టాంశ్చైవ వనౌకసః వాచా మధురయాభాష్య యథాపదనుమాస్య చ	19
స తు సింహవృషస్కంధః పీనాయతభుజః కపిః యువరాజో మహాప్రాజ్ఞః అంగదో వాక్యమబ్రవీత్	20
శాసనాత్ కపిరాజస్య వయం సర్వే వినిర్గతాః మాసః పూర్ణో బిలస్థానాం హరయః కిం న బుధ్యతే	21

వయమాశ్వుయుజే మాసి కాలసంఖ్యావ్యవస్థితాః ప్రస్థితా స్నోఽపి చాతీతః కిమతః కార్యముత్తరమ్	22
భవంతః ప్రత్యయం ప్రాప్తాః నీతిమార్గవిశారదాః హితేష్వభిరతా భర్తుః నిస్పృష్టా స్సర్వకర్మసు	23
కర్మస్వప్రతిమా స్సర్వే దిక్షు విశ్రుత పౌరుషాః మాం పురస్కృత్య నిర్యాతాః పింగాక్షేశప్రచోదితాః	24
ఇదానీమకృతార్థానాం మర్తవ్యం నాత్ర సంశయః హరిరాజస్య సందేశం అకృత్వా క స్సుఖీ భవేత్	25
తస్మిన్నతీతే కాలే తు సుగ్రీవేణ కృతే స్వయమ్ ప్రాయోపవేశనం యుక్తం సర్వేషాం చ పనాకసామ్	26
తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః స్వామిభావే వ్యవస్థితః న క్షమిష్యతి న స్సర్వాన్ అపరాధకృతో గతాన్	27
అప్రవృత్తౌ చ సీతాయాః పాపమేవ కరిష్యతి తస్మాత్ క్షమమిహద్యైవ గంతుం ప్రాయోపవేశనమ్	28
త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ ధనాని చ గృహాణి చ ధ్రువం నో హింసితా రాజా సర్వాన్ ప్రతిగతానితః	29
వధేనాప్రతిరూపేణ శ్రేయాన్ మృత్యురిహైవ నః న చాహం యావరాజ్యేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః	30
న రేంద్రేణాభిషిక్తోఽస్మి రామేణాక్లిష్టకర్మణా స పూర్వం బద్ధవైరో మాం రాజా దృష్ట్వా వ్యతిక్రమమ్	31
ఘాతయిష్యతి దండేన తీక్ష్ణేన కృతనిశ్చయః కిం మే సుహృద్భిర్వ్యసనం పశ్యద్భిర్జీవితాంతరే	32

- ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే పుణ్యే సాగరరోధసి |
 ఏతచ్ఛ్చత్వా కుమారేణ యువరాజేన భాషితమ్ || 33
- సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాః కరుణం వాక్యమబ్రువన్ |
 తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః ప్రియాసక్తశ్చ రాఘవః || 34
- సమీక్త్యా కృతకార్యాంస్తు తస్మింశ్చ సమయే గతే |
 అదృష్టాయాం తు వైదేహ్యాం దృష్ట్యా చైవ సమాగతాన్ || 35
- రాఘవప్రియకామార్థం ఘాతయిష్యత్య సంశయమ్ |
 న క్షమం చాపరాధానాం గమనం స్వామిపార్శ్వతః || 36
- ప్రధానభూతాశ్చ వయం సుగ్రీవస్య సమాగతాః |
 ఇహైవ సీతామన్విష్య ప్రవృత్తిముపలభ్య వా || 37
- నో చేద్గచ్ఛామ తం వీరం గమిష్యామో యమక్షయమ్ |
 ప్లవంగమానాం తు భయార్థితానాం
 శ్రుత్వా వచస్తార ఇదం బభాషే |
 అలం విషాదేన చిలం ప్రవిశ్య
 వసామ సర్వే యది రోచతే వః || 38
- ఇదం హి మాయా విహితం సుదుర్గమం
 ప్రభూతవృక్షోదకభోజ్యపేయకమ్ |
 ఇహస్తి నో నైవ భయం పురందరాత్
 న రాఘవాద్వాసరరాజతోఽపి వా || 39
- శ్రుత్వాంగదస్యాపి వచోఽనుకూలం
 ఊచుశ్చ సర్వే హరయః ప్రతీతాః |
 యథా న హింసేమ తథా విధానం
 అసక్తమద్యైవ విధీయతాం నః || 40
- ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే త్రిపంచాశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే చతుఃపంచాశ స్సర్గః

54. హనూమద్భేదనమ్

- తథా బ్రువతి తారే తు తారాధిపతివర్చసి |
అథ మేనే హృతం రాజ్యం హనుమానంగదేన తత్ || 1
- బుద్ధ్యా హ్యష్టాంగయా యుక్తం చతుర్బల సమన్వితమ్ |
చతుర్దశగుణం మేనే హనుమాన్ వాలిన స్సుతమ్ || 2
- ఆపూర్యమాణం శశ్వచ్చ తేజోబలపరాక్రమైః |
శశినం శుక్లపక్షాదౌ వర్ధమానమివ శ్రియా || 3
- బృహస్పతి సమం బుద్ధ్యా విక్రమే సదృశం పితుః |
శుశ్రూషమాణం తారస్య శుక్రస్యేవ పురందరమ్ || 4
- భర్తురథే పరిశ్రాంతం సర్వశాస్త్రవిశారదః |
అభినంధాతుమారేభే హనుమానంగదం తతః || 5
- స చతుర్థాముపాయానాం తృతీయముపవర్ణయన్ |
భేదయామాస తాన్ సర్వాన్ వానరాన్ వాక్యసంపదా || 6
- తేషు సర్వేషు భిన్నేషు తతోఽభీషయదంగదమ్ |
భీషణైర్బహుభిర్వాకైః కోపోపాయ సమన్వితైః || 7
- త్వం సమర్థతరః పిత్రా యుధే తారేయ వై ధురమ్ |
దృఢం ధారయితుం శక్తః కపిరాజ్యం యథా పితా || 8
- నిత్యమస్థిరచిత్తా హి కపయో హరిపుంగవ |
నాజ్ఞాప్యం విషహిష్యంతి పుత్రదారాన్ వినా త్వయా || 9
- త్వాం వైతే హ్యనుయుంజేయుః ప్రత్యక్షం ప్రవదామి తే |
యథాయం జాంబవాన్ నీలః సుహోత్రశ్చ మహాకపిః || 10

- న హ్యహంత ఇమే సర్వే సామదానాదిభిర్గుణైః |
దండేన వా త్వయా శక్యాః సుగ్రీవాదపకర్షితుమ్ || 11
- విగృహ్యసనమప్యాహుః దుర్బలేన బలీయసః |
ఆత్మరక్షాకరస్తస్మాత్ న విగృహ్ణీత దుర్బలః || 12
- యాం చేమాం మన్యసే ధాత్రీం ఏతద్బిలమితి శ్రుతమ్ |
ఏతల్లక్ష్మణబాణానాం ఈషత్కార్యం విదారణే || 13
- స్వల్పం హి కృతమింద్రేణ క్షిపతా హ్యశనిం పురా |
లక్ష్మణో నిశితైర్బాణైః భింద్యాత్ పత్రపుటం యథా || 14
- లక్ష్మణస్య తు నారాచాః బహవ స్సంతి తద్విధాః |
వజ్రాశనిసమస్పర్శాః గిరీణామపి దారణాః || 15
- అవస్థానే యదైవ త్వం ఆసిష్యసి పరంతప |
తదైవ హరయ స్సర్వే త్వక్ష్యంతి కృతనిశ్చయాః || 16
- స్మరంతః పుత్రదారాణాం నితోద్విగ్నా బుభుక్షితాః |
ఖేదితా దుఃఖశయాభిః త్వాం కరిష్యంతి పృష్ఠతః || 17
- స త్వం హీన స్సుహృద్భిశ్చ హితకామైశ్చ బంధుభిః |
తృణాదపి భృశోద్విగ్నః స్పందమానాద్భవిష్యసి || 18
- న చ జాతు న హింస్యుస్త్యాం ఘోరా లక్ష్మణసాయకాః |
అపవృత్తం జిఘాంసంతో మహావేగా దురాసదాః || 19
- అస్మాభిస్తు గతం సార్థం వినీతవదుపస్థితమ్ |
ఆనుపూర్వ్యాత్తు సుగ్రీవో రాజ్యే త్వాం స్థాపయిష్యతి || 20
- ధర్మకామః పితృవ్యస్తే ప్రీతికామో దృఢవ్రతః |
శుచి సన్త్యప్రతిజ్ఞశ్చ న త్వాం జాతు జిఘాంసతి || 21

ప్రియకామశ్చ తే మాతుః తదర్థం చాస్య జీవితమ్ |
 తస్యాపత్యం చ నాస్త్వన్యత్ తస్మాదంగద గమ్యతామ్ || 22

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే
 చతుఃపంచాశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే పంచపంచాశ స్సర్గః
 55. ప్రాయోపవేశః

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితమ్ |
 స్వామిసత్కార సంయుక్తం అంగదో వాక్యమబ్రవీత్ || 1

స్తైర్యం సత్త్వం మనశ్శౌచం ఆనృశంస్యమధార్ణవమ్ |
 విక్రమైశ్చైవ ధైర్యం చ సుగ్రీవే నోపపద్యతే || 2

భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య యో భార్యాం జీవతో మహిషీం ప్రియామ్ |
 ధర్మేణ మాతరం యస్తు స్వీకరోతి జుగుప్సితః || 3

కథం స ధర్మం జానీతే యేన భ్రాత్రా దురాత్మనా |
 యుద్ధాయాభి నియుక్తేన బిలస్య పిహితం ముఖమ్ || 4

సత్యాత్ పాణిగృహీతశ్చ కృతకర్మా మహాయశాః |
 విస్మృతో రాఘవో యేన స కస్య తు కృతం స్మరేత్ || 5

లక్ష్మణస్య భయాద్యేన నాధర్మభయభీరుణా |
 ఆదిష్ఠా మార్గితుం సీతాం ధర్మస్తస్మిన్ కథం భవేత్ || 6

తస్మిన్ పాపే కృతఘ్నై తు స్మృతిహినే చలాత్మని |
 ఆర్యః కో విశ్వసేజ్ఞాతు తత్కులీనో జిజీవిషుః || 7

- రాజ్యే పుత్రం ప్రతిష్ఠాప్యః సగుణో నిర్గుణోఽపి వా |
కథం శత్రుకులీనం మాం సుగ్రీవో జీవయిష్యతి || 8
- భిన్నమంత్రోఽపరాధశ్చ హీనశక్తిః కథం హ్యహమ్ |
కిష్కింధాం ప్రాప్య జీవేయం అనాథ ఇవ దుర్బలః || 9
- ఉపాంశుదండేన హి మాం బంధనేనోపపాదయేత్ |
శఠః క్రూరో నృశంసశ్చ సుగ్రీవో రాజ్యకారణాత్ || 10
- బంధనాద్వాపసాదాన్మే శ్రేయః ప్రాయోపవేశనమ్ |
అనుజానీత మాం సర్వే గృహం గచ్ఛంతు వాసరాః || 11
- అహం వః ప్రతిజానామి నాఽగమిష్యామ్యహం పురీమ్ |
ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే శ్రేయో మరణమేవ మే || 12
- అభివాదనపూర్వం తు రాఘవౌ బలశాలినౌ |
అభివాదనపూర్వం తు రాజా కుశలమేవ చ || 13
- వాచ్యస్తాతో యవీయాన్ మే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః |
ఆరోగ్యపూర్వం కుశలం వాచ్యా మాతా రుమా చ మే || 14
- మాతరం చైవ మే తారాం ఆశ్వాసయితుమర్హథ |
ప్రకృత్యా ప్రియపుత్రా సా సానుక్రోశా తపస్వినీ || 15
- వినష్టమిహ మాం శ్రుత్వా వ్యక్తం హాస్యతి జీవితమ్ |
ఏతావదుక్త్వా వచనం వృథాంస్తానభివాద్య చ || 16
- వివేశచాంగదో భూమౌ రుదన్ దర్భేషు దుర్మనాః |
తస్య సంవిశతస్తత్ర రుదంతో వానరర్షభాః || 17
- నయనేభ్యః ప్రముముచుః ఉష్ణం వై వారిదుఃఖితాః |
సుగ్రీవం చైవ నిందంతః ప్రశంసంతశ్చ వాలినమ్ || 18

పరివార్యాంగదం సర్వే వ్యవాస్యన్ ప్రాయమాసితుమ్ |
 మతం తద్వాలిపుత్రస్య విజ్ఞాయ ప్లవగర్షభాః || 19

ఉపస్పృశ్యోదకం తత్ర ప్రాజుఖా స్సముపావిశన్ |
 దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు ఉదక్తిరం సమాశ్రితాః || 20

ముమూర్షవో హరిశ్రేష్ఠాః ఏతత్ క్షమమితి స్మ హ |
 రామస్య వనవాసం చ క్షయం దశరథస్య చ || 21

జనస్థాన వధం చైవ వధం చైవ జటాయుషః |
 హరణం చైవ వైదేహ్యః వాలినశ్చ వధం రణే || 22

రామకోపం చ వదతాం హరీణాం భయమాగతమ్ ||

ఏవం వదద్భిర్బహుభిర్మహీధరో
 మహాద్రికూటప్రతివైః ప్లవంగవైః |
 బభూవ సన్నాదితనిర్దరాంతరో
 భృశం నదద్భిర్జలదైరివాంబరమ్ || 23

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే

పంచపంచాశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే షట్పంచాశ స్సర్గః

56. సంపాతి ప్రశ్నః

- ఉపవిష్టాస్తు తే సర్వే యస్మిన్ ప్రాయం గిరిస్థలే |
హరయో గృధ్రరాజశ్చ తం దేశముపచక్రమే || 1
- సంపాతిర్నామ నామ్నా తు చిరజీవీ విహంగమః |
భ్రాతా జటాయుష శ్శ్రీమాన్ ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః || 2
- కందరాదభినిష్క్రమ్య స వింధ్యస్య మహాగిరేః |
ఉపవిష్టాన్ హరీన్ దృష్ట్వా హృష్టాత్మా గిరమబ్రవీత్ || 3
- విధిః కిల నరం లోకే విధానేనానువర్తతే |
యథాయం విహితో భక్ష్యః చిరాన్మహ్యముపాగతః || 4
- పరంపరాణాం భక్షిష్యే వాసరాణాం మృతం మృతమ్ |
ఉవాచేదం వచః పక్షీ తాన్నిరీక్ష్య ప్లవంగమాన్ || 5
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా భక్ష్యలుభస్య పక్షిణః |
అంగదః పరమాయస్తో హనుమంతమథాబ్రవీత్ || 6
- పశ్య సీతాపదేశేన సాక్షా ద్వైవస్వతో యమః |
ఇమం దేశమనుప్రాప్తో వాసరాణాం విపత్తయే || 7
- రామస్య న కృతం కార్యం రాజ్ఞో న చ వచః కృతమ్ |
హరీణామియమజ్ఞాతా విపత్తి స్సహసాగతా || 8
- వైదేహ్యోః ప్రియకామేన కృతం కర్మ జటాయుషా |
గృధ్రరాజేన యత్తత్ర శ్రుతం వస్తదశేషతః || 9
- తథా సర్వాణి భూతాని తిర్యగ్యోనిగతాస్యపి |
ప్రియం కుర్వంతి రామస్య త్యక్త్వా ప్రాణాన్ యథా వయమ్ || 10

అన్యోన్యముపకుర్వంతి స్నేహకారుణ్య యంత్రితాః|
తేన తస్యోపకారార్థం త్యజతాత్మానమాత్మనా|| 11

ప్రియం కృతం హి రామస్య ధర్మజ్ఞేన జటాయుషా
రాఘవార్థే పరిశ్రాంతాః వయం సంత్యక్త జీవితాః|| 12

కాంతారాణి ప్రపన్నాస్మృ న చ పశ్యామ మైథిలీమ్|
స సుఖీ గృధ్రరాజస్తు రావణేన హతో రణే|| 13

ముక్తశ్చ సుగ్రీవభయాత్ గతశ్చ పరమాం గతిమ్|
జటాయుషో వినాశేన రాజ్ఞో దశరథస్య చ|| 14

హరణేన చ వైదేహ్యః సంశయం హరయో గతాః|
రామలక్ష్మణయోర్వాసః అరణ్యే సహ సీతయా|| 15

రాఘవస్య చ బాణేన వాలినశ్చ తథా వధః|
రామకోపాదశేషాణాం రాక్షసానాం తథా వధః|| 16

కైకేయ్యా వరదానేన ఇదం హి వికృతం కృతమ్||

తదసుఖమనుకీర్తితం వచో

భువి పతితాంశ్చ సమీక్ష్య వానరాన్|

భృశచలితమతిర్మహామతిః

కృపణముదాహృతవాన్ స గృధ్రరాట్||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే షట్పంచాశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే సప్తపంచాశ సన్ధః

57. జటాయుర్విష్ణుకథనమ్

- తత్తు శ్రుత్వా తదా వాక్యం అంగదస్య ముఖోద్ధతమ్ |
అబ్రవీద్యచనం గృధ్రః తీక్ష్ణ తుండో మహాస్వనః || 1
- కోఽయం గిరా ఘోషయతి ప్రాణైః ప్రియతరస్య మే |
జటాయుషో పథం భ్రాతుః కంపయన్నివ మే మనః || 2
- కథమాసీజ్జనస్థానే యుద్ధం రాక్షసగృధ్రయోః |
నామధేయమిదం భ్రాతుః చిరస్యాద్య మయా శ్రుతమ్ || 3
- ఇచ్ఛేయం గిరిదుర్గాచ్చ భవద్భిరవతారితుమ్ |
యవీయసో గుణజ్ఞస్య శ్లాఘనీయస్య విక్రమైః || 4
- అతిదీర్ఘస్య కాలస్య తుష్టోఽస్మి పరికీర్తనాత్ |
తదిచ్ఛేయమహం శ్రోతుం వినాశం వానరర్షభాః || 5
- భ్రాతుర్జటాయుషస్తస్య జనస్థాననివాసినః |
తస్యైవ చ మమ భ్రాతుః సఖా దశరథః కథమ్ || 6
- యస్య రామః ప్రియః పుత్రో జ్యేష్ఠో గురుజనప్రియః |
సూర్యాంశుదగ్ధపక్షత్వాత్ న శక్నోము్యసర్పితుమ్ || 7
- ఇచ్ఛేయం పర్వతాదస్మాత్ అపతర్తుమరిందమాః |
శోకాద్భ్రష్టస్వరమపి శ్రుత్వా తే హరియూథపాః || 8
- శ్రద్ధధురైవ తద్వాక్యం కర్మణా తస్య శంకితాః |
తే ప్రాయముపవిష్టాస్తు దృష్ట్వా గృధ్రం ప్లవంగమాః || 9
- చక్రుర్బుద్ధిం తదా రౌద్రాం సర్వాన్నో భక్షయిష్యతి |
సర్వథా ప్రాయమాసీనాన్ యది నో భక్షయిష్యతి || 10

కృతకృత్యా భవిష్యామః క్షిప్రం సిద్ధిమితో గతాః ఏతాం బుద్ధిం తతశ్చక్రుః సర్వే తే వానరర్షభాః	11
అవతార్య గిరే శ్శృంగాత్ గృధ్రమాహాంగదస్తదా బభూవుర్క్షరజా నామ వానరేంద్రః ప్రతాపవాన్	12
మమూర్యః పార్థివః పక్షిన్ ధార్మికస్తస్య చాత్మజౌ సుగ్రీవశ్చైవ వాలీ చ పుత్రావోఘబలాపుభౌ	13
లోకే విశ్రుతకర్మాభూత్ రాజా వాలీ పితా మమ రాజా కృత్స్నస్య జగతః ఇక్ష్వాకూణాం మహారథః	14
రామో దాశరథి శ్శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దండకావనమ్ లక్ష్మణేన సహ బ్రాత్రా వైదేహ్య చాపి భార్యయా	15
పితుర్నిదేశనిరతో ధర్మ్యం పంథానమాశ్రితః తస్య భార్యా జనస్థానాత్ రావణేన హృతా బలాత్	16
రామస్య చ పితుర్మిత్రం జటాయుర్నామ గృధ్రరాట్ దదర్శ సీతాం వైదేహీం హ్రియమాణాం విహాయసా	17
రావణం విరథం కృత్వా స్థాపయిత్వా చ మైథిలీమ్ పరిశ్రాంతశ్చ వృద్ధశ్చ రావణేన హతో రణే	18
ఏవం గృధ్రో హతస్తేన రావణేన బలీయసా సంస్కృతశ్చాపి రామేణ గతశ్చ గతిముత్తమామ్	19
తతో మమ పితృవ్యేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా చకార రాఘవ స్సఖ్యం సోఽవధీత్ పితరం మమ	20
మమ పిత్రా విరుద్ధో హి సుగ్రీవ స్సచివై స్సహ నిహత్య వాలీనం రామః తతస్తమభిషేచయత్	21

స రాజ్యే స్థాపితస్తేన సుగ్రీవో వానరాధిపః రాజా వానరముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయమ్	22
ఏవం రామప్రయుక్తాస్తు మార్గమాణాస్తతస్తతః వైదేహీం నాధిగచ్ఛామో రాత్రౌ సూర్యప్రభామివ	23
తే వయం దండకారణ్యం విచిత్వ సుసమాహితాః అజ్ఞానాత్తు ప్రవిష్టా స్మ ధరణ్యా వివృతం బిలమ్	24
మయస్య మాయా విహితం తద్బిలం చ విచిన్వతామ్ వ్యతీతస్తత్ర నో మాసో యో రాజ్ఞా సమయః కృతః	25
తే వయం కపిరాజస్య సర్వే వచనకారిణః కృతాం సంస్థామతిక్రాంతాః భయాత్ ప్రాయముపాస్మహే	26
క్రుద్ధే తస్మింస్తు కాకుత్స్థే సుగ్రీవే చ సలక్ష్మణే గతానామపి సర్వేషాం తత్ర నో నాస్తి జీవితమ్	27

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే
సప్తపంచాశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే అష్టపంచాశ సర్గః

58. సీతాప్రవృత్త్యపలంభః

- ఇత్యుక్తః కరుణం వాక్యం వానరైస్త్వక్తజీవితైః |
సబాజ్ఞో వానరాన్ గృధ్రః ప్రత్యువాచ మహాస్వనః || 1
- యవీయాన్ మమ స భ్రాతా జటాయుర్నామ వానరాః |
యమాఖ్యాత హతం యుద్ధే రావణేన బలీయసా || 2
- వృద్ధభావాదపక్షత్వాత్ శృణ్వంస్తదపి మర్షయే |
స హి మే శక్తిరస్త్యద్య భ్రాతుర్వైరవిమోక్షణే || 3
- పురా వృత్రవధే వృత్తే స చాహం చ జయైషిణా |
ఆదిత్యముపయాతా స్వో జ్వలంతం రశ్మిమాలినమ్ || 4
- అపృత్యాకాశ మార్గేణ జవేన స్మ గతౌ భృశమ్ |
మధ్యం ప్రాప్తే దినకరే జటాయురపసీదతి || 5
- తమహం భ్రాతరం దృష్ట్వా సూర్యరశ్మిభిరర్దితమ్ |
పక్షాభ్యాం ఛాదయామాస స్నేహాత్ పరమవిహ్వలమ్ || 6
- నిర్దగ్ధపక్షః పతితో వింధ్యేఽహం వానరర్షభాః |
అహమస్మిన్ పసన్ భ్రాతుః ప్రవృత్తిం నోపలక్షయే || 7
- జటాయుష స్త్యేవముక్తో భ్రాత్రా సంపాతినా తదా |
యువరాజో మహాప్రాజ్ఞః ప్రత్యువాచాంగదస్తదా || 8
- జటాయుషో యది భ్రాతా శ్రుతం తే గదితం మయా |
అఖ్యాహి యది జానాసి నిలయం తస్య రక్షసః || 9
- అదీర్ఘదర్శినం తం వై రావణం రాక్షసాధమమ్ |
అంతికే యది వా దూరే యది జానాసి శంస సః || 10

- తతోఽబ్రవీన్మహాతేజాః జ్యేష్ఠో బ్రాతా జటాయుషః |
ఆత్మానురూపం వచనం వానరాన్ సంప్రహర్షయన్ || 11
- నిర్దగ్ధపక్షో గృధ్రోఽహం హీనవీర్యః ప్లవంగమాః |
వాఙ్మాత్రేణ తు రామస్య కరిష్యే సాహ్యముత్తమమ్ | 12
- జానామి వారుణాన్ లోకాన్ విష్ణోస్త్రైవిక్రమానపి |
దేవాసురవిమర్దాన్ వాఽప్యమృతస్య చ మంథనమ్ || 13
- రామస్య యదిదం కార్యం కర్తవ్యం ప్రథమం మయా |
జరయా చ హృతం తేజః ప్రాణాశ్చ శిథిలా మమ || 14
- తరుణీ రూపసంపన్నా సర్వాభరణభూషితా |
హ్రియమాణా మయా దృష్టా రావణేన దురాత్మనా || 15
- క్రోశంతీ రామ రామేతి లక్ష్మణేతి చ భామినీ |
భూషణాన్యపవిధ్యంతీ గాత్రాణి చ విధున్యతీ | 16
- సూర్యప్రభేవ శైలాగ్రే తస్యాః కౌశేయముత్తమమ్ |
అసితే రాక్షసే భాతి యథా వా తటిదంబుదే || 17
- తాం తు సీతామహం మన్యే రామస్య పరికీర్తనాత్ |
శూయతాం మే కథయతో నిలయం తస్య రక్షసః || 18
- పుత్రో విశ్రవస స్సాక్షాత్ బ్రాతా వైశ్రవణస్య చ |
అధ్యాస్తే నగరీం లంకాం రావణో నామ రాక్షసః || 19
- ఇతో ద్వీపే సముద్రస్య సంపూర్ణే శతయోజనే |
తస్మిన్ లంకా పురీ రమ్యా నిర్మితా విశ్వకర్మణా || 20
- జాంబూనదమయైర్ద్వారైః చిత్రైః కాంచనవేదికైః |
ప్రాకారేణార్కపర్ణేన మహతా సుసమాప్నతా || 21

తస్యాం వసతి వైదేహీ దీనా కౌశేయవాసిన్ రావణాంతఃపురే రుద్ధా రాక్షసీభి స్సమావృతా	22
జనకస్యాత్మజాం రాజ్ఞః తత్ర ద్రక్ష్యథ మైథిలీమ్ లంకాయామథ గుప్తాయాం సాగరేణ సమంతతః	23
సంప్రాప్య సాగరస్యాంతం సంపూర్ణం శతయోజనమ్ ఆసాద్య దక్షిణం తీరం తతో ద్రక్ష్యథ రావణమ్	24
తత్రైవ త్వరితాః క్షిప్రం విక్రమధ్వం ప్లవంగమాః జ్ఞానేన ఖలు పశ్యామి దృష్ట్వా ప్రత్యాగమిష్యథ	25
ఆద్యః పంథాః కులింగానాం యే చాన్యే ధాన్యజీవినః ద్వితీయో బలిభోజానాం యే చ పృక్షఫలాశినః	26
భాసాస్తృతీయం గచ్ఛంతి క్రౌంచాశ్చ కురరై స్సహ శ్యేనాశ్చతుర్థం గచ్ఛంతి గృధ్రా గచ్ఛంతి పంచమమ్	27
బలవీర్యోపపన్నానాం రూపయౌపన శాలినామ్ షష్ఠస్തു పంథా హంసానాం వైనతేయగతిః పరా	28
వైనతేయాచ్చ నో జన్మ సర్వేషాం వాసరర్షభాః ఇహస్థోఽహం ప్రపశ్యామి రావణం జానకీం తథా	29
అస్మాకమపి సౌపర్ణం దివ్యం చక్షుర్బలం తథా తస్మాదాహారవీర్యేణ నిసర్గేణ చ వాసరాః	30
ఆయోజనశతాత్ సాగ్రాత్ వయం పశ్యామ నిత్యశః అస్మాకం విహితా వృత్తిః నిసర్గేణ చ దూరతః	31
విహితా పాదమూలే తు వృత్తిశ్చరణయోధినామ్ గర్హితం తు కృతం కర్మ యేన స్మ పిశితాశినా	32

ప్రతికార్యం చ మే తస్య వైరం భ్రాతుః కృతం భవేత్ |
ఉపాయో దృశ్యతాం కశ్చిత్ లంఘనే లవణాంభసః || 33

అభిగమ్య తు వైదేహీం సమృద్ధార్థా గమిష్యథ |
సముద్రం నేతుమిచ్ఛామి భవద్భిర్వరుణాలయమ్ || 34

ప్రదాస్యామ్యుదకం భ్రాతుః స్వర్గతస్య మహాత్మనః |
తతో నీత్వా తు తం దేశం తీరం నద నదీపతే || 35

నిర్లగ్ధపక్షం సంపాతిం వానరా స్సుమహౌజసః |
పునస్తం ప్రాపయిత్వా చ తం దేశం పతగేశ్వరమ్ || 36

బభూవుర్వానరా హృష్టాః ప్రవృత్తిముపలభ్య తే ||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే

అష్టపంచాశ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ఏకోన షష్ఠితమ స్సర్గః

59. సుపార్శ్వవచనానువాదః

- తతస్తదమృతాస్వాదం గృధ్రరాజేన భాషితమ్ |
నిశమ్య వదతా హృష్టాః తే వచః ప్లవగర్షభాః || 1
- జాంబవాన్ వాసరశ్రేష్ఠః సహ సర్వైః ప్లవంగమైః |
భూతలాత్ సహసోత్థాయ గృధ్రరాజమథాబ్రవీత్ || 2
- క్వ సీతా కేన వా దృష్టా కో వా హరతి మైథిలీమ్ |
తదాఖ్యాతు భవాన్సర్వం గతిర్భవ వనోకసామ్ || 3
- కో దాశరథి బాణానాం వజ్రవేగ నిపాతినామ్ |
స్వయం లక్ష్మణ ముక్తానాం స చింతయతి విక్రమమ్ || 4
- స హరీన్ ప్రీతి సంయుక్తాన్ సీతా శ్రుతిసమాహితాన్ |
పునరాశ్వాసయన్ ప్రీతః ఇదం వచసమబ్రవీత్ || 5
- శ్రూయతామిహ వైదేహ్యః యథా మే హరణం శ్రుతమ్ |
యేన చాపి మమాఖ్యాతం యత్ర వాయతలోచనా || 6
- అహమస్మిన్ గిరౌ దుర్గే బహుయోజనమాయతే |
చిరాన్నిపతితో వృద్ధః క్షీణప్రాణపరాక్రమః || 7
- తం మామేవం గతం పుత్రః సుపార్శ్వో నామ నామతః |
ఆహారేణ యథాకాలం బిభర్తి పతతాం పరః || 8
- తీక్ష్ణ కామాస్తు గంధర్వాః తీక్ష్ణ కోపా భుజంగమాః |
మృగాణాం తు భయం తీక్ష్ణం తతస్తీక్ష్ణక్షుధా పయమ్ || 9
- స కదాచిత్ క్షుధార్తస్య మమాహారాభి కాంక్షిణః |
గతసూర్యోఽహని ప్రాప్తో మమ పుత్రో హ్యనామిషః || 10

- స మయా వృద్ధభావాచ్చ కోపాచ్చ పరిభర్స్సితః|
క్షుత్పిపాసా పరీతేన కుమారః పతతాం పరః|| 11
- స మమాహార సంరోధాత్ పీడితం ప్రీతివర్ధనః|
అనుమాన్య యథాతత్త్వం ఇదం వచనమబ్రవీత్|| 12
- అహం తాత యథాకాలం ఆమిషార్థీ ఖమాప్లుతః|
మహేంద్రస్య గిరేర్ద్వారం ఆవృత్య చ సమాస్థితః|| 13
- తత సత్త్వసహస్రాణాం సాగరాంతరచారిణామ్|
పంథానమేకోఽధ్యవసం సన్నిరోద్ధుమవాజ్ముఖః|| 14
- తత్ర కశ్చిన్మయా దృష్టః సూర్యోదయ సమప్రభామ్|
స్త్రియమాదాయ గచ్ఛన్ వై భిన్నాంజనచయోపమః|| 15
- సోఽహమభ్యవహారార్థీ తౌ దృష్ట్వా కృతనిశ్చయః|
తేన సామ్నా వినీతేన పంథానమభియాచితః|| 16
- స హి సామోపపన్నానాం ప్రహర్తా విద్యతే క్వచిత్|
నీచేష్వపి జనః కశ్చిత్ కిమంగ బత మద్విధః|| 17
- స యాతస్తేజసా వ్యోమ సంక్షిపన్నిప వేగితః|
అథాహం ఖేచరైర్భూతైః అభిగమ్య సభాజితః|| 18
- దిష్ట్వా జీవసి తాతేతి హ్యబ్రువన్ మాం మహర్షయః|
కథంచిత్ సకలత్రోఽసౌ గతస్తే స్వస్త్వసంశయమ్|| 19
- ఏవముక్తస్తతోఽహం తైః సిద్ధైః పరమశోభనైః|
స చ మే రావణో రాజా రక్షసాం ప్రతివేదితః|| 20
- హరన్ దాశరథేర్భార్యం రామస్య జనకాత్మజామ్|
బ్రష్టాభరణ కౌశేయాం శోక వేగపరాజితామ్|| 21

- రామలక్ష్మణయోర్నామ క్రోశంతీం ముక్తమూర్ధజామ్ |
ఏష కాలాత్యయస్తావత్ ఇతి కాలవిదాం వరః | 22
- ఏతమర్థం సమగ్రం మే సుపార్శ్వః ప్రత్యవేదయత్ |
తచ్ఛ్చుత్వాపి హి మే బుద్ధిః నాసీత్ కాచిత్ పరాక్రమే || 23
- అపక్షోఽహం కథం పక్షీ కర్మ కించిదుపక్రమే |
యత్తు శక్యం మయా కర్తుం వాగ్బుద్ధిగుణవర్తినా || 24
- శ్రూయతాం తత్ప్రవక్ష్యామి భవతాం పౌరుషాశ్రయమ్ |
వాఙ్మతిభ్యాం తు సర్వేషాం కరిష్యామి ప్రియం హి వః || 25
- యద్ధి దాశరథేః కార్యం మమ తన్నాత్ర సంశయః |
తే భవంతో మతిశ్రేష్ఠాః బలవంతో మనస్వినః || 26
- ప్రేషితాః కపిరాజేన దేవైరపి దురాసదాః |
రామలక్ష్మణ బాణాశ్చ నిశితాః కంకపత్రిణః || 27
- త్రయాణామపి లోకానాం పర్యాప్తాస్త్రాణనిగ్రహే |
కామం ఖలు దశగ్రీవః తేజోబలసమన్వితః || 28
- భవతాం తు సమర్థానాం న కించిదపి దుష్కరమ్ |
తదలం కాలసంగేన క్రియతాం బుద్ధినిశ్చయః || 29
- న హి కర్మసు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః |

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే
ఏకోనషష్ఠితమ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే షష్ఠితమ స్సర్గః

60. సంపాతి పురావృత్త వర్ణనమ్

- తతః కృతోదకం స్నాతం తం గృధ్రం హరియాథపాః|
ఉపవిష్టా గిరౌ దుర్గే పరివార్య సమంతతః|| 1
- తమంగదముపాసీసం తై స్సర్వైర్లరిభిర్వృతమ్|
జనితప్రత్యయో హృద్ధాత్ సంపాతిః పునరబ్రవీత్|| 2
- కృత్వా నిశ్శబ్దమేకాగ్రాః శృణ్వంతు హరయో మమ|
తథ్యం సంకీర్తయిష్యామి యథా జానామి మైథిలీమ్|| 2
- అస్య వింధ్యస్య శిఖరే పతితోఽస్మి పురా హ్యహమ్|
సూర్యాతప పరీతాంగో నిర్దగ్ధ స్నూర్యరశ్మిభిః|| 3
- లబ్ధసంజ్ఞస్తు షడ్రాత్రాత్ వివశో విహ్వలన్నివ|
వీక్షమాణో దిశ స్సర్వాః నాభిజానామి కించన|| 4
- తతస్తు సాగరాన్ శైలాన్ నదీ స్సర్వా స్సరాంసి చ|
వనాని చ ప్రదేశాంశ్చ సమీక్ష్య మతిరాగమత్|| 5
- హృష్టపక్షి గణాకీర్ణః కందరాంతర కూటవాన్|
దక్షిణస్యో దధేస్తీరే వింధ్యోఽయమితి నిశ్చితః|| 7
- ఆసీచ్ఛాత్రాశ్రమః పుణ్యః సురైరపి సుపూజితః|
ఋషిర్నిశాకరో నామ యస్మిన్నుగ్రతపాభవత్|| 8
- అష్టౌ వర్షసహస్రాణి తేనాస్మిన్నుషిణా వినా|
వసతో మమ ధర్మజ్ఞాః స్వర్గతే తు నిశాకరే|| 9
- అవతీర్య చ వింధ్యాగ్రాత్ కృచ్ఛేృణ విషమాచ్ఛనైః|
తీక్ష్ణ దర్శాం వసుమతీం దుఃఖేన పునరాగతః|| 10

- తమ్మపిం ద్రష్టు కామోఽస్మి దుఃఖేనాభ్యాగతో భృశమ్ |
జటాయుషా మయా చైవ బహుశోఽధి గతో హి సః || 11
- తస్యాశ్రమపదాభ్యాశే పవుర్వాతా స్సుగంధినః |
వృక్షో నాపుష్పితః కశ్చిత్ అఫలో వా న విద్యతే || 12
- ఉపేత్య చాశ్రమం పుణ్యం వృక్షమూలముపాశ్రితః |
ద్రష్టుకామః ప్రతీక్షేహం భగవంతం నిశాకరమ్ || 13
- అథా పశ్యమదూరస్థం ఋషిం జ్వలితతేజసమ్ |
కృతాభిషేకం దుర్ధర్షం ఉపావృత్తముదజ్ముఖమ్ || 14
- తమ్మక్షా స్సుమరా వ్యాఘ్రాః సింహా నాగా స్సరీసృపాః |
పరివార్యోప గచ్ఛంతి ధాతారం ప్రాణినో యథా || 15
- తతః ప్రాప్తమ్మృషిం జ్ఞాత్వా తాని సత్త్వాని వై యయుః |
ప్రవిష్టే రాజని యథా సర్వం సామాత్యకం బలమ్ || 16
- ఋషిస్తు దృష్ట్వా మాం ప్రీతః ప్రవిష్టశాశ్రమం పునః |
ముహూర్తమాత్రాన్నిష్క్రమ్య తతః కార్యమపుచ్ఛత || 17
- సౌమ్య వైకల్యతాం దృష్ట్వా రోష్టాం తే నాపగమ్యతే |
అగ్నిదగ్ధాచిమౌ పక్షౌ త్వక్తైచ ప్రణితా తప || 18
- గృధ్రౌ ద్వౌ దృష్టపూర్వౌ మే మాతరిశ్వసమా జవే |
గృధ్రాణాం చైవ రాజానౌ భ్రాతరౌ కామరూపిణౌ || 19
- జ్యేష్ఠో హి త్వం తు సంపాతే జటాయురనుజస్తప |
మానుషం రూపమాస్థాయ గృహ్ణీతాం చరణౌ మమ || 20
- కిం తే వ్యాధి సముత్థానం పక్షయోః పతనం కథమ్ |
దండో వాఽయం కృతః కేన సర్వమాఖ్యాహి పుచ్ఛతః || 21

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే షష్ఠితమస్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ఏకషష్ఠితమస్సర్గః

61. సూర్యానుగమనాఖ్యానమ్

- తతస్తద్దారుణం కర్మ దుష్కరం సాహసాత్ కృతమ్ |
ఆచచక్షే మునే స్సర్వం సూర్యానుగమనం తథా || 1
- భగవన్ ప్రణయుక్తత్వాత్ లజ్జయా వ్యాకులేంద్రియః |
పరిశ్రాంతో స శక్నోమి వచనం ప్రతిభాషితుమ్ || 2
- అహం చైవ జటాయుశ్చ సంఘర్షాద్ధర్షమోహితౌ |
ఆకాశం పతితౌ వీరౌ జిజ్ఞాసంతౌ పరాక్రమమ్ || 3
- కైలాసశిఖరే బద్ధ్వా మునీనామగ్రతః పణమ్ |
రవి స్స్యాదనుయాతవ్యో యావదస్తం మహాగిరిమ్ || 4
- అథావాం యుగపత్నాప్తౌ అపశ్యావ మహీతలే |
రథచక్ర ప్రమాణాని నగరాణి పృథక్ పృథక్ || 5
- క్వచిద్వాదిత్రఘోషాంశ్చ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ శుశ్రువః |
గాయంతీశ్చాంగనా బహ్వీః పశ్యావో రక్తవాససః || 6
- తూర్ణముత్పత్య చాకాశం ఆదిత్యపథమాశ్రితౌ |
ఆవామాలోకయావస్తద్వనం శాద్వలసంస్థితమ్ || 7
- ఉపలైరివ సంఘన్నా దృశ్యతే భూశ్శిలోచ్ఛయైః |
ఆపగాభిశ్చ సంవీతా సూత్రైరివ పసుంధరా || 8
- హిమవాంశ్చైవ వింధ్యశ్చ మేరుశ్చ సు మహాన్నగః |
భూతలే సంప్రకాశన్తే నాగా ఇవ జలాశయే || 9
- తీవ్రస్వేదశ్చ ఖేదశ్చ భయం చాసీత్తదాపయోః |
సమావిశతి మోహశ్చ తమో మూర్ఛా చ దారుణా || 10

- న దిగ్విజ్ఞాయతే యామ్య నాగ్నేయీ న చ వారుణీ |
యుగాంతే నియతో లోకో హతో దగ్ధ ఇవాగ్నినా || 11
- మనశ్చ మే హతం భూయః సన్నివర్త్య తు సంశ్రయమ్ |
యత్నేన మహతా హ్యస్మిన్ పున స్సంధాయ చక్షుషీ || 12
- యత్నేన మహతా భూయో రవి స్సమవలోకితః |
తుల్యః పృథ్వీప్రమాణేన భాస్కరః ప్రతిభాతి నౌ || 13
- జటాయుర్మామనాపుచ్ఛ్య నిపపాత మహీం తతః |
తం దృష్ట్వా తూర్ణమాకాశాత్ ఆత్మానం ముక్తవాసహమ్ || 14
- పక్షాభ్యాం చ మయా గుప్తో జటాయుర్న ప్రదహ్యత |
ప్రమాదాత్తత నిర్దగ్ధః పతన్ వాయుపథాదహమ్ || 15
- ఆశంకే తం నిపతితం జనస్థానే జటాయుషమ్ |
అహం తు పతితో వింధ్యే దగ్ధపక్షో జడీకృతః || 16
- రాజ్యేన హీనో భ్రాత్రా చ పక్షాభ్యాం విక్రమేణ చ |
సర్వథా మర్తుమేవేచ్ఛన్ పతిష్యే శిఖరాద్ధిరే || 17

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ఏకషష్ఠితమ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే ద్విషష్టితమ స్సర్గః

62. నిశాకర భవిష్యాఖ్యానమ్

- ఏవముక్త్వా మునిశ్రేష్ఠం అరుదం దుఃఖితో భృశమ్ |
అథ ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు భగవానిదమబ్రవీత్ || 1
- పక్షౌ చ తే ప్రపక్షౌ చ పునరన్యౌ భవిష్యతః |
ప్రాణాశ్చ చక్షుషీ చైవ విక్రమశ్చ బలం చ తే || 2
- పురాణే సు మహత్కార్యం భవిష్యతి మయా శ్రుతం |
ద్రుష్టం మే తపసా చైవ శ్రుత్వా చ విదితం మమ || 3
- రాజా దశరథో నామ కశ్చిదిక్ష్వాకునందనః |
తస్య పుత్రో మహాతేజాః రామో నామ భవిష్యతి || 4
- అరణ్యం చ సహ బ్రాత్రా లక్ష్మణేన గమిష్యతి |
అస్మిన్నర్థే నియుక్త స్సన్ పిత్రా సత్యపరాక్రమః || 5
- నైర్మతో రావణో నామ తస్య భార్యం హరిష్యతి |
రాక్షసేంద్రో జనస్థానాత్ అవధ్య స్సురదానవైః || 6
- సా చ కామైః ప్రలోభ్యంతీ భక్త్యైర్భౌజైశ్చ మైథిలీ |
స భోక్త్యతి మహాభాగా దుఃఖేమగ్నా యశస్వినీ || 7
- పరమాన్నం తు వైదేహ్యః జ్ఞాత్వా దాస్యతి వాసవః |
యదన్నమమృతప్రఖ్యం సురాణామపి దుర్లభమ్ || 8
- తదన్నం మైథిలీ ప్రాప్య విజ్ఞాయేన్న్యాదిదం త్వితి |
అగ్రముద్ధృత్య రామాయ భూతలే నిర్వపిష్యతి || 9
- యది జీవతి మే భర్తా లక్ష్మణేన సహ ప్రభుః |
దేవత్వం గచ్ఛతోర్వాపి తయోరన్నమిదం త్వితి || 10

విష్యంత్యన్వేషకాస్తస్యాః రామదూతాః ప్లవంగమాః |
 ఆఖ్యేయా రామమహిషీ త్వయా తేభ్యో విహంగమః || 11

సర్వథా హి న గంతవ్యం ఈదృశః క్వ గమిష్యసి |
 దేశకాలా ప్రతీక్షస్వ పక్షౌ త్వం ప్రతిపత్స్యసే || 12

యదా ప్రవృత్తిం తాం సర్వాం ఆఖ్యాస్యసి విహంగమ |
 తదైవ పక్షౌ వర్ణశ్చ తవ సర్వం భవిష్యతి || 13

నోత్సహేయమహం కర్తుం అద్యైవ త్వాం స పక్షకమ్ |
 ఇహస్థస్త్వం తు లోకానాం హితం కార్యం కరిష్యసి || 14

త్వయాపి ఖలు తత్కార్యం తయోశ్చ నృపపుత్రయోః |
 బ్రాహ్మణానాం సురాణాం చ మునీనాం వాసవస్య చ || 15

ఇచ్ఛామ్యహమపి ద్రష్టుం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ |
 నేచ్ఛే చిరం ధారయితుం ప్రాణాంస్త్యక్ష్యే కలేవరమ్ || 16

మహర్షిస్త్యబ్రవీదేవం దృష్టతత్త్వార్థదర్శనః ||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే ద్విషష్టితమ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే త్రిషష్టితమ స్సర్గః

63. సంపాతి పక్షప్రరోహః

- ఏతైరన్వైశ్చ బహుభిః వాక్వైర్వాక్యవిదాం వరః|
మాం ప్రశస్యాభ్యనుజ్ఞాప్య ప్రవిష్ట స్స స్వమాశ్రమమ్|| 1
- కందరాత్తు విసర్పిత్వా పర్వతస్య శనై శ్శనైః|
అహం వింధ్యం సమారుహ్య భవతః ప్రతిపాలయే|| 2
- అద్య త్వేతస్య కాలస్య సాగ్రం వర్షశతం గతమ్|
దేశకాలప్రతీక్షోఽస్మి హృది కృత్వా మునేర్వచః|| 3
- మహాప్రస్థాన మాసాద్య స్వర్గతే తు నిశాకరే|
మాం నిర్దహతి సంతాపో వితరైర్కర్చహుభిర్వృతమ్|| 4
- ఉత్థితాం మరణే బుద్ధిం ముని వాక్వైర్నిపర్తయే|
బుద్ధిర్యా తేన మే దత్తా ప్రాణానాం రక్షణాయ తు|| 5
- సా మేఽపసయతే దుఃఖం దీప్తేవాగ్నిశిఖా తమః|
బుధ్యతా చ మయా వీర్యం రావణస్య దురాత్మనః|| 6
- పుత్ర స్సంతర్జితో వాగ్భిః స త్రాతా మైథిలీ కథమ్|
తస్యా విలపితం శ్రుత్వా తౌ చ సీతావినాకృతౌ|| 7
- స మే దశరథ స్సేహాత్ పుత్రేణోత్పాదితం ప్రియమ్|
తస్య త్వేవం బ్రువాణస్య సంపాతేర్వానరై స్సహ|| 8
- ఉత్పేతతుస్తదా పక్షౌ సమక్లం వనచారిణామ్|
స దృష్ట్వా స్వాం తనుం పక్షైః ఉద్గతైరరుణచ్ఛదైః|| 9
- ప్రహర్షమతులం లేభే వాసరాంశ్చేదమబ్రవీత్|
ఋషేర్నిశాకరస్యైవ ప్రభావాదమితాత్మనః|| 10

ఆదిత్యరశ్మినిర్లగ్నౌ పక్షౌ మే పునరుత్థితా |
 యౌవనే వర్తమానస్య మమాసీద్యః పరాక్రమః || 11

తమేవాద్యానుగచ్ఛామి బలం పౌరుషమేవ చ |
 సర్వథా క్రియతాం యత్తుః సీతామధిగమిష్యథ || 12

పక్షలాభో మమాయం పః సిద్ధిప్రత్యయకారకః |
 ఇత్యుక్త్వా స హరీన్ సర్వాన్ సంపాతిః పతగోత్తమః || 13

ఉత్పపాత గిరే శ్శృంగాత్ జిజ్ఞాసుః ఖగమో గతిమ్ |
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రీతిసంహృష్టమానసాః || 14

బభూవుర్లరిశార్దూలాః విక్రమాభ్యుదయోన్ముఖాః ||
 అథ పవనసమాన విక్రమాః

ష్టవగవరాః ప్రతిలబ్ధ పౌరుషాః |
 అభిజిదభిముఖా దిశం యయుః -
 జనకసుతా పరిమార్గణోన్ముఖాః || 15

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే త్రిషష్టితమ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే చతుఃషష్ఠితమ స్సర్గః

64. సముద్రలంఘన మంత్రణమ్

- అఖ్యాతా గృధ్రరాజేన సముత్పత్య ప్లవంగమాః|
సంగమ్య ప్రీతిసంయుక్తాః వినేదు స్సింహవిక్రమాః|| 1
- సంపాతేర్వచనం శ్రుత్వా హరయో రావణక్షయమ్|
హృష్టా సాగరమాజగ్ముః సీతాదర్శనకాంక్షిణః|| 2
- అభిక్రమ్య తు తం దేశం దదృశుర్భీమవిక్రమాః|
కృత్స్నం లోకస్య మహతః ప్రతిబింబమివ స్థితమ్|| 3
- దక్షిణస్య సముద్రస్య సమాసాద్యోత్తరాం దిశమ్|
సన్నివేశం తతశ్చక్రః సహితా వానరోత్తమాః|| 4
- సత్వైర్మహద్భిర్వికృతైః క్రీడద్భిర్విదైర్జలైః|
వ్యత్యస్తైః సుమహాకాయైః ఊర్మిభిశ్చ సమాకులమ్|| 5
- ప్రసుప్తమివ చాన్యత్ర క్రీడన్తమివ చాన్యతః|
క్వచిత్ పర్వతమాత్రైశ్చ జలరాశిభిరావృతమ్|| 6
- సంకులం దానవేంద్రైశ్చ సాతాలతలవాసిభిః|
రోమహర్షకరం దృష్ట్వా విషేదుః కపికుంజరాః|| 7
- అకాశమివ దుష్పారం సాగరం ప్రేక్ష్య వాసరాః|
విషేదు స్సహసా సర్వే కథం కార్యమితి బ్రువన్|| 8
- విషణ్ణాం వాహినీం దృష్ట్వా సాగరస్య నిరీక్షణాత్|
అశ్వాసయామాస హరీన్ భయార్తాన్ హరిసత్తమః|| 9
- తాన్ విషాదేన మహతా విషణ్ణాన్ వాసరర్షభాన్|
ఉవాచ మతిమాన్ కాలే వాలిసూసుర్మహాబలః|| 10

- న విషాదే మనః కార్యం విషాదో దోషపత్తమః|
విషాదో హంతి పురుషం బాలం క్రుద్ధ ఇవోరగః|| 11
- యో విషాదం ప్రసహతే విక్రమే పర్యుపస్థితే|
తేజసా తస్య హీనస్య పురుషార్థో న సిద్ధ్యతి|| 12
- ఇతి బ్రువతి తస్మింస్తు వాలిపుత్రే మహామతో|
ఆదిత్యోఽస్తం గతస్తత్ర రజనీ చాభ్యవర్తత|| 13
- తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం అంగదో వానరై స్సహ|
హరివృద్ధై స్సమాగమ్య పునర్మంత్ర మమంత్రయత్|| 14
- సా వానరాణాం ధ్వజినీ పరివార్యాంగదం బభౌ|
వాసవం పరివార్యేవ మరుతాం వాహినీ స్థితా|| 15
- కోఽన్యస్తాం వానరీం సేనాం శక్త స్మంభయితుం భవేత్|
అన్యత్ర వాలితనయాత్ అన్యత్ర చ హనూమతః|| 16
- తతస్తాన్ హరివృద్ధాంశ్చ తచ్చ సైన్యమరిందమః|
అనుమాన్యాంగద శ్శ్రీమాన్ వాక్యమర్థపదబ్రవీత్|| 17
- క ఇదానీం మహాతేజాః లంఘయిష్యతి సాగరమ్|
కః కరిష్యతి సుగ్రీవం సత్యసంధమరిందమమ్|| 18
- కో వీరో యోజనశతం లంఘయేచ్చ ప్లవంగమాః|
ఇమాంశ్చ యూథపాన్ సర్వాన్ మోక్షయేత్ కో మహాభయాత్|| 19
- కస్య ప్రభావాద్దారాంశ్చ పుత్రాంచైవ గృహాణి చ|
ఇతో నివృత్తాః పశ్యేమ సిద్ధార్థా స్సుఖినో పయమ్|| 20
- కస్య ప్రసాదాద్రామం చ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్|
అభిగచ్ఛేమ సంహృష్టాః సుగ్రీవం చ మహాబలమ్|| 21

యది కశ్చిత్ సమర్థో వః సాగరప్లవనే హరిః|
స దదాత్విహ న శ్శీఘ్రం పుణ్యామభయదక్షిణామ్|| 22

అంగదస్య వచః శ్రుత్వా న కశ్చిత్ కించదబ్రవీత్|
స్తిమితేవాభవత్సర్వా తత్ర సా హరివాహినీ|| 23

పునరేవాంగదః ప్రాహ తాన్ హరీన్ హరిసత్తమః|
సర్వే బలవతాం శ్రేష్ఠాః భవంతో దృఢవిక్రమాః|| 24

వ్యపదేశ్య కులే జాతాః పూజితాశ్చాప్యభీక్షణః|
న హి వో గమనే సంగః కదాచిత్కస్యచిత్క్వచిత్|| 25
బ్రువధ్వం యస్య యా శక్తిః ప్లవనే ప్లవగర్షభాః||

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే చతుఃషష్ఠితమ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే పంచషష్ఠితమ స్సర్గః

65. బలేయత్తావిష్కరణమ్

అథాంగదవచ శ్శ్రుత్వా సర్వే తే వానరోత్తమాః|
స్వం స్వం గతౌ సముత్సాహం ఆహుస్తత్ర యథాక్రమమ్|| 1

గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదసః|
మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ సుషేణో జాంబవాంస్తథా|| 2

ఆబభాషే గజస్తత్ర ప్లవేయం దశయోజనమ్|
గవాక్షో యోజనాన్యాహ గమిష్యామీతి వింశతిమ్|| 3

గవయో వానరస్తత్ర వానరాంస్తాసువాచ హ|
త్రింశతం తు గమిష్యామి యోజనానాం ప్లవంగమాః|| 4

- శరభస్తానువాచాథ వాసరాన్ వాసరర్షభః|
చత్వారింశద్గమిష్యామి యోజనానాం ప్లవంగమాః|| 5
- వాసరాంస్తు మహాతేజాః అబ్రవీద్గంధమాదనః|
యోజనానాం గమిష్యామి పంచాశత్తు న సంశయః|| 6
- మైందస్తు వాసరస్తత్ర వాసరాంస్తానువాచ హ|
యోజనానాం పరం షష్ఠిం అహం ప్లవితుముత్సహే|| 7
- తతస్తత్ర మహాతేజాః ద్వివిదః ప్రత్యభాషత|
గమిష్యామి న సందేహః సప్తతిం యోజనాన్యహమ్|| 8
- సుషేణస్తు హరిశ్రేష్ఠః ప్రోక్తవాన్ కపిసత్తమాన్|
అశీతిం యోజనానాం తు ప్లవేయం ప్లవగేశ్వరాః|| 9
- తేషాం కథయతాం తత్ర సర్వాంస్తాసనుమాన్య చ|
తతో వృద్ధతమస్తేషాం జాంబవాన్ ప్రత్యభాషత|| 10
- పూర్వమస్మాకమప్యాసీత్ కశ్చిద్గతిపరాక్రమః|
తే వయం వయసః పారం అనుప్రాప్తాస్మ సాంప్రతమ్|| 11
- కిం తు నైవం గతే శక్యం ఇదం కార్యముపేక్షితుమ్|
యదర్థం కపిరాజశ్చ రామశ్చ కృతనిశ్చయౌ|| 12
- సాంప్రతం కాలభేదేన యా గతిస్తాం నిబోధత|
నవతిం యోజనానాం తు గమిష్యామి న సంశయః|| 13
- తాంస్తు సర్వాన్ హరిశ్రేష్ఠాన్ జాంబవాన్ పునరబ్రవీత్|
న ఖల్వేతావదేవాసీత్ గమనే మే పరాక్రమః|| 14
- మయా మహాబలేచ్చైవ యజ్ఞే విష్ణు స్సనాతనః|
ప్రదక్షిణీకృతః పూర్వం క్రమమాణస్త్రివిక్రమమ్|| 15

- స ఇదానీమహం పృథ్ఘః ప్లవనే మందవిక్రమః |
యోవనే చ తదాసీన్యే బలమప్రతిమం పరైః || 16
- సంప్రత్యేతావతీం శక్తిం గమనే తర్కయామ్యహమ్ |
నైతావతా చ సంసిద్ధిః కార్యస్యాస్య భవిష్యతి || 17
- అథోత్తరముదారార్థం అబ్రవీదంగదస్తదా |
అనుమాన్య మహాప్రాజ్ఞం జాంబవంతం మహాకపిః || 18
- అహమేతద్గమిష్యామి యోజనానాం శతం మహత్ |
నివర్తనే తు మే శక్తిః స్యాన్న వేతి న నిశ్చితా || 19
- తమువాచ హరిశ్రేష్ఠం జాంబవాన్ వాక్యకోవిదః |
జ్ఞాయతే గమనే శక్తిః తవ హర్యక్షసత్తమ || 20
- కామం శతం సహస్రం వా స హ్యేష విధిరుచ్యతే |
యోజనానాం భవాన్ శక్తో గంతుం ప్రతినివర్తితుమ్ || 21
- న హి ప్రేషయితా తాత స్వామీ ప్రేష్యః కథంచన |
భవతాయం జన స్సర్వః ప్రేష్యః ప్లవగసత్తమ || 22
- భవాన్ కలత్రమస్మాకం స్వామిభావే వ్యవస్థితః |
స్వామీ కలత్రం హైన్యస్య గతిరేషా పరంతప || 23
- తస్మాత్ కలత్రపత్తత్ర ప్రతిపాల్య స్సదా భవాన్ |
అపి చైతస్య కార్యస్య భవాన్ మూలమరిందమ || 24
- మూలమర్థస్య సంరక్ష్యం ఏష కార్యవిదాం నయః |
మూలే హి సతి సిద్ధ్యంతి గుణాః పుష్పఫలోదయాః || 25
- తద్భవాసస్య కార్యస్య సాధనం సత్యవిక్రమ |
బుద్ధివిక్రమ సంపన్నో హేతురత్ర పరంతప || 26

గురుశ్చ గురుపుత్రశ్చ త్వం హి నః కపిసత్తమః |
 భవంతమాశ్రిత్య వయం సమర్థా హ్యర్థసాధనే || 27

ఉక్తవాక్యం మహాప్రాజ్ఞం జాంబవంతం మహాకపిః |
 ప్రత్యువాచోత్తరం వాక్యం వాలిసూను రథాంగదః || 28

యది నాహం గమిష్యామి నాన్యో వాసరపుంగవః |
 పునః ఖల్విదమస్మాభిః కార్యం ప్రాయోపవేశసమ్ || 29

న హ్యకృత్వా హరిపతేః సందేశం తస్య ధీమతః |
 తత్రాపి గత్వా ప్రాణానాం పశ్యామి పరిరక్షణమ్ || 30

స హి ప్రసాదే చాత్యర్థం కోపే చ హరిరీశ్వరః |
 అతీత్య తస్య సందేశం వినాశో గమనే భవేత్ || 31

తద్యథా హ్యస్య కార్యస్య న భవత్యన్యథా గతిః |
 తద్భవానేప దృష్టార్థః సంచింతయితుమర్హతి || 32

సోఽంగదేన తదా వీరః ప్రత్యుక్తః ప్లవగర్షభః |
 జాంబవాసుత్తరం వాక్యం ప్రోవాచేదం తతోఽంగదమ్ || 33

అస్య తే వీర కార్యస్య న కించిత్ పరిహీయతే |
 ఏష సంచోదయామ్యేనం యః కార్యం సాధయిష్యతి || 34

తతః ప్రతీతం ప్లవతాం పరిష్ఠం
 ఏకాంతమాశ్రిత్య సుభోపవిష్టమ్ |
 సంచోదయామాస హరిప్రవీరో
 హరిప్రవీరం హనుమంతమేవ || 35

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే పంచషష్ఠితమ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే షట్ షష్ఠితమ స్సర్గః

66. హనుమద్బల సంధుక్షణమ్

- అనేకశతసాహస్రీం విషణ్ణాం హరివాహినీమ్ |
జాంబవాన్ సముదీక్ష్యైవం హనుమంతమథాబ్రవీత్ || 1
- వీర వానరలోకస్య సర్వశాస్త్రవిశారద |
తూష్ణీమేకాంతమాశ్రిత్య హనుమన్ కిం న జల్పసి || 2
- హనుమన్ హరిరాజస్య సుగ్రీవస్య సమో హ్యసి |
రామలక్ష్మణయోశ్చాపి తేజసా చ బలేన చ || 3
- అరిష్టనేమినః పుత్రో వైనతేయో మహాబలః |
గరుత్మానితి విఖ్యాతః ఉత్తమ స్సర్వపక్షిణామ్ || 4
- బహుశో హి మయా దృష్టః సాగరే స మహాబలః |
భుజగానుద్ధరన్ పక్షి మహావేగో మహాయశాః || 5
- పక్షయోర్యద్బలం తస్య తాపద్భుజబలం తప |
విక్రమశ్చాపి వేగశ్చ న తే తేనాపహీయతే || 6
- బలం బుద్ధిశ్చ తేజశ్చ సత్త్వం చ హరిపుంగవ |
విశిష్టం సర్వభూతేషు కిమాత్మానం న బుధ్యసే || 7
- ఆసీదస్సరసాం శ్రేష్ఠా విఖ్యాతా పుంజకస్థలా |
అంజనేతి పరిఖ్యాతా పత్నీ కేసరిణో హరేః || 8
- విఖ్యాతా త్రిషు లోకేషు రూపేణాప్రతిమా భువి |
అభిశాపాదభూత్తాత వాసరీ కామరూపిణీ || 9
- దుహితా వానరేంద్రస్య కుంజరస్య మహాత్మనః |
కపిత్యే చారుసర్వాంగీ కదాచిత్ కామరూపిణీ || 10

మానుషం విగ్రహం కృత్వా రూపయౌవనశాలినీ విచిత్రమాల్యాభరణా మహార్థ క్షౌమవాసినీ	11
అచరత్ పర్వతస్యాగ్రే ప్రావృడంబుదసన్నిభే తస్యా వస్త్రం విశాలాక్ష్యాః పీతం రక్తదశం శుభమ్	12
స్థితాయాః పర్వతస్యాగ్రే మారుతోఽపాహరచ్ఛనైః స దదర్శ తతస్తస్యాః వృత్తావూరూ సుసంహతా	13
స్తనౌ చ పీనౌ సహితౌ సుజాతం చారు చాననమ్ తాం విశాలాయతశ్రోణీం తనుమధ్యాం యశస్వినీమ్	14
దృష్టైవ శుభసర్వాంగీం పవనః కామమోహితః స తాం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం పర్యష్వజత మారుతః	15
మన్మథావిష్టసర్వాంగో గతాత్మా తామనిందితామ్ సౌ తు తత్రైవ సంభ్రాంతా సువృత్తా వాక్యమబ్రవీత్	16
ఏకపత్నీవ్రతమిదం కో నాశయితుమిచ్ఛతి అంజనాయా వచ శ్శుశ్ర్వా మారుతః ప్రత్యభాషత	17
స త్వాం హింసామి సుశ్రోణి మా భూత్తే సుభగే భయమ్ మారుతోఽస్మి గతో యత్త్వాం పరిష్వజ్య యశస్వినీమ్	18
వీర్యవాన్ బుద్ధిసంపన్నః తవ పుత్రో భవిష్యతి మహాసత్త్వో మహాతేజాః మహాబలపరాక్రమః	19
లంఘనే ప్లవనే చైవ భవిష్యతి మయా సమః ఏవముక్తా తతస్తుష్టా జననీ తే మహాకపే	20
గుహాయాం త్వాం మహాబాహో ప్రజజ్ఞే ప్లవగర్షభమ్ అభ్యుత్థితం తత స్సూర్యం బాలో దృష్ట్వా మహావనే	21

ఫలం చేతి జిఘ్కుస్త్యం ఉత్పత్త్యాభ్యుద్ధతో దివమ్ శతాని త్రీణి గత్వాథ యోజనానాం మహాకపే	22
తేజసా తస్య నిర్ధూతో స విషాదం గతస్తతః తావదాపతతస్తూర్ణం అంతరిక్షం మహాకపే	23
క్షిప్తమింద్రేణ తే వజ్రం క్రోధావిష్టేన ధీమతా తదా శైలాగ్రశిఖరే వామో హనురభజ్యత	24
తతో హి నామధేయం తే హనుమానితి కీర్త్యతే తతస్త్యాం నిహతం దృష్ట్వా వాయుర్గంధవహ స్వయమ్	25
త్రైలోక్యే భృశసంక్రుద్ధో స వవౌ వై ప్రభంజనః సంభ్రాంతాశ్చ సురా స్సర్వే త్రైలోక్యే క్షోభితే సతి	26
ప్రసాదయంతి సంక్రుద్ధం మారుతం భువనేశ్వరాః ప్రసాదితే చ పవనే బ్రహ్మ తుభ్యం వరం దదౌ	27
అశస్త్రౌ వధ్యతాం తాత సమరే సత్యవిక్రమ వజ్రస్య చ నిపాతేన విరుజం త్వాం సమీక్య చ	28
సహస్రనేత్రః ప్రీతాత్మా దదౌ తే పరముత్తమమ్ స్వచ్ఛందతశ్చ మరణం తవ స్యాదితి వై ప్రభో	29
స త్వం కేసరిణః పుత్రః క్షేత్రజో భీమవిక్రమః మారుతస్యారసః పుత్రః తేజసా చాపి తత్సమః	30
ఈదృశస్య చ తే తాత వర్ణయామః కథం బలమ్ కార్యం చాలోక సామాన్యం కర్తుం శక్తస్త్యమేవ హి	31
భవాన్ జీవాతవేఽస్మాకం అంజనాగర్భసంభవ త్వం హి వాయుసుతో వత్స ప్లవనే చాపి తత్సమః	32

వయమద్య గతప్రాణాః భవాన్నస్త్రాతు సాంప్రతమ్ |
 దాక్ష్యవిక్రమ సంపన్నః పక్షిరాజ ఇవాపరః || 33

త్రివిక్రమే మయా తాత సశైలవనకాసనా |
 త్రి స్సప్తకృత్వః పృథివీ పరిక్రాంతా ప్రదక్షిణమ్ || 34

తథా చౌషధయోఽస్మాభిః సంవితా దేవశాసనాత్ |
 నిష్పన్నమమృతం యాభిః తదాసీన్నో మహద్బలమ్ || 35

స ఇదానీమహం వృద్ధః పరిహీన పరాక్రమః |
 సాంప్రతం కాలమస్మాకం భవాన్ సర్వగుణాన్వితః || 36

తద్విజృంభస్య విక్రాంతః ప్లవతాముత్తమో హ్యసి |
 త్వద్వీర్యం ద్రష్టుకామేయం సర్వ వాసరవాహినీ || 37

ఉత్తిష్ఠ హరిశార్దూల లంఘయస్య మహార్థవమ్ |
 పరా హి సర్వభూతానాం హనుమన్ యా గతిస్తవ || 38

విషాణ్ణా హరయ స్సర్వే హనూమన్ కిముపేక్షసే |
 విక్రమస్య మహావేగో విష్ణుస్త్రీన్ విక్రమానివ || 39

తతస్తు వై జాంబవతా ప్రచోదితః
 ప్రతీతవేగః పవనాత్మజః కపిః |
 ప్రహర్షయంస్తాం హరివీర వాహినీం
 చకార రూపం మహదాత్మనస్తదా || 40

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే కిష్కింధాకాండే షట్షష్ఠితమ స్సర్గః

అథ కిష్కింధాకాండే సప్తషష్ఠితమ స్సర్గః

67. లంఘనావష్ఠంభః

- సంస్తాయమానో హనుమాన్ వ్యవర్థత మహాబలః |
సమావిధ్య చ లాంగూలం హర్షాచ్చ బలమేయివాన్ || 1
- తస్య సంస్తాయమానస్య వృద్ధైర్వానరపుంగవైః |
తేజసాపూర్యమాణస్య రూపమాసీదనుత్తమమ్ || 2
- యథా విజృంభతే సింహో వివృద్ధో గిరిగహ్వరే |
మారుతస్యారసః పుత్రః తథా సంప్రతి జృంభతే || 3
- తం దృష్ట్వా జృంభమాణం తే క్రమితుం శతయోజనమ్ |
వీర్యేణాపూర్యమాణం చ సహసా వానరోత్తమాః || 4
- సహసా శోకముత్సృజ్య ప్రహర్షేణ సమన్వితాః |
వినేదుస్తుష్టువుశ్చాపి హనుమంతం మహాబలమ్ || 5
- ప్రహృష్టా విస్మితాశ్చైవ వీక్షంతే స్మ సమంతతః |
త్రివిక్రమ కృతోత్సాహం నారాయణమివ ప్రజాః || 6
- అశోభత ముఖం తస్య జృంభమాణస్య ధీమతః |
అంబరీషమివా దీప్తం విధూమ ఇవ పాపకః || 7
- హరీణాముత్థితో మధ్యాత్ సంప్రహృష్ట తనూరుహః |
అభివాద్య హరీన్ పృథ్వాన్ హనూమానిదమబ్రవీత్ || 8
- అరుజత్ పర్వతాగ్రాణి హుతాశనసఖోఽనిలః |
బలవాసప్రమేయశ్చ వాయురాకాశగోచరః || 9
- తస్యాహం శీఘ్రవేగస్య శీఘ్రగస్య మహాత్మనః |
మారుతస్యారసః పుత్రః ప్లవనే నాస్తి మత్సమః || 10

ఉత్సహేయం హి విస్తీర్ణం ఆలిఖంతమివాంబరమ్ మేరుం గిరిమసంగేన పరిగంతుం సహస్రశః	11
బాహువేగప్రణున్నేన సాగరేణాహముత్సహే సమాప్లావయితుం లోకం స పర్వతనదీహ్రాదమ్	12
మమోరుజంఘావేగేన భవిష్యతి సముత్థితః సముచ్చిత మహాగ్రాహః సముద్రో వరుణాలయః	13
పన్నగాశనమాకాశే పతంతం పక్షిసేవితే వైనతేయమహం శక్తః పరిగంతుం సహస్రశః	14
ఉదయాత్ప్రస్థితం వాపి జ్వలంతం రశ్మిమాలినమ్ అనస్తమితమాదిత్యం అభిగంతుం సముత్సహే	15
తతో భూమిమసంస్పృశ్య పునరాగంతుముత్సహే ప్రవేగేనైవ మహతా భీమేన ప్లవగర్షభాః	16
ఉత్సహేయమతిక్రాంతుం సర్వానాకాశ గోచరాన్ సాగరం క్షోభయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీమ్	17
పర్వతాన్ కంపయిష్యామి ప్లవమానః ప్లవంగమాః హరిష్యామ్యూరువేగేన ప్లవమానో మహార్ణవమ్	18
లతానాం వివిధం పుష్పం పాదపానాం చ సర్వశః అనుయాస్యతి మామద్య ప్లవమానం విహాయసా	19
భవిష్యతి హి మే పంథాః స్వాతేః పంథా ఇవాంబరే చరంతం ఘోరమాకాశం ఉత్ప్రతిష్యంతమేవ వా	20
ద్రక్ష్యంతి నిపతంతం చ సర్వభూతాని వాసరాః మహామేఘప్రతీకాశం మాం చ ద్రక్ష్యథ వాసరాః	21

దివమాప్యత్య గచ్ఛంతం గ్రసమాసమివాంబరమ్ విధమిష్యామి జీమూతాన్ కంపయిష్యామి పర్వతాన్	22
సాగరం క్షోభయిష్యామి ప్లవమాస స్సమాహితః వైనతేయస్య సా శక్తిః మమ వా మారుతస్య వా	23
ఋతే సుపర్ణ రాజానం మారుతం వా మహాజవమ్ స తద్భూతం ప్రపశ్యామి యన్మాం ప్లుతమనుప్రజేత్	24
నిమేషాంతర మాత్రేణ నిరాలంబనమంబరమ్ సహసా నిపతిష్యామి ఘనాద్విద్యుదివోత్థితా	25
భవిష్యతి హి మే రూపం ప్లవమాసస్య సాగరే విష్ణోర్విక్రమమాణస్య పురా త్రీన్ విక్రమానివ	26
బుద్ధ్యా చాహం ప్రపశ్యామి మనశ్చేష్టా చ మే తథా అహం ద్రక్ష్యామి వైదేహీం ప్రమోదధ్వం ప్లవంగమాః	27
మారుతస్య సమో వేగే గరుడస్య సమో జవే అయుతం యోజనానాం తు గమిష్యామీతి మే మతిః	28
వాసవస్య సవజ్రస్య బ్రహ్మణో వా స్వయంభువః విక్రమ్య సహసా హస్తాత్ అమృతం తదిహానయే	29
లంకాం వాపి సముత్క్షిప్య గచ్ఛేయమితి మే మతిః తమేవం వాసరశ్రేష్ఠం గర్భంతమమితౌజసమ్	30
ప్రహృష్టా హరయస్తత్ర సముదైక్లంత విస్మితాః తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా జ్ఞాతీనాం శోకనాశసమ్	31
ఉవాచ పరిసంహృష్టో జాంబవాన్ హరిసత్తమమ్ వీర కేసరిణః పుత్ర హనుమన్ మారుతాత్మజ	32

- జ్ఞాతీనాం విపులం శోకః త్వయా తాత వినాశితః|
తవ కల్యాణరుచయః కపిముఖ్యా స్సమాగతాః|| 33
- మంగలం కార్యసిద్ధ్యర్థం కరిష్యంతి సమాహితాః|
ఋషీణాం చ ప్రసాదేన కపివృద్ధమతేన చ|| 34
- గురూణాం చ ప్రసాదేన ప్లవస్వ త్వం మహార్ణవమ్|
స్థాస్యామశ్చైకపాదేన యావదాగమనం తవ|| 35
- త్వద్గతాని చ సర్వేషాం జీవితాని వనౌకసామ్|
తతస్తు హరిశార్దూలః తానువాచ వనౌకసః|| 36
- నేయం మమ మహీ వేగం లంఘనే ధారయిష్యతి|
ఏతానీహ నగస్యాస్య శిలాసంకటశాలినః|| 37
- శిఖరాణి మహేంద్రస్య స్థిరాణి చ మహాంతి చ|
ఏషు వేగం కరిష్యామి మహేంద్రశిఖరేష్వహమ్|| 38
- నానాద్రుమవికీర్ణేషు ధాతునిష్యందశోభిషు|
ఏతాని మమ నిష్పేషం పాదయోః ప్లవతాం పరాః|| 39
- ప్లవతో ధారయిష్యంతి యోజనానామిత శ్శతమ్|
తతస్తం మారుతప్రఖ్యః స హరిర్మారుతాత్మజః|| 40
- ఆరురోహ నగశ్రేష్ఠం మహేంద్రమరిమర్దనః|
వృతం నానావిదైర్వృక్షైః మృగసేవితశాద్యలమ్|| 41
- లతాకుసుమసంబాధం నిత్యపుష్పఫలద్రుమమ్|
సింహశార్దూల చరితం మత్తమాతంగ సేవితమ్|| 42
- మత్తద్విజగణోద్ధుష్టం సలిలోత్పిడ సంకులమ్|
మహద్భిరుచ్ఛ్రితం శృంగైః మహేంద్రం స మహాబలః|| 43

విచచార హరిశ్రేష్ఠో మహేంద్ర సమవిక్రమః |
 పాదాభ్యాం పీడితస్తేన మహాశైలో మహాత్మనః || 44

రరాజ సింహాభిహతో మహాన్ మత్త ఇవ ద్విపః |
 ముమోచ సలిలోత్పిడాన్ విప్రకీర్ణశిలోచ్ఛయః || 45

విత్రస్తమ్భగమాతంగః ప్రకంపితమహాద్రుమః |
 నాగగంధర్వమిథువైః పాససంసర్గ కర్కశైః || 46

ఉత్పతద్భిశ్చ విహగైః విద్యాధరగణైరపి |
 త్యజ్యమానమహాసానుః సన్నిలీనమహోరగః || 47

చలశృంగశిలోద్ధాతః తదాభూత్స మహాగిరిః |
 నిశ్శ్వసద్భిస్తదైస్తు భుజంగైరర్థనిస్సృతైః || 48

సపతాక ఇవాభాతి స తదా ధరణీధరః |
 ఋషిభిస్త్రాస సంభ్రాంతైః త్యజ్యమాన శ్శిలోచ్ఛయః || 49

సీదన్ మహతి కాంతారే సార్థహీన ఇవాధ్వగః |
 స వేగవాన్ వేగ సమాహితాత్మా
 హరిప్రవీరః పరవీరహంతా |
 మన స్సమాధాయ మహానుభావో
 జగామ లంకాం మనసా మనస్వీ || 50

ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
 చతుర్వింశతి సహస్రికాయాం సంహితాయాం
 కిష్కింధాకాండే సప్తషష్ఠితమ స్సర్గః

కిష్కింధాకాండ స్సంపూర్ణః

